

Missouri State Library

11132

DATE LABEL

MIZORAM STATE LIBRARY

The book taken from the Library is to be returned within **7 days**. A fine will be charged under the rules of the Library for each day the book is kept beyond that time.

Date of Issue	Due Date	Date of Issue	Due Date
It's?	24/7/13		

N.B. - Book lost, defaced or injured in any way shall have to be replaced by the borrower.

James Dokhuma

**THLA
HLEINGA ZAN**

DATE LABEL

MIZORAM STATE LIBRARY

The book taken from the Library is to be returned **within 7 days**. A fine will be charged under the rules of the Library for each day the book is kept beyond that time.

Date of Issue	Due Date	Date of Issue	Due Date
31/8/	/		
16/9/2014 - 22/9/2014			
22/9/2014 -		30/9/2014	
1/10/2014 - 11/10/2014		8/10/2014 - 17/10/2014	
8/10/2014 -		15/10/2014 - 22/10/2014	
16/10/2014 - 23/10/2014			
23/10/2014 -			
1/11/2014 - 18/11/2014			

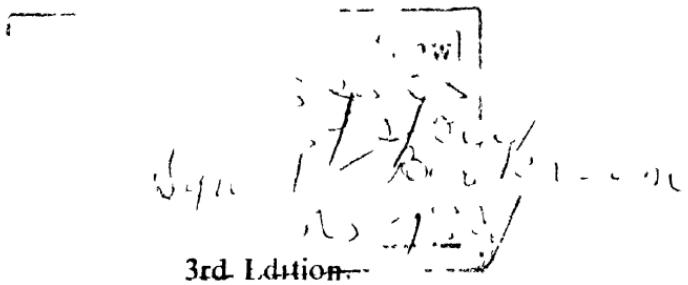
N.B :- Book lost, defaced or injured in any way shall have to be replaced by the borrower.

THE HEENGAN ZAN

Mizoram State Library
11132

James Dokhuma

1998

MIZORAM STATE LIBRARY

Acc No 11132

Acc. by Mary

Class. by P.C.T.M.

Cata. by M.R.

Sub Heading by : _____

Transcribed by _____

Elevation No _____

Ku Romani
nghilh loh nan

*"Thlang lenkawol hmar a hnime chung khua lo ri,
Pialleta nun hlui tham hnu kha min ngaihtir e;
Tah chang ni tam mang e, kumsul hletten a dang lo,
Auh ruai ruai ka nuam e,
Aw..., kan nun khuarei a chang tur hi."*

— Romani 1910 – 1972

*Sakhminghang zai pianna fam tawh hnu,
Nghilh ni awm lo kumsul puan ang thar changin;
A zaiin lairil a fang leh thin.*

*Hlunchhung nun hraileng a chawi ve lo,
A zai chawi hi fanau chhang ve Rianghluanin;
Tuah thu-ah chang rawh se leng awih nan.*

*Zingphul chhuahilangah lo ngai ve la,
I zai remin chinlai khuavel a hrut e;
Sappui thiam puang-khawl atang nenin.*

— by Author

A BU CHHUNG THUPUI

THUHMAHRUAI.....	i
1. Thlanṭhutna	1
2. Khawhar inah.....	10
3. Thian pathumte chu	22
4. Inkawmpuina lamah.....	29
5. Hmangaih hmel thar	42
6. Thla hleinga zan	59
7. Buhseng ramriah.....	73
8. Krista aia palai	84
9. "Ka thlarau i ko kir leh dawn si a"	93
10. "Ka ṭawngṭai ang che aw"	101
11. Kapṭhuama leh Liankhuma.....	113
12. Thankimi mangan a tawp.....	126
13. "Ka hmangaih chauh lo chu"	137
14. "I duhzawng ti turin ka lo kal e"	150
15. An tia lawm	160
16. Kohhranah.....	170
17. Khawmu chawi	175
18. Rozami sawi a dik ta.....	198
19. Japan salah Kapṭhuama.....	217
20. "Hmangaihna hi ka tan hmelman"	228
21. Kapṭhuama a lo thleng.....	248
22. Lehkhathawn.....	264
23. "I tum reng maw lo ni?"	270
24. Nupui a nei ve ta.....	275
25. "Kan tiām ang tal khan aw..."	285

THUHMAHRUAI

Thla Hleinga Zan chawia ka thawnthu ziak hi Nowgong Special Jail-a ka tan ṭan tîrh lama a bul ka ṭan a ni a. Kum 1969, May thla niin ka hria. Thawnthu ziak ngai reng reng lovin ka vawi khat ziak vena a nih avangin mi thil hre zau zawk leh chinchang hre zawk tan chuan belh chian a dawl loh turzia chu hre phak ve siin, a aia ṭha thiam ang lawi si lovin, ka han ziak ve châwr a.

Mahse ka ziak zawk hma-in Gauhati District Jail lama min thawn leh rih tak avang leh kum khat dawn lai Jail Office-ah min hren sak avangin ka chhunzawm thei ta lo a. Office aṭāṅga ka lak chhuah leh theih hma chuan thawnthu dang ‘Rinawmia’ tih leh ‘Khawbar Ia’ tih chu ka han ziaksan leh rih a. Nakinah zawng Jail aṭāṅga ka lāk chhuah theih tāk avangin hun leh ni te chuan min rengdim thiam a, ka tharthawh leh thei ta a. Mite lo ngaiha a chhiat a that tur pawh dawn chang lovia mahni māwl ang angin ka han khual chau chem thiah chawt mai a ni.

Thawnthu ka han ziak ve tākah chuan ka rin aiin thil hriat zau a lo ngai hle mai tih ka hmu chhuak a. Pakhat chauh buatsāih chu eng emaw ti-tiin mahni chungchang leh ṭhiante titi khawchāng aṭāṅg pawhin a tih dan dan a awm ve thei mai chuan ka ring. Mahse pali panga lai ziak tur chuan keini ang rual hriatna chuan a daih mawh dawn hle-in ka hria. Thil chi brang hrang, nūlat tlangvalna lam te,

hmanlai titi leh an ḥawng hman duhzawng te, pitar putar ḥawng kauchhēh leh naupāng nun thlenga chian a lo ngai hle mai a. Tin, hun inherin nungcha leh pangpar chi hrang hrang par hun a rawn her c̄huah-pui dan leh Mizoram chhim leh hmar, chhak leh thlang nuophung leh a rām leikung leh a hm̄ul put thlengin hriat a lo ngai bawk nen. Chu bakah Mi-zo hnathawh kalhmang te chena hriat a ṭul bakah Pathian thu thlenga hriat ve deuh a lo ngai a. Chu chang pawh la ni ta lo chuan, mahni ngei pawh mi awm̄bar mi deuh nih a ṭulna lai a awm tel fawmin, thu leh hla (Literature) lama hmasawnna eng emaw tal min siam sak thi leh a thawnthu zirtir tha deuh te chu kan han thlir tel ve bawk si a. Chuvangin, keini ang rual tan chuan a khirh vel khoh mai a ni.

Tin, he thawnthu-a hla lēnglawng leh lēngzem hla ka zeh zawng zawnge hi a thawnthu rema ka phuah chawp deuh vek a ni a. A tawp bera mi lo phei hi chu mi hla ka zeh tel awm pawhin ka hre lo. A lo awm a nih pawhin hla awm sa a awm ti hre lova ka phuahchawp nen a lo inang palh ta mai zawk a ni ang. Ka tum ve dan zawngein ruah ṭham loh ngat nena indarbaktir tum zawnge ka ni a le..

Aw le, a tunlai ḥawng taka a changtute hi tun Indopui Pahnihna (II World War 1939-1945) jan tir lafa raskai rual zen zawn leh nula pasal neih hun ve thawkhat tawb angin ka han nihtir a. Mahse

(iii)

khatih hun lai khan kei chu se hnung zui rual chauh
ka la nih avangin ka thil hriat dan a mang lam
hriat deuh ang tih ka ring a. Chuvangin, khatih
laia thil lo thleng leh a hun induh lohna lai a awm
pawhin ka hre lo a ni tih hria-in min ngaihhnathiam
a, min dawihchuam theih ka duh ngawt mai.

James Dokhuma
the Author.

*Dated Gauhati District Jail,
Cell no. 1. 25th. August, 1970*

1. THILANTHUTNA

NILAINI zinga Than̄huami nu zing tho tur ̄hu chhuak hlawt chuan, "Nizan ka mang tak chu e, ka ngaih pawh a tīha lo rum rum e a," a rawn tichhuak a. An pa chuan, "Ho mai mai, ka mang ka mang tih reng mai, engmah i man chhuah lo ang e," a lo tihluk a. Than̄huami nu chuan, "Nizan ka mang chu a mi deh dan a dang riau a ni, ka ngaih a ̄tha hauh lo mai," tichung zelin a tho ta a. A thawh pah chuan, "Mamte, i û kha han kai tho teh, a lawm ruai tur vei nen kan tlai ang e. Buhzing pawh in deng dawn lawm ni ?" a tih lai chuan Than̄huami chuan, "Ka hria, ka lo tho dawn," tih leh thawh a rual a, a tho ta nghal a.

An tul̄huan ei laiin Than̄huami nu chuan, "Nizan ka mang chu Kap̄huama nu ka lo hmu a. Puanrin hi a lo sin a, ̄thihna eng ̄thapui pui mai leh ̄thifен duang te, pumtek thi (hmarsai thi) ni-awm tak tak te, ̄thisir te hi a lo khai bawr ̄teuh bawk nen. Zawlbuk sawngka hrul a taikuang tuiah hian hmai a lo phih bawrh bawrh mai a. Amah lah chuan kumchiri par a lo tawn vul buk mai lehngthal. Engti mang emaw teh reng ni ngai dawn ang ni," a ti a. Than̄huami chuan ngaihtuah mang hlei lo hian, "Mang ̄tha a nih chu mang ̄tha, chu lo aliam a mang ̄tha a awm chuang hlei nem," a ti satliah ngawt a.

Chutia chaw an ei lai chuan nula tleirawl pakhat hi a lo lut a, "E, k'u Than̄huam, in hmelchhiat lai a ni maw ? Mahse ka lo kal tho tho," tichungin a lut a. Than̄huami chuan, "Ni e, i dam rei dawn a nih kha 'mi hmelchhiat lai nan chu dam reina' an tia ni lawm ni ? Eng nge i duh teh khiah ? lo leng rawh," a lo ti a. Ani chuan, "Engmah duh dang lem lo e. Hei, in lehkha, nizan kan mikhualte rawn ken a ni a. An rawn thleng tlai em a, tukin a min pek chauh kha a ni lehngthal bawk si a. Min pek veleh pe tur che u-in ka lo kal vat a ni," a ti a. Than̄huami chuan, "Kan lawm e" a ti a, nula chu a chhuak leh ta mai a. Chaw ei kham veleh Than̄huami chuan a han chhiar a. A chhiar bmain a thawntu hming chu a en hmasa tê tê a. Chutah :

Ka pa,

In dam lai a nih ka beisei c, keini pawh mi dang chu kan dam tlang e. Amaherawhchu, ka nu erawh chu nimin tlai, ni suk chen vel a nih lai khan min peih lohsan ta nge nge a. A natna chu ama hri bil pangngai, hmeichhe natna bakah thawhah benvawn a vei kha a ni ber e. Kumin hnuhkawih tan tirh atang khan khawsikin a tlakbuak zui ta a. Chuta tang chuan a khawsik chuan a thlah chuan tak loh avangin a hniam thla hret hret zel a, kar hmasa atang khan a zual deuh ta thut a. Zan nga dawn lai chhing lova kan tlai-varpui hmuin min peih lohsan ta nge nge a ni.

Mahse, ka pa, min rawn ngaihtuah reng reng suh ang che u aw. Kan chhiat tawh chungchangah then leh rualte kan chungah an tha em em mai a. Ka pa pawhin a tuar thiam khawp a nia. a damate hi dam teh phawt mai ila. Ka nu zawng a lo sawi lawk tawh ang leh a duh ang ngeiin a kal ta a. A nat zual chhung zawngin ka ni kha a lam a lam thin a, a rawn ngai em en a. Mahse kar a hlat em si avangin engmah kan rawn sawi duh lo a ni. Tunah zawng thil a nih nih a ni zo tawh a, nangni pawhin lung lohah rawn la reng reng suh ang che u. Kan unauza pawhin kan tuar thiam viau a nia. Tin, kan lo lam pawh kan tih ve theih kum tak a ni e.

*Dam takin u le, in chhungin chibai,
Kapthuama.*

tih hi a ni. Chu vleh Than̄huami nu chu a ṭap ta hawm hawm a. Chutah ṭap thawm hre phak thenawm-khawvengte chu an lo zuang lut thuai a. Than̄huami pa chuan, “Thuambawih, vawiin chu tumah sef suh ang che u. Kan pi bul ber leh neih chhun liau liau-in min boralsan nafam chu kan awm tur a ni. I lāwmte pawh hrilh thuai thuai la, i pu Laiawrha te phei chu a len pawh lo leng phei hman-hmawh nghe nghe teh se. A thlanthut leh i te phei chu hun remohang leh ni dang la thlir ta pawh ni ila, vawiin shauh na na na zawng a thi thei lo leng hlawm teh se,” a ti a.

Chutia an thawm bre hm̄asa an kawmchhakpa lo lut chuan, "Engti zai zia nge ni ta Thuamipa ? A va mak teh that ve," a rawn ti a. Ani chuan, "Kan pi neihchhunin min boralsan a nih awm hi maw, t̄ekin kan chaw ei laiin an chhiat tawh thu min rawn hrilhna lehkha kan hmu a," a ti a. An thenawmpa chuan, "Chutin a lo na mek a ni maw ? Kan beng hi a var lo khawp a. Nula tlangval awm ve ta lo chu rual hi kan pawl lo lulai em mai a, át pawh kan blawh hlel lo," a ti a. Than̄huamipa chuan, "A, keini pawhin engmah kan hre lawk bik lo, khaw kar a hla si. Chuachhapah, kan pi lah chu a ̄bat lohna a rei tawhin ngaiah kan neih tawh a. Tunah le, mihring a tling zo ta ngang lova kan hria a ni leh chauh zawk a. Chutih thu lo-ah phei chuan hriat zen zen chi pawh a ni lo," a ti a.

An thenawmpa vek chuan, "Tunah fa engti nge a neih chu le ? An fate pawhin ei an tling hlawm tawh lawm ni ?" tiin a zawl a, Than̄huami nu thung chuan, "Panga an ni, an chhang a khât a, an ̄milai lam an hloh nual bawk nen. An upa ber chu tlangval puitling a ni ve tawh a, a chhang pawh a nula ve er er tawh. Chumi naute chu pahnih lai an hloh a. A t̄e lam pathum, hmeichhe pakhat leh mipa pahnih an la awm a, an te ber chu kum li kum nga emaw lek a la ni ang, phunchawng-mual kan neih kum a piang kta a ni a, kum nga hmel zawng a bmu ve ta nih chu. Ka ù zawng a fate ei an tling dawa chauha a dam reipui ta si lo a. A rethei kâwmah a t̄ang ve hrim hrim zawng a nie," lungchhe takin a ti a.

An kawthmaipa chuan, "Chu zawng an ngaih-tuahawm tawh loh chu, keini te ngaihtuahin nu pawh an nei rei khawp a lawm. Keini kan chhangchhiat berh lai tak a nu boralsan kan fate pawh an awm hi. Ti tê hian thenrual tha zarah, upa-in 'thing delh loh, lung delh loh' an lo ti nâ zâwngin, a dam a dam ta zawng zawi zawiin an lo limik ve mai a nia," a ti a. Thanthuami patea (pami) chuan, "Ni teh reng e â, , , anni Kapthuama te chu an ngaihtuahawm loh. An nu kha erawh chu a brehawm rei em a, an an chhangchhiat berh thawhmawh lai kha zawng pel ta cheng a, a dam reipui leh ta si lo hi a khawngaih-thlak e, tih thu a ni pawh a. Chu thu loah phei chuan Kapthuama pa lah tlangval a la ni a. Chua-chhapah, pa alai a pa taima leh remhria, leiah a lut ang e tihhlauhawm khawp a pa awm mai mai thiam lo-mi a lo ni lehngthal vei nen. Kapthuama lah chu a pa siar a pa siar, 'sial rangin sial rang a hring, sakawlin sakawl a hring' tih zawng zawng a neih zova a fel leh em em mai a. Ka u, Kapthuama nau nula, nichin a i sawi kha tu nge ni kha? Ani hlei hlei kha, asin fel chu, an in a ka thlen tum reng khan a felzia ka hria a lawm," a tih lai chuan Thanthuami nu chuan, "Kapthuama nau chu Lalhlunchhungi a lawm, a hmung pawh ka sak a sin ni nghe nghe," a lo ti a.

Hlo thlawh tul lai ngang a nih avangin thlawh-hma kawng zawn tawh lo nu in awm leh pa in awm chhun thenkhatte nen chuan an thu khawm têl têl a, Chutia an thut khawm lai chuan Thanthuami nu

chuan a mang neih thu leh a ngaih that loh ang ngei a thil a lo awm tâk thu chu a sawi a. An kawmchhakpa chuan, "A lo nih tak chu, mumang mah ni se, 'mang mai mai' tih chi loh nangiang hi chu a lo awm e. Kei ka mang hi upa-in 'mang leh thliah' an tih chi hi zu ni châwk a. Ka man loh ang zawng hlir hian a chhe lam a tha lamin a lo thleng mawlh thung a. Keimah ang maiin nang pawh 'mang leh thliah' an tih ang chi chu i mang kalhmang a nih dawn chu. Tun hma chuan 'Kêlchal mang man' an tih arg hi ka mang kalphung a ni ̄thin a sin maw le. Tlem lai ātaŋg khan ka 'kelchal mang man' tak ngai hauh loh chu," a ti a.

Than̄huami chuan, "Ka pu, 'Kêlchal mang man' i tia law? Kelchal (kelpa chal lam ri ang a lamin) mang man, an tia ni lawm ni?" a lo ti a. An kawmchhakpa chuan, "Tunlai ̄hangthar ho lah hian 'kelchal mang man' ti hian in lam châwk a. A 'ni hlei nem, a tawng lo chhuahna bul pawh ti hian an sawi ngai hi. Kêlchala chu mihring a ni a, a mumangah Thâwngluna hi a lo châwng a. Tual-lai hâr a chawn sa an chhum laklawh lai tak chuan thli vir na zet mai hi a rawn tléh ta that hian a lo hmu a. Chu thli chuan tual hâr a sabel zawng zawng leh sisep leh thlangra te chu a rawn thlawh bo zo tai-in a lo hmu a. Chatia Kêlchalan mang a neih bnu lawk chuan Thâwngluna chu a châwng ta tak tak a. Kêlchala lo phan lawk ang ngeiin tual hâr a sa an chhum laklawh lai tak chuan thli vir na zet hi a

rawn tleh ta tak tak a. Sabel leh thlangra leh sisep te chu a thangna ram hriat lobin a rawn len bo zo ta vek mai a. Chuta ṭang chuan mumang lam a hmuh ang taka a taka lo thleng dik sawi nan hian 'Kêlchal(a) mang man' an tihpah ta a. Chuta ṭang vek chuan, chuti ang thli vir pawh chu 'Thawnga-leivir' an tih phah ta e, zawng an tih ngai hi,' a ti a.

Chu pa chuan a thu sawi pah chuan hnangdil hi a vilhvalak mulh mulh a. A tawng zo chuan a tupa hruai hnenah chuan, "Kha Senbawih, Hauhaii zawnna," tiin a pe a. An zing a pathlawi pakhat leng ve chuan, "Hauhaii zawnna hi kan ti châwk tak a. Eng nee maw 'Hauhaii zawnna' hming a put nachhan hi ni dawn maw aw?" a lo ti a. Chu pa vek chuan, "Titi-ah chuan ti hian an ti a: H̄mānlaiin chipui an teng a. Chi an ten lai chuan ruah pawh sur hawt si lovin an kiang a luipui chu a rawn lian thli ta phut mai a. Tuilian chuan bawmzâ leh tungchaw te, rapzâ leh maichâm te hi a rawn len thla ta phawk phawk mai a. Mak hi an ti khawp mai a. Chutia mak titak leh a ngaihna hre lo a an thlir ṭhap lai chuan lui hnar lamah thawm an hre ta a. An han en chhoh nak chuan ṭiaukuangah chuan mipui tlim hmirin an hmu a. Anmahni lah chuan thihna eng ṭhapui pui hi awrh ḥhuah hlawmin an hmu bawk a. Chung mipui zing a pakhat chuan, 'Hauhaii a thi e,' tilauh hian an hria a. Nakinah chuan mipui chu an haw-haw liam ta dur dur biən an hre zui a. Chumi hnu-ah chi tengho ehuan lui hnar a mipui dinna lai chu an han

chian a. 'Hauhəii-zawnna' kan tih tâk hi a lo tla ngât a, an ti. Chuta ṭang chuan a hming hi a puta a ni e, an tia lawm," a ti a.

Chumi ni chuan in awm paho leh nu ḡhenkhat te chu an fuan khawm a. Chawlhni lo thleng hma-saberah thlanṭhutna chu kokim zawkin an nei ta a. Thenruai tha an rawn chuangkai nak nak hlawm a. Thanṭhuami ḡhiante pahnih Rozami leh Lalpiānmaui pawh an leng a. Thanṭhuami chuan a pute chhung thlalak a phawrh a, kawmchar leikapui-ah chuan an en tal tal a. Rozami chuan, "Ṭhuamṭhian, 'Kapṭhuama' i tih fo ḡthin hi khawi ber hi nge?" tiin a zawl a. Thanṭhuami chuan, a hrilh dan dan a, "Hei hi ka pi, tuna thi chu a ni a. Heihi k'u Sanghleia ka ka nu û fapa a ni leh a. K'u Sanghlei bul a ding, ka ni hnung chiaha a mi hi Kapṭhuama chu a nih hi," a ti a. Rozami chuan, "Kapṭhuama i tih hi a a hmeltha awm, thlalaka a lan dan ang hi a nih chuan tha ka tih zawng tak a ni," a ti a. Thanṭhuami chuan, "Ni e, ti ila, a tha em maw ni? Tak tak a, hei hi a lən chhiatse a ni zawk a sin, hetah hi chuan a thla hian amah a ang lo em a, a takah tha zawk-in ka kria. Zai pawh a thiam ang reng a sin, an vengah chuan a to ve fu a ni awm e," a ti a.

Rozami chuan, "Zai kher zawng a thiam lo ang, nang reng hian i thiam lo mai a, tu chhun mahin a thiam ka ring lo," a ti a. Thanṭhuami chuan "Kei le ki chhun tur an tam em! Kumin kan veng inkhawmpui lo awm turah pawh lo kal a tum a sin,

Chutia hmel̄ha i tih leh i lo ngaizawng emaw chu ni ang?" a han tifiam a. Rozami chuan "Thuam̄thiani tak hi chu i timak thin, mi an duh loh tur i hriat lawk pheng avang hian hram mai mai teh suh. Nang ang a ngaihzawng neih ka tum ve hlei nem," a ti a. Than̄huami chuan, "Maw ni, i tum lo tak ang, Hmawngchuan-venga awm ve lo tlangval chu ngaihzawn tum awm loh reng a lawm," a han tizui a. Rozami chuan, "Thuam̄thian, dâwt dâwt hian pawt pawt teh suh," a tih lai chuan thing pui sem turin in chhung lam aṭangin an rawn ko ta a. Anni ḥtian zaho chu Tban̄huami te inah chuan an tâp nileng ta a,

2. KHAWHAR INAH

HUTIH hun lai chu Mizoram pum nawm lai tak a ni awm e. Kristiana-in ram pum a hneh tawh a. Sechhun khuangchawi leh kutni vangthla blimhlawp-na te pawhin mual a liam zo tawhin chawn leh lam, inthawina puithu leh biak dan âtthlak tak takte leh lal leh lal intaina te pawh hmanlai an chang zo tawh a. Khawvel sum par lawrin mi an la tlan rih si lovin, Mizo hnam tlawnmgaihna leh aia upa zah thiam-na te chuan khawtlang a la tinuam em em a. Khawsakna kawngah mi tin sang hlei awm chuang lova inchan lai hun ngang a nih avangin, rethei nih tihrehawmtu rualawnha te chuan mimir nunah ro a la rel phak rih bawk lo. Mirethei leh hak chham te, piangsual leh kuttualleichham te, fahrah leh ramtui-leilo leh tanpui ngai piangte chu an inchhawmdawlin an inpeizawn tel tel thin a ni.

Nula leh tlangval khawlai nun leh an inkawm dan chenin a la thianghlim em em a. Hla lenglawng leh kaihlek zai leh lengzem hla te lah chu an la ching hluar teh chiam bawk si lo. Sawn pai, inluhkhung leh tunlai ang a fa pah leh fa tibtlak an tih ang te lah chu sawi tur a la awm hek lo. Incheina lam ri se, mahni taksa pianphung tidanglam hial khawpa incheina leplerh leh tevê, nula awmeu leh puipun nikhua chang a lo intekrek leh nula zu in lah an la awm si lo. Nu leh pa ngaihthiam tur chhuanlam zawng chawp a zankhua khuaa nula rawl leh sihhnip, khawlaia tlangval hmuh ngei tur a nula inlar parh thin pawh tumah an la awm rih lo.

Kohhran lamah ni se, pawl hrang hrang a la awm mumal lo a. Khurbing leh inchawm, thiante inhmuh sakawl leh pawl dang sawi chhiat pah a Kohhran Member zawn ching lah an la awm na rih hek lo. Tunlai a inti-thlaraumi ang leh zawlnei thu dawng thei pui pui ang te pawh chung hun lai chuan an la tam rih lo, ti ila a sual hial awm lo e. Nula leh tlangval lahin Kohhran hruaitute beng hriatah hla leng-lawng sa ngam lo khawpin Kohhran enkawltute pawh an zahawm em em hawk a ni. Chuti ang hun thiang-hlim leh nun mawi tak karah chuan Kap̄huama chuan tlangval nun a rawn tan chhuak ve a. Khawtlang a tlawmngaihna nun rorelna karah a nu a sun a. Chu an chhiat tawh chungchangah chuan an chungah thenrual an tha em em a. A nu ruang thlak zana a pa lawmthu sawi pawhin :-

“Pang a dam a, mihringin ngai kan awh rih tēk tēk chhung hi chuan, mite that dan hi kan lo hre phak lo a lo ni. Tute mah hi neih sum leh tha leh zung a kan lawm zawh loh tehlul nen, amah upa tawng takin ‘laia nā, mei bula nā’ an tih chu a lo dik tak meuh meuh zawng a nih hi. Tun tum kan chhiat tawh thu-a heti khawp a then leh rualten min tuam mawi a, hum leh sin nei lo awm hauh lova in rawn chuangkai ka hmuhin lawmthu sawi dan pawh ka thiam zawk lo. Keini chhung lah hi inlengte lo hirhawi (huinai) dan kan thiam si lo nen, zahthlak pawh ka ti. In mi hmangaihna leh duhsakna lantir zozai hi kan nu hmuh ve-ah leh hriat

ve atan ka va it em! Upa-in, 'tampui mitthiin unau lainâ a kai chhuak a, mikawlh sakawlhin pasal̄ha a puang zar' tih zawng zawng nei zovin, kan nu min boralsan hi, kan chung a mite ̄thatzia kan lo la hriat ngai loh min hriat chhuahrtirtu leh min hmuh fiahtirtu darthlalang ̄haber a ni a nih hi. Tun hma kha zawng a kan thenawm khawvengte chung a kan lo bengvar loh ̄thinzia te ka ngaihtuahin zahthlak ka ti tak meuh meuh a. Nula leh tlangval ni se, kan ina mawi lova in rawn chuangkai hmel ka hmuh te hian.....," a hnuk a ulh ta a. "Aw le, ka lawm em em a ni, i ti mai teh ang. Ti hian hlim takin i zai ang u," tiin lawmthu a sawi a.

Kap̄thuama te inah chuan hun rei fe chhung chu inriak-tlangval leng haw hma hian paho hi an chuangkaiin an titi ̄thin a. Chung paho zingah chuan pa titi hre tak pakhat 'Khuangapa' an tih 'Zuluaiā' chu a leng ve ̄thin a. An hlimpuuin a titi chu ngaih-nawm an titlang thei hle ̄thin a. A len ve leh zan chuan koh tak nâp khawpin an kim lo hian an inhria a. Zan khat a titi leh lai chuan an khaw-chhiar chuan, "Khuangapa, kan thu dang a lai chuan, nichin a kan titi kha han chhunzawm leh ta ila. 'Ngamtawna' i tih kna i sawi hmangah lal pawh chu a va han ang em?" tiin a han zawt a. Ani chuan, "Em maw ni dawn le, hmakhawsang thil ngang a ni a. Upa titi bak hriat nei blawm hek suh i, lal pawh chu a lo ni fa-hmiang. Mahse lal a nih leh nih loh lam ai chuan dawithiam leh ram-palai-lenga chinghne ho zinga tel ve mai mai ̄thin ni-awm a an sawi te hi kan hriat lar zawk chu a ni.

"Tin, a in-hmun ni-a an sawi te chu a lo ni tak ak ngai te a nih chuan, lal piwh ni thei meuh a mawi awng a nia lawm. A khua leh tui an sawi lah tun kan hre hlei lo a. Chuachhapah, nikhua te a lo rei akah hi chuan, ziak a engmah vawng ve ta lo chu, nhrilh chhawn, titi a inrochung chhawng chho mai nai ngang hi kan ni a. Kan rual û-ten an sawi dan huan, Ngamtawna chuan farnu pakhat a nei a. Mah-e a nu chuan nausen buchip anih lajin a thihsan a. Tichuan, an pa ho chuan an inhnuuk tlang ta a. An unau an leikan deuh hnu chnan an pa chuan nupui lang a nei leh ta a, nuhrawn an hrawn ta a ni. An nuhrawn chu Ngamtawna te unau chungah chuan a ual em em mai a. A fahrawnte pahnih chu a ngeih hei ta hlawl lo a. An pa lah chu a thaibawi em nai bawk si nen. Tichuan, Ngamtawna te nuau chu hnawt chhuak ta a. An unau chuan pan tur chuang tre hek lo, ramhnuiah kamrah leh hnah nêm ring-n an vakvai dun ta rek rek a.

"Hun khawrei tê an vahvaih dun hnu chuan hinghne rual nen an lo inchulnél ta a. Chinghne ual chu an intun nunna bul leh an kutke ber a ni a e, an tia lawm. Chuta ṭang vek chuan dawi te pawh thiam ta-in an sawi ngai hi. Tin, tuna 'a in-hmun' an tih lai chu nangni chuan in la hmu ve cheī lo ang a. Ruanzawl khaw nula hmel̄ha Chhingpuii te khua atanga Tawi tiang hawi a kal el a, Buanzawl thlen hma hret a Khawhreng peng ul deuh maiah a ni a. Mual pawng in hmun ni-

awm fahranin a la lang a. A mual pawng ḡħut vel te chu lungrem kual ni awm tak hian a la awm a. Chumi hnuai hret a mualħħut chiahah chuan 'a ui no neihna' an tih pawh tlem a chhim-thlang hawi hretah, puk ang reng, ui no neih nan a remchang fahranin a la awm a sin. Tun thleng hian 'Ngama ui no neihna' an la ti ta reng nghe nghe.

"Chuti lai, 'Ngama ui no neihna' an tib thlang chu kham a ni a. Chu khamah chuan a lawm nula hmelħha Rothluaii a zuang thla e an tih, thu ngaihnawm a tling a sin. Tuna Hualtu ram 'Vuta hmun' an tih tib lai a Vuttaia a lal laiin a khaw nula hmelħha chu Rothluaii chu a ni a. Chutih lai a Vuta khaw tlangval chhuanvawr Suakdailova nen chuan an lo inhmel duh ta a. Chutih lai chu Vuta leh Vancheng lal, Lalpuithanga intai ḥan tirh lai a ni awm e. Vutā chuan tun a Sangviala khua Sialhau ram a 'Buanhmun' an tihah chuan ram zawn tumin khaw thar a sat a. Mahse a hmun sah sa-ah chuan Vancheng lal Lalpuithanga chuan a lo kai khali ta ma' pek a. Chutah le, Vuttaia thirrimin a tuar ta lo 'E, e, ē,..., kan inhrawn dawn zu' nia le," tiin ka luih a tum ve ta a.

Mahse Lalpuithanga chuan a tuar leh ngam si lc a, ama khaw pangngai Vancheng (tē)-ah a kir leh ta a Chutia Lalpuithanga khuate let leh chuan Vuta khav silai awlan puakbung hi an lo hawn daih mai chi niin. Chumi la let leh tur chuan Vuttaia leh Thawm

vunga (Thawmvunga chu Vuttaia te unau zinga upa ber Lalpuiliana fapa Lalsavunga fa a ni) leh nichin a kan sawi tak Vuta khaw tlangval chhuan-vawr Suakdailova leh lal vanlung ur a khawsa Hnun-pera nen an pali chuan Vancheng-a an silai tāng chu la turin an thawk chhuak ta a.

A tlangpuiin han sawi thuak thuak ila. An va la ta ngei i ti mai ang. Lal intai sa ngang an nih avangin Vuttaia te haw lam mual liam tur chu Lalpuithanga khuate chuan an kap zui ta ̄huai ̄huai mai a Mahse Vuttaia leh a hote chuan a leh pawh an leh-hawi duh lo e, an tia lawm. Chutia silai hial a puah takah chuan indo an puang chu a ni ta mai a. Chu chu 'Chhim leh Hmar Indo' an tih fo thin hming-thang tak rawn intanna bul chu a ni. He 'Chhim leh Hmar Indo' tum hian chhim lam chu Rolura thlah tangho an ni ber a. Hmar lam chu Samthañg-Zopui Lallula thlahte tang khawm an ni ber bawk a. Vuta kha Hualtu-ah a la awm ta rih a. Chutia indo an tan hnu lawk chuan Vuta khaw pasal̄ha-ho chuan rammut an tum a. An zingah Suakdailova pawh a bang bil lo. A tir ch̄ian Thawmvunga ho a thawn tum an ni zet a. Mahse Thawmvunga nau laihrilh a tul leh tak si avang leh, thenkhat an ram zawn tum thlithlai a kalte an lo la hawn hman bawk si loh avangin a awmchhun chu an thawk chhuak dawn ta a.

"He 'Chhim leh Hmar Indo' hi Sailo ve ve indona a nih avangin 'thuthlung' an siam a. Chu an thuthlungah chuan 'Rawrlala inbeih loh a, ralpui chauh a inbeih ni se. Tin, khua inhalsak loh ni

bawk se,’ tiin thuthlung an siam a. Chung pasal̄ha pathum te pawh chu rawlral a kal-awm lek an ni na-in, anmahni an huai tlang bawk a, ‘ralpui’ inchhāl ngat a thawk chhuak an ni. Tichuan, tum ruh tak-in, vahsan lak lai, thla de chho sepui ki tia a nih laiin an chhuak ta a. Hualtu aṭangin Tlinghlum tlang an lawn liam a, Tuikual an tla thla leh a. Kawng lo h̄lir a kal ngang an nih avangin khua a lo tlai dawn ta mai a. Chepnep luiin Tuikual a finna zingzum luikam chang-zawl a riah zai an rel ta a. Khua a thim chhilh chhelh tawhja Chutih lai a Suak-bailova vak hrang lawk lai chu sapuiin a lo chang reng a ni chēk ang chu, an mei chhem eng chin leh chin lo maiah chuan a thum chawrh a, a te ṭhawt a. Chu veleh Kawl̄thiauva chuan a silai a chuh vat a, a han hmet zui zat a, sa chu a insaseng ta nghal a. Mahse a lo seh fuh kher chu niin, a ringruh a chilh tliak a, a dar phei a thler duai bawk a. Mahse a lo la thi chhiah lo deuh a.

“Anni Kawl̄thiauva te ṭhiandun chuan an ṭhianpa chu an riahhmunah an suan sawn thuai a. Kar lovah a rawn thaw ri bawrh bawrh a, a chat thla ta nghal a. An ṭhianpa ruang chu an singsa sawk sawk a, zanriah an han ei leh rih tē tē a. Chaw an ei kham fel meuh chuan leng len hun zen zawn a lo ni tawh a. Meichher engah an ṭhianpa ruang dahna tur ṭhangtē ang reng na han dawh dun leh sawk sawk a, a velin an meipui chheh tur thing fawm sa chu an chheh hual a. Chutah le, Kawl̄thiauva chuan,

‘Hei le, kan unaupa lah kan chān ta der mai si a, kan thil tum hi Khua-in rem a ti lo a ni ang e. Kan dinhmun heti a lo nih takah si chuan, nang naupang zawk i ni a, duh thlang la, mihring lah indaih tawk kan la awm a. Pakhat chu zualko kal loh theih loh a ni a, a kal lo zawk zawk lahin a hmun lo nghah a tul bawk ang a. Chuvangin, zualko kal nge i duh, a hmun lo nghah le?’ tiin a han zawt a. A ḫianpa chuan thlan ngaihna hi a hre lo em em mai a. A rilru chuan, ‘Kan pahnjh hian khua i nghak var dun mai ang, han tidawn ila, kan tlawm bechhe der chu a ni dawn si a. Han zawn jun ngawt dawn ila, hei ang ram chin hriat loh leh khawthim hnuiah khawimah kan inthlen dawn bawk si lo. Ḫianpa ngaihdan lah a ni der dawn bawk si lo nen,’ ti-a inngaihtuah chungin a ngawi vang vang a.

“A tawpah chuan, ‘Nang upa zawkah thlang bmasa la maw le?’ a ti a. Kawlṭhiauva lah chuan thlan hmasak chu a tum bau mai si lo a. Nakinah chuan, ‘A nih leh zualko ka kal ang e,’ a ti ta a. Kawlṭhiauva chuan a hmun a lo nghak dawn ta a ni. A ḫianpa meichher tur chu a’n phelpui sauh sauh a. A ḫianpa kal tur chuan, ‘A nih mangṭha aw le,’ a ti a, Kawlṭhiauva chuan, ‘Mangṭha chu sawi loh, mang chhia pawh kan mang hman ngut nā naw le,’ tirilru chung hian, ‘Mang ḫtha ḫtha le,’ a ti

A hnu-a Kawlṭhiauva sawi leh dan chuan, ‘Kan ḫianpa ruang hual vel a kan meipui chheh a en ḫhat ḫhung chuan a kiang a nghalēnglutar kung sang lo

tê-ah chuan ka lawnsan thin a. Chutah mei a thin
 thuap thuap ta maw tih veleh chuan kan sa chu kan
 bul hnaitê-ah chuan a lo la tawm reng chu niin
 Kan thiianpa thi bua chu a rawn liak ta hlawp hlawp
 mai a. Chu veleh lui rallehlam a sahuaihru bukah
 chuan kan thiianpa thlarau chu a ai tuar tuar mai
 a. Kei chu ka zuk chhuk a, mei ka zuk tuah eng
 a. Chuti ringawt chuan kan inveng tlaivar zankhua
 ta mai a. Sapui lahin kian zai rel hek suh, ka thiian-
 pa thlarau lahin ai tawp tum hek suh.

“A tuk chawfak her zen zawnah chuan ralkhat hla
 tak a thiante silai ri ka han ral hriat ta a. Zan khai
 a ni na vang vangin thangkhat lian chu a hen a lawm
 le,’ tiin a thlaphan thu a hrifak e, zu tia. A thiianpa
 zualko kal pawh kha a kal chak bawk a ni ang, an
 thiian zahova an nileng kal kha, mut hun tih theih
 deuh thaw a kal a ni na a, a tuk feh khalhin zu thleng
 hman a. Suakdailova thi chu Rothluuai chuan a tuar
 thiam lo em em mai a, ti hian hla a phuah a:

*‘Lian khuaah tiandar a ri chiar nghian e,
 Luaitli hawkui ang kian zai a rel lo e,’*

tiin a tap a tap mai thin a. Pasaltha ramchhuak rawn
 hlawhtlin châng te hian, Suakdailova thenruual hluitc
 vek ni hlawm si hek, a rilru a tithar ta thin a:

*‘Phaiah tharsa an hawl mi-u-ten,
 Kei ka lungdi Sanu’n chawnbanah kai e,’*

a ti a. mittui tla zawih chung hian ramchhuak ho
 te chu tuibur a lo theh thin e an ti. Vuta pawhi
 Suakdailova chu a ui kher mai a, a sa bel leh :

KHAWHAR INAH

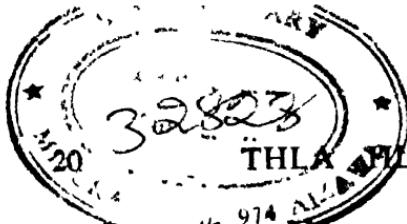
khawdaingul ber ngang a ni a, Suakdailova thi chaang a thla pawh a tiphang hle a ni awine. Rothluaii chuti taka a sun pawh chu a briat thiampui em em a. Chuachhapah, tun hma laiin a u Lalpuiliana fapa Lalsavunga fanu (Thawmvunga farnu) Lalchawngpuii (Laltheri)'n Ruallung awm laiin a ngaihzawng Chal-thanga a lo sun tawh a. Chekah chekah a âtphah lo chauh a ni mai a. Chu a tunu-a retheihzia lo hre tawh ngang chu a nih avangin Rothluaii chu a khawngaih lehzual a ni.

"Nichin a kan sawi 'Ngama ui no neihna' thlang kam ko-ah chuan theichhâwl a ding thin a Chu theichhâwl chu Suakdailovan Rothluaii a lo lawhpui tawh a. Rothluaii lungleng lutuk awm ngaihna hre lo chu, chu theichhâwl kungah chuan a lawn a, tap 'chung hian, 'Suakdailo, i tel lo chuan dam hi ka thlahlel zo ngang lo a ni e, ka thlah fal phal mawlh lo a che,' tih leh a hnuai kham a zuan thlak a rual a, a thi ve ta a ni, an tia lawm.

"Chu chu a lawm khawthlang hla phuah thiam pakhat pawhin a lo hria a:

*Awmlai vei lo Rothluaii famkhuas chang e,
A dungthulin kei pawh ka nu,
Lenglen min theihpui lo, dairial chang ing e,*

a lo titlu ve hial e, an tih chu," tiin titi bengvar-thlak tak a sawi a. Tichuan, inriak tlangval lengte pawh an lo hawn tâk avang chuan Khuangapa chuan, Kapthuamapa, kawng te pawh a kham e, kan mutsan

tawh ang che Nang pawh i meng rei zawn tam ta a, mut chawlh pawh i mamawh e," a ti a. Kap-thuamapa chuan, "Ka mu nasa khawp a sin, chutih kawngah chuan, ka hah hauh lo mai. Nangni zawk hi a nia hah che u ni, mu tawh u, mu tawh u. A zan tina a len pawh engtin nge in rawn len peih zawk ni. Thenrual in tha a, a chhun a zanin to tawk hi in awm reng a, a lawmawm dan hi sawi pawh ka sawi thiam zawk lo. Chhungkuua awm lai reng reng nei hman lovin in rawn leng a. Tlangvalho ni se, keini min riahpui a mawi loin chhuat dung khat-in an mu bawk a, ka lawm tak tak a ni.

"Lu han sun a, chhungkua chauh a awm a lo khawharthlak dan, tawng khawlo ni hial suh se la ka lo la hre ngai lo a. Kawngkhar ri rek apiang mai hi inleng tur melhin kan lo melh a. Chhuat dung a tlangval mu ngawi reng fahran pawh hian khawhar an lo bnem em em zel niin. Ti khan mang tha tha mangin mu hlawm tawh u," a ti a. Tichuan, paho inleng chu an chai chhuak ta hlawm a. Inleng paho an tin hnu chuan Lalhlunchhungi chuan an inriakte chu thingpui a pe dan dan hlawm a. Hmun a phiat a, thutthlengte a rem fel hnu chuan tlangvalho chuan mutna an rem ve ta a. Tlangval thenkhatin tapchhak a vaimim rawh an ei lain, kawm-char tukverh biang ngheng a phenglawng lo tum vang vang tawk bo lo. A thente lahin a tuk a an lawm ho tha chan lova an feh kual dan tur lo sawi tawk awm bawk. A mu hmasa thenkhatte lahin an ngaih-

zawng te chanchin zawite-in an lo sawi sar sar hlawm bawk nen. Khawhar in mah ni se an hlim thei phian mai a. Kapthuama erawh chu a khua a har ru ble thin a. Tlangval ni ve tawh mah se, a nu a ugaihna chuan a lairil fan tlata a hriat avangin silru tak a hlim çhu harsa a la ti deuh a nj.

3. THIAN PATHUMTE CHU

THANTHUAMI ȝhian bul berte chu nichin a kan sawi tawh an lal upa fanu Rozami leh Than-thuami nu, mi ina a awm dawn a pa atana a zawn Rohrima fapa, Laiawrha fanu Lalpiannmawii te chu an ni. An inkawm ngeih tlang hle a. Anni pathum an kim tawh chuan tu dang an ngai lo a ni ang e tihawl a ni. Nula an ni a, ngaihzawng te chu neih pawh an nei ta ve ang. Mahse chu chuan an rilru a la tibuai teh chiam rih lo. Tin, damchhung khawsak ngaihtuahna leh chhungkaw phur rihna te chuan a la delh hrehawm bawk lo a. Chhungkaw mawhphurhna lab an kovah a la innghat rih na bawk hek lo. Anmahni an la hrisel ȝha-in mihring nun hrehawmna thlen hma, nulat vanglai nun blim-na chuan an hma lam hun zawng zawng chu a la hliah bo vek rih a. Incheina leh an ni tin mamawh mai lo chu lungkham leh enghelh dang vak an nei rih lo.

An ȝhian zaho chu an khawsa thei tlangin, khaw khat tlangchhuak fanu vek ngang an lo ni vei nen. Chuachhapah, an hmel leh an nunin mi a lêm tlang leh zelin tlangval inleng chuangkai pawh an hmu hlawm hle. Rozami phei chu a hmelthatin khual a kai hial a. An khaw chhehvelah pawh a hming sawi pawl tak a tling a ni.

Chumi kum chuan anni ȝhian zaho chu hnuk-kawih ȝan tirk atangin bang lailawk awm hauh lovin

n inlawm chho ngar ngar a. Chumi kum a an hlawhhma hlawm lah chu a har kum tak mai a ni . ‘Kangfim bawh zui loh chu neih leh hunah buh ri a tha duh lo’ an tih avang a an theh zui a ni a. Langfim a nih avang chuan hlo a khat hle mai a. Hlo-tung lam chu a zia-awm fu a. Mahse hlo tê lam, hian leh tangzang te, thuro-bawkbawn leh hlahtha e, â. hlo chi tinreng a awm a ni ber e, silailo em tih loh chu. Amaherawh chu, buh ei nei hung a thlawhhma hai ngang an nih hlawm avangin ul chhiat a tul chu tumah an awm lo. A buh-kung hu-ah pawh chu lo aliam beisei leh turin a leilung awhin a keng bik tawh lo.

Ni khat chu anni lawmho chu Rozami te lo-ah n feh a, hnuhhrâm thlawh lai a ni a. Thlâmchâr nualah an bung a. Chutia an bun lai chuan an amchang mawng ngawpuiah rengchal a rawn hram a a. Thanthuami chuan, “A..., chu! rengchal a ram tawh,” a tithuai a. Rozami u (mipa) chuan Dawthei lawm hriat hun an ti reng a lawm, in awthei tihna a nih mai chu,” a ti a. Thanthuami huan, “I hre ve tho si a, nang pawh i dawthei ve ho tihna a nih mai chu,” tiin a chhang a. Ani huan, “Dawthei lawm, an ti miau si a, kei chuan awm nei ve hek lo i, ka dawthei ve lo tihna a ni nai lawm ni?” a ti a. Pianmawii chuan, “Dawthei awm an tia mi? Lawm dawthei an ti zawk a sin,” a lo ti a. Rozami u vek chuan, “A eng a pawh hu ni se a that loh tak reng reng chu. Â.....,

Mawii, hei laksâng ka hmu, nang han la teh, eng ang hmelpu nge pasal i neih dawn?" a ti veleh an vaiin hmasir lamah chuan an phei ta dial a.

An lawm tlang khawp mai a, Than̄huami chu a chuhhelh viau lehngal a, "Khawi maw, keiman ka la hmasa ber ang," a ti chuk chuk a, a han la (pawt) ta a. Hang rin reo, tê tak tê, harh deuh mai hi a'n pawt chhuak nahl a. An lawm khawp mai a, an nui dar dar a. Chutah Rozamin a han la ve leh a, lianpui var hleg hlung hi a han phih chhuak ve a. Than̄huami chuan, "Ka hre mai," a lo ti a. Rozami chuan, "Awi, i ti mak thin, i hre awm lo em nai i tih te chu Mawiñhiani a lawm," a ti a. Pianmawii chuan, "Ni e, keimah vek, keimah vek, 'V' tih lam te chu min dem phal chuang hlei lo ang e," a lo ti nghar nghar a. Tichuan, hmalai chawlh an nei zui ta a.

Rozami u chuan, "In ram̄anna a rei tawh teh-lul nen blo thlawh pawh in la thiam lo ka ti, mi nek réng reng in tum lo a . . .," a ti hman chauh a Than̄huami ta pek lah chuan, "Chutin kan nek i duh ang tihngaihna bret hek lo i, in nu nek chauh hi emaw i duh kan tia lawm," tih leh a inring lo chu a nek thut mai a. A fanghma vel lai tla tawp khawp-in Rozamj u ding awn ̄ei ̄awi chu a nek kat ta awn awn a. Than̄huami chu a nui tlawrh tlawrh a. Rozmi u chuan, "Hma ka han tar hian a fualah in dawm ang a, ka rawn tawlh leh hun a ka dawmna turin hma min pe zel ang a. Tichuan, lehlam hma-

THIAN PATHUMTE CHU

sir kan nek ve leh thung tur hi a ni ngai a,,” tia a sawi lai chuan Than̄huami vek eluan “Lehlam hmasir chu tu nge ni a?” a lo ti thuai a. Rozami u chuan nui tat tat chung hian, “Kan nek chung zelin anin hma a han tar ve leh ang a. Tichuan, a rawn tawlh ve lehna turin keinin hma kan chhawp sak zelah a rawn dawm ve leh thung tur hi a ni ngai a. Nangni alo a, mahni hmaziwn zawn a thlawh ngawr ngawr mai te chu, hmatung a hma kan la a nih si loh chuan hlo thlawh a sawt ngai lo, kan then tawn tur a ni ngai,” a ti a.

Than̄huami ta pek chuan, “In lo a har em a nih hi, mahni zawn a kan thlawh lohin tu zawnah nge kan thlawh ang? Chuti ang a then tawn te chu a thiam pawh kan thiam hlei nem, then tur pawh kan neih ve loh hi. Mipa chauh hi then nawlh nawlh ula a ni mai,” a han ti chu en nui ta dar dar a. Pian-mawii chuan, “Thuam̄thiani hi chu i va han zak thei lo,” a lo ti a. Ani Than̄huami ta pek lah chuan, “Eng nge, then tur nei ve miau hek lo i, nang i nei a law?” a han ti zui lehngthal a. Rozami u chu a nui char char a.

Chumi kum chuan an khua·ali inkhawmpui lian (Presbytery) a awm dawn a. An thian zabo chuan arñ la hman ngai loh avangin an nghakhlel hle mai a. Favang thleng thuai thuai se an ti hle a. Hlo thlawh lai apang chuan an hman dan tur chu an-mahni rel rejin an rel lawk a. A rana rana lo mah

ni se, inkhawmpui turin an inbuatsaih tilru deuh réng tawh a. Pawhchhiat hun a hnai ta a, an hlo thlawh apiang chu thlawh leh tawh loh tur a ni zel tawh a. Kum tir aṭang a an nghahhlelh pawhchhiat lengder hun chu an thleng ta nge nge a. Hlo thlo suh deuh deuh chuan lo an zo ṭan ta zauh zauh a. A la zo lote lahin pawhchhiat tih takah an thlo uluk duh tawh lo a, an phulubat mai mai tawh a.

An buh hlawm lah chu a kung thu-ah ngat chuan a ṭha em em hlawm theuh a. Ruahtuiin a zir a, zuva-in zah a ngaih chuan, khawtlang tumah khual kai lova chhêk kakh thei hmel an pu theuh hlawm a. An buh-kung hlawm lah chu : Buh-fabêl tawi hmek hmawk, puan veng awm lova fai ṭah mai leh tâl lian hreih hrawih, hnah hmawr ro fahran pawh awm lova nung hliam hliam vek mai a ni a. A thlawh laiin a har hle hlawm na a, a kungah chuan an lawm hlawm hle mai.

Ni khat chu Lalpianmawii-ten lo an zo dawn a. Ani an lawm zing a chhungual ber leh thawk zo ber an nib avangin an phur tlang hle a. In aṭang a feh tur an chhiar pawbin sawmthum dawn an chhiar thei a. Pianmawii te lo zawh tuk chuan Rozami leh Than̄huami chuan phurhpui tur a awm ringin a rem lo a rem lo-in Pianmawii chu an sawm kual a. Phur tak leh pheikhai zang takin Pianmawii te lo zo tur chuan an inzui liam ta a. Chumi ni chuan khua a ṭha em em khawp a, van dum chu a lang thiang kul

up mai a. Tlang tinte lah chu bawmtu khawmei (omei) pawh awm lovin a lang thiang tharlam surh an a briat a. Tlang hla tak tak chen chuan a lo nai ta beuh emaw tih turin a lang chiang lehzuil

Hla tak a tlang sang zual bik te erawh chu tlang-ül-chhumin a chim rual hmuk tih mai loh chu khawi angah mah cbhum hmuh tur a awm lo.

Chumi ni chuan van chu thiang hle mah se, tlai mah ruah a sur dawn tihhriat reng hian chhim-thlang van mawng Pamânga bahzar chu a hnime kual raih thung a. Chung lam boruakah Chawngtinleri puau bang vamur an thlawk siau siau a. Thlawhlai be-ngul ler a ɿhuro nupa fu ɿhiang inthlahlel chu a hnai zo sa lovin, hram kurr kurr chung hian an inngcheng hnai seuh seuh a. Thlam-tlaitlan a zohniar leh zoarchhuang te chuan an dam chhan an mawina te chu surpui leh ruah tui tlak chhung zawng lo roh ɿha-in lo thul-khung bo mah se, fur hnawm thlah liamtu van daifim leh favang khaw thiang karah meuh chuan, an dubawmna par chu pho lan tumin an inpuahchah ɿan leh ta. Derhken leh par dangte pawh, khaw hnawm chhung zawng a an zungzam leh lairil a mawina leh rimtuina awm ngai lo kha, September ɿla fang meuh chuan, Siamtu ruat angin nüngcha leh mihringte hmaah an zepui chu an rawn puang zar ɿan leh tawh bawk a ni.

Chhim thlifim leh hmar thlifim a lo tleh a. Zau tin buh kung a khat mual leh tlang te chu tuipui

fawn vel ang maiin a rawn chhem fawn chhawkawlh hlup hlup a. Buh thli chhem nghin fawñ ri hlau-in thlawhlai buh kara chhawhchhichip an tlawk chhuak a, thlawhlai kangpar ṭang ro-a fuin an mei an phut ngang ngang hlawm bawk nen. Vau ngawpui lamah ni se, favang nghakhlel em ema, a hun hma hmaa lo hram rengchalte chuan an hun tawitê chu zai a tiikhah tum ang hrimir, zai tlaivar lam chu tum si lo hian an lunglen hla hriat chhun hla khat chaub chu an lo kiupui ve vawl vawl a. An fukna thing kung pangah ni se, dawlrem tai-rângte chuan mi hla lak pawh barah khawn chuang hlei lo leh a mawi leh mawi lo pawh thlu chuang miah lo-in, mahni aw neih ang angin a lo inpawt te ve tuar tuar a Chu hun hlimawm tak chu a tuate pawh chuan hlim em em-in an awi mual liam l.h dawn a nih chu.

Chawfak a lo hun ta a, zau dang lo zo hmasa chu inchei takin an haw ta hlawm a. An rawn au chuah chuah a, an feh-em tlang a derhken leh zamzo leh sappui (sap-pangpar) tél an thiāh te chu a lang sen mawi hlawm kher mai. Anni Lalpianmawii te lo zo pawh chu thlâm chhungah leng hek lo. Thlam leikâ leh thlam hnuziah te chaw aa sak zawh chuan hlim takin an haw ve ta a. Tlang kawngpui an han chhuak a, kawng kam lungpui chungah chuan haw hmasaten anni lawm-ho an chhawl̄huaina fanghma tai leh a tuai te an lo dah tlar ṭhat a. A pangah te chuan a neitu tur hming kaihtawiin an lo ziak bawk a. Kal lam a an tiām ang a di-hnah suih a lo chhawl̄huai tawk lah bo lo, hlin takin an kal ta ze' a.

4. INKHAWMPUINA LAMAH

K

KAPTHUAMA pa chuan zan lama a mang-ah an nu a lo hmuh avang a khawhar tak a zawi tê a zai chung zelin mei zing a chhem a.

Aw, van Jerusalem thar mawtah khian.

An kal ta hmangaih lenruual lungduh:

*Tah chuan inthenna reng reng a awm tawh lawng,
Lawmin kan intawk leh ang chàtuan a tan,*

tiin. Tukthuan ei kham chuan an pa-sain lo lam singsa turin an kal ta a. Buh chu a lo tulzum nual tawh a. A thente erawh chu 'a chawngawi lu' an tih ang leh 'a nghapui mei' an tih ang chauh pawh a la awm a. Anni pafa chu mihnilomaha an khawhar tilruk tehlul nen, thlâm an zuk thleng chu a lo khawhar lehzual hian a hriat a. Thlâm chu a lo thiing thiap tawh a. Kapthuama chuan thlâm-nam-thlak chu a han hawng a. Fur laia a lawmou ngal-zem chhia bangrel kara a zeh chu mau nget phut te chuan a lo tlak paw tak thir ther a. Thlamtlaitlanah a han ding vang vang a, ri te lo leh zau dangte chu a han thlir vel ruai ruai a.

Chhibungte chu a lo par chhing chheng tawh a, Chhibung par a hmuh chuan a rilru tê tê hian, 'Nghatui thar a lut nghatun hi a ni maw kha, chhibung par a beh a, a haw thin an tih kha,' tirilru neuh neuh chhengin an thlâm vel chu a hryt a. A nu a theih lailawk leh deuh blek lai a kangvara a

zuk feh hram tum a, sawnlung-êl a zam tur leh changtual-lei lai deuh a haite leh chawnteam a tuh te chu a lo rah thiah thiah hlawm a. Chawfak khama a nu haw turin, "Thingtuahah an la duh ang e," ti-a thlâm kawt khangpui kung a thingkha ro a tun sak te pawh, amah a boral leh tâk si avang a an tuah leh phal loh chu a ngai tê-in a lo la intung bawk a. Chutih lai chuan chung lamah muvan-lai nupa hi inchhaih banlek zauh zauh chungin an hram lauh lauh si nen. Thlâm vel anthurte chu an par vi-ve tawh hlawm a. A tlantu khawichhur chuan a kawkel luhkhungin a chik nger nger bawk a.

Kapthuama chu a khua a har hle mai a, a ril-ru tê tê chuan, "Aw, muvanlai-ah te khian chang thei ila a nuam zawk dawn law maw ni tak chu aw.....Hringnun leh taksa khawvel zet hi chu a va han hrehawm tak em ! Kan hunte lah hi chhum blim leh romei ang lek a saruak, thlasik tjauchhum ang mai a thlawk bo leh mai thin a ni si a. Kan thlakhjelh ber kan damchhung nunna te lah hi meisi leh puarpawleng tluk chauh a hnuk fei lo leh zungzam pawh nei lo a ni a. Kan tisa put lai nite lah chu: Manganna te, inthenna leh mittui tlakna nen kan hmang a. Natna leh thihna te, indona leh chhung-kaw longbironghona tulian te lah chuan a chhun a zanin min chim reng mai bawk si tak a. Aw . , ka to piang ve kher kher hi chu.. , " tirilru vawng vawng chungin an pafa chuan pawlbuk khum chhuat leh hrul (tur man pu turin chtehrâwp an 'lut dun ta a

" thlenah a pa chuan thlâm bnuai daihlimah mau chik a, ani Kap̄huama chuan kal pah a chheh-nawk suam chung zelin vau sial pah a perngo kaih ghal turin a kal leh ta a.

Kap̄huama pa chu fapa mal a ni a. Farnu pa si a nei a, chung a farnute (u-te) pathum chuan tual-thhungah pasal an nei a. A chhang chiah an tlum per erawh chuan khuandimin pasal a nei thung a, chu chu Than̄huami nu kha a ni. Tualchhungah tu leh fa a thukpen thliah thluah a, chhungkaw hung leh mi piang chhung tak vek an ni nghe nghe a. Anni Kap̄huama te chhung lah khawtlangah mi challang tak an lo ni nen, Kap̄huama pa chu mi tawng zawk zawk lo, a ruk a fiamthu duh tak si, pasalthaah cbhal tur chua ni hauh lo na-in a fapa a hming a 'Kap̄huama' tia a chawi nachhan pawh thi ngaihnawm a tling a ni.

Kap̄huama lah chuan a pa a rawn phawk (khawk) leh em em a Hmelah a nu a chh'in a, a tha zawk bawk si a. Nula hmeliat pawh a hlawh hle na-in tlangval lerh a nih loh avangin amah rawn ngainatu deuh leh zarpaktu tumah tihlawm bik a nei ngai lo. Nula pakhat erawh chuan a lung a tileng ve deuh hlek na-in a tilang chuang lo. Nulat tlangvalna kawngah a pi leh pute hovin an zilh ngun hle tbin a. Amah a tlangval dawn chauh bawk a, nupui pasal hawiin rilru pawh a la h.nang ngai hauh tia lo. ~~Mahse~~ a han ngaihtuah ve chang chuan, chua nu ho loh a khawsa an nih chu a hrereng a. An

in chhung dinhmun a thlirin thlan sual a blau ril hle thin. Nula khual-chhwang tha pur si, pas neih veleh a an nulat lai zia nen a inang ta lo lutu hmeichhe tuar hlelhawm leh brawn thiam harsa, pa sal te lak hran tum tlat mi, mahni ta bil leh kui kawih hre hlur si, mahni in lam a chuangkai zindup mi, a luling thei tawk a an in leh lovin a zi ve fu si. Nupa kar tualthu chbiat chang a taj pur chung a mi tawng ngaithla baksak lova anhl chham zuah zuah thin hmeichhe sual. Ei leh bar pasal te chhung thlim a mahni ei intuituah ching pasal te chhungkaw thil nu leh pa in lama a ruk a ral a paipawn ching. Chuti ang chi hmeichhia mawlh chu Kapthusama chuan tawn a blau ber thin a ni.

Anni chhungkua lah ciu an nu dan lai atan reng a chhungkaw blim thei leh inngeih tlang, pa khatin hritlang hnaptui a tawh chang fahran pawh a tumah inngaihthah lova inlainat thiam leh inngaih tuah tina mi an ni si a. Chhungkua chauh pawhin awm se, fiamthu phawsawlh nen, nula tlangval an nih bnu-ah pawh indem fiam a nui hawk hawk tlang thio an ni si a. Lenna lamah ni se, phenkhat unau ang lo tak a nula rimnaah fahran pawh insawisa a. inkuan thle bawk bawk thin an ni. Hre ngai lo tan phei chuan unau leh chhungkhat an ni lo ang e, tih tur khawp a inkawm ngeih tlang vek an ni. Chuti ang ciu zo chhungkaw nun dan 'a'nh avanigin a pa-in a fate a zihne-sh pawh-- Nutlawi tlawnigawl remchang te chuu le hmaj bik haub mah suh se, a

late hlim loh hlau-in tāng dang vuan a nupui neih
eh pawh a tum tawh loh thu thlengin a lo sawi
awh hial a.

Chung thleng thlenga a pan a lo sawi tākah
hei chuan Kap̄huama chu nulat tlangvalna kawngah
simkhur lehzual a. Tualchhungah pawh nula tih-
lak fu fu chu an awm tak na-in, an in chhungkhura
hruai luh meuh tur-awm nula tumah a la hmu rih
lo. Ani chuan tlemin han saisikin mitmei hmuh
deuh se zawng a tuate pawh chu a huphurh hauh
lo. Mahse 'ngaih varung ṫhâwng' an tih ang lek
fang lo chuan tu lakah mah a hnambet tak tak thei
rih lo. Hmel eng nei ringawt a duh chuang lo
a, rilru ngil leh nuntlang deuh ni se. Hmelin
'puak' lo ti ta lo deuh pawh ni se, â chhe lutuk lo
leh hnazal mi deuh tal chu ni se a duh dan a ni. Hmei-
chhia lah hi tlem a hmel̄ha deuh lah an awmmawh
duh viau mai lehnghal a. Zaidam tak lah hi hna an
zal vak lo duh emaw a ni a, taima tak lahin thin an nei
dub riau bawk si nen. Ṭawngkam an thiam poh leh mi
rel an ching duh a. Chung mihring khuarel kalhmang
chu Kap̄huama chuan a han dawn velin a tiluhai
ang reng hle ṫhin a ni. Nula zawng zawnge lahin an
lenlai hun na na na chuan an pianpui loh nun ze mawi
an hawh chawp chu inbelin, an pianpui zepui thukru-
in mīpa lêm zawng hlirin an khawsa theuh bawk si a.
Fimkhur a ngaiin belh chian an tul hle ṫhin reng a ni.

Vahpui tak tak a lo thleng ta a, thlasik rim a
lo namjin 'pāng zarah thlašik arpui tjatin a tum' an

tih hun pawhchhiat lengder lai pawhin mual a liam rei leh dawn ta mai. Buhpui hmawr a lo hmin ḫan a, 'airuah' a lo sur a, furpuiin mual a liam tak tak ta. Zongam (buh) pawl a tla ḫanin buhpui a eng huau tawh a. Chutih lai chuan Kapṭhuama te unau chu a ni te khua-ah inkhawmpui lian 'Presbytery' hmang paha a ni te kan turin an kal dawn a. An kal dawn tuk chuan 'nghavang lunglen' khua chu a ḫha em em mai a. Ni chhuak a mawiin khua a thiang vawl vawl a. Anni unau zin tur chu kawm-char lamah an insiam malh malh a. Chumi tuk chuan ar an talha a pain a vil a. Tap kun bâwm dova ḫuin a tui hnîh mek lai chuan Kapṭhuama hnenah chuan, "Bawiha, hei in unau-in in zu zin ve dawn chu a ni a. I ni te inah ai mahin i pa Laiawrha te inah innghat u la kei chuan ka duh zawk. I ni te chu i ni te an ni a, innghat ta lo mah ula an vui hauh lo ang a. I pa Laiawrha te erawh chuler deuh chan an chan avangin an vui ru palh ang e. Phungthluk hi laina siam nghehna bul a ni a. Mami chuan a hreh deuh tak leh nang tal chuan i sahmim bang reng reng ang che. Chaw te phei chu in duh-na lam lamah in ei ang a. Lam a hla-in kan intlawh pawp zen zen thei si lo a, tlawh chhunah chauh zawng an bengvar hram hram ngai e.

Tunah chuan nula tlangval in ni ve tawh a, zah thu lab cheng (awm) suh. A tuate pawh mah-ni in ang vek a khawsak theihna tur an nib hlawn khu. Mami, nang pawh nula i ni ve tawh a, mawi

tak leh fel takin an zu khawsa ngai aw. Heti ang inkhawmpuina-ah hian nula hmingchhia leh mual-pho ta hi an awm leh zauh thin a. Mi sawi hlawh tâwngte hian i khawsa palh ve hlauh ang nge. Aw le, hei, chaw ei ka peih a, in bmanhmawh deuh ang e, siam ula i ei tawh ang u hmiang," a ti a, chaw an ei ta a. An chaw ei lai chuan, "Ka sawi tawh ang khan, laina dangte pawh in zu tlawh chhuak vek dawn nia. Bawiha pawh tlangval hawk-lak leh intivei rual ngang hi in ni a. I ni te khua phei chu zu a tam si a, i lo zu in ve dahrual ang e. Inkawmpui tur a kal in nih hre rengin inkhawm thlâhthlam hauh lovin zu awm ula. Inkawm hlan a veng kilkhawr a lo interek hran te, hla dukdak mang hlei lo khawlai a aupui vak vak mi nih te hi miṭha awm dan a ni ngai law. Khawlai a hmel lang tam-mi nih te leh kalna lam apiang i hmuh tur a awm te hi mi lawilo thawmhnhaw a ni ngai.

"Tin, mikhualna-ah reng reng thlenin te chaw eisan khawp a len rei te hi ching hauh bawk suh ang che u. Tunah le, in innghahna tur te mi dang an ni lova a chuti zawk pawh a. Chuti phei chu ni lo se, mikhual nih te hi thiam a ngai a sin. Mambawih, nang pawhin i tih ve theih tawkah an duai ngai lo e aw. Bengvar chhuahin thlen-in te an puibawm seuh seuh ngai. Buhzing den leh tuisik khai thu-ah te, chaw ei siam leh thleng seng fahranab pawh an in thiarfihlim mai ngai lo, i

thiam ang angah mawngzang takin an che ve seuh seuh ngai. Tih mi biang-biak hi pawng zah chi a ni ngai lo. Mi mawl biak leh kamtlawm lutuk te a tha lo ang bawkin pâwng tawng tui tam duah lah a mawi nahek lo. Tawngkam thiam lutuk te phei chu naupang tan a mawi ngai lo. Mahni kum phu tawk a tawng kam hman thiam te pawh mi fel awm dan vek a ni ngai. Ka sawi tawh ang khan— Mi in koh reng rengin u tur chu û-a koh a a, pi leh pu tur lah chuti bawk. ‘U-a’ ‘U-i’ intih te hi ching reng reng suh ang che u.

“In û dawn a nih leh tha taka û-a koh mai tur, tichuan, mi an lawm ang a, nangnin fel in hlawh dawn nia. Tin, i pu Laiawrha te leh i ni te hnенah khan, pawltlak veleh i nu lung hi ama vawk vulh ngei a phun kan tum thu rawn hrilh u la. Tunah a rana rana lo la ni rih mah se, a thuphung talin in rawn hrilh dawn nia. Kan tithei ta a nih leh kan la inhrilh leh a khêl chuang lo ang. Hei, hna a tam em em a, hman leh hman lo chung a kal in nih rawn hre reng u la. Thawhṭanni-ah chuan eng emaw rokhawlh tak bumrotu che u a awm a nih loh chnan hawn in rawn tum ngei dawn nia. Kan ring thar tur lah chu favangah kan vat ve hman ta si lo a. Tunah mang kan chhâl a la ni chauh a. Lo lam tulin min nang têp tawhin i nu lung lak kan la tum si. Nakkum lamah lah chuan kan inchung hi hawk lo thei kan ni tawh bawk si lo a. Chu lo rengah pawh ka khua hi a har ve reng reng a,

LIBRARY

JNKHAWMPUINA LAMAH

37-

thang chhung pawh hi ka huphurh vlaua nia
ti a. Chaw ei kha chuan anni unau ~~chu inkhawm~~
ji chhim tur chuan a ni te khaw lam panin an
am dun ta vang vang a.

Than̄huami chuan thleng hmasate tawngkam
tangin Kap̄huama te unau pawh an lo kal ve ngei
dawn tih a hriatin nau a pua a, kawtchhuah lamah
lo va hmuak a. Kar a hlat deuh avangin an
thleng tlai hle a. Thalai an ni na vang vangin
inhmulah an thleng ve tawk a. An inhmu chu
an hlim em em a. Than̄huami leh Hlunchhungi
phei chu an inhmuh veleh an inkuah chuk chuk a.
Unau tak tak ni hlawm mah se, kar a blat bakah
langdung hrang, inkal pawh remchang lo tak a ni
, an inhmu khât hle a ni. Anni Than̄huami te
awk chu pi leh pute khaw lam ngang a nih avang-
o an zin zauh zauh zawk a. Kap̄huama te erawh
hu an puitlin ve hnu-a an zin ve vawi khatna
chauh a la ni, Than̄huami chuan, "Thuama, nang-
ni unau te chuan khawi dang in pan dawn em ni?
Kan inah tur ngai ngar a sin ka lo ruat che u," a
i a. Kap̄huama chuan, "Ni lo ang, duh leh Cbhung-
awihi khawsa se, kei chu ka pa Laiawrha te inah
a inngbat ang, a mawi zawk e. Chawhmeh tui
leuh inneih leh min rawn sawm ula a ni mai," a
i a. Than̄huami chuan, "Kan mikhual hlei lo te
hu ka va ban ko dawn lo che em. I zah loh leh
~~angma~~ thu-in i lo kal ve anga a ni mai. Kan
pawh innghat duh hlei lo te chu, Mawithiani

te inah chuan hmeh lovin ei hawng hawng la a nih chu," a han tifiam zui ve a.

Than̄huami leh Lalhlunchhungi chu an pêng ta a, Kap̄huama erawh chu Lalpianmawii te ina innghat tur chuan kawngpui zelah Than̄huami hrilh angin a kal zel a. Pianmawii te in a thlen chuan phawk a chhuah ta pek a. Kawngkhar chu a han hawng duk duk a, a aw a tidanglam a, "Ka pu, mi lo mikhual thei ang em?" a ti a. Lalpianmawi pa chuan rang mangkhen hian, "Thleng thei e, lo thleng rawh, lo thleng rawh," a lo tisawk sawk a Kap̄huama chu intimikhual tak chuan a lut ta thum thum a, khumai lam thim chin leh chin lo-ah chuan a innghat a. Pianmawii chuan, "I va han inti-mi khual ve, he lamah hian rawn innghat zawk rawh," a ti a. Pianmawii pa chuan, "Tu khua nge i nih?" tiin a han zawt a. Ani chuan, "Lalburha khua ka ni a. Hei, Kap̄huama te unau an lo thleng tawh em?" tiin a han zawt ngial a. Anni chuan, "Tu Kap̄huama maw, Phunga fapa maw?" tiin an han zawt let a. Ani chuan, "A pa phei chu tu a nih ka hre lo. Nizanah an inah ka thleng a, 'Keini pawh kan kal ve dawn a sin, kan thleng ho dawn nia, chutia thlenna tur i briat loh chuan, Lalpianmawii te inah a ni ang,'" a ti a. Hei hi Lalpianmawii te in chu a ni si lawm ni," tiin a han zawt khanglang a.

Chutah zawng Lalpianmawii ngaih a tha ta lo, a hmai bul chenah khawnvarin a va en a. A han en chian meuh chuan Kap̄huama lo ni rengin, an

pui dun ta tlawrh tlawrh a. Pianmawii chuan, "Engah nge, 'ka tihder e' te chu i han tih-khanglan ni, kan hai thei tak tak dawn che a lawm, zân zân tak che hian, khawinge i thil ah chu," tih leh a iptechuak a rual a, inchâr lamah a khai phei sak ta a. "Manilomah a kan lo nghahhlelh ruk tehlul che u men, nangmah maiin em ni i lo kal ? Chhungbawihî lo kal ve tur awm ang khan in rawn sawi si a ?" a ti a. Kapthuama chuan, "Ani chu sawtah ka ni te 'in lam a pan ta a nih kha, duh leh, kei ka lo thleng a lawm," a ti a. "Chaw te pawh i la ei awm tawp si lo a, 'ka tihder e' te chu i han tikhawtlai a. Chaw ei ka siam dawn nge i insil hmasa duh zawk em ni, tui ka han lum ang e aw ?" a tisawk sawk a. Inkawm a hun mai dawn si avangin chaw ei a siam sak a, chutih lai chuan an mikhual dangte chu kawm-châr lamah inkawm turin fahrah khawnvar engah an inchei vel mek a. Kapthuama chaw ei kham chu thukpui lam dawhchho hmawrah pathlang lam hawi a meilum hnung puakin a þhu a, mei a zu talh talh a.

Lalpianmawii pu, (a pa pa Rohrima) putar pui tawh chuan, "Khawze Taite, lo hawi teh, Phunga fapa maw i nih a ?" a han ti a. Kapthuama chuan, "Ni e," a ti a. Putar chuan, "I hmelchu mei engah ka han en chauh teh ang che. E..., i pu i khawk (phawk) hle mai a..., Ralþianga hlauh kha zu ni chia, i pa lah khian i pu a phawk fuh leh em em mai a. I kimþlangah Ralþianga siar zawng i nih hi. I pu kha a tlangval lai chuan pa chak a sin a nih.

A hmel̄ha si, a âwm a khauh si. In la pian ve hma daih a i pu (Kap̄thuama pa pa) te nen a Hmunsâng awm lai a kan inkawm ngeih ̄thinzia te tak kha aw.... I pu pawh min tihre rum rum e â. I pu chu ka lawmpa hlun, hming pawh a inko lova ‘Lâwma, Lâwma,’ inti ̄thin kan ni a. Chhun leh zan in̄then hauh lova hriau leh a brui ang mai a inhruk inhruk dun ̄thin kan ni a. Aw .., ka ngai hlawm teh ̄thin e a. Anni lab hmuh tur an awm tawh si lo, kei pawhin rei khaw eng ka hmu tawh lo ang kan tar ta, kan rualpui dam sawi tur an awm ta lo,” a ti boh boh a.

Pianmawii pu-in mei eng a Kap̄thuama hmel a en lai tak chuan Than̄huami leh Rozami chuan inkhawm turin Pianmawii an rawn sawm a. Kap̄thuama tak phei chuan tute nge lo lut pawh a hre hlei lo a. Rozami erawh chuan Kap̄thuama hmel, inchei hrarpa lem lo taka a chaw ei kham mei eng a Pianmawii pu-in a hmel a en lai tak chu a hmuh-in, Than̄huami te thlan̄thut ni-a a thlalak a hmuu chu nep tê niin a hria a. Chawplchchilhin Kap̄thuama suai (chuai) chuan a thinlungah vawm bei ang mai a rang leh lalber thupek ang hrimin ro a rel ta nghal a. A ̄tawngkam khat pawh a dawn hma leh vawi khat chauh a phung-hmuh vuai ātang ringawt chuan, Rozami thinlung thir ang a khauh a an sawi ̄thin tlangval tam tak lo beidawn tawhna chu: Kap̄thuama kimtlang ngaihnobeina chuan kawlphe ang a rangin a rawn em tui zo ta a. A thinlung chhungrilah

chuan phelh leh rual loh a ng hetin hmangaihna lai-brui chuan suihtakin a pawt zip ta hmiah mai a ni. Inkawm turin an thianzaho chuan an chhuak leh ta mai a. Ani Kapthuama erawh chu a chauh deuh avang leh a la insiam ve hman bawk si loh avangin inkawm peih pawh a tum lo a. Inkawm hlanin Thanthuami te inah a ni hnenah a lêng a. A ni chuan a lo ngai hle mai a, a nu thih thu leh thu dang eng eng emaw an sawi dun melh melh a. Inkawm ban thlengin an nî-vahin an inkawm a. Inkawm ban huu deuh chuan Kapthuama chu a ñin ve ta a.

5. HMANGAIH HMEL THAR

HHUMI zan aṭang chuan Rozami chuan Kapṭhuama hmel chu hmuh chian lehzual a châk ta em em mai a, a tuk khua var thuai thuai se a ti hle a. Lenkhawmna lamah te chuan a mit a len deuh reng na-in ani kal ve ta lo chu tawn tur a awm si lo. Chumi zan chuan Rozami chu a muhil thei ta hlawl lo mai a. Mu meng chung a suangtuah-in, "Dumde leh thingthlavar ang lek a hmel mawi i lo pu a nih teh hlauh chuan, i hmelmana chu khawfingchat leh vartjan ar khuang a ni ang a. I mawina lah chu thimhmul leh unau hmel-haih hi a ni bawk si ang. Mahse ka mit hian eng laiin nge dum leh var a hai a, ka rilru hian a lawm zawng a hriat loh ngai? Mawi chung-chuang chu zan khawthim hian a hliah chuang lo a, chhun ni eng lah a puang-zartu a ni bawk si ṭhin, Thla mang lai khawthim zanthiang arsite chu a eng fiah ṭhin ang hian, i mawi duhawmna chuan zaninah ngei diptu leb hliahtu awm lovin ka thinlungah hmangaihna khawfing a chahtir ta. Mahse ka vanglai nite leh ka dam-chhung nun hi lo pe phal ta tehrong pawh ni ila, lawm tak a dawngtu a lo nih loh teh hlauh si chuan, he khawvel hi ka tan ṭahna zan leh lungngaihna chhun khawhar mai a chang zo dawn si a. Khawn-var engin thim a lan ṭhin ang a mi dang aia heti khawp a ka thinlung suan zo mihring hi ka tan pekin awm teh hlauh se la chuan, thla bi kim hi

em lua ka ti ang a. Kumpui vei chenin chawp-leh-hailh niin ka hre tawh bawk ang. Thei phei ila chuan, ni chhuabna khawchhak kawlkil khi **ka sawn la-in**, a tlakna khawthlang pawh khu a ramri pel awk khawp a kham hlat ka duh hial awm e. A hih leh min lo hmangaih ve ta lo hlauh se la. Ka dan i chhung ni hi hnemtu awm lo thlanmuala hmang **tiak nghal law law turin hnutchhiahin a awm ang**. Ka nulat mawi vena pawh mitthi vuina pangpar ang lek a ni bawk ang.

“Aw, hmangaihna daifim, amah aṭang a luang chhuak chu ka nun chawm turin a malsawmna dawng tehreng ila ka va han ti em ! Zanin a ka rilru hi pre chiang ta se, min hmangaih let ve ang nge min chen hrangtu tur ? Nge, lungngaibnain min thungrul hial zawk dawn em ni ang ? Ka ṭhian ṭhaberte pa-nnih lah chu a laina hnai ber te an ni lehngthal si a. Aw, hma lam hun hriat lawk lohna hi chuan lungngaihna leh lawmna ramri-ah min va han dah chiang tak em ! Ka nulat incheina mawi ber chu ka rinawmna hi a ni a. Mahse rinawm a tun thleng a ka la awm theih nachhan pawh ka duhzawng mihring ka lo la tawn loh vang mai a lo ni e. Thuama, i hming ringawt bi ka chhiatpui ta-in i hmel engah ka chakna zawng zawng a kal ral ta. Khawnge, ka han muhil tak tak tawh teh ang. Ka awm dan hi nula tan chuan a ḥṭhlakin a zia lo lam deuh a lawm maw. **A eng a mah hma a lo inngaihtuah hah lutuk tur pawh a ni lo e,**” tjin, a timuhil thei lotu a ngaihtuah-

na vak chhuak chu ko kir a sawm khawmin, a thinlung lairil a dah tha a thunun tum ranin muthilh a tum ta a. Mahse chuti chung pawh chuan haider rual lohin a rilru-a Kap̄huama a lungkhamna chu mei-chher buk tak ang hian alh hluam hluam rengin a hria a ni.

Kap̄huama thung chuan khawvel a amah tihlim thei(tu) ber tur leh mittui titla tam bertu tur hmeichhia nen khaw khatah an awm tlang tih hre hauh lovin a hun chu a hmang mek thung a. Inkawmpui lian khaw tin nula fuan khawm 'kei ka ni' inti tam tak zingah chuan tlangval ve ta fam chuan a mit a len ang a. Tha a tih ber chunga a rilru ɔ̄ghat mai turin a inpeih ve diam bawk a. Mahse chung nula fuan khawm zawng zawng zingah chuan Rozami pian-hmang mawina chuan a rilru-ah hmun sang a la rawn changin a thinlunga a duh ve theih nan a thiam ang tawkin a lakah a la inlantir ang a. A inpumpekna thinlung chu a chawm nung tawk tura a thungrulh theih nan a ɔ̄wnghmang thiamna hmanrua leh a mawina silhfen te nen a la intar lang ve dawn a ni. Mahse chumi hun chuan la thunun rih lo mah se, a hnaih hle tawh tih a inreh rih si lo.

A tuk tlaiah chuan mual-inkhawm a awm a Mikhual an ɔ̄bahnem hle na-in khawtual lo tan chuan mikhual ang vek an ni tho a. Kap̄huama leh Pian-mawii u tlangval, Kap̄huama aia tlem a upa deuh zawk nen chuan mual-inkhawmna chhak mi leikapui ah an ding dun a. Nula tha deuh lo **kal apiang chi**

Kap̄thuama chuan tu nge a nih a lo zawt zel a. Na-k̄nah chuan Rozami leh Than̄thuami te chu an lo'kal ho a. Kap̄thuama chuan, "A nih khu, Than̄thuami te nen a lo kal khu tu nge ? Khu khu a that ber z̄wk khu maw le," tui a zawt a. Ani chuan, "A .., i la hre na nge ? Rozami a lawm, Than̄thuami leh Pianmawii te thiaanu ber, an sawi zin tehilul nen i hre tawh ang chu ka t̄a sin. N̄zan pawh kan ina a lo kal ve nghe nghe kha. Kan veng nūla-ah chuan a thaaber a kan neih a ni ve reng a ni," a ti a. Kap̄thuama chuan, "A lo nih tak chu, a hming an sawi chu ka hre tawh thin a lawm. Mahse amah tak ka la limu ngai lo a. Khuti takin a hmel a tha ang tihngaihna reng reng ka lo hre hlei nem," a tisatliah chauh a. Tichuan, Kap̄thuama pawhin mual-inkhawm mipui zawng zawng chu dah bova en khumin, Rozami chungah, Rozami chungah chauh chuan a ngaihtuahna leh mit chu a nghat tan ta a.

Mual-inkhawm chu an bang ta a. Kap̄thuama chuan Rozami te lam chu a pan ve ta nghal chat a. Than̄thuami hnenah chuan, 'Hei hi maw in thian-nu Rozami chu? Chibai pawh ka la buk ve blei nem me,' tih leh inchibai chu an rual a, an kal tlāng ta a. Rozami chuan, "Kan veng hi nuam i ti awm lo. N̄min a lo thleng si vawiin lamah lah i hmel a lang nang hek lo, nuam i tih loh hmel em mai," a hau a. Kap̄thuama chuan, "Nuam ka tikhawp a sin, n̄ula lah chu in tha tlangin nangni te in lo' awm si

a. Tun hnu·ah chuan lo zin fo tawh tur a nih hi,” tiin a han chhang a. Rozami chuan, “I lo zin leh duh chuang hlei lo ang e, chhungte in neih that tehlul nen. Eng lai a i lo zin kha nge i chhunzawm ang a, i lo zin tehlul ang,” a han ti a.

Kap̥huama chuan, “Tun a ka lo zin hi maw le, tun hma te chuan nangni in awm tih hre tur pawhin ka lo la zin ngai si lo a. Ka tlangval ve hnu a ka lo zin vawi khatna chauh a la ni a. Ka naupan lai chuan tithla ve ngawt ilə, ka nu hovin kan lo kal tawh a. Mahse tun chinah zawng ninawm khawpin a nia ka rawn mawm tawh ang ni. Ti i la(h), nangnin engah mah min lo ngai duh awm chuang si lo a,” tiin a han chhang a. Rozami chuan, “Engah mah kan ngaih dawn leh dawn loh che i hre lawk thei a nih chuan.. , awi, mi rilru i hre thei awm. A nih tunah hian eng rilru nge ka put? min han hrilh teh,” tiin cho rilru deuh takin a han chhang a. “Hre thei e, mi rilru chu hre thei deuh ka nia sin. I rilru pawh eng dang a ni lo, hmeichhe rilru i pu a, chu aia fiah leh deuh a briat i duh chuan Zami rilru i pu, a dik ang ti raw?” tihpah a awmze nei tak hian a han nuih sak a. Rozami chuan, “I hre dik khawp mai. Mahse kei aiin i la zawlnei lo deuh a nih chu. Kei chuan chu aia chiang zawkin ka sawi thei a sin,” tiin a han chhang ve a.

Kap̥huama chuan, “Chutia i rilru i hriat chian si chuan tunah hian eng rilru nge i put? Chu tal chu min han hrilh ve lə. Lo zin leh ḡhinna tlak ril-

“ui put leh put loh a thu pawhin rorel dan kan ham thei ang chu maw le?” t’i n a han fiam zui a. uRozami chuan, “Chutia ‘chuan’ i hlauh avang lo zin i hreh phah dawn a nih chuan, keini tuma ku-kha hlawh lo ‘michuang’ kan awm a, mi-chuang leh mi-chuang kan inkawp hlauh ang a, mi-chuang lo kan ni ve mai ang chu. Mahse lehlamah hian tute emaw hi an lo thinrim si ang maw le,” a han tifiam zui a. Kapthuama chuan, “Lehlamah nangni in lo thinrim deuh deuh theih nan kan lo zin fo thin ang a, tichuan. kei ka hlim deuh deuh si ang a, a that dawn khawp chu,” a tih lai chuan pêng an thleng ta a.

Rozami chuan, “Naktuk lamah te pawh kan in inkawm leh dawn nia, chaw ei tui u le,” a ti a. Kapthuama chuan, “Zaninah pawh kan inkawm ang chu maw le, a nih nang pawh chaw ei tui le.” a u a, an inpensan ta rih a. Kapthuama chu Pianmawii gen an kal dun a, Piarmawii hnenah chuan, “In thiannu hi ka ngaizawng dawn tlat mai, zanin chu min rawn biak ngei ngei ang che. Hun phei chu remchang thei se chuan inkawm deuh pawh ka duh ngawt mai. Mahse inkhawmpui lai ngang hi a ni a, hun lah, â , min han biak fe la a ni mai e,” a ti a, in an thleng ta a.

Zan inkhawm ban a lenkhawmna in a an len ve tak loh avangin Thanthuami te thian zaho chu Kapthuama te nen, tlangval dang thlim zak zak chungin Thanthuami te in lamah an kal ho ta a.

Than̄huami te inchâr leikapui thla eng hnuai a an̄ thu ho chu an nūapa mitmei an hriat thiam avang-in a farnute chuan Rozami leh Kap̄huama chu in chhungah an luhsan ta a. Anni Rozami leh Kap̄huama chu leikapui hmawr thlang lam tlangban vuan a ding dunin an inkawm a. Kap̄huama chuan, "Pianmawii thu ka rawn chah kha a hrilh che em?" tiin a han zawl a, Rozami chaan, "Hrilh e, kha, fiamthu i thiamawm ka ti ngawt che a sin. Fiamthu mah ni se, thu tak a ka chhan nghe nghe kha, a la hrilh hman lo che a ni ang," a ti a. Kap̄huama chuan, "Kei pawhin fiamthn mai mai a rawa chah ka ni bik hlei nem, tunah pawh hian thu tak tak a kawm che ka duh khawp a sin. A nih eng thu meuh nge i rawn chah a?" tiin beisei nei hmel tak hian a han melh a. Rozami chuan nui seiih chung hian, "A la hrilh mai ang che," tiin zak hmel lek lek bian a nui leh seiih a.

Kap̄huama chuan, "Tunah hian ka farnute han tingial ila, an̄ thian ̄haber i lo ni hlauch hi tihzia ka ti em em a. Nang chuan barah min khawn lo pawh a ni mai thei a. Mahse kei chuan i mualphona tur a kawm che ka duh lo a, i hmingchhiat theihna tur zâwng a pak chhuak leh tur mi lah ka ni hek lo. I hminghliau theihna tur zâwng a ka ̄awng palh pawhin heta i thian bul ber ka farnute-ho an awm a. Anni lahin i hminghliau theih tur zâwng a ka khawsak lah an phal hek lo' ang. Anni tan kei leh nang chu 'ka ding ka vei' tih ang kan

a. Chuvangin, engti kawng mahin kei chuan i
 chiatna tur lam hawiin khawsak ka tum dawn
 buuh lo tih lo hre hmasa la ka duh a ni ..," ti-a
 a sawi lai chuan Rozami chuan ngaihawm tak hian
Kapthuama chu a lo melh nghaih a.

Chutah rilru hlim takin **Kapthuama** chuan a
 sawi duh chu a bul a han tan a. "Ka hlimna ber
 tur i ni tih i inhriat hnu-ah chuan, i hlimna ber
 tur ka tling zo ve ang em? tih hi ka thil hriat
 chák ber a ni ta. Nangmah tihlimtu ka nih ve
 theih dawn loh phei chuan i hnen a thu sawi tam
 loh hi ka duh zawk a. Min tihlim thei ber tur
 ni-a ka bmuh che ang a i chhunzawm ve duh a nih
 erawh chuan, tun ațang a ka hun lo la kal tur
 zawng zawng chu i tan ka dah vek tawh ang.
 Mahse i chhunzawm ve duh lo a nih erawh chuan,
 kei chu rilru hrehawm reng rengin, ka dam chhung
 nun chu sun liam kumkhua tur ka ni tawh mai."
 han ti a. Rozami chuan, "I thu sawiah chuan
 ka han lawm phawt ang e. Mahse ka lawm zelna
 tur chu ka thunun phak loh hi a vawngtu chu i ni
 that si atin a nih hi. Tun a i sawi tak zawng
 zawngte kha a ri ringawt chu mawi hle mah se,
 dam chhung nun hlimna tham rēl thei tur leh rin
 gam ni turin a chawp leh chilh lutukna hian rilru
 awng a ti kanglang rih zawng a nih hi," tiin a
 an chhang a.

Kapthuama ve thung chuan, "Rei lo mah se,
 rilru a den dan a zirin a ngheetia a ngheet lo thei

tho a. Hmangaihna hi chu a rei avang a ngelnghe, a ni ngawt hlei nem," a ti a. Rozami chuan, "Nil chu a ni khawp mai. Mahse tun kan dinhmunał hi chuan—Chhum tui pai lo leh ruah-mualliam ang chauh i la ni a. Khang i sawi takte kha lo Ɂopuij kang leh ngai lo tur tui-hna ang hrimin lo chei ta che ila, ruabtui hul leh a kangchabin min nang leh ta si se. Kei chu chawmtu nei lo phun sawn theih tawh si loh mahni a rāwp ral mai tur ka ni ang a Chuvangin, nunpui tham tur ka nghah tlin rih chū ka tan fing zawkin ka ring," tiin a han chhang leh a. Ani kap̄huama chuan, "I tan nghah tlin a ngai lo, a tam tawk e. Amaherawhchu, a hun a la rei loh em avang a nghah rih i duh a nih pawhin i nghah rih chu ka hñial phak a awm hlei nem. Midang ni lo, keimah ngei hi min nghak a ni tih ka briat chian phawt chuan ka tan a tawk e," a ti a Rozami chuan, A ni khawp mai, lo nghakin lo ngaichang ta che pawh ni ila, Ɂhâl tui kang nghah hi hmeichhe kar a inhauhna thlentu a ni châwk Ɂhîn a. Chuvangin, tui kang nghak Ɂheuh Ɂheuh hi kan insual buai mai ang tih pawh ka hlauthawng lo thei bik hlei nem," tia a sawi pah chuan Kap̄huama chu ngaihawm tak hian a han melh ralh a.

Kap̄huama chuan fiamthu hmel lo tak leh aw khur lek lek chung hian, "Hmangaihna tuihna tam tawk nghah khawtlai ngai lo luang ch̄huak hi a pan lai tuifinriat-in a lo hn̄ar teh hlauh chuan le, fin tur hñu zo lovin leilungah a thâmrâl ang a. A luang

pawh hlauthawngin a fawn ~~ngai~~ ang, Zamī, ~~ruah~~
ual-liam chu furpui hmahruai a ni ve bawk a sin.
 Mahse chhum tui pai lo chhum ruak chuan mual a
 lam a, hmangaihna ruahvarpui chu a sur ta zawk
 a ni tih hi i hre duh lo a nih chuan i thu thu le.
 Tunah hian nunna tuihruk inthlung luang chhuak
 fin tur zawng chu heng thleng thleng hian a lo luang
 ta a ni tih hre thiam la ka va han ti em! Chu tui
 chu nangma tan chauha luang chhuak a ni si a,
 a han ti leh a.

Rozami chuan, "Engpawh ni se, zanin a kan
 inkawm ringawt pawh hi miten lo hre ta se, ka tan
 chuan hmingchhiatna a tling tawha. Amaherawhchu,
 hmangaihna hian hmingchhiat pawh a huam ngam
 avang erawh chuan pawi ka ti lo. Chu chu ka 'in-
 quanna' ni rih se la. Chu bak chu nun danin a la
 awn ziak chhuak ang a, chetzia-in a la rawa hril
 enhawm zel ang chu," a ti a. Kapthuama chuan,
 Naktip nakthai lek-ah khian ka haw(ng) leh mai
 dawn si a. Chuvangin, tun reilote ka neih chhung
 hian, kei chuan kan dam chhung thil tur rel puitlin
 eghal ka duh a. Mahse nang chuan han insiah
 muangchan rih i duh tih ka hmuhin ka hriat thiam-
 pui tho a che. Amaherawhchu, tu nen emaw i mi
 thaikbin duh phengin hun i âni a nih erawh chuan,
 hmanhmawh lohna chu keia tan chuan thih ni in-
 uk sak ang chauh a ni dawn a. I simkhur avang
 hla deuh hlek atang a ka thinlung lan dan hmel-
 mang thlir chian rih i duh vang a nih erawh chuan,

palai ka rawn tir ang a, palai chhanah min thlir la, ka lang chiang ber ang. Kan inhmelbriatna a chawp leh chih luat avang a i mi hlauhthawnna chu hmangaihna aṭang a chhuak a nih chuan, i hlauhthawnna chu ṭawngkam ringawt a thlamuan zawh i nih dawn rih loh avangin, hun kutah pawh innghat muang-chang deuh mahila pawi ka ti hlei nem.

“Amaherawhchu, i tan a hun kut a ka indah chhungin mi dang kutah i lo awm mai ang tih ka hlauthawng a. Kei chu i tan chauh a awm turin ka indah hrang tawh dawn si a. I sawi tawh ang khan, he kan hun hi a la rei loh em avangin i awih lo mai thei e. Mahse zawi zawi a ṭhang lian hmangaihna chu—Hmangaih chiah loh avang a tum luihna leh loh theih lohna avang a chher chawp hmangaihna a ni ṭhin a. Kei chuan hmangaihnah pawh chhiarilak ka ti lo. Hmangaihna tak tak erawh chu: Hun hrin ni lovin vawi leh khatah a a ṭhakin sa-in a piang nghal zawk ṭhin. Tunah pawh, hetia i tan a indah ka tum theih nachban hi hi chu—Ka tum lawk reng aṭang a lo kal a ni lo a, i kut kawihin a phu hmasak avang a hmangaih ta che lah ka ni bawk hek lo. I duhawmna chuan min phu em em mah se, ka chung a rilru i lo sen nasat tawh avang a khawngaihna hrin hmangaihna a ni ve hlei nem. I pianphung kimtlang hian mitkhap-kar lóah min vaw thlu ta mai a ni zawk. Chu i phu ṛab hmangajhna chu i tēl duh leh duh loh a thu a ni ta.

"Kei chuan hnار thlak che pawh tum sateh
 thin mahila, khawvelah nula tlawngawl ni-a i len
 tih hi chuan, kawla ni chhuak hian i tan a inpum-
 pek lo thei lo turin min phut ta tlat si zawng a nih
 hi. Chu avang chuan, 'i tan ka awm a ni' tih hi i
 hriat phawt ka duh a. I lo inhriatna chuan i lakah
 ka tan kawng zawngtu a lo nih theih hlauh takin
 nih thu-ah vawiin tlai afang khan kawm che tumin
 hun remchang ka dap tan ta a. Ka beisei phak
 lohin hei hun ka hmu ta hlauh a. Ka sawi tâk
 zawng zawng kha i awih emiw, awih lo emaw, ka
 ka rilru put dan tak hrilh thehnâ tur che hun ka
 ka hmuh avangin zanin hi ka tan chuan malsawm-
 in awm se la, kumkhuaa ka thei'nghil'i leh ngai
 tawh loh tur zan hlu chn a ni si a," tiin Kap-
 thuama chuan Rozami chu a rilru put dan a hrilh
 ta vek a.

Rozamin a chhan ve hma chuan Thanthuami
 chuan, "Tapchhak lamah rawn þhu phei ve tawh
 rawh u. Kan mikhualte thawm ka hria, an lo haw
 tawh dawn a ni ang," ti-a a rawn koh tâk avang-
 in Kapthuama vek chuan, "Aw..., mitmei venna hi
 chuan hmangaihna kalkawnz a va han tikhûpsûk
 thin tak em! Rem i tih chuan naktuk lamah i la
 in kawm ang aw?" a tia. Rozami chuan, "Ni e,"
 ti chauhin a chhang a, in chhungah an lut dun ta
 a. Zan a la rei tehchiam loh avangin serfâng an
 bawl a, hlim takin an ei tlâng a. Chutia an in-
 kawm ho lai te chuan a rilru tê tê-in Rozami chuan,

"Mi tin duh hmangaihna tipuitling tur lah hian mualpho leh hmingchhiat a awlsam si a. A tur rengah tukhaw kha-in kan ngaih sak lovin thiam loh kan chantir zel bawk si a. Nawmchen nan chauh a inngaihzawnna hmangtute avangin rilru leh thinlung a kan vei ruk ang pawh sawi chhuak ngam lovin kan lo up bet a. Min hmangaih lotute avangin hmangaih te hmaihma ngeiah pawh kan tlanchhe si thin. An tbu min zawh te lah mu-mang hlimawm tluk pawhin kan chhang let ve ngam bawk si lo. Mahse tun a tan chuan a tawk rih hle-ah i ngai mai teh ang. Ka rilru ang hmun thum a then a hmun khat hu pawh chhâkchhuak ngam rih lo mahila, ka sawi chhun kha chu ka rilru zawng zawng nen a sawi ka nih tho kha maw, tirilru nep nep chungin ser-bawl chu a ei châk chak a. Nakinah chuan lengkhawm pawh an lo tîn ta a, anni pawh chu an chhuak ve ta a.

Pianmawii chu Kap̄huama mutna sirah chuan thu a. "I e, Thuama, i mi chah ang a ka hrilh bakah zanin ngei a i kawm ka duhsak che avangin Thuam̄thiani nen lenkhawm kan tlai luihp si a. Vawiin tlai a i en dan ka hmuu khan Zam̄thiani hi i duh ve deuh tak tak ni-a ka hriat avang leh nang mi dang tehpu i lo nih bawk si loh avangin i tan hun remchang kan zawng lui ta tih i haiin ka ring lo a. Zam̄thiani lah hi a felin a hmel a tha bawk si a. I neih theih hlauh chuan a tihzia dawn em a kan hriat avangin Thuam̄thiani nen inthurualin hun

kan siam sak che a nih kha," a ti a. Kap̄huama chuan, "Ka hria a lawm, ka lawmzia chu e, in beng-var ka ti teh a sin," a ti a. Pianmawii chuan, "Nang kher ni lo la chuan, ani kan ḡhian ḡhaber lo ni si nen, khati ang a kan tih loh turzia mai chu," a ti a. Kap̄huama ciuan, "In tilawmawm ngawt mai, mahse engah min va ngai ngut suh. Ka thiam ang tawk tawkin ka han sawi ve luam tak nā a, a beng a rawngah a thun duh ngut ang emaw chu le. Ni e, i hnenah chuan han sawi ta mai ila. Min duh der ve se chuan neih pawh ka duh tak tak a, ka duh loh rual lah a ni bawk hek lo. An chanchin te lah nangnin sâl lovin in hria a. Tualchhung miten ḡha an tih nula hi chu an lo ḡha nge nge zelin ka hria. Nula hmel naran deuh pawh hi khawtual tlangval chuankai nak nak tawhna hi chu rin aiñ belhchian an dawl viau deuh zel a. A nih in hmuh danin min duh ve mai thei ang emaw chu le?" tiñ a han zawt a. Pianmawii chuan, "Zam̄hiani hi hre ḡchiang fu chuan ka inhria a. I kawm ang a kawm thei ngat tlangval tumah an la awm lo ni chuan ka hria. Thu tak tak la sawi hman lo pawh ni la, khati ang ngat a kawm fal thei awñchhun chu nang-mah chauh i la niñ ka ring.

"Le, chhungkaw khat a chenpui ta lo chu kan hriat loh hlan a kawm thei an lo awm khiah te a nih nghal loh chuan. Mahse chu pawh chu ka ring chuang lo. An in te zawng ni se, mahni chauh a an awm lai nang suh a lo kawm fâl te an awm a

nih chuan thu dang. A thu hrimah englai mahin inthlahfal hi kan ching ngai lo a. Keini thian zaho ngat hi chu kan inveng tawn ທାମ mai a, kan hmel duh kan la tawn rih loh vang pawh a ni mai thei e. Keinin thlah fal che u tum ngial mahila, an Zamthiani berin a duh miau loh chuan thlah fal theih a ni na hek lo ang. Khatia thlahfal theiha a awm duh mai kha mak kan tiviau nghe nghe a sin. Ia inkawm hlan pawh khan Thuamthiani nen kan lo sawi che u a. ‘Zamthiani hian a ti ve deuh a ni ngat mai. Mi alai a mi mitmei ven tina chi tak a nih vei nen. Keini a thian thaberte pawh hi ngaihbel tur pawlin engmah min la hrilh ngai lo a. Hetia kawm fal theiha a awm duh mai hi chu eng dang varg mah va ni suh,’ kan lo ti che u a. Zan-in chuan eng thu meuh nge in sawi dun?’ a ti a

Kapthuama chuan, “Kei pawh, min hnualsuat vak lo a ni awm chuan ka inngaihbel thlamuang ve rawk a. A ဇାଙ୍ଗକାମାହ chuan lawmna tur engmah awn phei zawng a awm hrunpa hauh lo a. A thu sawi dan erawh chuan kawh lam chu a nei teh meuh chauh a. A sawi duh dan leh a thu suktlekpui dan a fing fu mai a. A ruh langin engmah a sawi duh loh bakah a fimkhur em em si nen. Uang dawn pawh ni ila uan chhan tur engmah ka hre rih lo. A thuhrimah min lo duh der ve ta pawh မြို့ se, chuti mai a mi awlsam chi zawng a ni dawn hauh lo tih chu a hawiher အଟାଂ ရିଙ୍ଗାଵ୍ତ pawhin a hiat theih rghala. Chu chu ka mi duh

dan tak pawh a ni reng a. Naktuk lamah pawh la inkawm zel a hajal lem loh kht maw, Nangni hian theihtawp min lo chhuahpui ang a, a kawng kawng a awm mahna," a ti a. Pianmawii chuan, "Theihtawp chhuahpui che chu kan hreh hauh lo. Mahse kañ beihpui i ngaiin ka ring tlat lo. Ani meuh khatia i kawm fal theih tawh berah chuan awm a awm a ni mai, Hawh Thuama, mut zai i rel tawh mai ang hmiang, ka mut a chhuak tawh deuh tlat," a ti a, an mu ta a.

Chumi zan chuan Kapthuama chu a muhil thei lo ve ta thung a. Mu meng chung a inngaihtuah-in 'Muwanlaiin chhâwl a ban hma chuan va dangten buk hmun khuar zai an rel ngai lo ang hian, Rozami zun-chhâwl chauh hi ka lenlai hun kha zawng khan a lo nghak a nih dawn hi. Khawvelah hian lal fa ang a lo piangin hmangaihtu leng tam lo tawng ve thin tawh mahila, ani ang a ka lung tiawi leh ka pianpuiin a pian chhuahpui duhzawng ang chiah a piang leilung hrin hi ka tawng leh ngai pawhin ka inring tawh lo. A hnen a ka thusawi tâkte khan dawidim angin a thinlungah hna thawkin chiah zawr teh sela aw. Engpawh ni se, naktuk khaw lo var leh tikah heti hian thu ka sawi tawh ang. 'Tlawng tui nuarin Ngaiteii a lem pil hmaloha a lungawi thei lo aiggin, ka hmangaihna che thinlung rawp tak hian a pumhmawm hmaloh che chuan, kawla ni chhuak hi tap chungin ka chhiar ang a. Lungngaihna puon chawijn zing khawfing-

chat pawh hi ka hmuak thleng ḫin dawn tawh zawng a nih hi.

“Ka hlawh chhuahna tur che kalkawng hi a bumbolin a hrehawni hle a nih pawhin, chung har-satna zawng zawng chu hmangaihna zirlaibu bung leh chângah a awm ḫin reng tih hria-in ka pun tho tho ang che. Nangin min tlansan zel pawh ni la, hmangaihna ṭāng dang a min luhsan a nih ngawt loh chuan i kawngkhar kik ka bang chuang hek lo ang. Amaherawhchu, sirah min hnawl let der a, koh ei zawh rual loh a lehlam min hawisan erawh chuan-Thihna hi ḫianah ka sawm ang a, ka nu kiang a muthmun rem ve nghal law law turin he ka thi thei taksa hi a inpuahchah ve nghal a ni mai. Amaherawhchu, vanneih a siam a, i ṭawngkam ḫa mai ni lo a, i taksa nen lam a pek ka nih mial erawh chuan, van malsawmna khian keimah chauh hi min lo duhsakin, leilung hausakna zawng zawng chen bian i samzai khat tluk pawhin ka ngaihlu hek lo ang, ka ti ang,” ti-a dawn neuh neuh chungin mutiḥiḥ a tum ta a. Mahse chuti chung pawh chuan a mitthla-ah Rozami chu zan khawthim hnuai a arsi ḫa-mi ang mai khian a de vâ vâ reng a ni.

6. THLA HLEINGA ZAN

NKHAWMPUI țiak dawn Chawlhní tlaiah chuan. a tuk a chhuak leh mai tur mah ni se, khawthlang kawlkil a ni tla pil ta ruai ruai chu a uiawm hle mai a. Mahse zan lungngaihna hnawt țiau turia khuangchawi thla fang chuan arkai a rawn deng awu ut mai thung a. Khawchhak lam tleng kar ațang khian zan chawimawi tur leh a thuneihna hnawt bo turin a vanglai mawina chu a rawn lar chhuak tan ve ta thung a. A lo chhuah tirh chuan, ni ro-puina leh chhun rorelna a la hlimchhawn em avan; a inthlahrung ni-awm takin a rawn dak duk duk a. Mahse ni chuan khawthlang lam unaute kai tho tur a hou lam hawi lo lêk a mual a liam fiblim vleleh chu 'thla hleinga' biāl eng pap chuan zan mite tan, kumi sang tam tak ațang tawlia a tuallenna pangngai, chung lam vanzawl zaupui inbiāl vel mup maiah khian a lałthutthleng chu a rawn hung chhuak a. He leilung vang hlaipui mai hi a khawnvar eng vawt dai ruih mai chu hmangin, ni rorelna chang ve phak tawh lova vui liam tawhte tan a enna chu a rawn pe paw phung mai a.

Inkhawmpui țiak dawn Chawlhní zan a nih tawh avangin mi tin mai chu tû tur chhuah lohin inkhawn turin an kal sung sung a. Biak-in dar hmasa a rik hma-in թհունա chanve lai chu a khat hman hial a. Rozami te թիան-zaho pawh թհունա chanloh hlauvia hmanhmawh takin an liam ve ta a. Kapթhuama

erawh chu in dang a chaw a ei avangin a tlai deuh a. Biak-in chhung pawh chang ve hmāi lovin pawnah ding chungin thusawi a lo rgaithla ve a. Biakin inkhawm rei tawk au ban hnu chuān lenkhawmna lam panin an thelh leh ta sung sung a. Mahse in khat mai dawn zawh rual a nih 'loh avangin Than̄huami te thian zaho pawh chuan Than̄huami te in lam baw̄k chu an pan leh ta ngawt a. Inkawm ban̄i thingpui leh kurtai (kawrtai) an ei a an in zawh hnu chuan inchâr leikapui, htuanthlai chimi vel biru ang reng tak, mi hmuh mai theih loh ualau ang reng tak si-ah chuah pawnfo turin an phei leh ta dial a. Rei mawi tawk an awm hnu chuan Pianmawii leh Than̄huami chu chhuanlam siamin in chhung lamah an lut leh ta a. Rozami leh Kapthuama chauh chuan chu 'Thla Hleinga Zan' erg nuam tak chu pawnah an lum dun ta a ni,

Chu khuangchawi thla arkai (den) zan eng nuam em em hnuajah chuan, mi tin tan a pawimawh, māh-se pahnih inkar tan chauh a mi tur ni si chu sawi dun châk em em-in, engmâh an sawi hmāi a tāng chuan rilru inhmūsa 'tihhriat takin an han inen a, an han nuj singawt phawf a.' Chutak Kapthuama chuan, "Anib leh Zami, ka rilru bi i chungah ka nghat vek a ni tib i rin ogheh theih nān palai ka rawn tîr chawt mai ang e aw?", tiin a han zawt phawng mai a. Rozami chuan, "Ka ringhlel blei nem che. Ka rilru titlai tawk a mio yub loh ka blaughthawn ayang za wkin duhta aw puilung ka pawh ngem rih lo mai che adawm," tiin a

hang a. Kapthuama chuan, "Chu pawh ni se, pa-
chhanah meuh chuan i rilru tak tak chu fiahin a
wm tawk ang a. Nang chang lo i nu leh pa thlengin
in lang chiang tawh ang a. Hetia inring ngam tawk
chiah lo ve ve a inkawm hi a bang tawh dawn a sin,"
tiin a han umzui leh hret a. Rozami chuan, "Min
hriat ve hma a ka lo thabat hmasak tawhna che kha
unah chuan min rul duh ve dawn em ni ang? tiin ka
ngaihtuah ngam ta deuh a ni. Mahse mak min tisuh
ew. I lak a mi awlsam leh sihhnip ang tak a ka lan
ang hian mi dang tuma lakah ka la awm ngai lo tih chu
farnute hi min hriatpuitute an ni. Tun a kan in-
kawm dan ang leh nizan a i hnen a ka sawi ang thute
kha tu tlangval hnena mih ka la chhukchhuak ngai
lo. Chu chu a dik a ni tih kan veng tlangval zawng
zawng bian min hriatpuiin ka ring.

"Chuvangin, ni dang a ka awm duh loh dan
ang a ka awm ta hi, min hmangaihtute zing a ka
hmangaih ve nen chauh a ka awm dan tur ni-a ka
ngaih avangin, ka awm dan duh ka hman phal si
loh chu i chungah chauh ka hmang phal ta a
nih bi. Chu chu hmangaihna hnathawh a nih i rin
loh chuan, kei chuan kawng dang a tihlan dan ka
thiam rih lo. Tupawh ni se, an hnen a aw ka
pawh tawhna an nih phawt chuan, palai hnanrua
a fiah pawh ka dawl zo tho ang tih ka inring a.
Amaherawhchu, tun a ka dinhmunah hi chuan, chu
palai hmanrua thleng a kal chu ka la intiam lo
deuh a. Ka rilru lamah chuan daltu engmah a

awm lo. Ka han brilh tlang vek ang che. Naktuk maiah in haw leh dawn si a. Mihring danin taksa lam ngaihtuah loh theih a ni lo a. Pasal chhia tha rei ve ngai tur ka nih chuan, thil puitlin tur angjin han zeldin ta ila: Mizo dan a hmeichhe chhawm tur thil engmah ka la intodelh si lo. Zawl-ken puan fahran pawh ka duh ang ka la nei lo a. Pawnpui ni se kumin thâl chho hian kan puah dawn chauh mai lehngthal nen,” a ti a.

Kap̄thuama chuan, “Chungte chu a ngaihtuah chawp theih vek a lawm. Min duh der ve i nih tak tak chuan inneih hnu pawhin a ngaihtuah theih tho a. Tin, Mizo danah man su hek pawhin mi an kal lawng lawng a, min duh tak tak lo a nih chu,” a tingui raih a. Ani Rozami chuan, “Awî chuti lam a ni lo. Thil han tih ve dawn lemah famkim lo tak a tih chu ka tan tak a zahthlakin ka pa awih zawng lah a ni bau si lo a. Keiin aw lo pawh ta ringawt che mahila, tun su su-ah chuan ka chhungte pawhin rem an ti chuang lo ang. Min hmangaih tak zet i nih chuan ka zai pawh i lo ngaih ve ka ring,” a ti a. Chuti ang thleng thleng a „Rozamin a pak chhuak duh ve thei mai chu Kap̄thuama chuan mak a tiin a lawm rilru em em a. Chutah Kap̄thuama chuan, “A nih leh palai chu ka rawn tir lo mai dawn tihna em ni?” tiin a han zawt leh a. Rozami chuan, “Palai i rawn tirh leh tirh loh chu i thu ni se. Mahse ka ngaihdan chuan - Ka rilru tina tur ringawt chuan rawn tir

rih lo mai la ka duh. Ka rilru-ah hlawhchham lo mah la, a lang a hlawhchham i nih dawn avangin a puitlin theih ngei dawn hunah i lo leng zawk dawn nia. Ka irpuahchah chhuah hun chu i farnute hian an hai lo ang, kei pawhin ka rawn zai mai ang che. Tin, hetia i hnen a chuti ang thleng thleng a ka sawi duh hi i hriathiam ka ring a. Nang i nih avang a palai rawn tir lo tur a siwi ka ni lo, kei-nia lam harsatna avang liau liau a ni tih hre thiam hram hram ang che. Hoarna che nilovin, ka duhsak avang zawk che a ni tih hria ang che aw," a tizui lawm lawm a.

Kapthuama chuan, "Chu chu i tun dinhmun ni se, engtikah nge inbuatsaih zo theia i inrin? Hei kum kan vei t-p chu a ni mai a. Nakkum favang hm te khian i inpeih thei tawh ang emaw chu le? Kei chu ka hmanhmawh deuh a sin, Mihring hi chin hriat loh theuhva nung kan nih bakah upa-in 'duhtu za, duh lotu za' an ti angin, khaw kar nei deuh ngang hi kan ni a. Kan karah eng nge lo thleng dawn kan hre lawk lo a. Keima lam atang chuan engti kawng mahin hlaughthawnawmin ka awm lo ang tih ka sawi ngam a. Amah-erawhchu, ka hmuh phak loh lai che hian kei aia fel feh fing zawk si, hmel mawi zawk si te hian an la rawn beisei ang chia. Chutih hunah chuan min phatsanin min hersan leh mai lo ang maw? I hnen a ka sawi zawng zawngte hi naktuk hian min thawn haw leh vek mai ang a. A nih loh a leh, mi dang

ngaihnobeina parzunin a chiab dâk leh vek mai teh chuan le(h). Ka tân chuan zanin hi tuktin par ang lek a vul tawi, ni tleng san ngam lo hmangaihna chauh min ban tihna a ni ang le," a ti a.

Rozami chuan, "Nupa nih chu Pathian leh hun kut a awm ni se. I thil hlauhthawn erawh chu : Ka rinawmna chu i hmoh phak loh hmunah ka tinghetin ka vawng tha sauh sauh ang a. Kan inkar a mi dang an inzeh len lohna turin a phui lo lai apiang chu i ven zawh phawt chuan kei chuan veng zo-in ka inring a sin," tiin a han chhang ve a. Kapthuama chuan, "Zanin thla eng chu a va han nuam tehlul em! Naktuk lek aṭang khian zan ngaihawn leh lung tileng a chang leh mai dawn si a. Mitkhapkar tin hian i hmel hmu phak lo turin kan inthenna hun min hnuk hnai hret hret zel chu a ni si a. A chhe ber dawnin han sawi ta ila: Kan hun te hi lo pelhsawlhin kan thunun theih loh thilin pumpelh rual lohin inpumkhat thei lo turin min tlakbuak ta mah se la, Zami, chutib hunah pawh chuan '**Thla Hleinga Zan'** apiang hi chuan i inbre chhuak ziah ṭbin ang aw. Heti ang zan a lo thlen apiang hi chuan ka thlarau-in a rawn zawng chhuak leh ṭhin ang chia. Puak leh kaih fawmin mi nu chan min chansan mahla, ka ngaihtuahna t.l hi chuan a phatsan ngai lo ang che. Kei chuan ka hmangaih chia, ka hmangaih kumkhua dawa si che a," a ti a.

An ngawi dun vang vang a, lengkhawm khuang ri tluk tluk mai lo chu thawm dang a reh ṭhuap a.

Kap̄huama chuan Rozami kut chu a vuan a. Hla taka arsi, a chang a eng sen phe lep lep chu an thlir dun vang vang a. Nakinah chuan Rozami chuan hlauthawng aw khur lek lek leh thawk la na deuh chung hian, "I aw ri ngaihnawm tak chu ka thin-lung robawmah ka khung ang a, tlangval dangte hmaah phaw angin ka intun hliah thin ang e. Mahse i aw ka hriat hun hi zan a nih miau avangin i ḥawngvai mai a nih ka va hlau em! Ka mumang lah a ni si lo. Tihah chuan kei pawhin i mi hlau-thawn ang bawkin ka hlauthawng ve tho che a sin. Hetia kuhmum hman lova par a chhuang ta mai hi awih bar ka ti a. Mihse a dik si, dik si mahsela duh luatah mi dang kak a i lenglen hrikthlak nan lek a min hmang i lo nih teh hlauh chuan aw. I ḥawngkamah ka tla pil hmanin ka tla hlum lo chauh a ni tawh si a.

"Nula zawng zawng chawimawitu mipa lak a rinawmna, keia ngei pawhin mi min fak der ka hlawa nachhan leh min tihlut a chu ogaihthihin ka inphat tawh si a. Tun hma hu i kha zawng a ka rinaw nna lo khawl khawm tawh chu zaninah hian ka hmang ta a nih hi. Mahse pawi ka ti lo. Chu ka rinawmna chu min rochungtu tur a ka duhberin min duh ve theihna tur a ka hman loh aliamah. Mutchhuak damdawi ḥaber chu muthilh a ni ang hian, hmangaih-nā rul tur chuan hmangaihna chauh lo chu inhnang-fakna dang a awm mawlh si lo. Tuma thabat lohin hmangaihna chuan a ba nghal thin a, tu phut chhuah

lohin hmangaihna chuan a panin a pan ruak ruak thin zawng a nih bi. Chuvangin, i mi hlauhthawn ang a ka awm loh nan mi i thlahthlam loh hi ka duh a. Inchawm nung reng tur chuan hmangaihna hmel chauh hi a nunna tuihna a ni si a. Aw le, i sawi ang khan—Khi kan chung thla hleinga bial mawi takah khian zanin a kan intiamna thuthlung hi hmangaihna hawrawpin ka ziak ang a, arkai den zan apiangin a engah kan chhiar dun thin dawn nia,” tiin nula a nih avang a inthiam lo hmel tak chung hian zawi sepi a sawi ve a.

Kapthuam a chuan, “Aw, zan a rei leh mai dawn chu a ni si a. Hun lah hian kan inthlakhlelhna min hriatpui hauh lo leh miampui reng tum lovin mual a lium zel si a. Zan reina te chuan min hnawt hawng leh lo thei dawn si lo. Zanin hi tu nge tahoza zana chhâl awm? Chungte nen chuan chhim leh hmar angin kan iuhlat a, lei leh van angin a insan hleih bawk si. Zanin hi ka tan chuan ka lunghnun tlukin a pawimawh a, ka nunna hmanraw pakhat angin ka lawm lut ve ta si a. Chuvangin, ka duh dan tak chuan, tun atang hi chuan kan inkarah khaw kar chauh lo chuan min dai-dang tawh lo se ka va han duh em! Tlangval dangte mawina leh ngamthlemna chu leilâwtah pahin awm se. Kan inhmuh leh tik apiang a blim zawk leh thlamuang zawk a kan intawh leh theih nan zanin hi malsawm a awmin, kan nunna thubu-ah ziah nghebin awm bawk rawh se aw. Naktuk lawk a ‘nizan’ ni leh mai tur leh nakin lawk a ‘hman’ ni leh mai tur hi keini tan

't.nah a thar' i ti reng zawk ang aw." a ti ngawih ngawih a. Rozami choan, "Ni e, i sawi ták zawng zawng kha pakhat-mah ka theihnghilh lo ang. Hawh, Thuama, lengkhawn pawh an ḥin tawh si, i lut tawh zawk ang hmiang? Thil a nih rih hma si chuan 'mawi lo' hi dawn tel a ṭul si a," a ti a, an lut ve ta rih a.

Rozami haw ta chu a khua a har em em mai a, an in chhung pawh luh a cñâk lo hle a. Thla jih chu a en pangngaijn a eng paw ruih mai a. Lengkhawm lungleng zual hnukhawi khuang chu a la ri dup dup reng a. An kawtkaih chuan a ding vang vang a, "Hei hi hmangaihna zun phurh dan a nih teh ngai chuan a va han retheihthlak dawn em! Tun hma kha zawng a 'ka ngaihzawng' ka lo tih ve ḥhin kha chu hmangaihna hlimthla leh a thlalak pawh tluk lovin kā lo hmangaih ve mai mei ḥtin a lo nie. Hmaugaihna mawhpnurh dan ka va lo pawh phak lo ngai em! Tun a ka awm dan hi mite in-hmangaih dan a nih ḥtin ngai chuan an va lo khawngaihthlak dawn ve. Amaherawhchu, kei chauh hi heti ang a tuar ka nih teh ngai chuan le. ! Vanduaina khua leh tui nai ka ni tihna a ni ang. Heti khawp'a ka lak runthlak si hi engmah lɔva a thâmrâl leh mai teh chuan, ka beidawng aw-rawl chuan thihsna ânchhia a sawm ang a, leilâwt kawngkhar chabi a dil thei hial ang. A va han mak em! Ka beisei loh lam aṭangin 'duhber' a lo piang a, ka tum lohna

Iam aṭangin ka rilru zawng zawng kuai hertu a lo chhuak ta. Ka vawi khat hmuh aṭangin ka pianpui sual tluk a ng hetin ka hmangaih ta si a, thi l thiang pawh em ni dawn ang le. Ni tin a min heltu chu ni se awm pawh ka ti

“E....., ka hre ta, ka hre chhuak leh ta, a mak leh lem lo e. Mite pawhin an beisei loh mual aṭangin hmangaihtu an lo tawn tawh tak kha maw le. Kan Pathian lehkhabu ngeiah pawh a chuan kha. Suamhmang tawktu pawh khan a beisei loh iam aṭangin lainattu a tawng a, Davida pawhin a dotu fapa hnен aṭang a hmangaihna a chhar hlauh bawk kha. Mahse chungte pawh chuan nuamsa-in an hmangaih chu ka ring bik lo. Tuma zirtir ngai lovin mi tinin hmangaih te hmangaih nachang kan hre mai ḥin zawng a lo ni e. Nu leh pa pawhin fate hnен ah ngaihzawng nei turin tu nge zirtir ngai? Tu hrilh leh zirtir lohin anmahni hun theuhah khuarello a rawn hring chhuak mai ṭi in dawn zawng a nih hi. Chu khuarel chu kei hian engah tehlul nge dawi-chhe ei ta ang hrim a ka manganpui bik ang? Hmangaih tlak an nih mi u si chuan tu rge inchhir thei awm ngawt i. Kan thinlung a duh theihra kan pianpui hi an duhawirna chuan a cho chhuak a, anmahni-ah kan rilru chu kan vawm bei ta a, chu chu kan taksain a nemnghet ta a nih si chu in, kei hian tumah ka dem thei lo ang. He thi lali hian keimah liau liau hi a mawhphurtu ka ni e. Mah reng reng se..., engah nge a kal pawh i lo kal ve reng reng? Aw,

mut ka va ban châk lo tak em! Inthenna nghak chhuak tur ringawt a han mut chu ... !” tilru ngawih ngawih chungin thla eng nuam tak chu a luhsan ta a.

A tuk a Rozami lo tho chhuak phat chuan Thawhṭanni a nih leh Kapṭhuama hawn tur thu chu a rilru-ah a lut hmasaber a. Tukṭhuan ei kham chuan mikhual haw tur chu an insul huai huai a. Lenkhawmna inah lah chuan mihlum lungleng zual suan khawm Thawhṭanni chu hawn thiang lo deuh-thaw a ngaiho chu an zai dup dup a. Haw lo thei si lo, hawn la hreh si ṭhenkhatte lahin an pawn-thuah ak lek lawk chungin lenkhawmna in lam an pan bawk a. An pawnthuah chu khumaiah an vawm kai lawk a, an lamsan ang lāwp lāwp a. Ṭhenkhat hawn luih tumte lah chu an inchelh buai-in an puanthuah inthuhruk sakin an lo inkai hnang hle hlawm a. Chutih kar a ṭhenkhat lo inchibai ta lawp lawp lah bo lo. Khawtual ṭhenkhatte erawh chu favang lo lam singsak tum a hnathawh-kawrnen a lo bu liam ta nghawng nghawng lah awm bawk. An inkhawmpui tiak tuk rilru chu a inang lo hlawm hle awm e.

Chuti ang karah chuan Kapṭhuama te unau pawh chu haw turin an inak chhuak ve ta a. Thanṭhuami leh Lalpianmawiin an rawn thlah a, an thiannu Rozami an ṭhawng phei a, kawtchhuah lam chu an pan tlāng ta a. Anni chuan châm rih turin ngen eltiangin an unau pawh chuan châm leh chu

châk ble mah se, an kal dawna a pa thuchah kha an bret reng a. A pa chu an ngaihtuah deuh avangin châm khawmuang hman an inti silo. Thanthuami leh Lalpianmawii chuan Hlanchhungi chu an kal hmasakpui a, Kapthuama leh Rozami chuan hman-hmawh lo takin an hnungah an pahnih chauh chuan an zui a. Inhmuh yawi khatna a hmangaihna vawrtawp a inchhar chhuakte pahnih chuan, hmangaih thu chu ng het takin suih dun tawh mah se, an taksa chu suih kawpa a la awm rih si loh avangin, hun eng emaw tichhung chu khawhar tak chung a chhun leh zan hmang hrang rih turin an inthen dawn ta.

An hun hnunhing ber darkarah chuan reilote atab kawtchhuah lal-hungdawahah an haq thu tlâng leh rih lawk a. Chutah ghenna khua a hmun loh avang a inthen turin inthlahlelte kut invuan vawng vawng cha, ban chatin an inthlah ta. Muâl an liam hmaloh a thlin rengin, kal ta lahin a lehhawi leh thin a. Chutah kawng a kawi ta, a tu ve ve male an lang theih ta lo. An lan theih loh megh chuan. Khawvel bi a mawina leh a ropuina zawng zawng non a liam ta yung yung niin a hria a ni.

Ahni tnat haw ta chuan zanriah bawp man hman bramin an veng an thieng a. Kapthuama chu a Kalibab teih bakah a thien zan chuan thien pawl chakna ik newh a sei lo a. Zan thipui aog unui a maloi chauh hungan hinthaturia. Minoh-hnun chauh chauh kala ta yawng a. Thla hla huta

hma zan ang bawkin a eng nuam em em mai a. Naupang tualchai leh pawnto lah chu mahni hlim hlimin an hlim em em a. A then an intenthûl a, a then an intirameikai bawk a. Veng lehlam naupangte nen inchil lo tum tawk lah bo lo. Ani Kapthuama thung erawh chu khawhar em em-in Hmunhlui tlangah chuan a ding vang vang a. Thlasik tan tir boruak nuam tawk khaw thiang fiah fai kuk maiah chuan thla chu amah chauhin a eng ngawi ruai mai a. Zan thla eng mah ni se khawvel chu a lang thui ble mai a. Zan thil a nih avang a khawilai nge tih hriat loh ral hla takah te chuan mei a rawn de sât sât a, a mit leh thin a.

Chhun a aw-rawl chhuah thin rannung chuan mutmu an tuah nghet hle tawh a, zan lumtute erawh chu an lo tho ve thung a. Kawlui te chuan tuikhur hnarah an zan hla an sa leuh leuh a. Perhpawng hnukhawi dam chhunte pawhin thiante hnuvai ramah tuma zai hla sak sak lohin an lo inzai lam bawk nen. Vauk (yazun) lahin chhun lama a bihruk hruibuk chu, zan khawthimah meuh chuan mi hriat loh hlau ni-awm fahranin, a rawl tawi tê chu chhuahin a lo 'tik' ve loh loh bawk a ni. Chuti ang naupang leh nungcha hlim thawm chiapcha karah chuan, Kapthuama chuan a hmangaih Rozami chabu lo chu lungkham leh yilru feh chhuahna dang aei map lovin, zan thla eng hnuaih a mitthila chu kawm falin, hmun fianrialah a khawharna chu khah dingin zan a tum tawi mek thung a.

Chutia amah chauh a khawhar taka a awm lai chuan, lai ina an lalpa hova zu lo zu te pawh chu an lung a leng ve thlu ta ni tur a ni, an zai ta hlat a. He hla kher hi an han sa lehngthal a:

*'Ka lunglen thudi hi hril turin,
Sawm ka muam e chhawrthlapui chhingmit rualna;
'I ngaiin zai tñ a chhiar,' ti-an,'*

tñn. Kapthuama chuan, "A ni tak a sin maw! Aw..., hun, aw... bun, engtikah nge ka vanneihna ni chu hringlam khawvelah hian i rawn ber chhuahtir ang a, i mi duhsakna zarzo tur a i kum hun bi te chu ka tan i rawn thlen dawn ang le?" ti-rilru vawng vawng chungin a ni te in lam chu thattho lo takin a pan ta a.

7. BUHSENG RAMRIAH

BUH seng a lo huñ a, lam hla neih kum ngang a nih avangin ram lamah mi an tâp fai hle a. Kap̄huama te chhung chuan in nghaktu tur nu an neih tawh loh avangin an in chu an ni kutah an dah ngawt a. Buh seng tur an ngah deuh si avangin an chhungin an riak lut vek a. ‘Bukpui lam zawng kan inmuān chhuah e’ tiin an thlâm bulah buk an sa a. An piah lawk mualdung khai remchang takah chuan ‘bukpui thimtham takin mi dang pawlbuk chu a intlar po mai a. Buh lu chuh tul a nat em avangin chhungkaw ḫhenkhat phei chu ui-ar nen, a lungphur bu-in, a khau kap a khau kapin, buh singsak zawh fel hma zawng a hawn chhuah leh pawh tum tawh lovin in an kah hial hlawm a. Chuti khawp a ram lam a an tap fai avang chuan in lam chu a reh hian a reh tlawk tlawk mai a.

Naupang tualchai tur awm hek suh, ‘mu-in a la ang e’ tih hlauhawn khawpin a reh a. Kap̄huama chu zan tin bukpui lamah chuan a leng phei thin a. Zan khat chu a ni fapa Sanghlcia chuan, “Thuama, vawiin chu ka bawng enin Lian-khuma ka hmu hlauh mai a. ‘Naktuk zan hian rawn len chhoh ve ka tum a, Thuama kha rawn leng phei ngei ngei rawh se,’ a tih che kha,” a lo ti a. Chu avang chuan a tuk zanah pawh Kap̄huama chu bukpui lamah chuan a leng leh ta a. A va

thlen ve chuan Liankhuma chu a lo thleng chho daih tawh a, vanlaibuk pakhata a sa lar lar thawm chu a han hria a. Liankhuma chuan a hmuh veleh, "Thuama i rawn leng phei maw? Nimin a Sang-hleia ka rawn chah kha hria a rawn leng phei em i nih?" a ti a. Kapθhuama chuan, "Ka ni bawk a, min chah lo mah la nuthlawi zunin min phuar vel miau si a, hmu lovin awm thei hek lo i. Ti hian zan tin khêl lovin ka luai phei mai. A tap-hrik hi ka ni ringawt mai a sin," tiin a han chhang a.

An inhmuhná buk nuthlawi Zachawii chuan. "Keiri vang a lo leng zawng i nih ngai chai loh kha, dâwt hian pawt pawt lo lâ a ni mai," a lo ti a. Kapθhuama chuan, "Ram chin hre tawh nuthlawi thankin zunin min phuar fuh a, kan â lo chauh mai **zawng a ni c,**" a han ti leh a. Zachawii chuan, "Zan tin i lo luai phei tih zawng tun kan hai hlei nem. Thlâm-neiliaci te buk bak khawi dang nge i pan ngai? Tâng ang mai i thawm chauh hi kan hre zan tin a. Zanin pawh het a Liankhuma awm hi hre lo la chuan khawia thlichhia mahin kan bukah te zawng a rawn len lut chai hlei liwng che. Eng laiin nge i mawng phe pawh hi kan hmuh hman ngai," a han ti leh a. Ani chuan, "Zanin chu Khuma nen inkawm kan duh si a le, ka kawm hman loh zan che a ni dawn a nih hi, zan a pâmhmai dawn teh e," a han ti leh a. Liankhuma ve thung chuan, "Ni e ti rawk, kei pawh ameh ; avang hijar chhuanlamah ka hmang chia, a hla a hla-in ka rawi tieh thleng hram hram zawng a ni. Mabseehetia

kan inhmuh takah si chuan inkawm rih lawk pawh chu a tha si a. Tih leh le, ama chungchang tho sawi tur kan ni a, zanin chauh na na na chu mi dangte len vena kan kian pawh a ni ang chu maw le, ti rawh, khawiah nge kan nuthlawi phiar chuan kan inkawm ang?" a ti a.

Nuthlawi chuan, "Khawi dang khawi dang pan a ngai lo. Hetah inkawm tha reng reng ula a nih chu. In sawi duh te zawng ka hre em mai, han zep thutak tehchiam tur va ni suh, tlang hriat a lawm," a tifiam vel a. Liankhuma chuan, "I va han bre awm hlei lo e aw . . . Ti ila(h), kan sual thluk tum ber te beng hriat lai ngei a sawi zawng min hmusit dah ang e. Ti teh, nuthlawi lengleh phiar chuan inkawm teh tak ang hmiang maw," a han ti ve thung a. Nuthlawi Zachawii chuan, "Khai, khai, khai Liankhum, sawi tam a ngai lo, zu leng reng reng ula a nih chu. I rawn len chhoh tum a i tlawh loh zawngin a vui thinrim i tuar leh lo mai tur a nia," a han ti leh a. Liankhuma chuan, "Ho mai mai, kan chil tiputah ti-khuan lo awm bawih ve mai mai se la, min la duh der ve ta a nih leh a man pawh nei zo ve dawn hek lo i, man bovin makpa chhungkhung a awm turin kan la fan lut chawih ang a, a tawpah kan la sazu-meidawhsen leh ziai anga a ni mai," a'n tiel vel a. Nuthlawi chuan "Teh chai che chuan aw, in chan-chitt te zawng ka hre hneh em. Tun Chawlhni tlai a in khwssak dan te kha ka hai emaw min tja law?"

a han tīalh a.

Kap̄thuama chuan, “A..., ti teh Khuma, tawng thei sabawp chang mai teh se, phu loh nuthlawi phiarna khua kan tlai zo dawn. A bul a awm hi zawngin ‘zawbte mei la’ an sawi ang mai kan ni thin. A hetih vang hian a lawm kei pawh zan tin sal lova ka buk phei tlut tlut reng chu ni. Engmah ang thei chuang si lo hian. Banthenlova te hian min lo thik kawkalh emaw si ang a, a mi chuin a nat hmel tehlul nen ka hlaub zawng tak a nia. Mi dang hlir hi mi a dem vei zarh zarh a, amah kan tum tih lah chu a inhre duh ang mang si lo, ti teh” a ti a, inkawm turin an chhuak chho dun ta a. Bukpui chhak a thlām chu an pan chho dun a.

Thla de chho vawmlu chuan mau-hnāh chung a dai tla chu a chhun eng set set blawm a Tlang-val thenkhat buk dang a leng terte chu kawngpui dungah an zai kal rawng rawng bawk nen. Zau tin maiah chuan uisen rawl leh naupang hlim thawm nen an ri chuah a. An thlang buk tual sum-khamphei a nula buhdeng rim zau dang tlangvalte leh an nula rim te chu an inchhaith nui ar ar bawk a. An kiang buk a talbkuang khawng a mihiim lungleng lo zai tlang tlang karah chuan, thangfem muttui hnar ri chhawnin choak-in buh a lo nawk ve sauh sauh a. An kiang khangpui (khang-khawsa) ler a chhimbuks tui birh ri khur blak blak leh an piah ngaw chhēt a unga lo hram kat raiih raiih te nen chuan buhseng lai hlimpa chu an chen tlang mek a ni.

Kap̄huama leh Liankhuma te ḫian-dun chuan an dam chhung a pawimawh ber chu an tlaṅgal lai ngei a rel fel tur a nih hre rengin, thlām leika tlai-tlan ban ngheng a ḫu dunin an titi a. Kap̄huama chuan, "Min rawn chah ta hial chu thu thar eng nge awm ta?" a ti a. Liankhuma chuan, "A tam mai ti ila, inngaih thu hla deuh mai zawng a ni e," a tisatliah a. Kap̄huama chuan, "Tun Chawlhni lah khan keini kan chām ta daih si a, chanchin a la ḫa zel ang chu maw?" tiin a zawa a. Liankhuma chuan, "A ḫa a ni mai ang chu. Nimahsela, kan ḫiani hian ka lung a tiawi tawh lo a ni. Mi phei chu a la hawi su a, keima zir loh nge ni, ngei thut chang hi ka nei ṭain a. Han rel ta ila. Min ngai-zawng ta cheng, nula a pumpa thawka phit a mi tin mi tang hnen a mi pak chhuah teha a hmang nazah zen mai hi a zahpuiawm leh lutuk a. Mi'n an thup teng teng a ni ngai a, ani a lova a nazawng a mi a paupui fo mai hi, a chhe zawng leh i te phei chu ni mah suh se, a âtthlak lutuk a. 'Nila fel an ngaihzawng hriat theih loh' an tih te nen an kar a hla leh lutuk a.

"A chu-a chu thu dang ni se – A nunphung pulh pulh reng reng mai hi, a lei tal a dik lo. A hmel te phei chu a chhia pawh ka ti lo. An in chhung leh an khawsak pawh ka phu phak ni zawk lo hialin ka hria. Mahse chung chu ka it phah na-hek lo. Heti ang nula zawng an khawsak theih zawh poh leh an lulingin an mi chhipchhuah an tina mai

mai. An khawsak theihna chu nawmsakpui aiin retheih nan kan hmang zawk ang. Chuvangin ban-ka tum ng het ta law law a ni," a ti a. Kapthuama chuan, "Nichin kan nuthlawi khan dem fiam zuuh che khan ka hria a. Engtia in khawsa loi nge a lo hmuh che u a?" tiin a han zawt leh a. Ani chuan, "Engtia khawsak a awm lo, tun Chawlhni tlai in khawm ban khan kan pahnihin Hmunhlui tlangah kan leng dun a, chu chu min hmu maw le. Min han sawi rinawm vel mai mui a nih kha, engtin vak mah kan awm lo.

"Ka sawi duh zawk tak chu— Tun Chawlhni mai a thil thleng kha a la ni a. Ka tan pawh thil than maw le. Chu chu hrilh che ka duh avang a rawn chah ta che pawh ka ni zawk a. Chu chu Thankimi chungchang zu ni tlat a" a ti a. Kapthuama chuan, "Engti zawngin maw? Ani nen ber kher chuan eng thu nge ni ta a?" tiin a zawt a. Kar hmasaa kan haw chhuak kha, Thankimi chu Kahairualkawn a mi dangte nen a an kal ho laiin ka han um phak a. Ngawi reng a lehpelh mai ka tum laiin Thankimi chuan, 'Khuma, thu hrilh tur che ka nei a, mahse naktukah aw ni ang,' min lo ti a. A mi hrilh tuu chu: Ka thiани hi ka kawm dan a lâp deuh tak avengin, ani Thankimi kan thenawm hnaivai lo ni, ta si chu, eng thu emaw ka hnem a sawi tur a rawn chah a nih dawm hi ka tirlku a, eng teh valah pawh ka ngai jo a, ka lehnel a ka kalsan ta mai a.

"Tun Chawlhni Sande sikul kal vanglai tak khan, ka riah-in a ka kal tur a pi te in atangin Thankimi chuan min lo au leh a. Ka han lut chu a inkhawm kal t̄ep tawh chuan nui har har chung leh mi dang lo ngaih pawh a fiamthu ang tak si, mahse titak tihhriat thei tur si hian, 'Khuma, tun Nilai zan khan ka mangah ka lo hmu chia, ka lo ngai khawp mai che a. A tukah pawh chuan ka mang chu ka hre ta deuh reng a. Ka mumangah chuan i mit nen lam ka lo hmu a. Mumang a an mit kan hmuhi chuan anni pawhin an mumangah min hmu ve t̄hin' an ti a, i mumangah min hmu ve hial lo maw?' tiin a mumang a min hmuhi thu chu min lo hrilh nghal chawt a. Kei chuan, 'Ka mang mai maiah ni lo a takah ngei chiang zawkin hei ka hmu che a lawm,' tiin ka chhang satliah ve a.

"Thu dang sawi leh hman ni tawh hek lo, inkhawm turin min c̄huchsan t̄a a. Chu a thu min hrilh chu a mang mah ni se ka rilruah a cham ve ta deuh a. Nichin a ka sawi tawh ang khan—Chawlhnu inkhawm ban a kan thiani nen Hmunhlui tlang a kan leng dun haw chu, ka len ia hre lo lenkhawmna inah ka lut ve ta ringawt a. An lam chiam lo na-a, zai an thiam khawp mai a. Ka va luh chiah laj tak chuan mi kar a Thankimi zai tui lai hmel chu ka va hmu ve chiah a. Chuta t̄ang chiah chuan tha hi ka tithar that mai zu nia maw le. Ka thinlung a riau a neih dan chu sawi thiām theih pawh a ni lo. A hmel chu tha ka tithar fa hluai

pawh a ni chuang em em lo, a duhawmna tharuk-in min vaw thlu tawp ni berin ka hria. Ei theih phei chu ni se ei zawh vek ka duh hial awm e.

"Zan inkhawm a lo hun a. Chawlhni zan hi chu tute emaw vang a kan inkhawm loh theih loh zan a nih theuh hi. Chumi zan pawh chuan Thankimi avang chauhin ka inkhawm ve a. Ani chu a thutna pangngai, avang zawng a lamtual sir a thut-thleng pathum hun tlar hmatawng pawn lam vausaah khan a thu a. Kei erawh chu mipa lam tlar hnuhnung ber, mi tawngtai hlan a chhuah ruk remna lai turah bawk khan ka thu leh a. Mahse chumi zan chuan khaw dang reng reng hawi thei lovin Thankimi ringawt mai chu ka en ta reng mai a. Kha....., awm tha duh nih pawh ka hlawh ta phian mahna. Ka hmangaih dan lah chu: Ka thinlungah hian a nung thar sarh mai a. Amah chu ka nunna hoaq ni hliah hliah hian ka hria nia maw le. Han sawi ta zel il—Inkhawm kan ban pawh chuan nula dang chhawm zai rel lovin ani lo chhuak hnuhnung-ber chu ka lo nghak a. Min hmuh veleh ka beisei phak loh, min lo ko hmasa khiah mai chu ka lawm teh a sin aw. Lenkhawmpui-ah min sawm a, ka hreh deuh hle na-jin, ka hmangaih berin min sawm ta mijau si chu le kan lengkhawm teh ta poh a lawm A thuhrimah hmun dang a len châkna ka nei mawli lo mai a, leng mahila nuam chuang pawhin ka ring hek lo.

*Chumi zan, kan, leng, khawm, chu, kan, jan

fahran lo bawk a, keia kar ka'n tel ve meuh chu min lo um e phian lehngthal a. Manilomah a mi blim intivanvâ ho ka ngaih theih loh nak alaiin ka lung tilengtu ber lah chu mi alai a mi sakhawmi ber leh mi ahluan a lenkhawm peih ber mi a ni ta mauh mai si a, a zia lo zawk teh a sin. Keia lah chuan ka ngaizawng satliah pawh ni lovin amahah chuan ka inling ta a ni ber mai a. Thil hi a mak thei teh a sin," tiin a chanchin thar chu a ḡhianpa Kapṭhuama a hrilh ta vek a. Kapṭhuama chuan, "Chuti ni se, i rilru ang chu i hrilh tawh phawt ang a maw?" tiin a zawt a. Liankhuma chuan, "Hrilh chiah lo e. Mahse ka hawiher leh ka khawsa zia aṭang chuan, a tan hai chi ka ni lo, a ruihin ka rui tlat a ni ber mai. Tin, sawi loh tum pawh ka la ni lo a, sawina tur hun remchang ka la ḡmu hman lo a ni zawk. Ka tan sawi lova ngawih bo-pui rual a ni lo. Buh lu chuh ṭul a nat em avang-in ka la tawn remchan loh avang a la sawi hman lo mai mai ka ni," a ti a.

Kapṭhuama chuan, "A nih, i hmuh danin I han-kimi chuan hmangaib ve che-in i inhria em?" a ti a. Liankhuma chuan, "Keiin tihrikna ka la neih loh avangin ani pawhin a la cheh bik hauh lo a. Tin, ka sawi tawh ang khan, a tu ve ve tan pawh sawina hun a la awm hlawl lo bawk a ni. Tun kan tawn riak lut tur pawh hi kawngthuanin kan lo kal he a. Mahse mi dangte nen kan ni hlawm si a, sawina hun awm thei si hek lo. Ka pensan dawn

ṭepah, pen sawm emaw lek a thui hi kan pahnih chauhin kan kal dun hman a Kei, a zak a zak thei ta lo chuan ka'n tiri hram a. Mahse min ḡhan ve hma-in hnung a miten min rawn um phak chu a ni zui leh ta mai bawk si a. Kei lah chu ka pen a hun chu a ni leh ta mai bawk si nen. Ka pen hnu chuan, 'I lo leng ve ḡthin ang chu ti rawh,' min han tizui a. Mahse chungte chu nula ṭawng dan ve kha a ni satliah a. Ka ngaihbel e ka'n ti mai pawh a," a ti a.

"A nih i va leng tawh reng em?" tiin Kapṭhuama chuan a zaws a. Ani chuan, "La leng teh suh a ngei, an lo leh kan lo a intlai loh bakah zanin hi a zan hnihna a la ni chauh reng reng a. Engpawh ni se, i hnen a sawi hi ka duh phawt avāngin ka rawn chah che a lawm maw le," a ti a. Kapṭhuama chuan, "Chuti ni se, Ṭhiani chu thlah fel a, túna-mi chung a innghah ngheh chu i tum tihna a ni maw?" a han ti leh a. Liankhuma chuan, "Ka tum leh tum loh a thil kal pawh a ni lo, pakhat chu ka thlah lo thei tawh lo a, pakhati lah ka hmangaih lo thei tawh lo bawk a. Keima tum vang ni lovin Thankimi zawkin ka thinlung aṭangin nula dang reug reng chu a um bo vek a ni ringawt mai a ni. Thankimi ka hma-nghaihna chuan ka tum lohin vawi leh khatāh min yaw thlu tawp a, amahah min suan lut leh tawp a, a chetin ka che hman chai lo. Mi dang reng reng chu ka thiolungah a dah nikum ḡthing ṭhūp vek tawh," a ti a, a pui hawk hawk a

Kap̄thuama ɻawng leh hma chuan Liankhuma vek chuan, "Ngawi teh, ka lung a han tih'enzia mai chu maw, i hnen a dia sawi ta mai mai ila. Kan lo ałang sawn an lo sir tlem hi a lang thei a, Chu ringawt chu zu thlir zu thlir ɻhin ia. Heti ang reng reng a ka awm dawn a nih chuan a retheihthlak ngawt ang. Eng Je khaw le, ka'n kawm bul fuk phawt ang a, chanchin kan inhrilh zel ang chu. Taka na, nangni zawk kha, hmanni-a lehkha lo thleng khan eng nge a sawi?" tiin a han zawt ve a. Kap̄thuama chuan, "Rilru dang a la pu lo ni maw ka ti mai a. Amaherawhchu, herhtu an ɻha deuh a, chu avang chuan a mangang deuh a ni awm e..." a tih laiin Liankhuma chuan, "Engti kawng a mangang nge a nih a ? A chhungten a duh lohna mualah namseh an tum deuhin a rilru an chawk buai phak deuh em ni ?" a lo ti a.

Kap̄thuama chuan, "A rilru lam phei chu la nghet ɻha viauin a rawn insawi a. A chhungte zawkin a inlenlte zing a pakhat chu an lünglen deuh a, neih luihtir an tum deuh dawna a hriat avang a mangang a ni awm e. Kal turin min rawn chah a. Kei pawh buh lu chhum zawh veleh hian kal chu lâwm tum chuan ka tum rilru a. Chu lo chu chanchin hriat thar engmah ka nei lo. Kal theih ka tum deuh avangin chanchin pawh hrilh hran ngaiin ka hre lo a, ka chhâng ta bik hlei lo," a ti a. Tichuan, an chhungchang a pawimawh an tih an sawi hnu chuan an ɻhiān-dyunjñ bukpuj lamah an chhuk thla leh ia a,

8. KRISTA AIA PALAI

dik takin Thankimi chuan Liankhuma chu a tleirawl chhuah tirb aṭanga a lo ngaihzawn rük a ni zawk a. Thankimi chu a naupan lai aṭang a naupang nungchang ṭha leh fel, an sikul pawhin nungchang ṭha ber a kum tin an thlan chhuah thin a ni a. Sande sikul lamah ni se, kai kim lawmman leh ekzam lawmman kum tin a hmu zat zat a ni bawk a. A nulat hnu-ah pawh nula nungchang ṭha leh fel ber a an neih a ni chho ta zel a. Chuti ang mi chu a nih avangin, Liankhuma leh mi dang lo ngaihbel tur pawhin a rilru puthmang chu a tilang ngai hek lo. Naupang Sande sikul aṭang a puitling lam a sawn rual a nih pawhin naupang Sande sikul zirtirtu turin an chhawr zui ta zawk a. Naupang zirtirtu a nih chhung pawh chuan an chelekin, khaw ḗenawmte nen a Kohhran thiltih hona-ah reng reng an hmatawn ber a ni thin. Mi chuti ang chu a nih avangin a hmel duh ve ber Liankhuma pawh chu a rukin a hmangaih ve ngawr ngawr ringawt mai a ni.

A nu u pasal chu an veng a an Kohhran upa min ber a ni a. Chu chuan ama fanu ἔng chiahin a kaihruaiin a enkawla. Thankimi pawhin a ngaina in a vui a vaina leh a mangan thu thleng a am-pa tak aia a thlen hmasakna thin a ni. Thankimi chu nula lian teh chiam lo, sa nghet tlet tlawt, hang tisen sawk, hmai bial lam deuh, ngaih la tawk a mitkalh

lek lek, biang sum nei dawr kah mai leh khabe phir lek lek, hmel̄ha langsar vuh ni si lova ngaihnobei en chet dawl tak a ni. Thil sawi awm tak chauh sawi mi, kawm nuam tak leh zai ngaina tak a ni a. Amah a sakhawmina chuan a pianken ruangam ḫatna leh rilru chu a belchhhab lehngthal nen. A duh mi tan chuan a zun-zam chu pal chah rual a ni lo reng ang. Amaherawhchu, amah a zahawm em avang-in tlangval satliah leh hawkak chi tan chuan fiam mai mai ngam a ni lo. An len luh ve zauh chang erawh chuan kawm nuam chu an ti hle ang lawi si ḫin a. Mahse mi dangte ang a pawt khum mai mai ngam rual niin an bre lo.

Chutih lai chuan a rualpui tam zawk chuan pasal an nei tawh a. Ani pawh pasal neih hun zen zawn chu a ni ve tawh na-in, nula lēngtul leh phanchang phei chu a la li lo. Amah pawhin engtikah emaw pasal la nei ve ngei turah chuan a inruat a. Khawvel leilung dan a nih miau si avangin pumpelh ngawt theihah chuan a ngai bik lo a. Mahse a duh dan avang chuan khawlh a inti rilru deuh ḫin a. Tlangval tlangchhuak ve pangai leh tlem a Pathian ḫih mi a duh a. An veng tlangval han sakhawmi deuhte lah chu: Tlangval phukphak vak lo, tlem a mi chuanhnuai hret leh hawi harh vak lo chi an ni hlawm lehngthal a. Tlangval nungchang tha leh fel a an sawi Kap̄huama leh a ruka a ~~neinat~~ ber Liankhuma lah chu an fel viau ringawt a. Sakhaw lam chu a hawi an hawi der rih bawk

si lo. Ljankhuma tak phei chu a suāl hauh lo na-in a chāng chang a zu in ve zauh ḫin a lo ni chhap nen. A kumkhaw pumkhatpui tur a ngaih-tush chāng chuan a lu a hai ru hle ḫin a ni.

Chuvangin, a ngaina hre lo chuan, 'Pathianin a la rel mai ang chu,' tiin Pathian kutah a ianghat ringawt a. Chutia Liankhuman a hmangaih tak that avang erawh chuan ngaihtuahna thar a nei a. "Pathianin he ka lo hmangaih ve ber ḫin hi min pe dawn nge nge a ni ang e. Pathian remruat a a nih phawt chuan i he lovin ka nei teh poh a ni ang chu. Hetia ka saisik hmasak pawh ni tova min rawn hnar ta mai hi Pathianin ka pasal tur a tan a ruat a nih phawt chuan theihtawp chhuahin Pathian lamah hruai tum ila, a lo thar ve hlaub chuan a lawmawm dawn em mai," tiin a ngaihtuah phur ang reng a. Mahse a tan thlemna a rawn in-tan dawn chauh a lo la ni zawk.

Liankhuma chuan Thankimi mitmei chu ha-hauh hek lo. A ṭawngkamah lawmna tur hre rih lo mah se, amah tlangval a ni hek lo, Thankimi lakab chuan a beiseina a sang em em a. Thankimi pawh chuan Liankhuma thil beisei a hmuhin, amah lahin a leirawl chhuah tirh atanga a hmelduh ruk ve ber a nih bawk si-an chuan, a tum aingin thil a awlai dawn hauh lo. tih chu a hmu ta thuol mai reng a. Chu barsatna rukab chuan a engeamh hmua a inven hie ton cheau a tan thokoa hungpui a mwo inbung hui ta niim a bria a. A layen tliam

theih nan leh a duh ang a thil a kal theih nan a pa (Kohhran upa) chu rawn ruk a duh ta a. Liankhuman a rawn hmangaih tak ngawt dan chu Pathian ruat niin a ring si, Nimahsela ani Liankhuma chu ala khawvel mi nasa bawk si. Thankimi lah chuan a ruk tak chuan a hmangaih ve em em tho bawk si. Liankhuma vang a chet khawvel palh a hlauthawng bawk si. Liankhuma lah chuan Thankimi a hmangaihna chu Pathian thiltih lamah awzawng a puh teuh bawk si lo. Chuvangin, a pa rawn thuai a tul berin a hre ta a.

Buh seng tul vanglai tak a nih si avangin Thankimi chuan a pa fanu Vanromawii chu buh sengah a lâwm ta ringawt a. Vanromawii te lo-a an feh ni chuan Thankimi chuan bun hmunañ a chanchin zawng zawng chu a pa hnenah a sawi fai ta vek a. A pa hnenah chuan: "Liankhuma hi ka tleirawl chhuah phat aṭang a ka ngaihzawng a ni a. Mahse ka dînhmun heti hi a nih avang leh ani Liankhuma lah heti mai mai hi a nih bawk si avangin ngaihzawng lo enin ka en lui'tlat a. Mahse a sum a insum zawh rual loh a min hmangaih ve takah si chuan a mi hmangaihoa chu Pathian aṭang a min hmangaih a nih ringin ka ngaihdan ka hrilh a. Mahse ani lah chuan chuti zawngin a lo thluk ve ta ikhaw si lo. Tin, hei chen ka nulat ve tawh avang khan pasal chhia tha fabran pawh neih hun kan nih ve tawh avangin Pathian hnenih pawh ka pasal tur dik tak min hriattir turin ka dil thin a. Hetia Lian-

khuman mih rawn hmangaih ve takah si hi chuan, ka pasal tur ngei a nih pawh ka ring rilru a. Mahse chuti lam hawi chuan engmah a kiangah ka la tiri chuang lo a

"Tin, ka pasal tur a Pathian ruat pawh lo ni ta teh reng mah se, a nungchang thlak a Pathiana a thar ve si loh chuan innei ta teh reng mahila nupa hlim kan ni thei dawn chuang si lo tih ka ngaihtuah-in ka rilru a buai ru ta riau mai a. Mahse ka hmangaih ve em em tho si a. Ani lahin min âtpah lo chauh a ni bawk si a. Ka mang a ang ru em a, i hnena sawi hi ka châk a. Tul lai mah ni se, tiin Roteii ka rawn lâwm ta ringawt mai a ni," tiin a chanchin zawng zawng chu a hrilh ta vek a. A pa chu a ngawi vung vung a, nakinah chuan muang chuar hian, "A ni tak maw, i han sawi tâkah chuan tute sawi emaw ni chiang lo riai chuan ka hre thawi tawh tak e. 'Liankhuman Thankimi a ngaizawng' an tih chu ka hre zauh tawh chuan ka bria. Chu, tun buh seng hou thil mai a la ni maw?" tiin a han zawt a. Thankimi chuan, "A nih a hnuhmanah kar hnib hma lam chauh thil kha a la ni. Buh seng ramriah lai ngang hi a nih avangin duh angin min hmu thei lo zawk a. Chuti phei chu ni lo se, a lo leng chamchi ang," a tj a.

A pa chuan, "I dinhmun chu a khawlh thei fu dawn tak e. A fu, ye ye payhin inhmangaih bawk si chuan i tan inven a hun a ni ber a. Chuti taka a omangstik lui che chu denchhenin, i theibootawpin

Pathian lamah hruai tum phawt mai la. Chutia a hmangaih thut danah che chuan i ɻawngtaina Pathian-in a rawn chhanna a nih ngei ka ring e. Amaherawh-chu, amah tisa-mi a la nih avangin i taksa rawn beisei mah se, lo tibeidawng ɻhak zel la. Tisa-mi chuan engkim hi an hmu tisa vek a. Thlarau-mi lahin thil reng reng thlarau lamah kaih luh an tum vek bawk a. Chuvangin, ani pawh tisaa a la awm avangin tisa itin a it chia, a thlarau tana a mamawh-na che lam aiin a tisa tan a hmangaihna che chu a kai lut chak zawk tibna a ni a. Mahse Pathianin a tumpui dan zawk chu : A thlarau nunna atan a hmangaihtir ta che a. Mahse thlaraua mit la meng eih loh a nih avangin a hre thiam lo a nih chu. Chuvangin, beidawng lo leh tuarchhel takin insum la, Pathian hnen a ɻawngtai chungin a thlarau tan theih-tawp chhuah phawt la. Kohhranin kan tih theih loh ti turin i nulatna hmangin Pathianin ‘Krista aia palai’ turin a tir che tih inhria ang che. I tan ni lo, Krista tan seng lut hmasa phawt la. Chumi hnu-ah zawng i mamawh ang zelin a la pe chhuak leh dawn che zuk nia. I pasal tura Pathian ruat a nih loh tâk pawhin lawm takin Pathianin a awmtir tho ang che.

“Liankhuma tan chuan i hlu em em a. Mahse i hlutna tak chu a la hmu chhuak lo zawk a. I thinlung chu a tan pian chhuahna ‘ranthleng’ ɻangin a buatsaih sak a, i taksa lah ‘damna kraws’ ɻangin a pawimawh bawk a. Chumi dikna chu engtikah emaw chuan a la rawn hmu ve mai ang. Liankhuma

thlarau chu i kutah Pathianin a pe tawh chia, a taksa erawh chu a pe zel dawn che em tih chu lungkham-ah neih miah suh ang che. Anin a duh chuan a chungah ngei kut nghatin tawngtai sak la. Amah-erawhchu, hmun fianrial leh hmun falah reng reng awm dunpui hauh suh la. Nangin do zo dawnin inhre mah la, ani tan sual cho chhuaktu Setana tiangneloa bul a nih phah thin a nia. Sual tura a thlema che kawngah i tihbeidawn avanga a thinrim pawhin pawiti suh. Tunah chuan Pathian tihluihna hruihrualin a nghawngah i hling tawh a, nuarin tih-tauh tum mah se pawiti suh ang che.

"Amaherawhchu, thinrim lutuk chuan siam hauh thung suh. Hmangaihna avang a thimrimna lo kal hi a na em em bik a, khaw hmu hman lo khawpin an thinrim chuan thu hnu an dawn hman thin lo. Kutthlak duh khawp a an ngaihtuahna a ât zawh vek thin avangin a thinrimna tur zawng chuan tawng hauh suh ang che. Tin, hmangaihna thikthu hi a na em em mai bawk a. Eng emaw hlek a thik viau zel dawn a. Chu chu hre rengin a thik tur awm lam hawiin nung hauh bawk suh ang che. Thikthu hian mawi leh mawi lo a thlu lo a, mual-pho a dawn hek lo. Engmah lo-ah i mualphopui palh dah ang e.

"I dinbmun pawimawh dan chu heti hian teh-khin ta ila: Isaka nupui zawng tura a pa Abraham an chhiahhawh hotu ram hla taka a tirh khan, Rebeki

chu a pu Isaka tan a hruai haw ta a. A hruaitu chuan kha nula Rebeki kha duh ta se la chuan a pu hnen thlen lovin a duhna lamah a pen bopui thei a, a duh leh kawng lakah a bawrhbanglo thei. Mahse chu lam chu hawipui miah lovin Isaka puan-in a hruai luh hmaloha a tawi khawtlaipui lo ang khan, Krista tan a mo zawngtu i nih ang takin Krista puan-in i thlenpui hmaloh chuan khawimah penpui suh ang che. Pathian mit tling tak a Krista ke bul i thlenpui bnu-ah erawh chuan 'a sem darh a retheite hnenah a pe a' tih ziak angin i mamawh ang zia zelin a la pe leh dawn si che a, Ani Liankhuma ngei a pe lo che a nih pawhin a aia tha zawk pawh a pe thei che tih theihnghilh miah suh ang che aw.

"Hei kan khawtlangah pawh fak i kai viau a. Amaherawhchu, fak hlawh duh vang a tum chawp lovin, Pathian faktlak ni zawk turin Pathian kutah inkawltir ang che. A hmasaberin Pathian lamah tan tum tlat la, keini lam hi zawng Pathian tanna tlak a nih loh hi. Pathian lam a i tan hmasak phawt chuan i lamah pawh Pathian chu a tang em em ang. Pathian kan lama a tan chuan tu nge min do thei ang, tih a nih kha. Pathinin hneh tawh mihringin Pathian tlansan ahnehin Pathian lamah an intulut hlauh thin tih kan hai si lo. Josua hnen a Pathian thuchah ang khan, 'huai tak leh chhel tak-in lo awm phawt mai rawh' tih kha lo changchawi tang tang ang che," tiin a fanu chu a thlamuanin a fuih a.

Chawfak a-huñ 'tâk avangin an bung chu an bang a. - A pa chuan lo mawng luipuia u-lawng khuangchawi a zuk suah lawk hlanin Thankimi chuan tlam phurin thlâm lam a pan a. Vanromawiin bekang a lo vua a, ani Thankimi chuan zawngtûr (thingba) a cho leh a. A pa a lo thlen chuan chaw an fâk ta a.

9. "KA THLARAU I KO KIR
LEH DAWN SI A"

NRINNI-ah buh an la zo chiah a, Kapthuama chu ram lam atangin Chawlhni chauh cham turin Rozami te khaw lamah a kal ta vat a. Kawng a bo avangin a thleng tlai ble a. Rozami pawhin a lo kal tih reng a hre lo. A tuk zingah Kapthuama chuan Thanthuami hnenah, "Zamin ka lo kal hi a hre dawn si lo a, va kal ta la, - 'Vawiinah engtik hunah emaw inkawm a duh khawp mai a. A remchan dan ka hriat si loh avangin aman rem rawn ruat rawh se,' a ti," ti-a hrilh turin a tir a. Rozami chuan, "Vawiin chawhnu inkhawm banah inhmu ila, remchang chu a awm mai ang," tiin a rawn chah a. Chawhnu inkhawm banah chuan Kapthuama leh Rozami chu Thanthuami patea te in, veng bitla Ich mi lun lohna deuh turah chuan inkawm turin Thanthuami Ich Pianmawii te nen an kal a. Mahse anni thiian dun chuan chuktuah huanah an luhsan ta daih a. An pabnih chaubin an inkawm ta a.

Kapthuama chuan, "Zami, i lehkha kha ka lo himu a. Mahse lehkha vek a rawn chhan che chu tawk ka tih loh bakah i hmuh loh palh ka hlauli fawm bawk avangin niahni rawn kal tluk awmin ka hre lo a. Chu lo-ah hmuh leh che hi ka chak em avangin bna tul karah ka lo kal hram hram a. Inkawmpui tiak tuk a ka haw ta kha maw, ka khua

a har em em khawp a. Tun thlengin ka ni tin ogaihtuahna hi i tan ka hmang zo thak a ni ringawt a. Inleng i neih thu min rawn hrilhna lekhka ka hmuh tirk phei chuan ka mang a ang em em mai a. Pasal nei tur ang a ka han dah chhin che phei chuan ka khaw en te hi chiang lo zo veikin ka hre thin a. Chawp leh chih a lo kal nghal ruak ruak tak ka náp a. Mahse kan tulzia lah chu tul a phung pawh a ni si lo. Lo kal thuai thuai ka duh avangin kan buh seng pəwh luletin ka tang a. Nimin piah khan kan seng zo chiah a. In lamah pawh haw hrarpa tawh chuang lovin ram lám átagin in khua ka rawn en zawn a; ka rawn rin kal ringawt a. Kal khán ka hre si lo, ka han bo leh ang châk chák thin. Nizan inkhawn ban hla an sak lai tak khan lal lungdawh ka lo thleng chiah a.

“Tunah hian i inleng hlaw nte chu in tibeidawng ta nge nj, eng zai nge in ret tâk ?”, tiin a han zawi a. Rozami chuan, “Kan tibeidawng thawkhat zawng a ni mai ang chu. Hman a i bnen a ka sawi tawh ang khán — Ka la inpuahchah chhuah lohna chu chhuanlamah himangin kan hnar ta rih kha chu a ni a. Thu delikulé engmáh pawh a awm lo a. Ka cohunge, khénah pawh pasai nei brim brim ka la duh loh thu ka sawi a. Mahse lo inpuahchah tawhin kel mai thei dinkumna 30 ding hmanlla chuan, keia hnajna te chuan an mi dohzaung lak a an mi tih mihi a khéi chumng hauhn ka ring 40. Ka tan chhuanlam a thay eih em avangin thiha ja onah mien

en rih lo mai mai niin ka hria. Chuti phei chu ni lo se, min tir nasa ngawtin ka ring.

"Thuama, kei zawng hrehawm ka ti em mai, duh han hun a biak phakah i awm si lo. Khawharna leh lungleanna te hi cha tur rengah ka ruat a, thienlung lam a thlamuan hi chuan tuar dan dan pawh a awm a. Ka chhungte mawlh hi a ni hrehawm ka tihchhan zawk cnu ni. Ka nu cnu ka chungah a tha em em mai a, kan inkar thu chen hian ka hrilh fai vek a. Mi a hriat thiampuiin ka duh lohna mualah chuan mic tir lui hauh io ang tih pawh ka hre si vek a. Ka pa mawlh hi a ni. I hnenah chuan han sawi ta ila : Lal-upa a nihna a hre si, mi neinung leh tlem a khawsa thei deuh lo chu mi neihtuhi a tum iniah lo tih lah a tawngkam atanjin a hriat si vek a. Hnangailna lam hi chhe te pawhin a thluk mawlh si lo. A hming a kamding chan chang leh sawrkaw hnathawk hlek hmu se, a zu rui hian mi a zuor a ni ringawt mai zel a. Mi phei chu a mi duat din dan chuan min duat fu a. Kasawi loh leh ka lam kher loh pawhin ka mamawh tura a rin hi chu mi a lim sak mai thin a. Incheina lam te phei hi chu a bengvar vena lam a ni a, sawi rik hlek hi chuan awh ang ang hi min lei sak zel a. Amaherawh, chu a mi chhuan dan hi bungraw chhuaniin min chhuang a. Min duat hle e ti lo chuan popui pasal chungchangah erawh hi chuan ka duhzawng lam hi a ngaihtuh ther te lo mai a. 'A mi duhzawng chauh thlir run mi, kan jalpa hova nileng

leng a zu in a ruih loh lai reng reng hmuh tur awm mumal lo a ni a. A ruih lo mial chéng hi chuan a mihring mihrinna ringawt chu a sual hrampa hauh lo a. Mahse thu a chhan a lâk a thiam loh deuh thin avangin kan chhungkua a nawm loh phah em a ni.

"A ruih tawh lah chuan a chapo si, huát tur hi a zawng a, a áng a áng mai thin a. Thinrim a rawl rin teh chiam chi a ni lo blaugh zawk a, kan mualpho tur angin kan mualpho lo blaugh zawk thin a. K'u Hnuna lah hi mipa a ni ve ringawt a, ka nu lamah a kal a, a ngawichawi si, sual blei lo awm mai mai a ni ringawt bawk si a. Kei a kawlhrawng zawk lah hi hmeichhia ka lo ni si nen, kan in chhung chu khua a var lo tak tak a ri Ka pa chu han sawi leh thin ila. Lal nen a inkawp reng mai, ni tin a lal jna tâp chawt mai a ni a. Lal-in lah chu mi-tin mi-tang chuankaina leh Sorkar hnathawk dêk dêk tawh apiangte innghahna a ni a. A ruib lurgpuam tawh lamah hi chuan mi a cbhuang pheng hian chungho hnenah chuan mi sawi tehah a nei a. Ani ngaih chuan min duhsakah pawh a jngai ang a, keia ngaihdan lah zah-thlak leh mang ti-ang lek a ni thung si a.

"Kei chuan hmangaihna kawng ka thlang a. Ka himna chu nán sum leh khawaakna lam a inngbat lovin, hmangaihna chauh bian ka damchhung nun a titlim dawn si a. Chu vengin, ton hmawang a ka mi lo tawnt leh tung thleng a ka hmaw a lo

chhuak zawng zawngte lak a ta, nang hian min la htatgin nañgmañah min seng lut ta a. He hmun atan' hi chuan tuman min tinghingin min tisai leh ngai' tawh lo ang. Nangin n'in tlansan loh chuan kei zawn'ka phatsan ngai lo ang che," a ti a.

Kapthuamia chuan, "I mi hmangaihna dawngtu nih chu lei rokhawmtu nih aiñ ka thlang zawk a. Sumdawng blawhtling ai pawhin sawi a siak lo ro bhu feltu-ah ka intigai ang. Kei min hawisanur tumin i hnenah ka chanchin a chhuanchhe zawn; leh leiko tak a zualko awm mah se, an hmel chu hawisanin ka lam lo hawi la, an aw chu menah thlakin sirah lo hnawl thin ang che aw. I thinlung la tur a an mawina famkim leh an bum tumna che tawngkam thlum nen phurh thluk an tum che pawhin, i lak a ngeling leh ngai tawh lo tur hi min vuan la, tichuan, nghet takin kan ding dun dawn nia. Mi thenkhat chu i lak a an tuitlak tawh loh hnu-eh pawh, mi fинг zawk te finna purin, neihnuunna hmui-hmer nen i nu leh pa lam atan' an rawn thawn, ang chia. Chutih hunah pawh chuan tan lo khawh hram hram ang che. Ka hmangaibna che hi i rilru nghehna chuan a lo puang chhuak thin dawn zuk nia," a ti a.

Rozami chuan, "Ka nu leh ka pa min tih luihna chu ka hnialthla ang a, an mi vauna pawh ka tuar klawchhdak Bawk ang. Keimah avang a tlangval i mih-chhung chuan ka nulatna bi humhim ka tumin, i supui ka mih thlengin ka rinawmna chu vawn reng

ka tum dawn si a. I tan ka nulatna a tawp ni-ah chuan ka vanglai ni chu ui haub lovin ka rawn chhawm tawh ang. Nang chu ka tan thlamuanna te, hlimna te leh nun-khawnawmna hnâr i ni si a. I mi hmangaihna chuan ka lungngaih ni-ah hlimna khawvar min hmuhtir ang a, ka þah ni-ah lawm hla min saktir dawn si a. I tel lova zan rei ðhin te, chhun khawhar, ni vui zo lo bial khawp a ka ngaihna che hi, ka duhthusam tihpuitlinna kawng a nih phawt chuan, hrehawmna bleiliuk zawk lo thleng dawn mah se ka cho. Chung hrehawmna te chuan chhñn leh zan min hual vel mah se, chu hrehawmna piah lam a kan inlawm hun tur hmel hlim chu ka rinna mitthla-in ka thbir ang a. Hmangaihna lebhathawn angin ka chhiar chhuak ðhin dawn si a. Nang chu ka nunna laihru i nih avangin, ka hnuk-chah dawn darkar pawh hmang mek tawh mahila, i mi hmangaihna aw chuan, ka thlarau chu i ko kir leh davo si a. Ka hmel i hmuuh phak loh lai a mi dang lak a min blaughthawn chuan, kei pawhin ka hlanthawng ve tho ang che. Khaw eng hmu ngai lo pangpar chu a vul ngai lo ang hian, i hmel hmuuh phak lehna ram átang hi chuan ka hlim ngai lo. I hmung swichhiatna chu ka hmangaihna che belchhabtu a ni a, faktu che lah ka lainâ an ni bawk sj. "Chuvangin, mi dang nei tur a ka chhungte min trh-luhm, shupek a khaus zawl poli leh i tan ka do nasa ang a; min thlem nasat zawl poh leh ka duhisa che hi ka puangzar mualpho deuk deuh bawk ang," tilu lungawi hmel ngai reih silin a han rul a.

Kap̄thuama chuan, "Thla hleinga zan arsite chuan an eng an chhuah ngam lo ang hian, i mi hmangaihna eng chuan mi dang mawina leh ngaihnobeina chu a bliah vek a. Nang chauh hi ka damchhung ni kal zel dan tur hrilh lawk theitu zawlnei awmchhung chu i ni si a. Chuvangin, ka damchhung rorelna chu i kut a ka nghah vek avangin ka tan roreltu fel tak i nih theih nan khawnbâwlah min hmang la, keiin lalnu berah ka vuan kumkhua ang che. I tel lo hian Zami, mitthi vui haw lam angin ka nun hi a khawharin a hrilhai thin a. I kiang a ka awm erawh chuan — Nausen tuihal hnute châk tap vawr vawr tawh a nu tângnema a bei hle hle thin ang hian ka thla a muang thin a sin. Khawnge, tumah an awm loh lai hian vawi khat chauhin"

Than̄huami te nen leng ho an an theih nan a an tiām lawk angin an rawn sawm ta a. Zan inkhawm banah Kap̄thuama chu Rozami te inah a lêng a. Mahse inlêng dangte an awm ve nual avangin eng han sawinā chi chu a ni lo. Lehkha te a lo zial sak a, rei mawi tawk tak a len hnu chuan a tuk a inthen leh hmabakin an inmutsan ta a. A tuk Thawh̄tanni tukthuan ei kham a Rozami buh chhek riak lut tur chuan Than̄huami te'in a rawn tlawh kawi zawk a. Kap̄thuama chu Lalpianmawii te in a chaw a lo ei bo avangin a lo awm lo a. A chhuak leh lam nen kawtkaih an intawng hmao hram a. Chibai an inbuk a, Kap̄thuama chuan zawi deuh sep hian, "Kan inhmuh leh thuai

theih han Pathian i dil ang aw. Hmangaib, mangtha," a ti a, 'Rozami mittui chu a far nghal zawih zawih a.

Kapthuama chu amah chauhin a haw ta vang vang yang a. Kawng tluanin Rozami'n, 'ka thlarau chu i ko kir leh dawn si a,' a tih kha a ngaihtuah reng a, a ngaihna a hre thei lo. A sawitu Rozami ngei pawhlin hre lawk a sawi a nih pawh a ring bik hek lo. Hmaingaihna a sawi chhuahna tawngkathah a ruat sak ringawt a. Mahse a risru pangkhingah chuan : Engtikah emaw eng thil emaw tak chu lo tleng tur la awimln a ring ta deuh tlat a.

10. “KA TAWNGTAK ANG CHE AW”

— *Thankimi*

BUH chhêk tul lai a nih avangin vawi khat vei pawh thil lua a ni a. Chawlhni pawh haw chhuak phal lovin an cham hlawm a. Chu Chawlhni chuan ni dang a cham ve duh ngai hauh lo Thankimi meuh pawh a cham ve a. Chawlhni a pumpa an riahpuité lah chu tumah tawngtai inkhawm fahran pawh rawt lovin an duhna mual muałah an darh siau mai lehngthal a. Thenkhatin hnâng an la a, thenkhat lah luiah an kal thawm nen. A châm ve ta chu a inchhir rum rum a. A Sande sikul thulh tur mawlh chu a piwi tih ber a ni. A naute nau-pang tê tê hotu nei lova an hawihai tur mawlh chu a mitthlain a hmu reng a. Ni dangah pawh a Sande sikul thulh breh avangin Chawlhni cham a khaw thenawm kal leh renchham avang a Vaikal fahran pawh duh ngai lo a ni a. Tun a tak a hna duham avang ringawt lehngthal a Sande sikul a han bawh pel ta leh a hming a inkhawmna chhe tê pawh nei bawk si lo a Chawlhni a vui liam tur chu pamhmai a tiin a châm ve ta chu manhla lo a tiin a inchhir em em a.

Pawlukah chuan amah chauhin a zai a zai a, nakinah chuan a lung lung a chhe ta hlawih a. “A.... kbawngé, heti ringawt mai zawng a dik lo, Chawlhni a nih manah fianrial tawngtai talin ka kal

teh ang," a ti a, an lo lamah a kal ta a An lo chu lo bing titih, kil khatah in chhung dung chen lek tur tak tak hi an ri te nen an invah pawh a, an lo chu a zuk thleng a. An thlām pawh chhēkpui a tan an pawt dark vek tawh a. Buh seng lai a chawfak hmeh bai chhuanna tur an zar tualpuk erawh chu a ngaité-in thlām kawtah a la inzar a. Chu an tualpuk zar hliapah chuan thu-in Pathian lehkhabu-a a lung tileng ber thin châng, a chhiar zin em em tawh lai chu a han keu a :+

'Tunlai thil awmzia in hriat avang leh muhil thawh harh a hun tawh takzet tih inhriat avang-in.... ,' (Rom 13 11-14)

tih lai chu a han chhiar a. Chutah bung sawmpali châng khatna chu a han chhiar thleng leh a :

'Tin rinnā chak lo mi chu, a rinhlelhñate sawisel devia lawm rawh u,'

tih lai a chhiar thlen chuan, Liankhuma chungchang a rikru put dan tur pawh hre chhuak uar uarin a iobria a. A chhiar zel a :

'Chatichuan, keim, michakte hian mahni lawmna zawng lovin mi chaklole chak lohna chu kan tuar-pui zawk tur a ni.'

tih thlenga a han chhiar phei chuan, a tan zirtiru tha tak a nis batah eag emaw rawn tiveng uar uar tur awm huoi blein a hra a. A chhiar zewh chuan a mingat a, a tawngtai te ngat ngat a. A jawngtai

zo chiah a han inhawng chuan a kiang a lo ding reng Liankhuma chu a han hmu hmasaber a. Liankhuma chuan, "I va han tawngt̄ai tui-awm ngar ngar ve...! Khati meuh chuan a chhâng ngei ang che," a han ti lehngthal a.

Thankimi chuan, "Keima tan ka dil hlei nem, i tan zawk a sin ka dil. Nangin dil i tum si lo a, keiin ka dilpui loh chuan diipuitu pawh i hmu em ni ?" tiin a chhang a. Liankhuma chuan, "Dil sak ka ngai aw kawng lo mai, ka intodelh ve khawp a sin. Kei chu Pathian hian min hmangaih thlu a ni awm e, ka dil dil ngai lo hian min pe leh mai thin a. Nangni chu in dil awl lo chung pawh hian, 'ka chuti ka khati' hi in ti a, in vui in vui a. Pathian hi in tiveiin in tithinrim tawh a ni ang. Min hmangaihtu na na na kan nu leh kan pa te pawhin kan mamawh chu dil hran ngai lovin min pe mai zel ang hian min pe mai a. Nangni a lova in mi chikawm bawl a, thawka phita dil chamchi mai te chu a tan pawh in ninawm zozai lutuk ang a sin. Manilomaha a pawk tehlul nen, a tihtauhsan mai che u zawngin in thu hul reng mai tur a nia. I pa Kunga te lai lai hi a tap belh tha tha chu an la ni ta lai nghal a. Mi phal reng si tap chungin 'ka dil e' te a ti a Pek belhchhab chu sawi loh, in neihchhun nen lam hian a lak sak vek mai teh che u zawngin lam leh a hnebin in Takam chem bo din zul mai tur a sin," a t̄a, a nui hawk hawk a.

Thankimi chu a nuih a za deuh si, hre lo a ti bawk si. A tih ngaihna hre lo chuan, "Engtizia nge maw heti lam lam a i lo kal ve reng reng le? Buk lam i rawn tlawh tawh zawk em ni?" a ti a. Liankhuma chuan, "Hei pawh ka dil loh a Pathian melsawmna bawk maw le. Ka cham dawn ni nimin khan, 'Kimi chu cham ve se ka ti mang e aw,' ka tirilru a, ka tirilru chauh tak tak a ni. Tukin khan in bukho an rawn leng hlawm a, i cham ve thu an rawn sawi a. Ka thai deuh tawh na-in ka hriai veleh ka insiam sawk sawk a. Khiti lam a han hei kual ai chuan tiin in lo hi ka rawn en zawn vang vang a, ib vau ngawpui atangin ka lo Kal tawp mai a ni. A chhengche em em mai lehungnal a, thilthek hling ka rap thawm nen, min han khei sak teh nghe nghe." a ti a.

An hling inkhei sak zo chu an thu dun a. Liankhuma chuan, "Kan fiamthu a na lo chuan hei ka hmangaih dan che lah i hai lo a. Hun reipu phei zawng a la ni bauh lo na-in, ka hmangail ngai loh leh, a dik takin keini ang rual phei chuan ngaihawn en a kan en ngam loh, ka hmangaih tak tlat danah che bian, tihmualpho hrim hrim che ka duh avang a ni lo tib che i hre maiin ka ring a. Tihmualpho tum ta che lla, tunhma hun kha zawng pawh kha swm a, ka tum dain tawh ang tib ring la. Tihmualpho pasal neli hun i ni ve tawh a ket pawh eupui noch bun ka pi tawh bawk a. Ka hmangaih che mia mi ve si chuan innel

phawt ila a ni mai. Tunah hian sualpui-ah ka sawm che a ni lo, nupuiah ka duh chia, ka nupui ni turin ka sawm che a ni zawk. Rem i ti thei mai lawm ni?" tiin a zawt tawp mai a.

Thankimi chuan, "I mi sawmna chu mihring mihrinna lamah chuan ka lawm em em mai. Chuti ang tak a kei tehlul min sawm a min duh dertu pawh ka la tawng tehbel ngai hek lo. Amaherawh-chu, tun a jinneih i sawi hi kei chuan tun a sawi rik chi niin ka hre rih lo a. I mi hmangaihna hi eng chen nge ni dawn nangmah ngei pawhin i hr̄e lo a. I tum lawk pawh ni lova vawi leh khat a min hm̄angaih ta thut i nih angin, i tum lawk loh bawk-in vawi leh khatah a tawp leh thut thei a. Chu-vangin, kan pahnih hian hun kan mamawh ber a. Tawp lova thil a kal ngai a kal reng a nih erawh chuan, i thil sawi chu ngaihtuah ni-khua a Mai lo ang. Nang lah hian i mi hmangaihna hi tisa thil ngar ngarah i seng lutin taksaa hman i tum tlat a, Pathian hna thawh lamah i chhâl duh si lo. Hman a i haen a ka sawi tawh ang khan—Kha leh chen kha tualkhatah kan lo nula-tlangval ho a, i mit ngo râng a melh pawh ka hlawh ngai lob kha. Tun a tak a min hmangaih ta hi Pathian hnathawh a ni tib hi ring phawt mai rawh.

"Ka tet té aṭang a ka theih ang tawk a Pathian rawng ka lo bawl vena leh ka ṭawngṭaina cbu mal-sawm a awmin heti hian, kei, mi tling lo tak hi hm̄angin, Pathian lam a hruai tur che hian Pathian

in min ko a ni tih ka hre chiang si a. Tichuan, i thlarau tan a rawngbawl turin Krista aia palaiah Pathianin min ruat ta tih ka hre chiang em em a. Nang chuan tisa thil a min duh avangin ka taksa hi i it bawk a. Khawvel a awm dun tur a Pathian ruat kan nih chuan a hun takah kan la awm dun mai ang. Tunah rih hi chuan i thlarau tan a ka tih tur hi hlenchhuah a nih hmaloh chuan kawng dang zawh thei ka ni rih lo. I mit la tur a Pathian min cheimawina chu nang chuan taksa tan emaw tiin tisa thilah i kai lut a, tisa itin min it ta bawk a. Nupui atan hial kei tehlul hi min iai ta lo a, mawi a i hmuh ngai loh mawi a min hmu thar ta mai hi i tisa mit a ni lo tih hria ang che aw.

"Tunah hian i duh angin kei hian aw lo pawh ta ngawt che ila, han ngaihtuah teh, eng chen nge min hmangaihna chuan a daih dawn? A rem pawh kan in rem thei dawn em ni? Kejin inkhawm thulh hauh loh te, Pathian fak nan na na na chuan lam hial pawh ka duh ang. Nang lahin chungte chu sawi loh, tawngtai pawh i ngai thei si lo, i ngai thei lo chauh pawh ni lovin i hmusit zawk a ni si a. I nupui ka nih si chuan chung thilab chuan mi khuahkhirh i tum ang a, kejin ka rawngbawne chu ken tlang ka tum si ang a, tuk leh zan tha pawh kan nei thei dawn em ni? Pasal thu awih lo hmei-chhe sual leh hrawn harsa nih ka blawh phah ang a, nang lahin nuam i ti hek lo ang. Chuvang, i thil sawi chu tun a tan chuan sawi rik chi pawh a la ni

rih lo. Min hmangaih takzet i nih chuan, kan hlim dun theihna turin ‘Krista hi zawng ve phawt ang che’ ka tih fo ̄thin che kha. Khuma, i tan hian bang lovin ka ̄tawngtai ̄thin a sin,” a ti a, a mittui a tla ta zawih zawih a.

Liankhuma chuan ngun takin a lo ngaithla a, tihtak hmaipu-a Thankimin a han hrilh meuh chuan, tlangval azawng a tlangval harh leh hlim thei ber a sawi Liankhuma thinlung meuh pawh a nghawr thim sujh a. Ni danga a aw ki ang lo tak hian, “Ka duh ang tipuitling tur a ka hmangaih berin a hnial fithlak si chuan khawvel hi puakkeh vek se a ni mai. Luipui luang ang a ka hmangaihna chawl lo leh tuifinriat ang a kam chuang ngai lo hi, nang chuan i sakhuana aṭangin pumpelh i tum a, i Pathian-na aṭang a mi hnar fithlak i tumna mai mai a ni,” a ti a. Thankimi chuan, “A ni lo Khuma, ka hmangaih dan kalhmang che hi i la hre thiam lo a ni zawk. I mi hmangaihna chu pumpelh tum a hnekin pumpel ka hlau em em zawk a sin. Kan inhmangaihna hi Pathian hmaah faktlakin lantir phawt ila, ti-chuan, a hun leh ni-ah van malsawmna kan dawn phah ka rin vang zawk a lawm. Pathian hun ruat kan nghah thlen hma a mihring duhamna leh hman-hmawhna a kan tlan chuan, i tan leh ka tan hian a pawi thui dawn em a. He khawvel kan dam lai chauh a pawi tur hi a ni lo a, thlarau khawvel thleng a pawi tur a nih zawk avaugin, Pathianah inngihat phawt la, i ḥnghah theih nan ka ̄tawngtai ang che aw?” a ti a:

Liankhuma chuan, 'aw' a ti hlei law 'aih' pawh a ti blei law a ngawi reng a. Nakin deuhah chuan, "Inseih i duh loh tlat danah bian nang chuan Pathian atan a min hmangaih pawh i ni ta ve ang, 'Pathian ah chuan nupui pasal a awm lo' in ti si a. Mahse kei a hmangaih dan che hi chu tisa liau liau a ni zawk. Nangni te angin engkimah Pathian puh mi chu ni ve ila chuan Pathian hnathawlah pawh ka chhâl ve mahna. Kei khawvel-mi ni na na na ia, khawnge Pathian hnathawh te chu a nih tehlul ang ni. Ingaihzawna te chu mi tin chung a thleng a ni a, kei ka nih tak bik avang a Pathian hnathawh a qib bikna tur ka bret i khaw lo mai," a ti tlat mai a. Thankimi chuan, "I hriat thiam hun zawng a lo la thleng ve mai ang. Knawge, ka han ɣawngtai teh phawt ang che," a ti a, a ɣawngtai ta a.

Thankimi a ɣawngtai lai chuan lo inhup duh lovin a lo meng kar a, a ɣawngtai thu chham erawh chu a ngaithla ngun hle a. Thankimi ɣawngtai lai hmei chu a han en ru dêk dêk a, eng phêt hian a bret ta tlat mai a, zahawm a ti em em mai a. A rinawmna chu Setana beidawna leh Pathian duh lai hmoi niin a hmu a. Mahse a rikru lam chu a khawih nghing teh chiam chuang lo. Pathian a rin ve chhun dan lam chu : 'Thankimi hi ka nupui atan Pathian min pek bur a si a si, tih a riinna chaul chu Pathian a si a si a si. A ɣawngtai zawa chuan buk lam an nee chho dum ta A. Buk en han thiak chuan ziu dang mangval le zengte leh bmun dang nukal en yisti-

puite pawh an lo hawng tawhin mi an lo awm nual a. Thankimi chuan inkhawm a rawt ta a. Amah bawkin a han tuk khawm vel a. Tumah lah chu hun han hmangawm an awm hek lo, Thankimi bawk chuan a hmang leh ta a. Pathian lehkhabu (II Kor 6 : 1 - 2) a chhiar a :

'Pathian khawngaihna chu sawtpui lova in hmuh lohna turin, amah thawhpuiin kan ngen chiam a che u. Hun lawmawmah ka ngaithla chia, chhandomna ni-ah ka tanpui che, a ti si a. Ngaiteh u, tun hi hun lawmawi chu a ni a, tun hi chhandomna ni chu a ni.'

tih lai hi a chhiar a. A chhiar zawah a tawngt̄ai a, thu tlem a sawi a, hla an sa a an bang ta a.

A chawlhkar leh tawp a an haw chhuak, Chawlhni tlai zan riah ei hma hret chuan an khaw Kohhran upa pahnih chu Thankimi te inah an leng lut a. Thankimi ngaih that loh ruk ang ngeiin Liankhuma nen a an chungchang rawn zawh tum an lo ni ngei a. 'Chawlñi hmasa a an cham, an changpâwl atang a Liankhuma nen chauh a an haw chho dun kha, tuten emaw zeldin dan tha lo deuh neiin a chhuan-chhe zawngin Kohhranah an lo thlen chu niin. Thankimi lah chu an Kohhrana a tupa ber a lo ni ej-hea. Liankhuma lai nula mi tak mai a lo ni bawk lehngbal. An khawsak dun dan tak hre lo tan abuan enzawn inzui chhuah ngawt dan chu puhsawh tur dang avângin, a ngaihthatthlak vak lo reng mai.

Thankimi chuan Liankhuma nen a an awm dan zawng zawng chu a brilb dap a, anni Kohhran upate pahnih pawh chuan ngun takin an lo ngaithla a. Kohhran pawhin an ringhlel baub lo na-in thu a lo luh tâkah si chuan dan ang a ngaihtuah loh theih a nih loh thu an sawi ve a. Upate chuan, "Kohhran a kan mi hman ber leh kan chhuan ber i ni a. Mite awm dan ang chauh pawh hian awm la, mi tehna che hi a san bik em avangin i tan eng emaw hlekah hmingchhiat a awlsam bik tih bria-in i simkburin chin tawk a nei lo ang tih hria ang che. Heti ang nulat tlangvalna thilah phei hi chuan a tuate pawh mai hi hminghliau awlsatma ber a ni a. Mi sawi duh lam a ni lehnghal. Tunah pawh tu'n i sual an ring a zeng a ni law. Mahse thu a lo luh tâkah si chuan kan rawn leng lut khawthawng mai mai a nia, lung loah la lem lo la. Hetia kan rawn len tâkah chuan han sawi chho ta zel ila: Zan khat i inkhawm loh pawh hi min an hai hauh lo a, chuti khawpa mi tehna chu i chung a an lek san bik em avang hian awm dan thiam i lo tum lehzual dawn nia. Tunah pawh i thiam na'lai lêng, mahse a lehpek hi a la awm a. Mihring hian, mahni pawhin ka a tijn loh ang a awm tarin mi dang kan phutse, mahni kan sual angin mi, dang pawh sual ve turin kan pgai bawk si nen. Mahni'a jhat tum mang si lovin mi dangte teh ching thin, ngang hi kan ni a. Chuvangie, theihtawp obhuhin nun i do simkhar deuh deuh ang a. Vawte khat mah

sawisel i la kai lo a, lawmawm pawh kan ti. I tlin bak chu Pathian pawhin a phut na hek lawng. Tun thilah pawh hian i rilru a zuai phah ang tih kan blau a nia. Engah mah lo ngai hauh suh ang che," an ti a.

Thankimi chuan, "A nih leh â takin han zawt ta che u ila. Chutia Kohhrana min lo thlente chu tu nge maw nile?" tiin a zawt a. Anni chuan, "Chung thleng thleng a i hriat pawh a tul lo. Lo hre ta la a chungah rilru tha lo zawk i put phah thei a. Thu a tling lem lo bawk a, sawi kher a tul lem lo e. Heti ang a thu thlentu hi hriat aiin hriat loh zawk hi a tha fo a nia," a'n ti a. Thankimi chuan, "A tua te pawh chu ni se, kei chuan rilru chhia put phah a, thungrulh aiin khawngaihna lantir ka duh avang zawk a zawt mai che u ka ni. Mahse ka hriat aia ka hriat loh tha zawk a inrin chuan hriat kher pawh ka duh chuang lem lo e. Tin, in thu min rawn ang tak chuan nung thei dawn lo mahila ka theih ang leh ka tlin ang tawk chhuah chu ka tum em em ang. Kei pawhin in thu min zawh chu engahmah ka ngai lo, Thudik hriat tumin min rawn zawt a, ka lawm tak tak a ni," a ti. Kohhran upa te pahnih pawh chu an chhuak leh ta a.

Chumi zan bawk chuaa Thankimi pa (a nu u pasal) rilru na lutuk chu, a bengvar thilin an Kohhran rawngbawltu pakbat hruaiin thil chian tumin Liankhuma te inah chusn a lo va leng ve a. Liankhuma lat chuan, "A sual a lam lam te chu a tewh-

in a hnai lo em mai. Sual ahnehin Pathian thu min brilb brep bakah min la jawngtai leh ta nghal. A dik tak chuan ka inchhir rum rum zawk a sin. Nula dangte chu ni se, khawih pawh ka tum ta ve ang chu. Mahse chuti ang ahnehin a bul hnaiāh pawh ka thu tha ngam azeng a ni hlei nem. Amah-erawh chu, an thlām kawt a kan pahnih chauh a kan awm jai leh buk lam a kan chhuak chho dun min lo hmūtu tan chuan puhmawh tur dang chu awmin ka ring lo a. Mahse chuti ang lam lam te chu a teuhin a teuh hnaisai lo em mai. Tu nge ni, a dik a dawk thlu lova Kohhran thleng thleng a min hektu chu? Ka thin hi a thawk palh ang e," a ti tan tan a. Mahse anni chuan, "Khaih, khaih, khaih..., chuti ang lam a ni ngai lo e. Tun in sual an ti nem. Keini in lainate hian thudik tlangaupui kan duh avang chauh zawkin kan rawn zawt dilchhūt mai zawk che a nia.

"Kohhran a thu lut awm ta chu nichin tlai khan kan upate nen kan han thu khawm lawk a. Chaw tak khuk a khukpui tlak a nih leh nih loh pawh kan hriat si loh avangin a bming a inzawh chian tha-in kan hria a. Nakin lam venthawn thilah tu chung pawh a lo thleng thei a nih avangin, thil hriat nan mahni bengvar thilin kan rawn leng mai mai a nia. Chutia thinrim a lakab kan tihauh lo. Ka jawng i hyat thu subab nang phei chu Kohhran pawh in kut kan thlakna phak i oj lo a. Thankimi zawk erawh chu kan upaten thil kaih mang an zawt chiang ang a. Keini erawh hi chu bengvar thilah kan lainat si che u-in kan rawn kawn che a nia, i lo hre thiam ang chu," an ti a, an chhuak leh ta a.

11. KAPTHUAMA LEH LIANKHUMA

AL hnung zui a Kapthuama pa a zin leh tak si avangin, chutia Kohhranin an chungchang an zawh fiah tuk Thawhtanni chuan Kapthuama chuan a thianpa Liankhuma chu chhêk sa turin a lâwm a. Thlâm tukrawp blui an put thlen chuan Kapthuaman chungdal tur a chik a, a kiangah Liankhuman hnâng a lo hlaing a. Chumi zawah Liankhuman zem tur mau a chik ve leh thung a, Kapthuaman zemzo tur a lo sui ve leh thung a. Chutia awm hmun hna an thawh dun lai chuan Kapthuama chuan, “In chungchang chu Kohhranah an theh lut a maw ni ? Nizan kan lenna lam a an sawi thawi ka hria a, tu nge lo theh lut a ?” tiin a han zawt a.

Liankhuma chuan, “Ni khanglang e maw le, a titu tak phei chu ka hre lo na-in rin chu ka nei sa mai a. Kan khawsak dan chu tuman min hmu lo tih chu ka hre chiang a. Tin, min lo hmu ta pawh ni se, kan thut dun bak kha chu engmah awm hek lo. An buk lam pan a kan pahnih chauh a kan haw chho min lo hmutu tuemaw khan a suahsual tukhum pawn chhuahin min hêk ta mai tihhriat reng. An mi rin ang a kan awm lohzia lah chu(h), zahthlak zawk-in. Tlangval ve a pumpa, khati khawp a hun remchang bmuh tawh hnu pawh a ka han chhuah ziai

mai kha chu pawnfen feng tlak a sin ka nih zawk. Ti ta mai mai ila, hmeichhe lakah hian ka huai ve hle thin emaw ka ti a, a dik takin hmeichhia hi zahna chhe tê mah ka nei ngai lo a. Ka duh a ka herh ngat tawh tang zo tumah an la awm ngai lo.

"Mahse ani Thankimi erawh hi chu ka zah tlat mai thung a. A kiang a ka awm hiat nep riau hian ka inhre tlat a, a hu-in min zap tlawm a ni ber awm e. Hmangaih ber ve ta chu a thuk ber tibpui-ah pawh ka duhin han khah vel te pawh ka chak ve tho. Nimahsela, kut hmawr fahfan pawhin ka khawib ngam hsk lo, ka tim tlat mai a. Riiru takah inthiam lohna lianpui hi ka nei ru tlat mai bik a. A mak hgawt mai, a sakhuana hian ka kut a hnungs-khirk a ni ber awm e. A lang a pau chuan ihnêl tak leh inkawm bawrh bawrh ang pawhin kan lang chuan ka ring. Mahse chumi bak thleng tur chuan ka ngam ngang lo a ni ber e. A chhan bet pawh ka hre lo," a ti a. Kapthuama chuan, "Nupa inham-tawng lo, an tih, khum khat a mut dun reng lai pawh a taksa intigheng ngam lova blaub ruk eng emaw nei tlat an tih ang te hi emaw ni dawn ang le? Chuti ang a inhamtawng lo chi chu : An pasal te lêng haw turin sumhmun an rawn ratik te hian an nupui khum a lo mu ngawi reng si khan a lo blaub em em mai jum a. An rawn luhtak tak hnu-ah chuti takin an blaub zui ta pawh chu a ni chuang si jo te hnu an sawi a," a ti a.

Liankhuma chuan, "Chuti ang pawh chu niin ka hre lo. Eng emaw kawngah chuan 'nu' ang lam hawi lek lek hian enin ka inhria a. Chuti ang a en lek lek e ti lo chuan nupui a tan a ka duh ber chu a ni ang lawi bawk si a. Lal ang a zahawm hmel a ka hmuh lajin ka tisa erawh chuan a taksa chu hmeichhe it-it ka it bawk si. A hmel ka duhna lahin khaw dang hawi thei lo lêkin min phuar hlawm reng mai bawk si nen. Chuti khawp a ka hmeichhe duh leh hmangaih ber tihhmingchhiat tum a Kohhran lam aṭang a theihthawh bawltu chu hre fak ila chuan, 'buhfai no khat ei ɬeuh ɬeuh' kei mi thinchhia chuan ka han tihman deuh mai pek a. Kohhran lamah ka tan engmah pawi tur awm ve hek lo. Thankimi erawh chu Kohhran duh lai ni hek, thu dik hriat tumin nizan khan an zawt chiang a ni awm e. Kan Kohhran pawhin an tiṭha khawp mai. Dik takin ka tan chuan — Lo awm khawlo tak tak chu ni ila lawmthu maw le. Mahse engtia khawsak awm si lova ka nula hmangaih ber tihhminghliau tum a engmah ni bik si lovin, 'ka chuti e,' an han ti chu ka thinrimpu lo thei lo a.

Chawhnu thlangher a vui dar khât raih a invuak hnau khawp a inchawngzawng sual mai pawh ka hnial lo tituai mai pek a. Mahse lehlamah chuan — A lo ngaizawng vetu mit khamha tawkin kan khawsa a ni mai a. An mit tikham e ti lo chuan këta lah chu, hmeichbia zawk tlawm lovin mipa zawk tlawm derah ka inogai thung si a," a ti a. Kapthuama

chuan, "Thankimi an zawh fiah chuan engtin nge a lo chhan i hria en ? I lo chhan dan nen chuan a inang emaw chu ?" a ti a. Liankhuma chuan, "Ka la hre leh hman nāng, a hmuh pawh ka la limu leh ta hlei nem. Nizan inkhawm hlan lah khan hmeithainu inah ka len pek a. Nam deuh chung a an in a len ngam chai hek lo i. Vawiin lah chu heti hi a ni leh mai si a. Eng dang vak mahin a chhang bik lo ang, ka chhanna ang bak sawi tur dang engmah awm hek lo. Nangni zawk chu, i zin chanchin pawh kan la inhrilh hek lo. Nangni zawng in inhmangaihna a nghet tawh a, in awhawm hle e. A hmel̄hat bakah a fingen a fel si, nei vat ila a ni mai'e, cbap-char-ah aw ni ang ?" a ti sauh sauh a.

Kap̄thuama chuan, "Min la duh der ve awm tak chuan a lang a. Mahse hmeichhia hi zawng an rinawm emaw pawh ti ila, derthawnna riau hi an nei a. 'Hmeichhia leh uite chu a chulnēl peih peih' tih ahng deuhin anmahni herh peihtu leh an hmuh zio apiang hi an lunglen leh mai thin. Khaw kar a bla si, hmeichhe fin tuikhur ral kai lo hian min rawn dawn thleng pha ngut nā maw chu le. Tak tak a, i fiampu ang deuh chuan neih mai chu ka duh a, ani pawhin a hnjal hrarpa bik hauh lo a. Amaberawhchu, 'Pasal neih tak lēmah, phurhblān leh silbien ilo fahran pawh inkim lova kal zawng ka chhungten rem an ti lo ang,' a tih avangin chumi chhuaslam chuan hman ni-a a inlongte pawh a buar

ta rih chu a ni phawt mai a, a sawi hmang kha chuan. Tunah hi chuan a inpuahchah chhuah hññ kan nghak a nih tak ber hi maw. Keini zawng chanchin kan ngah ve lo, in chanchin a ni ngaih-nawm zawk. Kar hmasa a in inkawm bãk inkawm-na hun dang te in nei thei em?" tiin Kapthuama chuan a han zawt leh a.

Liankhuma chuan, "Nei thei lo achhâ kan ni e, ram riah lai ngang a ni a, in hmuh chhun pawhin engmah sawi theih lohin mi dang an awm ve ziah si a. Ani lah chuan a sawi duh chu i he lovin a sawi hmiah hmiah zel a, Pathian thu hrilh ni si hek. Mi a hrilh mawlh mawlh zel a, a sakhuana hian a vawng em em mai a. E....., taka na, ka la hrilh lo che a ni maw.....! I ni te khua a i cham ni Chawlñi khan inhmuh fâlna hun remchang kan nei a, ti ila(h), mi dang pawh an awm ve tho na-in tapchhakah an awm a, kan pahnih chauhin kawmchar lamah kan awm dun a. Pathian thu mi hrilh leh a tum a. A sawi tak tak hmain ka inkawm thatchhiatzia te, zu ka in leh zeuh ñhin te leh ka kaihhlek hla sak hrat a vei thu chu Pathian thu nen a hmehbelin a han sawi ñan dêk dêk a. A chutih nãk alai chuan keia pek lah chuan a hnute chu a inrin loh laiin ka'n nul zauh hram pek a. Chu chu a ngaidan a ni lo tawp nachungin aw dam tak hian, 'ka ñawngtai ang che aw' a han ti leh mauh pek chu. Min hmangaih dan chu a thianghlim tih ka hria, mahse kei-

in ka tlin si lo. Pathian lam a lungleng lo napui amah Thankimi avang ringawt a han intih sakhaw-mi thar teh hluai lah chu ka ngaihdan a ni der si lo. Chumi tum erawh chuan ka kuthlei deuh chu a ngaimawh ngang a ni ang kan inhnial ta deuh a.

“Ani chuan, ‘ka hmangaih che tih i hai lo a, i mi hmangaih dan pawh ka hai hek lo. I mi hman duh dan erawh hi chu sual tihpuitlin nan chauh min duh avangin ka duh lo. Mi sualpui tum reng chung siia engah nge inneih thu te i sawi rik fo? Kaninneih avang a Pathian hmu tur chu ni la ka hnial pawh a ni lo. Mahse kan inneih avang a Pathian i hmuh ngawtna tur lah a awm hek lo. Nang, Kohhran dan chhung pawh a awm duh lo nen hian engtin nge kan inneih theih ang? Kohhran huang chhung pawh a awm si lo chuan tun achinah inneih lam thu tiri leh ngai tawh reng reng suh ang che, ‘ka hmangaih che’ min tih si chuan, mipa zawk mah ni la, ka thu rawn pawh i zawm ve tur niin ka ring,’ min ti a.

“Kei chuan, ‘dan, dan,’ hi in ti a. Kohhran dan ang a innei leh innei lo hi eng nge an lê n chuan-na awm? Pastor hmaa thu intiam a, zungbun tê nen a inchhamphual ho pawh an inthen leh rem rum tho a, engmah a chawbe chuanna ka hre nek lo e a. ‘Kohhran dan puitlingin kan iunei,’ an ti a. Aa inneih atang a reilotê-ah thla kim nau tih hriat reng an hring leh ang nawlh nawlh a. Thenkhatte lah

rai pur chungin 'dan tê' in la ti lai nghal si emaw ni. Pathian mithmuh a an tling tawh lo a nih chuan, inneih an duh leh intlan hruai tawp mai rawh se. Nupa inremna chu dan e, hrai e a ni lo, hmangaih-na a ni zawk. Mihring mithmuh pawh a tling tawh lo tih hriat reng pawhin 'a mawi ka zawng e' la tih zawng Pathian an pawisak lohzia tilangtu mai mai a ni zawk. A thu hrimah—'Pathian, Pathian' hi in ti a, eng in Pathian chhuah tâk hmuh tur awm chuang si lo. A zu heh tha tha kan tlangau hlui te hlei hlei an dam sen vel vul a. Buh-bal ni se a intodelh thei thei an ni bawk si. Kohbran upa inti, Pathian thuawi leh a ɻawngtai hrat hrat te lah chu a ei nei lo leh a retheiah an ting ang lawi si a. In Pathian thu awih hi ek mai a nie ek mai.

"Nang pawh hian 'Ka hmangaih che, ka ɻawngtai ang che, de dê ..' hi min ti fo tak na a, min va hmangaih ngût suh che. Hmangaihna hi in sawi thlungdurût a, a sawiah chauh in ramtang a, a sawi tam tam hi thenawin khawveng lak a mahni thil aikam êk kawm a kawmpui tlat ching in ni fan a ni. Pathian thu awih te chuan in sawi ang tal hian awm ta che u. Mi zawm a tan ringawt sawi tur em ni ? Mahniin chetzia a lantir tum leh mang si lo, 'sakhua-in a ngek a hlawh' tih zawng zawng in neih zo a. In thu sawi hi dâwt mai a ni e, dâwt mai. Tang ang chauh, a tak hmuh tur awm si lo a thawn chauh tina mai. Pathian thuawihte chuan dâwt dâwt

sawi ngai em ni ?” ka ti erh mai a. Thankimi chuan, ‘Dâwt sawi tur ni lo e, dâwt ka sawi ngai hlei nem. Ka hmangaih dan che hi i la hre thiam phak lo a ni Khuma, i taksa chauh hi ka hmangaih lova i thlarau chenin ka hmangaih zawk che a sin. Nang chuan ka taksa chauh hi i duh a, chu chu hñangaihna puitling a ni ngai lo. Kan hnam dan leh Kohhran dan kah a mi khawsakpui i duh reng tih pawh ka hria. Chu chu ka sakhuana chang hian a duh lo a ni lo a, ka chbia leh tha hriatna pawbin a remti hek lo. Krista tlanna hre lo kan pi leh pute takngial pawhin mibring nun tibawrhbanglotu a nih an hai lo a sin.

“Nichin a i sawi Kohhran dan ang ainneih i sawi te kha a pawng a tak a ngaisang ka ni hlei nem. Chhungril lam a thianghlimna awm chuang si lova Kohhran dan ang a inneih duh vang ringawt a dan chhung a awm tum te hi tha ka ti chiah lo reng a ni. Mahse chungte pawh chuan that phah nan an hman dawn chuan, nangoi te anga a tum a tum chhin eih pawh tum lo ai chuan an la tha zawk tho tho. Pathian thianghlimna nen a inncih hi ka duh mai a ni. Chu thianghlimna chu nei turin kan pahnih a tan hun a la awm a, a la awm zel ang tih pawh beisei ila. Chuti ang tak chuan nang pawh Kohhran huang chhungah i la lut ve dawn nia. Tuna Kohhran huang chhung a awm zawng zawngte hi kan thianghlim vek lova, keimah ngei pawh hi a tling lo ber ka ni hial ang. Chuvangin, inkhawm

taima tur a ka fuih nachhan che pawh hi, ringtute tih dan a nih avang a fuih mai che ka ni a, inkhawm taima apiangin rinna an nei tha ka tihna erawh chu a ni chuang lo. Pathian ringtu chuan inkhawm a thlahdah ngai lo ka tihna mai a ni. Mihring tehna aṭang chuan mi aiin kan sualin kan rethei hlei hlei pawh a ni ang. Mahse rethei tak chung a hlim tak leh thlamuang tak a min awmtirtu Pathian chu i hmuh chian ve tikah chuan, eng nge, nang leh kei hi Pathian ruat kan nih nâk hmanah chuan kan la innei tur a lawm' a ti a," a ti a.

Kapthuama chuan, "A va ban ngaihnawm nasu ropui ve! Nangma thil ropui zu tling a maw le, chanchin dang pawh a la awm hial lo maw?" tiin a zawt zel a. Liankhuma chuan, "A rinawmna chu zahawm ka ti em em a. Ka thlemla apiang chu ngaihawm tak si hian a hnial thla fak fak zel a. Hmeichhia a ni na vang vangin zuamawm loh zet mai hian a thu fel vang mai a. Tapchhak lam a thu ka pite lah chuan kan thu haw lam leh kal lam hre hlei lo chuan, 'Kimi, hrilh nasa rawh, Liankhuma zawng a chhah leh lutuk a, thu thawi hre phak lo, laipui a thawi harh ngai, kaihhruai theih loh a hnuh a hnuhhruai chi a nih kha,' an lo ti a. Kimi chuan, 'Tisa malsawmna hi ka zawn ber a ni lo a. Amaherawhchu, mihring kan nih chhung si chuan, ei leh bar leh silh leh fen te kan mamawh thin avangin, tlacbhām a kan awm loh nan hnathawh hi chu kan bat a ni a. Pathian thu pawhin, 'hna thawk peih lo

chuan ei pawh ei suh se' a tih avangin ei turin kan thawk a, thawk turin kan ei bawk zawng a nih hi. Ka taksa hmakhawngai ringawtin ka thawk lo a, Pathian min pek ka nunna atan zawk hian ka thawkin ka nunna min petu Pathian chu ka ring a ni zawk e. Lei malsawmna hi ka hnial phal hauh lo, mahse ka dawn loh pawhin ka vui chuang hek lo ang. Khawvel hau-sakna hi ringtute tan chauh a dah nilovin a hai chhuak thiamtute tan a ni si a. Mihse kei chuan mihausa tawntaw Pathain ring si lo a chuan ringtu tha tak chu ka ngaisang zawk. Chuvangin, nangmah ngei pawh hi hmangaih em em che mahila, Pathiana minung siam thar i nih hmaloh chuan pasal atao ka duh che ka tingam lo a ni. Mahse ka pasal duh tak i nih theih nan Pathian hnenah ka ɻawngtuiin ka dil tha che a sin' a ti a," a ti a.

Kap̥huama chuan "Chu engtin nge i chhan?" tiin a zawa. Liankhuma chuan, "Engtin lem mah. 'Chutia pasal atan min duh chuan Pathian dil lovin kei hi min dil la i hlawhtling hma zawk ang' ka han ti chu a ngaihdan a ni lo kher a sin," a ti a, an nui dun ta hawk hawk a. Liankhuma chuan, "Han sawi ta zel ila: Chutia ka han ti meuh chu hre lo hi min ti khawp nge hre thiam duh lo min ti pawh ka hre lo. Keia phei chuan ti tak tak a ti phei chu ka ni bik lo a, ka fiamthu mai phei zawng a ni a. Mahse a fiamthu ta lo khawp mai lehzual a. Tha-huemngai hmelpu tak hian min han en a, 'aw, i va han hre thiam lo tak em! Kristian ka ni chu i ti

ve tak si a, ka han hrilh leh teh ang che. Pathianin a hmangaih em em che a. Tisa leh thlarau-a hlim tak a i awm theih nan, kei hmeichhe chak lo tak hmang hian a lam hawitir che a tum ta a. Englai maha i hmangaih ngai hauh loh kei hi a hmangaihtir ta ta che a. Mahse i hriat hriat thiam si loh avangin nang lah chuan khawvel tisa duh dan chauh a kal-puiin Pathian thu lamah thluk nachang i hre ta si lo. Pathian tum dan loh zawngin kei chu mi hman i tum ta a nih hi. Chu chu duh theiin min ring em ni?

“Ningmaha ka tih tur hi Pathian zar a **ka** tih-paitlin hma loh chuan tupawh ni raw sek sek kawng dang ka zawhpui dawn lo, a thian pawh a **thiang na** hek lo. Pasal hi la nei ve ngai tur ka nih chuan, ringtu kathurualpui theih ngei Pathianin min pe-in ka ring a, ka dil dan pawh a ni. Nang hi ka pasal atan min pe dawi pawh ni se, i thlarau nun a chian hnu-ah chauh a ni min pek ang. Chumi hma chuan keinin hmanhmawhah la lo ila, kan thih hun kan hriat lawk loh avang leh kan chung a thil lo **thleng tur** pakhatnah hriat lawk kan neih loh avangin Pathian zawn chauh hi muanchanpu chi a ni lo ang. ‘A ram leh a feloa zawng hmasa rawh u’ tih ziak ang khan. Chuvangin, i nupui atan min zawng a nih pawhin Pathian zawng hmasa la, tichuan min hmu ang. I hmanhmawh a nih pawhin Pathian zawn bawk chu hmanhmawh la, min hmu **thuai**

thei ang. Chu chu i tan a kawng awmchhun leh kawng hnai ber chu a ni e,' tiin min hrilh erh mai," a ti a.

Kap̄thuama chuan, "Chu i awih emaw chu, nula naran emaw ka ti a, a thu pak chhuah dan a puitlin viau chu le," a ti a. Liankhuma pawh chuan, "Ka ti a sin, ni dangah te reng reng pawh a thu thliah dan a fing viau zel mai a. A awih a awih lo tur pawhin ramriah lai ngang hi a ni a, hun la awm luł hek lo. Ka awih deuh zawng a ni ang chu, chumi chawlñi zan a ka mu tur pawh ka han ṭawng-ṭai ve sak kha maw. Ka ngaihzawng berin inkhawm tur a min phut ta em em chu, chumi Chawlñi chawhnu pawh chuan Pathian lehkhabu keng meuh-in ka han inkhawm ve sasawi teh a. Ka ḥtu chhung-ril ve ler lawr teh a sin. Khuangpu bulah ka to ve vei lar a, min hmu lang chuan i nuih a za ngawt ang. Ka hawn lam chuan ka lehkhabu ken chu ka keng lang leh ngam si lo, ka kawr chhungah ka thukru sauh sauh a, tum loh thleng thlengin ka lenpui zak zak a sin le. Thenkhat lah chuan, 'a piang thar e' te chu min lo ti bmanbmawh nen, a teuhin a hnai si lo a, Thankimi ka ngaihzawn vang a ni reng si a, a zia lo ang reng teh a sin," a ti a, an nui dun leh ta hawk hawk a. Chawfak zai an rel ta a.

Chawhnu lám chuan chhêkpui zem an kual dun

a. Kap̄huama chuan, "Zempuiin ɻge kan kawlh dawn ngunkualin," a ti a. Liankhuma chuan, "Ngunkualin le, a awlsam deuh a lawm, kan zem dâp a inchen lo em a, awlsam zawngin kual ila a ni mai. Ngunkual han tih pawh chuan nula rim a nam deuh a lawm maw le, a ngunkual reng a inveh nalh kha maw," a han tifiam a. Zem an kawlh zawk chuan thlâm chung hlui thilthek phur tur leh dâp hlui pu turin an inzui ljam leh ta a.

12. THANKIMI MANGAN A TAWP

CHAPCHAR lai a ni a, Liankhuma mei kawng sial haw(ng) chu khawhar leh chhawlhal takin a kal hnak hnaka, Thâlva-ekchar, nipui khaw sensa vawl vawl karah chuan ralkhat tlang hnai deuhte pawh lang chiang mumal thei lovin romeiin luipui leh luite ruam chenin a bawm paw chûk a. Nipui therengte erawh chuan thing hnah tla kawlh lera fu-in khaw sensa hnuiah tamchhawl leh tuibal dangro pawh hre ve lovin an lunglen hla pianpui chhun chu, duh lam lam a lo inngaihbei lunglenpui tur in an kiupui vawl vawl thung a. Liankhuma khaw chhung lut chu a han hawi vel a. In chung tin a laikingbel-rawh phe mer mer te, vengchhak nau riltam nu hnute châk a tap hlâk hlâk leh launu veng a la her ri ai lauh lauh te, thingkhawn hnuai a arla dawk-dawlak leh a lo chhawntu arhluisen lo dawkdawlak ve te. Nu thingphur haw keuh ri leh a phur phuar-na ramhrui inchuh naupang thawm tih loh chu khawhar hnem tur ri dang engmah hriat tur a awm lo. Liankhuma chuan chaw a bar sawk sawk a, hman-hmawh takin Thankimi kawržen tah lai chu rim tur-in a chhuak ta a.

Thankimi chuan a lo hmuh veleh, "Khuma, lo leng rawh, i va rawn lang har ve, ka lo beisei deuh reng che a sin. Vawiin chu ka rilru-ah i awm deuh reng a. I lo len hun a i chhiarah tiin heti lai Pathian

lehkhabu châng hi ka lo chhinchhiah kiau a," a tihpah chuan a kiang a lehkhabu, a chhinchhiahna hmawlhte inzep awm chu a han la a. Liankhuma chuan a engamah hma chuan, "Kha zawng dah rih teh, kan la chhiar chhawm ang chu," tih pahin lehkhabu chu a pawh thlak sak lawka a dah ta daih mai a. Chutah Liankhuma chuan, "Heti khawp hian ka hmangaih che a, nang erawh chuan 'ka hmangaih che' min ti chung reng siin min hmangaih vena chu engti kawng mahin i lantir duh chuang si lo a. Chuvangin, i thu sawi hi ka tan chuan awih chi a ni tawh lo a. Ka tumna zawng zawng lah chu hnial loh a bleih i nei bawk si lo. Heti ang a intihder khawtlai mai mai hi zawng ka tuar thiam zozai tawh lo. Khawtlangah ni se, tumah min hre lo awm tawh lo khawpin ka duhna che hi a tlang-thang tawh a. Eng chu awm lo mah se, nang ngei pawh Kohhran zawh fiah khawpin keimah avangi i mualpho tawh bawk a. Mahse chuti pawh chuan a mawi zawngin i puanhmawr pawh min la hmuh duh si lo. Engti hmangaihna nge ni ta ngai? 'Hmangaihna mak tak chu a lo ni e' tih chu hei lo aliam hi a ni bik lo ang.

"Kohhran ber pawh an ngaih a that tawh chuan si loh chuan eng nge? Kan tan hian mawi leh mawi lo a awm thei tawh chuang dawn em ni? Keini pahnih kan inhmangaih ber a liamah thil dang eng nge la tul cheu? Pathian te zawng inneih hnu-ah pawh ka la zawng thei tho. Damchhung hun hi

Páthian zawnra tur a hun awl tha chu a ni tluan-chhüak vek a. Tih emah chuan tlangval lai ngei a Pathian hi rin tur, tih a awm chuang hlei nem. Mite pawhin chhangchhenu **chhangchhepa** an nih hnu-ah a lawm an rin a an lawm hlei hlei, Nang alova nulat-tlangval thil, khawvel pianken leh chatuan leilung dan käl sa thleng a Pathiana hnuh luh tum zel mai, Pathian rorel dan a ni ngai lo. Mihringte kutəh bian Pathianin thuneihna zau tak min pe a. Chumi hmang chuan keinín kan khawvel nun dan tur chu kan rel thin a. Chu kan rorel chu Pathian mit hmuhah chuan a fel tur a ni tih chu ka hai bik hauh lo. Tin, Pathian min pek, chu kan thuneihna hmang a ro kan rel theihna chinah lah chuan Pathian a inrawlh ngai hek lo a, tul lah a ti hek lo. Kan tih-theih tura a remtih sa thleng a Pathian kan mawh-phuth zel dawn chuan, mihring hi ran ang lek kan ni tihna a ni dawn a sin. Kan chakna leh kan finna-in a tlin phak tawk ang zia zel a ro kan rel hi a ni Pathian thu chu ni mai ni. Ani chuan, 'in theih bakah ka chuang ang' a ti e, tiin in sawi awl lo a ni lawm ni? Nupui pasal chungchangah ngat phei chuan a innei turaten an duh ber tawh a liamah eng dang vak nge la ngai?

Inneih hi Pathian dan chu a ni mai tawh a. A duh^{tu} tān chuan inneih loh pawh Pathian dan a ni leh mai bawk a, Inneih hi a innei tur beraten an duh tlat loh chuan tu nge tilui ngawt thei? An duh dun tlat pawhin tu nge hnial thei awm i? In-

neih ber hi Pathian dan chu a ni maṭ. Kohhran dan a inneih te hi Kohhran dan siam chawp mai m̄i a nih hi. Kohhran dan ang a inneih sawimawi nan lah hian Isuan Kana khuaa innei a lawmpui thu te kha ṭanchhan tehah in neih a. Tih tak emah chuan khata innei te kha Kohhran dan awm hma thil vek a sin. Duh leh rem t̄k a an innei kha Isua pawhin a lawmpui mai zawk a nih kha. Thenkhat Kohhrao dan ang a an inneih duh vang ringawt a rilru t̄k a Pathian hlauhna nei a zeng pawh ni si lo, 'Pathian, Pathian' an ti a. Kohhran dan angin an innei tētē a, an mit ngo rang pawhin Pathian lam an melh chuang bawk si lo. Kohhran lahin chaw tak khukin in khukpui lehngthal. In Kohhran pawh hi engti Kohhran nge maw ni ngai le?

"Tih tak emah chnan in sawi zin ber Pawla pawhin, 'innei rawh se, khum chu tibawlhhawn lohin awm rawh se' a ti mai a nih kha. 'Dan e, hrai e, ba le,' engmah a sawi lo. A naherawhchu, dam-chhung thil tak tak a nih avangin upain 'lawm ang a ban leh mai mai theih a ni lo' an tih hi a dik a. Chuvangin, nupa karah 'hmangaihna' hi hlimna leh inremna thlentu a nih avangin inhmangaih lo chu innei suh se. Thenkhat-in Kohhran dan ang an tlin loh avangin innei tum er teh tawh piwh an han ṭhulh leh vel a. A ṭhente lah man leh mual duh ang intlak theih loh avang ringawtin an tlawlh leh ta te hian hmangaihna an nei lo tih a mualpho ngawtin ka hria. Nang pawhin Kohhran huang

chhung a ka awm loh avang ringawt a min iai hi min hmangaih lo tawp niin ka hria. Pathian rawng bawl lovin Kohhran rawng i bawl a. Hei leh chen hi ka ngaichang tawh chia, tuo achinah chuan i hnенah ka sawi tam tawh lo ang. A nih nih kan ni tawh anga a ni mai. Hmeichhe pakhatin maw ka bum e, te min han tih vei chu. Ka thawk ang a ka ri sawk sawk mai tur a sin,” tiin Liankhuma thinrim chu a âng bawrh bawrh mai a.

Thankimi chuan a khing zawng a chhan loh hram hram a tum a. Fiamthu hian, “Hei, Pathian thu pawh i lo hriat tawh khawp hi maw le, mi hnial nan reng reng pawh rawn chhiar leh ang che,” a han ti dêk dêk a, Liankhuma chuan, “Min tiel khanglang suh aw, ka thawk ang a kan ri rum rum mai tur a nia. Hmangaihna beidawng thinrim i tawn zawngin damin i khawchhuak dawn hauh lo a nia,” a tibung ta vat mai a. Thankimi chuan hlauthawng leh lungngai mitmei hian a en a, mittui tling piau chung hian, “Khuma, khawngaihtakin, tun ɣum chauh chu ka ɣawng lo ngaithla hram ta che,” tiin mangang aw khur leh lek hian a puān tah lai chawl meuhin Liankhuma zahngaihna chu a dil a. A kutzungtang ulh niap niap chung hian, “Ka hmangaihna awmzia hi eng a ti nge chu leh chen i hriat thiam theih loh tak chu aw, ka mang a va han ang em! Kohhran zawh fiah khawp a i lak a ka mualphona kha ka hmangaih avang che a ni tih i hre thei si l̄o. Tun thleng a ka puanhmawr pawh tuma deh lo a ka in-

vawng thiang'lim te hi i tan vek a ni a sin. Tih tak emah chuan Kohhran leh khawtlang pawhin i lakah hian thianghlim tawh lo angin min lo ngai ta pawh ni se, Pathian mit hmuh a ka la thianghlim tho chuan pawi ka ti hlei nem. Mihring mit hmuh a lang mawi tur ringawtin Pathian ka ring lo a, Kohhran a tlangtlik nan thianghlimaa hi ka um hek lo.

"Eng a ti nge sual kawng zawh tur ringawt a ka tan a thlemtu i nih? Mite min rin tawh lohna denchhenin sual lam ka pan thei lo. Ka hming-chhiatna chu sual tihpuitlin nan a hmang lovin sual dai theu nan min hmanpui ta zawk che. Kan in-hmangaihna hi Kristaah a ni theih hi ka duhthusam a ni a. Tunah hian Pathianah tharna chu nei la chuan Kohhran dan ang ainneih kher pawh ka phut chuang reng blei nem. I tlangval lai ngei a i nunin nan thar a neih chuan, nupa kan nih phat atang pawhin Krista hmangaihnaah ngiet takin lungphum pakhat chungah kan inngiet nghel thei dawn a. Ti-chuan, nupa inrem leh lungrual, hmangaihna dik tak nen a inkawp kan ni dawn a lawm. Chuvang chuan Pathian thu pawhin, 'i tlangval laiin i Siamtu hre reng rawh' a tih kha. He i hun thaber a Pathian i hmuh phawt chuan blim takin a rawng kan bawl dun ang a, kan inneih hou-ah pawh kan hlian dun deuh deuh zel dawn a sin. Chhangchhiat hau a Pathiana lawm ta em em chu tam teh reng e. Matse nula tlangval kan nih lai ngei a kan chan

chuan kan hlim zawk dawn lawm ni? Heti chung hian innei ta pawh ni ila, nang chu i lungawi tho mai thei e, mahse kei chu ka rilru chhuugril takah ka hlim ve chuang dawn si lo.

"Pathian i hnuih ve hmaloh chuan, hmangaih em em che mahila, lehlamah min tilungngaitu mai i ni zawk. Khuma, ka hmangaihna che hi hre thiam tawh la ka va han ti tak em! Sual ka duh loh avang a min hmangaihna hi paikh bovin, hmelma ang hialin min en mah la, kei chuan ka hmangaih tho tho ang che. I mi huatna a pun zawh poh leh kei chuan i thlarau tan leh i taksa tan theihtawp ka chhuah deuh deuh ang. Ka hmangaihna che hi chatuan a tan a ni si a," a ti ngawih ngawih a. Liankhuma chuan ngun takin a lo ngaithla a. A ɻawng ve leh hma-in Thankimi pa mei kawng sial haw hnuhnung chu a lo thleng ve ta a.

Chumi ni chuan Thankimi mangan chuan a vawrtawp a thleng ta. Liankhuma a hmangaihna a sangin anin a hmangaih dan a hre thiam thei si lo. Chumizan zanriah ei kham veleh a pa (a nu u pasal kha) a pan leh ta chawt a. A pa hnena hnuhnung chuan, "Ka pa, ka mang a ang em mai engtin nge ka tih ang? A thinlung a khauh si, a mi hmangaihna a sangin kei lah chuan ka hmangaih lo thei bik bawk si lo. Ka hun zawng zawng a tan ɻawngtai nan ka hmang zo a. Pathian lah chu biak ɻhelh ang maiin a reh vang vang mai bawk si a. Ka bei a dawng, min thlah thei se la chuan eng pawh ni tur, mahse

min thlah thei chuang bawk si lo. Keiin ngaihsak lo ngawt dawn ila, anin min thlah theih chuan si loh chuan min tibuai tho tho dawnin ka hre si a. A kut tuar mai pawh ka blauthawng hlel ta lo e. Keiin ka hmangaih ve em em tho si avang leh amah ka hlauh avangin ka thianghlimna ven zagh loh palh mai pawh ka hlauthawng hlel ta lo. Khati zaikha keia kar min duh der vetu ka lo tibeidawng tawh a. Ani erawh hi chu ka pasal tur a nih ka ring si, chu tak chu ka tan chak lohna thlentu a ni thei ta a. Ka pasal tur a nih ka rinna chu kalpuuin nei ta ngawt ila, tuna a rilru hi a pah chuan si loh chuan hlim theiin ka inring bawk si lo. Awm ngaihna ka hre lo, ka pa, min han tawngtai ngawt mai teh,” a ti a.

A pa chuan, “E..., mangang lul lo e, Pathian a awm a lawm! I mangan tawp hi Pathianin a nghak pawh a ni thei a sin. A nih khawnge, i han tawngtai dawn teh ang aw. ‘Aw, ka Lalpa leh ka Pathian, chungnungbera bihrukna hmun a Awma chuan, he ka fanu tan a ka dilna hi ngaithla la, malsawm ang che. Chak lohna phuar vel a awm mihring sual lam la pan hi, tung ding a sual pumpelhtir turin nang lo chu belh tur kan hmu lo. A nulat vanglai ni-a i rawng a bawl na chhuānawm lah tak chu nangin mal i sawmin i thiltihtheihna chūan thinklung sak leh khauh te a ko haw a! Mahse chungte tan a thlarau lam chawhlui shianghlim hlui turis he ka fanu-a kut chak lo tak hi i tufa atan a tling lo. Nang i inrawlh loh chuan a chauh-

san ang chia, a tluksan ang che. Chuvangin, aw Lalpa, a hmabak ko tak leh mihringte tihtheih rual loh hi hma rawn lak sak ang che.

'Tin, khawvel a mihring dan ang a nu-leh-pa ni tur a i mi ruatte an nih chuan, an at ang a an hriat thiam loh thu thawiin hrilh suh la, mi a hriat thiam zawng turin puang chhuak ang che. I mit hmuahah i thiango hlimna dan chu zawhin, nupa ni tur a i ruatte an nih pawhin, i hmangaihna 'Lal dan' ang a kal a, i hmangaihna palai hmel lan hmaloh a nangma tan chauh a an nun theih nan, nangin i kut thiango hlimna kawl ang che. Tin, he ka fanu rilru hahna leh mang-anna zawng zawngah hian hlimna hriak rawn chulh la, nanginan rawn hneh sak ang che,' tiin.

A pa ṭawngtai zawh chuan Thankimi chu a thaw huai a. A pa chuan, "I beidawng hulhual tawh em ni?" tiin a zawt a. Thankimi chuan, "Dawng teh thlawt lem lo e. Mahse keia finna ringawt hi chuan a tihngaihna tak ka hre tawh lo. Amab a hnial-hratin hnial khan a thiam ang reng si. Tunah lo piangthar ta se chuan mi ṭangkai tak pawh a nih a rinawm a. A pianphungah reng reng mi taima leh mi rilru ngbet a ni a. A â teh chiam bawk si lo nen, chhawrthlak ngawtin ka ring," a ti a. A pa chuan, "A nih pasalah i duh ve reng reng em?" tiin a ban zawt leh a. Thankimi chuan, "Ka mihrinna ring ~~thi~~ chuan ka hnial branpa lem lo. Amah ~~thi~~ chhuanawm pawl leh khawtlanga tlangval

tlawmngai vawrh chhuah te an lo ni bawk a. Chu-achhapah an in lam khawsak a chhe zawk zawk lem lo bawk a.

"Pathianah innghat ng het em lo phei ila chuan hmanah hmanah ka chhe daih tawh ang. Mahse Pathian ka hlauh em avangin tun hi ka la thleng thei a ni zawk chauh a. A dik takin ka tleirawl chhuah tirh atanga a ruk a ka ngaihzawng ve ber thin a ni a. Mahse anni an lo khawvel mi bakah kei heti hi ka ni a, ngaihbel tur pawhin ka mitmei hi vawi khatmah a la hmuh ka ring lo a. Mahse hetia min hmangaih ve takah si hi chuan, keia rilru-a hmangaihna riak sa lo awm ve bawk si chu a chawk tho lo thei lo a. Nula thenkhat angte hi chu ni ila chu ka him tawh hauh lo ang. Mi a hmangaih dan teh that hi a tum lawk vang reng ni lova, vawi leh khata vawm bei ang mai a min hmangaih ta a nih avangin Pathian hnathawh niin ka ring tlat a. Tin, hmania i hnen a ka sawi tawh ang khan— Ka pasal tur chungchang a Pathian ka dil ang a ka tleirawl chhuahpui ngei kha ka pasal atan a Pathian rawn tirh niin ka ring a. Mahse amah a khawvel si avangin nupa lungrial kan nih theihna tura a mi bma-
ngaihna chu denchhen a Pathian lam hawitir zet a, chuta innei tur chauh ni-a ka inrin avangin, Pathian lam hawitir ka tum tih pawh i hai loh kha. Chu chu ka dinhmun a nib ve bawk avang chuan ka mang a ti ang lehzual bawk a lawm maw le," a ti a.

A pa chuan, "Pathian hnen a inhlau bang lovin
lo ṭang fan fan la, Pathian a la hmu chēk ang.
Hmana ka sawi tawh ။ ang khan hmun fianrial zawn-
pui hauh lo la. Tunah chuan Pathian a rawn in-
rawlh dawn dawn tawhin ka ring tlat a ni. A ṭan-
puina dil a, au au na na na ia, rei min hlamchhiah
lo ang e," a ti a. Thankimi chu a pa ṭawngṭaina
avang a hahdam huaiin a haw ta a. An in a thlen
chuan a han ṭawngṭai leh a.

13. “KA HMANGAIH CHAUH LO CHU”

zahit

LANKHUMA khawilo kal haw hi Kapthuaman a lo hmu a. “Khuma, min lo nghak lawk teh. Zanin zan riah ei kham veleh kan inah lo kal vat ang che aw. Thupui deuh tak ngaihtuah tur a awm ka ti, ka lo nghak reng dawn che a nia, rawn muangchang hauh suh ang che,” a ti a. Liankhuma chuan, “A va han pawimawh awm ve! Eng lam thupui rel tur nge awm ta? A lawmawm lam a ni phawt ang chu maw?” a ti a. Kapthuama chuan, A lawmawm lamah nge maw kan chhal dawn a, a lawmawm lo lamah le. Lo leng phawt la, i la hre mai ang,” a ti a. Zanriah ei kham veleh Liankhuma chu Kapthuama te inah a kal ta nghal a. An inchâr thlang lam a Kapthuama khumah chuan bawk dun-in Rozami lehkha chu an chhiar dun a. Chu lehkha chu chumi ni-a Kapthuama hmuu chu a ni a. Liankhuma chuan uluk lehzualin amahin a han chhiar ve leh a:-

“Duhlai lungkham Thuama,

Kan inthuthlunna chu
chhunggril lamah kawpkai tawh mah se, pawn lam taksa
nen a la famkim si loh chuan thlamuanna tak tak a
qwm thei rih lo zawng a nih hi. Chu kan famkim hun
tur, chu nghakin ni leh thlate rei ti hle chungin hun hla
zawk kan thlir, dun hram hram a. Then leh rual lak
a ka mawi loh hlau-in nang pawhin ka inpuahchah

chhuah hun min ngaithla a. Mahse e..., hei, inleng ka nei leh ta. Mahse nangmah avangin ka la inpuah-chah chhuah lohna chu chhuanlam a hmangin ka nu leh ka pa min tirh luihna chu hnial ka tum a. Tunah rih chuan engmah an la sawi ri lo na a, min tir lui ngei dawn tih ka hai lo.

"Chuvangin, a rang thei ang berin palai rawn tir vat ang che. Nang ka neih che chu ka chhungten rem an ti lo a nih pawhin mi dang laka ka fihlim theihna kawng a ni mahna. Chung ka inlengte chu ka mitmei hmu leh ka kamkeu avang a lo leng an ni lo tih erawh chu lo hre duh hram ang che aw. I palai hmel chauh lo chu ka tan chuan chhiattu zualko vek an ni si a. Amaherawhchu, palai rawn tir ve tur che chuan ka han ti tak na che a, beidawngin an haw leh ang tih chu hriat sa a ni hawk si. A chhan chu : Hman ni khan ka u-in ka thul a lo hai a, i lehkha min rawn thawn ka dah that leh ka chhan lehna tur che ka ziak sa ka la thawn hman si loh nen a ching chhuak a. Chumi thuah chuan ka u nen pawh kan inkhak deuh nghe nghe a. Ka u lah chuan lo dah tha leh si lovin a nupui (kan monu)-in a lo chhiar ve a. Ani lah chuan mi-tin mi-tang hnenah a lo sawi zel zul lehngthal vei nen. Kan inkar thu pawh hre lo a hlei (thelh) an awm ta lo.

"Ka pa zurui pawhin a beidawnthlak lamen i nming a chham chhuah phah ta hial a. Mahse ka chhungte lakah beidawng mah la, kei chuan ka tibeidawng lo

ang che. Hlawhchham tur sa tih inhre chung reng a palai tirk chu a chakawm hauh lo ang tih chu ka hai lo. Mahse chung i palaite chu mi dang ka hnial thlak-na remchang a nih dawn bakah ka nulatna a venhim phah dawn a. Mi dang nei turin mi an turin an hmelsen pawh ka himu ang tih ka hria. Mahse palai dang ttheidawngtu an nih dawn avangin, ka tan himna kulhpui an ni dawn tih hria-in rawn tir ngei ngei ang che aw. Chu bakah i ajawh palai hmel ringawt pawh chu ka tan thlamuanna thuchah kengtu ennawm an ni dawn si a. Thuama, ka mang a va han ang tak em !

"Kaninneih hun tur hi thlirin ni tin a min awm hlimtu a ni thin a. Vawiin thleng pawh hian ka bei chu a la dawng chuang lo. Mahse ka hun tawng hian min tithlaphang thin em a ni. Nula ka nihna hi min tihlimtu chu ni mah se, lehlamah chuan min tilung-ngaitu leh min tahtirtu mai a niin, khawvel dan ang-in ka nulatna hian mi dang tan kawng a hawng tel lo thei si lo. Kei lah chuan i tan chauh ka hawng hawk si. He thilah chauh hi chuan he khuarel hi ka va han ngaithiam lo tak em ! Thuama, engtikah nge chu i tan chauh a ka kawng hawnah chuan i rawn luh ang a, mi dang chu kawng kan kharkhum theih dawn le ! Sawi tur a va han tam tehlul ngai ve le. Mahse chu thu hmanhmawh chauh chu ka sawi rih ang e, a dang sawina hun chu a la uwm leh chek ang chu maw. Tawk ti lo chungin ka titawp rih ang e.

Dam takin mangtha aw,

I hmangaih Rozami."

Kapihuama chuan, "Kha kha a thu kalhmang chu a ni ta a. Palai chu tir ve teh reng mahila, hlawhchham tur tih briat sa reng a tirh chu a hah thlawnthlak bakah a tlawmngaihthlakin a mualphothlak si a. Pakhat lak a hnawn tawh lah hian a nula nazah zawng hian 'ka induh loh hmuh e' ti ni-awm fahrañ hian an dinhmun hre hawt si lovin mi hi an induh loh hmuh ang mai mai a. Mihring hi mahni tawkah induhna kan nei theuh a. Chuvangin, hnawng tur ringawt a palai tirh chu ka thanat zawng tak a ni. Mahse 'rawn tir rawh' tioa ngawih ngawih a ka tirh si loh chuan, hlaughthawn thil lo thleng palh ta se, ka inchhir leh ang tih chu ka hlau bawk si a. Eng nge nang i ngaihdan ni reng reng le?" tiin Liankhuma chu a rawn a.

Liakhuma chuan, "Ka ngaihdan chuan, hetia khaw khat nula chhuanvawr ve meuh siin a ni ni-a a rawn ngen tak hialah che hi chuan a mangang hle a ni tih chu a lang reng mai a. I palaite chu hlawhchham ta, teh reng pawh ni se, amah Rozami'n neih che a duh ngawih ngawih tih leh, a chhungte zawkin an hnæ che tih chu kar lo-ah a tlangthang thuai ngei ang a. Chuti a nih chuan i tan engmah a zah-thlakna tur leh i mualphona tur a awmin ka hre chuang lo. Eng nge maw tak tak le a, 'mipa leh lawichai chu hnawn dan' tih kumkhu'a ni a. Nang pbei chu i hmangaih berin neih ngei che a duh avanga a inleng dængte hnarna fung remchangah zah ~~ssalin~~ a rawn sawm che a ni tawh a, leng vat

ila a ni mai. A thu ang i zawm loh chuan, a bei-dawng hian 'min duh ta lo a ni ang e' tiin pasal te hi a nei tak tak mai tur a sin," a tih avang chuañ a rang thei ang ber a palai tirh chu an tum a.

Inrinni zan zanriah ei lai chuan Rozami pa chuan, "I nu leh i pa bians i nawmsakna tur kan duhsak che a. Sailo ni leh tbla kar a leng kan phu loh sum tam nen nang a kara pakar an rawn duh der che a, lawm hlum dawn la a ni mai. Tuna tak a nu leh pa thu 'ka hnial e' i bao tih ni. Tunlai ḥhangtharho hi in huaisar ta lua. Hmanlai hun kha zawngah khan nu leh pa tha tihna mualah sawi leh sel nei lovin nula kha zawng kha an liam tawh a. Atir chuan hreh deuh ḥhin mah se, nu leh pa tha tihna lam a kal hmeichhia inchhir leh ta tu an awm ka hre ngai law. Hmanah lah khan kan phu loh pui kan tibeidawng tawh a, khaw hawina min hriat-tir dawn hlei nem. Tha kan tihna-ah chuan 'ka hnial e' ti tur em i nih tehchai. I nei ngei ngei tur a ni" a ti hmuar hmuar a.

Rozami chuan chaw a ei thei ta lo a, ei chanve pawh tling lo-ah a tho ta nalh a. A thawh pah chuan, **Ka hmangaih chauh lo chu** neih ka tum lo. In mi duhsakna hi ka tan chuan hmelma inhrai hlum tumna tûr phul chaw inhlui ang lek a ni. Thihna kawng aia kal chakawm loh zawk kawngah ka kal thei lo," a ti a. A pa chuan, "E, e, ê . , i mi han ṭawngkhum duh dan chu(h). I nu leh pa hi maw hmelma nen a min tehkhio, mihurnou, i san Kap̄huama

zawng i nei hlek hlei lo ang e. Chaw seh sawm a ka chawm lenin maw ‘nu leh pa thu ka hnial e’ han tih chu. Ani khaw te lal zalen miṭha satliah fapa ringawt zawngin palai kawn khar pawh rawr tir mah se, se sawm man pawhjin ka hrallh chai hle lo’ng che. Han ṭawng leh te dêk, hmui hlei bma hlei pu lovin ka hlap chiam bei bui mai tur che a sin,” a ti tun tun a.

Rozami chu mittui tla zawihi zawihi chungin a chhuak ta a. Thanṭhuami te in a pan nghal vang vanq a. Thanṭhuami zanriah ei kham tuiumhunhmun a lc ding chu kawmchar lamah a kuah phei a. “Thuam ṭhian, kei zawng ka mang a ang em mai. Ka pa-ii pasal nei turin min tir nasa lutuk a engtin nge ka tih ang, Thuama tan ka indah ng het tawh sia. An lah chu khaw dang hawi lovin keimah avangin tlang val a la hmang chu a ni bawk si a. Palai rawn ti vat tur a ka lehkhatawn kha a lo hmu lo em n ang? Aw..., min hnem in, nang ka ṭhian ṭhaber ta hian ka thlamuanna tur thu min hrilh tur i hre lu lo em ni?” tiin məngang aw khur zawihi zawihi chungin a ṭhiannu Thanṭhuami chu a kuah a.

Thanṭhuami chuan, “Zaninah i pan a tir leh che em a, engtin nge a tih che?” a ti a. Ani chuan “Tir nasa lutuk, zanin chang pawh a la ni lo ang kei zawihi kan in chhung hrehawm ka ti em mai Thuan ṭhian, ka va han vanduai tak em!” a ti a Thanṭhuami chuan, “Palai tir tur a i lebhkhathawn

chu a lo hmu a ni ang, ka pa (Kap̥thuama te khuaq Than̥thuami nu laizawn pasal) a lo thleng a. I lo lut khan khua i hawi lo em a i hmu lo a nih kha. Saw, tapaia saw a ̥thut reng saw. Lo lea tum a lo kal a nia lawm. Naktuk zingah ka pa nen emaw an lo len ka ring," a ti a. Chu ringawt p̥awh chuan Rozami chu a thlamuan huai huai a. M̥hse a rilru pangkhangah chuan – Engzat p̥awh lenpuiin, an ̥tawng-kam thiam vawr tawp nen a pa chu dil mah se, an hlawhtling chuang dawn lo tih a hriat lawk avangin a rilru chu a tihlim tak tak chuang lo.

Rozami leh Than̥thuamin an sawi duh an sawi zawh hnu chuan Kap̥thuama ni pasal chu Rozami chuan hmel hlim tak hian a va be sawt sawt a. Kap̥thuama te chhung chanchin te a zawt luam a. Kap̥thuama ni pasal chuan, "Rozami maw i nih a? I hming chauh hi chu keini chhung chuan kan hre lar teh a sin, zuk ni tak che chuan, i hmel enin lar awm p̥awh i ni reng tak e a. Hei, kawm che p̥awh ka duh hle a, i kawm theih ang emaw chu le?" a ti a Rozami chuan engkim hre sa an nih chu hre hlawm mah se, zak deuh hlek chung hian, "Eng nge kan kawm theih loh lêm ang. Keini tehlul min kawn duh phawt chuan kan inkawm tur a lawm. Zanin hi a remehan zan tak p̥awh a ni ang, inkhawm p̥awh ka tuim loh zan tak a nia sin," a ti a. Tichuan, inchār lamah an inzui chhuak a, leikapui a ding dunin Kap̥thuama ni pasal chuan a lo kal chhan chu chiang takin a hrilh a.

Rozami chuan a dinhmun leh chumi zana a pa tihdan te a hrilh vek hnu chuan, "Thuama hnen a ka rawn sawi tawh ang khan, hlawhtlin inring a rawn leng tur a ti che u pawh ka ni lo a. Mi dang mi neih luihtir an tumna hnialthlak ḫanfung remchangah chauh a ni zawk a. Nangni ber in rawn len a, mi zawk chian ṭul ti lo khawp a ka duh tih an hriat chian si chuan, ka chhung te chu mi dang mi neihtir an tumna kawngah ka hnial huai thei dawn a. Chu phei chu thu tenau-ah ka ngai zawk a. In rawn len ngei ka duh nachhan zawk tak chu — Mihring chin hriat a ni lo a, Thuama nen hian a ruk a inhruai te a la ṭul that mai thei a. Palai hmel vawi khat pawh lang si lova inhruai rikngawt hi zawng a tu ve ve tan pawh nawm loh-na lai a awm a. Chhungte an zahawm dan a chung-chuang bik ḫin em mai e, tih thu-ah in rawn len ve reng reng hi ka duh nachhan tak chu a ni zawk. Ka sawi tawh ang khan, tunah kher ka duh nachhan pawh ka sawi tawh ang khan, palai dang hnarna remchang a nih theih ka beisei e, ka tih tawh kha.

"Khi leh chen aṭang a hlawhchham tur tihhriat sa reng a ngal-tha hah a kei tehlul avang a i lo kal hi ka minat tak tak che a. Hlawhtling dawn lo mah ula, lo den chu ḫulh chuang hauh suh ang che u, ka lo beiset tlat dawa che u a nia. Tunah hlawh-chham rih mah ula, hlawhchhamah pawh inngai reng reng suh ṣeng che u. Mi dang inti hlawh-chham tha in hlawhtlinna a nih dawn avangin ka

tan in pawimawh em em a ni," a ti lawm lawm a.

A tuk Chawlhn*i* zing tuk huan | ei hma chuan Kap huama | palaite chu Rozami te tapai sut bul dawh-chho hmawrah hu-in | titi phungleng an sawi hnu-ah Than huami | pa chuan, "Hei le, Hnunapa, kan thu dang alai chuan—Kan pu Kap huama | tan Zami chu rawn ngaizawng ta miau si hek i, 'zah fakah lu em chhum suh' tiin kan rawn inhmaithinghawn ta ngawt zawng a nih hi. In mi khawngaihna avangin hlawh-chham kan tum hauh lo a nia," a han ti a. Rozami pa chuan, "A ni tak maw, keini akar a fa rawn duh der ve ta chu mumang te pawh zu ang rum rum a. Thuamip*a*, hei tuibur hi han hmuam teh u. Chu Kap huama | in tih chu in pu Phunga fapa a ni maw?" tiin a han zawt tê tê a Anni chuan, "Ni e, a fa hming koh a ni," a ti a. Rozami pa chuan, "Phunga fapa a nih chuan a fel viau dawn chu. Khaw khat a cheng kan ni lo na-in Phun*za* kha a tlawmgaih leh chak mi tin hrifak tling a ni a. Keini takngial pawhin khual khaw lam siu a^ñang pawhin a chanchin kan lo hre phak hial a. Anni fa te chu kan phu rual em an nih ang le. Rozam, hei inlêng duhawm tak kan neih hi, 'chalmar thingpui' ngat kha han lum teh. A nih leh chutia 'min rawa rim der ve duh ta chu eng nge in rawn inhuam dan ni a, in rawn puanhnuai ve?" tiin a han zawt nghal a.

A engamah hmaa man leh mual a an inhuam dan a hre duh hmasa ta ber chu mak ti deuh hlek

chungin Kap̥huama ni pasal (mikhual zawk) chuan “A..., chutin eng rawn lenpui pawh kan nei hran lo. Min lo duh der ve te a nih ngai erawh chuan duhber man atan nafam chuan in sah ang angah tlan kan tum bik lo ang. Amaherawhchu, ḫenruual tha zarah vawiin ni thleng a hâk chham lo leh meialh en lova nung ve hram hram kan ni a. Eng han chhuan tur nei mah suh i la, Zami chu ngaizawng ta miau si hek i, man leh mual lamah zawng harsatna a awm bik em lo ang chu maw, kan ti deuh a. Kan sawi tawh ang khan, in khawngaihna kan rawn ṭahawhin chhungkhat a insiam te hi an duh ve mial dah law maw tiin inpui sang kan rawn kai ta chawt mai a nih ber awm hi maw. Man leh mual thu-ah zawng in thliah ang zah zahab tlancheiat kan tum phal lo ang. Mahni neihin a tlin tak loh leh laina ta pawh kan hnik zel tawh mai ang chu kan ti. Hlawhtlinna thu chauh lo chu engmah dang hawn tum hauh lovin khi leh chen aṭang khian in khawngaihna kan rawn dil ta a nih ber hi maw,” a ti a.

Rozami pa chuan, “Chu lo a liam, thi leh dar pawh man phak ve hlei lo tur keini akar a fa te man a neih thinglung-khawn pawh huam a min rawn dil der duh ta chu kan hnial rual em in nih ang le. Amaherawhchu, hei, chhungkua pawh kan kim lo a, a hmingin pi leh pu te pawh kan nei ve a. Vawiin lamah kan lo inbe khawm ve ang a. In lo kalna pawh a bla a, muanchanpui chi pawh zu ni lo che

ii a. Naktuk khua lo var leh tê tê se, in rawn beng-var leh a ni ang chu ti rawh, Thuamipa," a han ti a. Tichuan, thingpui an han tuihnih tê tê a. Chumi chhung chuan titi dang an han rawlh leh rih a. Thing-pui in zawh chuan an nuphal dunin an chai chhuak ta a.

Thawhṭanni zinga Rozami leh Thanṭhuami buh-zing phur chu an pahnih chauhin an kal dun a. Rozami chuan, "Ih maw Thuamṭhian, nizan leng haw hnu khan ka pa nen kan inhnial leh hrep pek a. Hetia a rawn leng ve ta hi ka pa chuan 'i zai a ni e' min ti a. Kei chuan, ka zai a ni emaw, kei chuan ka hmangaih te an nih leh nih loh chauh a ni ka ngaihtuah ni' ka ti a. Mahse nizanah zawng thinrim a inhnial kan ni lo a, atir chuan a han ling leh dawŋ mai pek a. Mahse englai mah a ṭawng ve ngai lo k'u Hnuna a lo ṭawng ve khiah mai a. K'u Rohnuna chuan, 'Mahni fa te a pumpa tirh ṭhat a intirh reng reng awm lova, a vau a zawng hlir a in-âṅkhum leh chiam chiam mai ṭhin zawng tu fanu bian nge ngai-thiam se i tih? Tih tak emah chuan nula upa leh lēngṭul pawh a la ni lo a. I tir a nih leh thu ṭha leh thinrim lovin an thatho theihna tur zawngin tir ṭha hle hle la. Nang alova seh ngam hmelsen nen a inpawng vau leh chiam mai ṭhin. An thinrim ve deuh leh a aia bleihluakin i thinrim zawk bawk si a, ka pa zawng fate deh dan i thiam lo em mai," a lo ti ve khiah a, ka lawm tak tak a ni.

"Chutia ka û a lo ṭawng takah chuan ka pa

chu a dai ve leh ta a. Aw nem tak hian, 'Rozam, chu, kan tiām angin kar lehah chuan an rawn lang leh dawn a nia, engtin nge kan lo chhan dawn? Kan thu chu hhial fithlak i tum tlat em ni?" a ti ve vei duai duai a. Kei chuan, 'chuti tak a in duh leh nangmahnin nei ula ti nia. Mi dang lem an rawn lenin tawngkam khat pawhin min rawn duh si lo a. Tute pawh ni se, ka mi duh zawng an ni emaw ni lo emaw, pasal neih ka la duh lo, ka la inpuahchah chhuah lo bakah nulat ka la duh rih reng reng. Mi pakhat chauh lak a inpeih lo ka ni lo, tu lakah pawh ka la inpeih chuang lo. Pasal neih hun ni-a ka inhriat hunah chuan in mi tirhna lam lamah pawh kan la kal tur a lawm. Mahse tunab zawng ka la leng rih dawn. A reng reng thu-ah inchhung-khür ngelng het deuh leh man leh mual rawn lenpui tam thei apiang lakah min tir a, mihring lam tumah in en duh ib a. Mihring lam thlir duh lo e tilovin tuna ka inleng hnuhnung pawhin in ngen zah zah rawn tlin huam a lo leng an ni ve bawk a. Tawng-kam khat pawhin min rawn der leh lawi si lo. In mi tirhna-ah hian⁴ kal ngam pawh harsa ka ti. Htan a in mi tirh chiamna lah kha reilote-ah nula dang lakah a mualpho-in a lo laklawh ru reng kha niip. Tuna in mi tirhna pawh hi eng chauh nge a an dawn in hre hlei ném,' ka ti ve hrep a. Nizan zawng a zaidam lai denchhenin ka tawng ve phiar phiar a. Nula tawng a mawi lo tak tak te pawh ka sowi hial ta awm e

"Ka pa chuan, 'kan thu i hnial fo dawn zawng-in hre rawh, i la rethei hle mai tur a nia. I nu leh pa ang a hmangaihtu che hi kawl pawh vel la i hmu hlek hlei lo ang e. Keinin pasal kan zawn sak loh che zawngin pasal pawh va hmu zo ngût suh che. Ti hian i leng rawlai mai mai ang a, a tawpah pathlawi sawn i la pai ang a, fa chuan pawm chungin nuña belin i la awm ang a, keinin kan dampui tawh si lo ang chia, i inchhirin ban a la chen mai tur a sin' min ti a. Mahse ka chhang leh duh ta lem hlei lo a. Ka pa chu ka tihbeidawn theih avangin Thuama pawh chu hlawhtling bik dawn lo mah se, ka awm a nuam ta huai huai a. Tukin hi i pa te pahnih lo len leh hun tur a ka pa tiام hun a nia. An hnenah kei chuan engmah ka sawi thei dawn lo a. Chuvangin, i pate hnenah chuan mi dang pawh an hlawhtlin bik loh thu chu i lo hrilh dawa nia. Palai an rawn tihbeidawn avangin an hlawhtling tho a ni tih an lo hre lo pali ang e. Nizan khan Thuama lehkha tur tawi tê ka ziak a, nakinah naupang ka rawn pektir ang chia, i pa chu i lo thawn dawn nia," a ti a, tlang an chhuak ta a.

Rozami sawi lawk ang ngeiin Kap̄huama palai-te chu hlawchhamin a lo ḥin ngei a. Mahse Rozami chuan tu dang mah a tum lo tih an hriat avangin rilru hahdam takin an awm tho a. Chuta ṭang chuan Rozami chuan Kap̄huama chauh lo chu tumah neih a tum lo tih a tlangthang ta nghal a. Mahse nula tlawng awl a la nih ve chhung si erawh chuan, nula ḥha leh fel na na na chuan inleng chuangkai a haih chham chuang lo. A rilru kawih her tum a herhtu lah a bɔṣal chuang hek lo.

14. “I DUHZAWNG TI TURIN...”

LANKHUMA mei kawng sial haw-in Than-kimi a kawm hnu ni hnih ni thum lek aṭang chuan Liankhuma chu khawsikin a na ta vak mai a. Hlauh-thawnawm khawpa a khumbeh avangin Thankimi pawh chuan mi dang mitmei veng tak chungin a tlawh ḥin a. Liankhuma lah chuan a ngaih em em si avang-in a chang leh a kohtir thul, a ṭawngvaiyah lam a chham chhuak thawm nen. Thankimi chuan Lian-khuma dam ta lo that mai chu Pathian kohna kawng khatah ruatin a ṭawngṭaina-ah pawh a chham chhuak tel a. A ngaihdan takah phei chuan— Pathian a hmuh theihna tur chauh pawh ni lovin, Pathianin Thankimi a venhimna tur a Liankhuma suahsual rawngbawl tumna phuar nan a tih ni ngeiin a ring a.

Mahse Liankhuma chuan chu chu a ring ve ther tē lo. “Natnate chu khawvel hri a lawm, nat chang a awm a, khawvela kan awm chhung a mihringte tuar tur a leilung hrin Pathian remtih ve reng a ni. Evi leh Adama aṭang tawh a mihring chung a thil tleng pangngai, miṭhate leh misualte pawhin angkhat a kan tawh tur a kan nun chhung hun tirehawmtu pakhat a ni ve hrim hrim zawk. Chu chu a dikzia tilangtu pawh— Khawvelah misual chauh hi an na ḥin bik lo a. Miṭhate hlei hlei hi an bawrhsawmin lan nun tlengin a tawi zawk mah fo a. Unau piangza zingah ni se, a fel leh duhawm awm hi a nun tawiah an ṭang duh tih pawh kān hai hlei nem,” tiin a ṭang ve tlat mai a.

Chumi thal lai chuan lo hal hun tawhah ruah a sur duh ta hle mai a. Thal lai a pumpa fur chhe lai ang hrimin ruah tui a nghal viau mai a. Khaw-tlang pawh an mangangin, 'Khiangrepni-ah buh chi chawi chawpin kan hal thei chêk ang chu,' tiin an inhnem ringawt tawh a. Isua sun ni (Good Friday) pawh an hlat tawh lo hle a. Chutih lai chuan tlem-in ruah tui a tla tlem ta deuh a. Khua-in san lam a pan tâk deuh avang chuan an thlamuang leh ta deuh a. Khua a han dur leh hlek lahin thawnawp ngang an ni tawh a, an lo hal châk chu an za sek zel a. 'Khaw chin leh nau chin a hriat loh' tih kumkhua a nih avangin ni thum lek sa-ah lo hal zai an rel ta a. Chutih lai chua Liankhuma nâ pawh a lo chang-kang tawh deuh a.

Lo hal ni chuan Liankhuma damkawr theithur châk chu lo hal en pah a an ramhuan ser tang rah vai turin chemtê leh chi-thak nen a thawk chhuak a. Kawng kam a hmuṭau hmin la awmchhunte chu a ei thla zauh zauh a. An huan luh dawn ṭep a sekhupkhawn hrul a hmuṭau hmin pawr ṭha zet mai lawh tuma a ban lai tak chuan, mi pakhat mipa hmelpu, hmel ngainatawm tak hian hlim hmel tak chungin, chuti lai tlangsam (pholeng) buk chung rawn thawi phei vah a, hmar lam aṭang a lo kal hian, "I duh zawng ti turin ka lo kal e," tiin chiang tak a rawn hrilhtu a hmu tlat mai a. Liankhuma chuan a han en zui a. Ding tak a chhim lam panin boruakah liam phei ta vang vang hian a hmu a.

Liankhuma chuan mak a ti em em mai a. Ramhuai nge ni a Pathian? Thu lab chu a hrilh chiang hle mai bawk si nen. Chuta ṭang chuan chu thu chu a rilru-ah a châm ta tlat mai a. A mi hmuh chuan a lung a tilengin hmuh leh a châk rilru hle bawk nen.

A rilru-a a cham tak tlat avatig chuanin a thlen veleh Baibul thu a ni dah law maw ti-a zaws turin an Kohhran upa hnenah a kal ta chawta. An upa chuan, "Pathian lehkhabu a mi ni e, eng a tan nge i tih tâk?" a lo ti a. Liankhuma chuan, "Ka hre duh thuphung mai mai a nia. Pathian lehkhabu-a mi a nih chuan a awmna lai miñ hrilh thei ang em?" tiin a han zaws leh a. Kohhran upa chuan, "Khawnge, ka han zawsng teh dawn ang aw. Chan-chin Tha lam chu a ni lo phawt mai a, tu ziak nge ni kha aw..., ka chhiar fo ṭhin a sin maw le. A bung leh châng hi ka hrereng thei ṭhin lo. Ka lehkhabu aṭang lo phei chuan ka zawsng hmu thiam lo e â," ti changin, a thingrem hlui tawh tak aṭang chuan tangkâwng vun a tuam Pathian lehkhabu chu a rawn phawrh a. A tarmit hlui tawh tak darthla-lang bial kalh chi, a bahna lachhum a blin chu a han vuah chut chut a. "Han keua a phek veilam per thlaah awmin ka hria a, ka hre fuh ta lo em maw ni tak lê, ka'n ngaihtuah teh ang," a ti a, a han ngaihtuah vung vung a. "Chú! ka leihmawr chuan a hria maw le," tichungin a lehkhabu phek veilam per thla chu bih dun dun chungin a sam nuap nuap a.

An hmuuh fuh dun tak loh avangin Liankhuma chu a haw leh ta a. Mahse a rilruah chu thu chu a riak tlat reng a. A tukah chuan, "Lo te pawh kan hal tawh si a, hna tau a tet chu a ni leh ta mai a. Khawnge, ka khumbeu chih loh kha, ni dang a ka chih hman loh tâkin, awm mai maj aiah ka han chih teh hram ang," tiin Liankhuma chuan khumbeu chih tumin a lehkha cbhe têl khumsir thûl chhunga a dah that chu a la chhuakin a han ching phelh a. Lehkachhe têl zingah chuan 'Kristian Tlangaubu' hlui phek hnihil khat lek tur hi a lo intêl tel a. Chu Tlangaubuah chuan, 'YLA Thubeih' tih hi a han hmu a. A phek lehlam chu a han let a. Mi sermon ziak, a bul lam pawh awm tawh lo, laklawh tak, thu chhum bung tak awmchhun la chhiar theih laiah chuan, a ziaktu-in a thu tihchak nana a Baibul châng zeh chu a la chiang hle a. Chuti lai chu : '*Inthawina leh thil hlan i duh lo va, ka tan taksa mi buatsaih sak ta zawk a ; halral a pumpeknaah te leh sual tana inthawinaah te chuan lawmna reng i nei lo.*' Chu veleh chuan keiin, 'Aw Pathian, ngai teh, (Lehkhabu zialah chuan ka thu ziak a ni a) **i dubzawng ti turin ka lo kal e, ka ti a' a ti a.**' (Heb. 10:5-7) tih lai thu hi a lo chuang kah mai a.

Lehkhachhe têl zingah chuan Liankhuma chu phu zawk a. Chuti lai Pathian lehkhabu châng chu amah ngeiin chhiar a châk **te a.** Chu Tlangaubu phek tlahlang pawh chu hmang phal lovin ~~e~~ dah tha a, lukhum a chih sawk sawk

a. A lukhum chih zo chuan chuti lai thu chu chhiar châk hle mah se, Pathian lehkhabu teh reng pawh an neih si loh avangin mi ta hawh turin naupang a tir ta ringawt a. A han keu chhuah chuan, an Kohhran upa sawi ang ngeiin, chutih hun lai a an Pathian lehkhabu hman, a phek tia mawnga a thu zulpui zawnawlna (reference) awm chi-ah chuan, a phêk veilam per thla-ah a lo awn na meuh a. Chuti lai châng amah Liankhuma ngeiin a han chhiar ve meuh chuan, a thinlungah eng emaw rawn tiharh mai tur awm ni hian a hre ta tlat mai a. Mahse chu chu eng nge a nih a la hre thiam rih si lo. ‘**I duhzawng ti turin ka lo kal e**’ titu chu tu nge ni a, chu thu kher chu eng vang a rawn hrilh si nge a nih? Liankhuma duhzawng a rawn tih tur chu eng thil nge ni ta? Liankhuma chuan engti záwng mahin a la hre thiam phak lo. Mahse chu thu chu a rilru-ah a nung thar sarh reng thung a. A hrilntu hmel lah chu a mitthla-ah a cham tlat bawk a. Chung thil avang chuan Liankhuma chuan Pathian lam hawina chhe tê mahin a la neih phah chuang hek lo.

Chutih lai a sawkar chanchinbu ‘Nitin Chan-chin’ ah tih atang a an lo hriat danin : Indopui Pahnihoa (II World War) chuan khawvel a nghawr nging zau sawt hle mai a. Mizo tlangval pawh a duh apiang sipai a tàng turin ‘Hriattirna’ an rawn chhuah ta uaia uai a. Chu chu hria-in an khaw tlangval pahnih pawh kai ve an tum avangin an Kohhran pawhin an pual a thlahna inkhawm neih an

tum a. Chu chu Good Friday dawn chwlhkar Thawh-lehni zan a ni. Thiante pual a inkhawmna awm ta chu Liankhuma pawh a inkhawm ve a. Inkawm ban a Biak-in tuala a haw tur chu Thankimi chuan, "Khuma, i rawn inkhawm ve peih maw? I dam chiang tawh em ni?" a lo ti a. Liankhuma chuan, "Dam chiang tawh e, tunah chuan dam pangngai ka ni tawh e. Ngawi teh Kimi, hman ni kan khaw lo hal ni-a ka thil hmuh, hrilh châk deuh mai che ka nei a. Ka rilruah a cham reng mai a, a ngaihna ka hre bawk si lo nen," a ti a. Thankimi chuan, "Eng thil nge ni â? Min han hrilh teh, hriat ka va han châk ve," a ti var a. Liankhuma chuan, "Chutia khawlai a sawi mai mai phal rual a ni lo, mak leh ropui deuh mai, Pathian lam thil a ni awm e," a han ti chuan Tnankimi beng a verh lehzual a. Mahse Liankhuma chuan a han ngaihtuah nawn leh a, "Ka thil hriat bi ka tihtlangthan mai chuan miin piangthar ta hialah min sawi emaw a ni ang a. Kei lah chuan Pathian-ah danglamna ka neih phah chuang si lo a. Han tha awm ve ngawt ila, engmah danglamna awm si lo chu mahni inbum mai ka ni dawn bawk si nen. A thu hrimah khawvel lamah ka la tlan leh duh dawn emaw a ni ang a. Tharna nei lo ta pui, ringtu nun lah ka tlin chuang dawn bawk si lo. Kimi hnenah pawh hian sawi leh lo mai ila a tha zawk ang," tib a ngaihtuah hnuhnawh leh ta a. Kimi hnenah pawh chuan, "Ka han thutak sawi hluai a, thil ho mai mai a lawm maw le, ka tifiam a nih kha," a ti leh ta zawk a.

Thankimi chuan a ringhlel deuh a, eng emaw tak chu hmuh leh hriat a neih a ring tlat a. Lian-khuma chuan a thil hmuh chu theihngihlh thei lo mah se, a rilru a ti khauh tlat a. Mi rilru sak a nih avangin a thil hmuh pawh chu Pathian thu lam a tblik duh lovin khawvel a thil mak danglam eng emawah a kai lui tlat a, pai ral a tum hram hram a. A tuk a Thankimin dilchhût taka a zagh leh ngial pawhin engmah a hrilh duh chuang lo Good Friday a lo thleng ta a, Liankhuma inkhawm ve chu tlar hnuhnung ber lamah a thu a. Pulpit sir tuakah chuan pawndum an zar dul mai a Kohhran an hlim deuh lai a ni a, thu hriltu chuan a hmasaberin hla a thlang a. Chutia hla an sak lai chuān Liankhuma chuan hmāna a mi hmuh chiah mai kha Pulpit sir a an pawndum zar chhanah chuan khenbeh thi hnuangin a va hmu ta tlat mai a Chu khenbeh lu chung zawn chiahah chuan, '**I duh-zawng ti turin ka lo kal e**' tih bawk kha intar fiah kuk hian a hmu bawk a. Chu meuh crawh chu Liankhuma chuan a tuar zo ta ngang lo. Mualpho thei mai dawna a inhrijat avangin mittui tla zawih zawih chungin a tlan chhuak ta a.

A khumah chuan a tlu tawp a, lung chhe si, hlauh avang a tāh pawh tap hlei thei si lovin a khurh-in a khur zawih zawih ringawt a. Chutia manganga a leh hlawm reng lai chuan, eng emawni hian rawn khawih tēk chuai hian a inhria a. Chu veleh

chuan tun hmaa a sualna zawng zawng chu hmaiñ
 þhelh awm lovin a hmaah chuan a rawn inpho lang
 ta ut hian a hmu a. Chu chuan manganna khur-
 puiah hnuk lutin nung tui leh damtlak reng niin a
 in hre ta lo a. Thah duh hial khawp a hawtu a
 hmelmane rilru aiin a inhuatna chu nep chuangin a
 hre lo. Mahse chuti chung pawh chuan a rilru a
 ti khauh lui a, "Zu tlem in ila a zia-awm ang,"
 tiin a tho lawk a, inkhawm an ban hma chuan hmei-
 thai Hauteii zu-tuitling no hnih a va lem khawlh
 khawlh a. Mahse chu chuan chhâwk a hnegin a
 lem thlak aþang chuan a taksa pum mai chu sa tawk
 a mei a hem ang mai hian a tisa ta huam huam a.
 A tlan haw leh vat a, tuiuma tui chuan a han in-
 leih hlawp hlawp a, mahse eng a sawt chuang si lo.

Khawlai len zai pawh rel thei lovin a mu char
 char na a, muthilh te chu khawilam. A taksa hreh-
 awmna ai chuan misual tawpkhawk ni-a a inhriatna
 chuan a nun a tihrehawm ber zawk a. Chuti ang
 ngat chuan awm se, ni thum pawh dam zovin a in-
 ring lo hial a. Mahse Pathian hmangaihna a rawn
 lang þan ta. Tlai lengkhawm chu an blim hle mai
 a. Ralkhat aþang pawhin an blim a ni tih chu hai
 rual a ni lo. Khawlai dung a nula leh tlangval
 hawklak leng khawthawng pawh hmuh tur awm lo
 khawpin lenkhawmna lamah chuan an fai vek a.
 Chutih lai chuan Liankhuma erawh chu thlaphang
 leh mangangin khumah a let hlawm reng thung a.

A chhungte zawng zawng pawh a nu, khawsakrei tu chauh lo chu lenkhawmna lamah an kal diak a.

Khua a tlai lamin ni pawh suk chen chauh a ni tawha. Liankhuma mangang chu banglai lam hawin han let thak a. Chutih lai tak chuān Isua khenbeh bawk kha hmun leh hmunah chiang em em mai hiat a hmu leh ta. Chumi tum zet chuan a hmangaihna hmel duhawm tak, Liankhuma duhzawng ti tur lo kal a nizhzia chu tawng lovin a rawn hmuh chian tir ta at mai thung a. Chutia a hmuh veleh chua a sualna zawng zawng chu Isua thisen far chuan indawt zelin a len bo ta zung zung ni hian a hri a. Hmai thelh awm lova a len bo zawh chiah chuar tun hmaa a thioulung rawn khak vah vaihtu awm a hriat kha man ta chatin a inhre bawk a. Chut tang chiah chuan Liankhuma chu 'minung siamthai a ni ta vah mai. Chu a hriatna thar chu a nei veleh aw-thangkhawk niawm tak hian 'Lalpan a hm leh ta' rawn ti hian a hria a. Liankhuma chu lawm ta em em mai a. A rilru leh taksa hrehawm na zawng zawng lah chawp leh chilhin a tla, fai t duak si nen. A khumah chuan a thingthi a, a thiari ang tawkin ban pharin a tawngtai ve ta ngat nga a. Lenkhawmna lam a kal pawh a chak hle na a zu rim a la nam si avangin a kal ngam rih baw si lo.

Zanriah ei kham thleng seng pahin Thankim chuan a rilru te te hian. "Vawiin chu Khuma bi k

va han hmu lo em, chawhma kha chuan a rawn inkhawm ve teh meuh kha chuan ka hre si a. A damlo leh ta emaw ni dawn chu aw" a tih rilruk lai takin-a pa (a nu u pasal) kha a lo lut a. "Kimte, hawh, inkhawm hmain Khuma te inah i va leng lawk ang hmiang? Pathianah lawmna thar neiin an sawi a, Ni dang ber aiin mi hmuuh pawh a châkin a rinawm e," tiin a rawn sawm a. Thankimi chu a hlim rilru hle mai a. A rilru-a lawmthu sawi a ɻawngtai mawlh mawlh chungin an pafa chuan an kal ta a. An in an va luh lai chuan Liankhuma chu tui tak mai hian a lo ɻawngtai mial mial a. An pafa chuan a ɻawngtai chhung chu lo ɻawngtaiipui rilru reng chungin an lo nghak a. A ɻawngtai zawhah chuan eng thu mah an sawi hma-in an han inchibai phawt a.

Lienkhuma chuan hmel hlim tak, sawi hleih theih loh lawmna thuruk nei tihhriat theih chung si hian, "Thu sawi tur tam tak ka neih chu tunah chuan sawi thei rih lo mahila, ka sawi theih chhung chu, "Ka Chhardamtu chu ka hmu ta, ka vah bosan ngai tawh lo ang, anin mjin tawnpui ang thihna ka van in ka thleng ang, tih hi a ni. Aw le, thil dang zawng zawng aiin kan vaiin i ɻawngtai vek teh ang u. Ka nu, nangni pawh kha lo ɻawngtai ve rawh u," a ti a. Thankimi chu lawm avanga mittui luang zawih zawih chungin a ɻawngtai a,

15. AN TIA LAWM

KAPTHUAMA chu a palaite an hlawh-chham avang chuan, Rozamin a hmangaih em em tho tih hre mah se, an khuua awm pawh nuam a ti ta meuh lo a. Chuachhapah a thian kawmngeih ber Liankhuma nen ni dang angin an lungreal chiah ta bawk si lo nen. Inkawm leh châng te chu nei bawk thin mah se, ni dang angin an titi a rual tak tak tak thei tawh meuh lo. Mihrinna lamah chuan la inhmgaih em em-in. la induhsak tawn hle mah se, an duh dan inan lohna chuan, thian inkawm ngeih thin kumkhuate chu a pawt then ta hle a. Leh-lamah a lo hnawng ta rih bawk si nen. Kapthuama chuan tlan bo ve mai a châk ta hial a, a pa chu sipai a tan a dil ta a.

Mahse a pa chuan, "Nang ber i tlan bo-in engtin nge kan khawsak theih ang? Kei lah chu in chhung hna sekrek khawih a nu chan chan kawp nen ka tul dan lah i hai lo a. I naute i ho lohin kan mangang lutuk ang a sin. I thachhangdal thei chhun lah chu hmeichhia a ni si a, ho an ngaih em bi. Vailem chan te zawng châk ma ta che. I nupui man tur ni se, nang a hmeichhe pakhat man chauh na na na chu kan kawl ve reng a. A thu brimah mahni lu zuar ringawt a tlanbo zawng ka remtih zawng a ni lo. In tan chhung chuan silhfen leh tangka phek hnij khat zawng in nei ang. Mahse chumi it vang ringawt chuan tanne tlakah ka

ruat phah lem lo. Pawisa it i nih leh kan sum kawl lai hian inpei ve la, A chu a pawh chu tul-in ka hre lo. Tun a kan dinhmunah chuan hlo thlawh hi a tha rih ber mai. Mihring hian khâncchhuahna lam kan nei thin a. Sa khâncchhuak an awm a, nula khâncchhuak an awm bawk a. Keini pawh Pathian zarah tunah rih chuan buh leh bal hi kan khâncchhuahna ni rihin ka hria. Malsawmna kan dawn lai a kan bawh pelh chuan rahbi a tleu hlen ngai. Taima takin in unauba hian hlo thlo sauh sauh ula, Pathian zarah rual kan awt bik lo ang e," a ti a.

Chutia a pa-in sipaia tan a phal tâk si lohah chuan Kapthuama pawh chuan a tum lui duh ta bik lem lo a. Pathianah tharna tak la nei lo mah se, tlangval nungchang tha leh tlawnngai, khaw khat chhuanvawr ber a ni reng a. A aia upa mah ni se, a thiap Liankhuma pawh tun hma zawng a lo zilh-tu leh hau ngamtu ber a ni thin. Thenkhat intisakhawmi vanvâte ai aiin a lakah tlang mit pawh a rual zawk mah a. An khaw tlangval thenkhat chu sipaiah an liam ta nual a. A thente erawh chu tling lo beidawngin an lo haw leh a. Thenkhat lah inpe uk a ngam leh tak tak si lo rawn relbru haw tawk lah bo lo. Tlangval thenkhat an tluk loh val an tlan-bo tâk avang a thawveng ta huai pawh an awm âwm e.

Hnuhhrâm thlawh lai a ni a, Kapthuama te chu an awlliêng ble na a, Liankhuma chuan a thiap

Kap̄thuama chu Pathian thu lam a h̄ruai a duh avangin a briatna la tlem hle mah se, a lâwm chhuak a. Feh kawng leh bun hmunah te chuan a thiam ang tawk tawkin a hrilh ve kaub kaub thin a. Mahse Kap̄thuama chuan, “I hmangaihber i neih theihna tur kawng awmchhun ngang a ni a, nang zawng awih tha nasa mai rawh. Kei pawh hian ka duhber ka luah theihna tur chu ni se ka ti nasa mai ang. Mahse kei zawng, i awm ang a ka awm ve mai zawngin nupui ka hmuah zawh loh phah hlawn ang e. Ngaihzawng neih ka la duh rih chhung si hi chuan a inrem chiah thei lo a ni,” a tihsan a.

Liankhuma chuan, “I ngaihdan ang chuan kei pawhin tun hma zawng kha chuan ka ngai thin tih i hai loh kha. Mahse tunah chuan a lo ni hauh lo tih ka hmu chiang ta a. Hman ni mai a la ni a, tisa tak a nupui tur ka zawn nasatzia leh nulat tlangvalna kawng a mi awm mai mai thei lo tlangval leplerh leh verther ka nih pawh i hai lo. Nula lak a ka tlaktlum theihna tur a nih phawt chuan hna thulh pawti lovin, mi mitmei pawh veng seng lo khawpin ka tal thin tih pawh i hria. Nupui a ka duh loh pawh nawmsip bawlpui tumin ka hmanhlel a. Hlawhtlin tumin tawngkam lawmawm ber hanangin ka dawi a, an nungchang duhzawng ber ai-a ka briatin ka nung lui vel a, Mi thinchhe ber hi zaidam ber nunin ka han inti nelawm thawm nen. An mij la thei ang ber tur a ka inlantirna dawi-burin a chiah

rujh hnu-ah chuan ka leplerhna chu an lakah ka hrithla ta thin a nih kha. I hriat angin kan veng tlangval-ah hian tlangnuam per kai tam ber nih pawh ka hauh ta hial ve ang. Ka khatih lai khan sual a nih pawh ka hre lo, blawhtlinna ropui takah ka ngai zawk tak tak a. Nupui a ka duh ngei nula pawh ni se ka sualpui châk ber an ni tho.

“Amaherawhchu mi dang nen a an danglamna chu : Lo sualpui thei ta pawh ni ila, neihah ka la duh tho chu an danglamna a ni chauh. Ka duh ang min duhpui lo nula chuan min hmangaih tak tak lo ni-a ka ngaih nachhan pawh ka duh ang min duhpui thei lo chu a ni. Chuti khawp chuan mihring rilru hi a sual thei a. Hmən a ka ngaihdan chuan, inngaihna hi hmangaihna lantirtu ropui ber niin ka lo ngai thin a. Nimahsela, chu ka ngaihdan chu a lo ni awzâwng lo tih tunah chuan ka hre ta. Setana hian hmangaihna kalkawng pawimawh ber angin itawm takin min lo hmuhtir lek thin a ni tih tunah chuan ka hre ta. Chu ngaihdan dik lo tak aṭang chuan ka chhuak ta a nih hi.

“Hmeichhiat mipatna nen a chawhpawlhtute din-hmun aia ng het leh thianghlîm si, Pathian mit hmuh a tling leh tha siin nula tlangval inhmgaihna bi a kalpui theih tih tunah chuan ka hre chiang ta. I hriat angin i hnенah chuan han sawi ta mai mai ila, i hriat hnu phei zawng a ni a. Hman a kan Thiani pawb kha vawi eng emaw zah ka chin thluk hnu a

ni. Mahse tuna mi hi chu a puanhmawr fahran pawh ka la dek thung si lo. Dek thung si lo e ti lo chuan kan inh mangaihna chu a letin a thukin a nghet zawk bawk si. Thankimi ngei pawh hi Pathian ka hmuh ve hma a ka hmangaih lai kha chuan sual-pui châkna-in ka khat a. Mahse tunah si hi chuan, chuti lam chu vuak hlumin a awm a, hmangaihna thianghlim tak siin, sual tihpuina lam hawi si lovin ka hmengaih em em ta thung si a.

“A chhan chû eng dang vang mah a ni lo, Pathian hmangaihnaa kan inh mangaih tak vang mai a ni. Tisaa inh mangaihna chu khawvel tan chauh a ni a. Mahse Pathian aṭang a inh mangaihna erawh chu he khawvel awm chhung atan ni tho siin, kan thlarau khawvel hawlh tleng phak inh mangaihna-in kan inh mangaih ta chu a danglam em em-na chu a ni. Innei ta pawh ni ila, kan taksa khawvel tan chauh a kan nupa nibna chu hmang lovin, kan thlarau khawvel tan leh mite tan kan nung tawh zawk dawn tih ka briatin ka hlim em em a ni. Nula leh tlangval inh mangaihna hi Pathian aṭang a chhuak chu a ni teh meuh mai. Kan inh mangaih loh chuan nupui pasal kaninneih theih theih dawn loh avangin inngaizawng tur zawng kan ni e. Mahse kan inngaih-zawnna chu Pathian thianghlimna ṭawmpui phak, inngaih-zawnna ngelng het leh belh chian dawl takin kan inh mangaih ta tlat thung si a ni. Tisaa inh mangaihna chuan a ḥha berab nawmchenna bakah nupui-pasal a tleng phak chauh a. Pathiana inh mangaihna

erawh chuan nupui pasal nihna piah lam a thla-muang tak a Pathian rawngbawl dunin thlarau'khawvel tan an inh mangaih thin," a ti a.

Kap̄thuama chuan, "Keini kan nih avang a kan inh mangaihna a thianghlim lohna bik ka hre lo. A reng thu-ah nula leh tlangval inngaihzwannna ni na na na Pathian thu-a hnuh luh tum zel hi ka ngaihdan a ni tawp lo mai. Pathian tihhmingchhiatna leh mahni thiam enchantir tumna lek fang niin ka hria. 'Pathian ring chungin kan inngaizawng' in tih chuan ka hre thiam. Mahse Pathian pek ang hrim a i ngai a nih chuan i ngai thelh ka ti lo thei lo. Inngaih-zawnna hi zawng Pathian lak a chhuak a ni lul lo. Unau inh mangaihna leh mirethei hmangaihna te erawh hi chu Pathian hmangaihna pawh a ni ang. Mahse nula leh tlangval inngaizawngte hmangaihna hi chuan dik tak zawngin a tum ruk ran chu tisa châkna tih-puitlin nan a nib tlat thin avangin, kei zawngin Pathian hnathawhah ka puh thei mawlh lo," a ti ve tlat mai a.

Chutia an inlawm lai chuan an khua-ah khawhar an awm a. Kap̄thuama leh Liankhuma pawh tlangval an nih avangin an riak ve a. Khawhar inriak tlangval dangte chu an phawkin kawm an nuam blawm hle mai a. An zingah chuan Pathian thu a leng teh chiam lo. Liankhuma phei chuan a ruk tak chuan puam lo a ti lek lek thin a. A rinna a la naupangin Kohhran huang chhung a luh ve a tum lai a ni leh-nghal a. Chung an thiante chuan a mize pangngai

an chawktho leh mai ang tih pawh a hlauthawn hlel thin lo. Amah mi phawk chi tak mai a lo ni ve kherin thiante zing a pawt nuam ti mi a lo ni si a. Mahse a insum hram hram a, Kapthuama nen chu anan mu dun a. Khawlai pawh leng tam loh mahni in chhung bâk chu an riah in chu an thlen tawp a ni deuh mai thin. An riah in te chuan ar lo ngai bawk a, an ram kal bak chu chang dana kan lovin khawhar inah deuh ngawt chuan an tâp thin a ni.

An riahpuite zingah chuan tlangval upa lam tawh phawk fabran mai hi a riak ve a. A phawk avang a tuman thu tak a an biak mang loh khawp a phawk hi a ni a. Chuti taka a len rei nachhan pawh — Nulate pawhin a thu sawi apiang chu fiamthu-ah an ngaiin tumah reng reng hian an chawtak khukpui loh avang a ni ber awm e. Zan tin leng haw hnu hian mutna an rem tê tê a, a titi ta thin a. ‘An tia lawm’ tl ringawt hian eng eng emaw hi a sawi a, rei deuh deuh hi an men phah a, an nui ham ham zankhua mai thin a ni.

Zan khat chu fianithu a thawh leh a. “An tia lawm, pa pakhat hi a thikthu a chhe em em khwp mai a. An nupa chuan fa pawh nei lova nupa rek a awm hi an ni a. A pasal thikthu chhe lutuk chuan a nupui chu mi dang lakah a lo sihhnipin a pasal awm loh a thlahlel viau em, tih fiah a tum ta a. ‘Aizawl kal tur angin ka tihder ang a. Zanah

ka zen ang a, ka hlawhtlin vah chuan mi dang lakah a rinawm lo hle tihna a ni ang,’ tiin Aizawl kal tur ang chuan a inbuatsaih ta a. A nupui hming chu ‘Lalsiami’ a ni a. Tichuan le, Aizawl kal tur ang than a inbuatsaihin, zan (riak) pawnthuah leh riah chaw (fai) nen, arâwtah arhluisen a khung a, Aizawl kal tum ang chiahin vaizin-bâwm a phur chhuak a, tukthuan ei kham khual chhuah hun pangngaiah a liam ta a. A nupui pawh chuan Aizawl kal tur ngeiah a ruat a. Mahse kal ikhaw si lovin daitâmah a nileng ta mai mai a.

Zanah chuan a nupui amah chauh a mu chu zen turin zanlai arkhanah inzen dan pangngai tê a in-ring sa ranin a inah chuan a lut ta them them a. Mahse chuti mai chuan a nupui chu a lo diau ta ikhaw si lo. ‘Tu nge i nih a, ka pasal awm loh pawh chu i va han hre ve! Eng lai a ka mitmei nge i hmuh a ‘ka zen e’ te chu i han tih vei ni. Ka man ngei ngei ang che,’ tib leh thawh pahin rapchung a thing hak lai chu a chuh lawka a um ta. A pasal lah chu baklêngin a tlan chhuak. A tlan chhuah pahin leika thilpum a raptliak, a tlahlawlh. A nupuiin a nangching tawh si, a pasal tih hre lovh vuak a tum. Chutah le, a pasal lawm si vuak hlau bawk si chuan kut khum dai dai chung hian, ‘Siami, i tîha e,’ a tikhur hlak hlak mai e, an tia lawm,’ a tia. Tlangvalho chu an nui khiah khiah hlawm a.

Chutah **an** zinga pakhat chuan, “Thusawithiama kha,” a **han** tizauh a. Ani bawk chuan, “An tia

lawm, pa pakhat hian Biak-ingah thu a sawi ve a. A sawi tur thupui chu ‘Thenawm chung a that chhuah thu’ a ni a. A han sawi tak tak ta mai a: ‘Tuemaw, Jerusalem ajanjin Jerisako khuaah a kal rawk vei a. Suamhangte a tawk ta blauh a, an vaw hrep a, kawng thlangah an pahi thla a. A then hnimhlingnei zingah a tla a, a then pialtlep lei panah a tla a. Pialtlep lei pan a tla chuan, ‘ka tui a hal e,’ a ti mai. A, unaute u, chu chang chuan ‘ka tui a hal e’ a ti lo, thlalera mi aurawl pawh khan a tivawl vawl a. A nakin deuh hnu-ah pawh a ti leh vawng vawng a. Chu veleh Baibul chuan, ‘âw’ a ti mai. Chanchin tha Marka ziakah chuan ‘tin’ tih hi ropui takin a chuang a. A ni, chumi avang chuan tirtikoh Pawla sawi ang khan awm ka tum ta a. Ka tumna Lalpan mal a sawm a, Haleluia Rom bung nga châng thum ka nih hi. Chuti ang bawk chuan ka unaute u, Isua hnenah inpe ula, amah nen chêng za (100) in lo ni dawn zuk nia. Hla-in, ‘ka inpe ang, ka inpe ang, nangmah nen chêng za turin’ a tih hi in hre ngai em? Isua chu chêng sawmkualhepkua (99) sim leh chuan tur nei lo a ni a. Keini hi chêng khat (Re.1/-) kan ni deuh ber bawk a. Isua hnenah kan inpek chuan amah nen ‘chêng za’ kan ni dawn a nih chu.

“Tichuan, buaina tê nen kan chhuahsan bawk ang. Unaute u, hla-in ‘buaina tê nen ka chhuahsan ang’ a tih awmzia hi in hria em? Buaina tê a awm a, buaina lian a awm ‘bawk thin. Buaina tê ‘chu

dan naranin kawnglai huh dup a zun te, kawmthlang te antam zutna inpaih khum fo te, thenawmte nek zawng a huanpal pin chin te hi buain tê chu a ni. Isua hnen a kan inpek chuan, chung buaina tê zawng zawng chu kan chhuahsan tawh ang. Aw le, kan thu hnuhnung ber hi a pawimawh ber chu a ni, ngun lehzualin lo ngaithla rawh u. Kan thu sawi tâk zawng zawng kha Lalpan malsawm rawh se,’ a a ti e, an tia lawm,” a han ti chu an nui khiah khiah mai a. Tlangval pakhat phei chuan a lo lak fuh bik a, “Ka laihru,” ti khawpin a let tawp tawp mai a.

Chumi hnu chuan pakhat hian, “Uisa tuizia kha,” a rawn ti leh zauh a. Mahse thenkhatin, “I mu tawh zawk ang u,” an tih tâk avang chuan mut zai an rel ta a. Chuti ringawt zan tin mai chuan fiamthu dang lo, a chang leh thawnthu an ti, an phûl hlut thin a. Chuti ang fiamthu hawkak sawina kar a khawsak ve pawh chu Liankhuma chuan a zo lo lek lek thin a. Mahse tlangval a la nih ve miau avangin a inthiarfihlim mai thei rih bik bawk si lo.

16. KOHHRANAH

LANKHUMAN Pathiana lawmna a neih hnu chuan ni khat chu Thankimi nen an inkawm a. Liankhuma chuan, "Kimi, hman a i puan tah lai a ka lo len țum a, 'hei, i chhiar atan tiin Pathian lehkhabu châng ka lo chhinchhiah kiau a sin,' i tih kha i la hria em ?" tiin a zaws a. Thankimi chuan, "Engtik lai ka puan tah țumin maw ? Ka va han hre tawh lo ê," a ti a. Liankhuma chuan, "Kha maw le, mei kawng ka sial hawn a ka lo len khan," a ti a. Thankimi chuan, "E, e, e, hre leh lutuk ang chu, si a. Khawngaihin khata lehkhabu kha han la teh, ka han zawsng leh teh ngat ăng, tunah zawsng i chhiar duh tawh awm si a," a ti a.

A han keu leh nap nap a, "Heti lai hi a lawm, bung sawm châng sarihna kha," a ti a, keu sa-in a a pe a. Liankhuma chuan a han' bih vang vang a, "Tak tak maw, heti lai lo deuh hi a ni lo maw? A nîh si chuan a va han mak," a ti vâng vâng a, ring-hlel deuh chungin a han zaws a. Thankimi chuan, "Ni e, khati lai chiah kha a lawm, ka la hre chiang khawp mai. Vawi khat pawh naupang inkhawmpui a țantu ka nih țumin ka cbhiar tawh nghe nghe," a ti a. Liankhuma chuan, "Heti lai tak hi a lawm ka thil hriat hmasakber chu. Kan vengte sipai țang tur thlah zan a inkhawm ban a ka hrilh thawi che, mahse ka hrilh leh duh tak tak si loh che kha, i la hria em?" a ti a. Thankimi chuan, "Hria e," a ti a.

Liankhuma chuan, "Tunah zawng thil engkim a in-her danglam zo ta a, ka han hrilh vek tawh ang che. Kha thlahna inkhawm kan neih kha kan veng lo hal zan a nih kha, i la hria emaw ka hre lo. Kha kan khaw lo hal ni khan a lawm mi danglam tak ka hmuhin min hrilh, mak ka tih em em chu," tiin a thil tawn leh hriat zawng zawng chu Thankimi a hrilh fai ta vek a.

Chung a thil hmuh leh a hriat bakah pawh : Mi luhlul leh sakhaw lam reng reng a ngaih sak ngai lohzia te, amah Thankimi a hmangaih dan leh Thankimi thu sawi a hriat thiam phak lohzia te nen lam chuan engmah zep nei lovin a hrilh ta vek a. Liankhuma chuan, "Pathianin nangmah hmangin min ko a, mahse sual remchan nan hman ka tum a. Mahse nang chu Pathianin a ven tlat che avangin ka khawih ngam loh turin i nunna chu ka tan zahawm takin a thuam a. Chumi hnu-ah ka sualna thunun turin natna-a min thanun bakah chu natna chu ka tan kohna ni nghal fawmin min zawng leh a. Mahse chuti chung pawh a ka la hriat theih chuan si loh avangin, ani chuaq min rawn hnaihchilh sauh sauh a, ka hmaihmaah ngei ka tana a tuarna chu a rawn hlim lang ta a. A chu a pawh chu kei chuan tlan-san tumin hmeithai zu-tuitling a len botir ka la tum ta zel a. Chumi hnu-ah zawng a ngaihna awm ngangin min hre lo a ni ang chu, hmun leh hmunah tlansan ngam rual lohin min kar let ta tawp mai zawng a nih hi. Ka thinlung hi a chhun tlang a, a

seng ruak leh vek a. Chutah thlamuanna a rawn chhungkhat ta bawk a. Ka hming hnaisailo hian thiām a chan theih nan pa hmaah min din sak tawh tih chu ka hre chiang ta chauh a ni," tiin a chan-chin chu hlim takin a sawi a.

Thankimi chuan, "I hetih hun hi nghakin ka taksa chu Pathian tan leh i tan ka vawng thianghlim hram hram a. I tan mittui tla chung leh mangang rawl tawp chhuahin ka ṭawngṭai thin a. A tawp a tawpah zawng a hun takah Pathianin min rawn chhang ta a nih hi," a ti a. Liankhuma chuan, "A ni khawp mai, amah chauh lo chu min tilawmtu an awm loh avangin Kimi, nang pawhin min lo ṭawngṭaipui reng ang che aw. Kei zawng ka sualin ka luhlul em a. Tunah pawh hian a hmingin ti tē hian lawm ve lēp lēp mahila, eng emaw hlekah ka chau leh bel mai ang tih pawh ka blauthawng hlel lo a sin. Hun rei daih loh mawlh hi ka inhlau-thawng a. Chuvangin min lo dilpui sauh sauh ang che," tiin a ngen a.

Ani chuan, "I tan ka tlanchhe ngai lo ang. Tirhkoh sawi angin, 'Kristaa siam puitlin a i awm bmaloh chuan nau veiin ka vei reng ang che. Tin, i sawi fo thin nupui pasal chungchangah erawh chuan, ka ngaihdanin hun la rawn inher mai tur awmin ka hria. Kan thinklung chu pumkhat ni tawh mah se, kan taksa lam pumkhat ni tur a remkhawm kan la nih ye rih hma si hi chuan, kan mihrinna hian lo

hmanhmawh lo phawt mai ila. A hun takah Pathian bawkin a la rel maiin ka ring e. Hetia nang i lo awm tâkah hi chuan Kohhran pawhin dan chhungah an lawm luh thuai che ka ring a. Isuan, ‘felnazawng zawng ka tan hlenchhuah a mawi a ni,’ a tih ang deuh khan, dan chhungah i’n lut ve phawt ang a. Chumi hnu·ah zawng mihring leh Pathian mit hmu·ah nupa kan la ni dawn nia.

“Hman a nun thim a i awm lai a i duhna leh beiseina zawng zawng pawh kha Krista chuan a hmangaihna khawvar engah kan chungah a rawn tipuitling dawn hnai tawh si a. Hlim taka a rawng bawl dun tur a min buatsaihna chu a rawn thlen famkimtir dawn tih ka hriatin ka hlim em em a sin. Pathian hnenah lawmthu sawi kan va han ba tam em! Kan damchhung nite chu Lalpa rawngbawl nan kan hman tluanchohuah dun theih nan khui lovin i ɣawngtai ɣho ang aw,” tiin lawm avang a mittui far zawih zawih chungin Thankimi chuan Liankhuma chu a en a. Liankhuma pawh chuan a tuar zo ta ngang lova, Thankimi biang leh a biang insik tirin a hma lam aṭang chuan a pawm ta ngawih ngawih a. Thankimi chuan, “Kan inhmangaihna hi Pathianin malsawm zel rawh se,” a ti a. Liankhuma chuan, “Ka lawm’ e, kan ɣhatna turin Pathianin kan chungah a hmangaihna a lantir a, a lantir zel ang tih pawh ka beisei,” a ti a.

Khua a lo favang leh ta a. Khawvel indona chuan a chin san sawt em avangin thuthang ɣhen-

khatah phei chuan, 'Kumpinu sawrkarin Mizo tlang-val zawng zawng sipaiah a la lui dawn,' tih te a lo thang zel a. A rana rana lo mah ni se, Liankhuma chuan 'tak dah' dawnjin mihring chin hriat loh, a hun hma deuh mah ni se, Kohhran dan chhunga luh a dil ta chawih a. An Kohhran chuan an han ngaih-tuabin awm an tihpui ve avangin, an bialtu Pastor inkhawmpui kal tur lo thlen remchan lai chu den-chhenin baptism a chang ve ta a. Khuangchawi thla vanglai tak a ni a, Kohhrana Liankhuma an lawm luh dawn zan chuan khua a nuamin thla a eng em em mai'a. Thankimi pawh thatho takin a inkhawm ve a. Liankhuma chuan Kohhran mi leh sa nih a duh nachhan a sawi hnu chuan a chanchin tawitê sawi a dil a. Thankimi chuan ngun takin a lo ngaithla a, a sawi lai la la te chuan a hmel te chu tha sawt sawt hian a bria a. Mihlimho hlei hlei chuan ngaihnawm an tiin, an thinlung ziat lai deuh a sawi lai te chuan an lo 'Halleluia' ɻawt ɻawt hlawm nen, chumi zan chuan inkhawm an blung hle mai.

17. KHAWMU CHAWI

HAPCHAR laiin Kapthuaman Rozami rim turin palai a tir kha a ni a. Mahse a rem tak si loh avangin khawtualah a awm ta mai mai a, chumi kum chuan eng riva dang mah a nei lo. Vahsan lak a lo hun a, tum lawk pawh awm lovin Rozami u Hnuna chu a indan tâk that si avangin Rozami chuan a u indan thu leh an chhungkaw khaipa ber a nih si avang a tum ang a thil a kal theih loh a hlauhthawn thu chu tawitêin Kapthuama chu lehkha-in a hrilh a. A lehkha-ah chuan :- “*Kan monu leh ka pa an inhrawn thiam theih meuh loh avangin tum lawk pawh awm lovin k'u Hnuna a indang that a. Mualpho zau hmaa an indan mai tha zawkin kan ring si a. Ka u a indan leh takah si chuan kumin chu ka naute hlo ka han thlawhpui leh lo thei dawnin a lang lo a. Kumin favang lami erawh khi chuan ro kan rel tawh dawn nia. Khawngaih takin min lo ngaithiam hram hram ang che, kan chhungkaw mi an loh vang a ni e. Favangah zawng i tih ang kawng kawng chu kan zawh tawh dawn nia,*” tiin thu dang tampui pawh sawi lovin an chhungkaw harsatna avang a rokhawlh-na a awm tâk dan leh a inhuam dan chauh chu a hrilh thuai a.

Chutia pumpelh theih loh bumrotu thil dangin a tlakbuak leh tak si avang chuan, chumi kum ṭhâl chho pawh chuan engmah riva nei lovin an awm leh ta a. Chutih lai chuan indona a hluarin râl a zual

sawt hle a. Mizo tlangval tam tak pawh indona lamah an liamin khaw ḫhenkhat phei chu khawlai reh rawih khawpin tlangval pâwnthuah-khai chu sipaiah an liam fai tih theih a ni. Kapthuama erawh chu a pa'ñ kal ve a phal loh avangin mahni khawzawl-ah a la awm a. Vailem chang tlangval ḫhenkhat liam hmasa chu mahni khaw lamah chawlh la-in an lo chuang chhuak leh tawh hlawm a. Tun hma te a eng a ngaih vak hleih loh tlangval ḫhenkhatte chu intivei takin tual an leng a. Nula lahin an lo pâkin an duh duh an thing titih ta mai a. Sawrkar zarzo leh thlakip hlawh la ngang an nih avângin incheina leh khawlai lenna tangka an lo nei deuh nge nge si nen. Tualchhung a mi khawsa thei pangngai fapate ai aiin nula lakah an tlatlum ta zawk mah mah a. Sipaiah ḫang ta lo se an neih phak uk loh tur nula ḫha chu an thing ta nawlh nawlh hlawm a. Chung avang chuan Kapthuama pawh chuan Rozami chu a ngaihtuah rilru deuh ḫin a.

Ani Rozami pa lah chu kamding leh tlem a sawrkar zar zo phak deuh chin tawh fate tan a duh zel mai mi a lo ni chhap nen. Chungte nena a han dawnkhawl chang chuan Rozami pawh chu lung her ve mai tur ang te hian a suangtuah ḫbin a. A chang leh, "Min hmaangaih ve em kha maw, chung thil mai mai chuan a kuai her zo em lo ang e," te a han ti leh ang lawi rilru bawk a. Chuti ang a inngaihtuah buai tak chung chuan khawhar takiu mahni tual-

chhungah hna a thawk sauh sauh a. Chumi kum pawh chuan Kap̄huama te lo chu thlawh a nuam leh em em mai a. Buh a tha si, a nauten ram an jan ve tawh hlawm avangin an kut a rualin thlawhhma an la zau si. An lo pum mai chuan chhe lai pawh awm lovin buh kung leh buh kung hlirin a khat hmuk mai a.

Kawl a ni chhuak chhiarin an feh chhuak ve tuk tin na a, thlawh tur awm mu mal hek lo. Thlawh-lai tuai-vakâwl leh chhehhnawk an lawr zeuh zeuh a, chhehrâwp luiah an cheng nileng mai thin a. Chutia anni an awl em em lai chuan leh lamah Than̄huami te chu tul a sa lohin an lo tul ve thung a. An thlawhhma hlat kum a nih avang a an buh tuh ramriahin a nghawng a. Hlo thlawh tul lai takkin a thawk thei tha zawng sikserhin an tlu fai vek mai a. A dam hmasa Than̄huami lah chuan a phei-khawngah ngangte hling a han vei zui leh si nen. An lam hla neih kum leh an chhiat chhuah kum a in-nang a, tul a phung pawhin an lo tul lo thung a.

Chutia an tul em em lai chuan tlangkam aṭang-in Kap̄huama te awllen thu an lo ral hriat a. An mangang chuan hlo thlawhpui turin Kap̄huama chu an chah ta châwr mai a. Kap̄huama lah chuan Than̄huami te puih chu a lo chak sakhai bawk si nen. Tichuan, Than̄huami te pui tur chuan phei-khai zang t̄akin Inrinni zing chuan a kal ta nal nal a. Chumi zan a Rozami inkhawm tur chuan Than-

ṭhuami chu a rawn sawm a. A rin loh tak a Kapṭhuama a han hmu phut mai lawm lutuk chuan a awmdan a theih nghilh a, a za deuh chūk satlhah ringawt a. Titi phungleng eng eng emaw an sawi hnu chuan, inkhawm loh mai pawh duh zawk rilru tak chungin inkhawm turin Thanṭhuami nen an chhuak dun ta a.

A tuk Chawlhni chuan Kapṭhuama leh Rozam. chuan inkawmna bulfuk tak nei lem lo mah se, an rilru chu engmahin a la kuai her lo tih chiang tak-in an inhre thei a. Chawhnu inkhawm ban phei chuan Rozami chuan YLA thilah pawimawhna a neih avangin Kapṭhuama nen pawh inkawm hman lovin a pelhesan a. Mahse rilru ngaihngam tak chung a ḥenrual dang inpawlsan an nih avang leh Kapṭhuama pawh cham khawmuang ve rih tur a nih avangin a tu ve ve pawhin an inkawm lo chu an la runthlak lem lo. A tuk Thawhṭanni zing chuan Kapṭhuama chuan riah luh a rawt ta tlat mai a. Thanṭhuami pa chuan, "Riak lo e, nat a hlauhawm em mai, a phai si a i nat ve hlauh zawngin a pawi dawn em mai. Ti hian lāngin feh beuh beuh ula, a ni tam zawk mai ula hna a zai tho a nia. Tlang-val tan phei chuan feh kawng leh zan lam a nula rīm fahran pawh a thlakhlelhawm a lawm," a tih pawhin Kapṭhuama berin riah a rawt lui ta tlat si a. "Ka puīh theih che u chhung reilote na na na chu lan zawng hna a kal lo em mai. Pathian zarah

eng em kan ti lawng e. ‘Vaimim a par tawh hi chuan ram a thiang tawh a, nat a hlauhawm tawh loh’ an tih ngai kha maw. Kar hniih bak chu ka pui thei bik kher lo mai thei che u a. Chumi chhung chauh zawng luletin kan ṭang ve ang chu. Kawlvalen-chbam aṭang a mangang a mi rawn chah ta sa sa,’ a tih tlat avangin riak tur chuan an thawk ta a.

Thanṭhuami pawh thei leh thei lovin lunglam-tu leh bai fabran pawh lo chhuan sak ve turin a bai liam ve ta a. Kapṭhuama riak lut tur leh Rozami feh tur chu kawngtluanin an kal dun a. Thlawhhma lan theihna hmasaber aṭang chuan an lo leh an riah-na tur te, Lalpianmawii te lo te chu a kawhhmuh dan dan a. Thanṭhuami te lo leh Rozami te lo lah chu a inhlat hle mai lehngthal a. Inthlahlel tak chung a an inpensan dawn chuan Rozami chuan, “Inrinni ah chauh in rawn haw chhuak dawn si a, kar a rei duh dawn hle zawaq a nih hi,” a ti a. Pēngah chuan an ding dun vang vang a. Inthlakhlelin tawp-intai a a neih chuan loh avangin inen zui vawng vawng chungin an inpensan dawa ta a. Kapṭhuama chuan, “Inrinni chuan di-hnah suih a he lungpui chung a inchhawlhuaiah aw,” a ti a. Rozami chuan remti tihhriat hmel tak a ṭawng̃ chuang lo hian a melh ngui nghajih a. Inthlahlelte pahnih chu riilru thla-muang hlim si lovin an in-mangṭha chuai raih a, an inpensan ta a.

Kapṭhuama riah lai chuan ‘Rozami chuan Thanṭhuami te lo lam chu a thlir a thlir ṭhin a. An bung

lai an lan theih loh pawhin an riahna thlâm kawngka inhawng thim nal nal tal chu khawhar takin a thlir a thlir a. A feh kal lam lahin a thlir hmasaber a, a lo sul haw lahin a lan theihna bnuhnung ber aṭang chuan a rilru-a ‘mangṭha’ mawlh mawlh chung hian thlâm kawngka inhawng thim nal nal chu a thlir liam vawng vawng ṭhiø a ni. Chutih lai chuan Rozami pa u fānu Remchhingi chu an unau a tlum ber a nih bakah an unau hmeichhe piang chhun a ni a. A nula ve ur ur tawh a. Unau sal rual tak kar a hmeichhe pakhat tumbu vuih ve ngawk ngang a nih avangin a nuṭate-ho cuuan an duat tlang hle mai a. A ute leh an chhungkhat lāinate koh duatna a zarah mi tinin ‘Chhingpui, Chhingpui’ ti-a koh theuh a ni a. Thenkhat phei chuan ‘Remchhingi’ a nih pawh an hre lo hial a. A nutate-ho chuan tu-man nupui an la nei lo a, an upa-ber erawh chuan chutih lai chuan neih a tum rilru chauh a ni.

Chhingpuii chu unau hung tak kar a hmeichhe mal pian ngang a nih avangin, tuisik khai leh sek-rek khawih ilo-ah te, la deh leh in lam pawipang khawihah te a ṭul thei hle mai a. Tet tê aṭanga a thawh than a nih avangin a naupan ngaihtuahin fel pawh a fel hle a. A nu lah chu mi kawchhung nat nei, ramtuileilo a bawksiwp a nih avangin a nu ai engkim thawh a ṭul a. Chuvang chuan, thlawh-hma kawng pawh zawh thei lovin in lam hna sekrek ngawt pawh chu a thawh tham a tling a. Chumi kum chuan Chhingpuii chuan a ute riah chaw fai reng

KHAWMU CHAWI

101

a tul ahnuhmanah a nu enkaw ~~a ngai bawk si a,~~
tul thei ang reng hle a. A pa ~~chau~~ ~~enkaw~~ bawk
thin mah se, azawng a zaa thut chih rawt hman a
nih si loh avangin in lamah chuan an pafa-in an lo
tul ve em em thin.

Inrinni vawi khat chu, a ute ramriak haw chhuak
tur khai chhuah pah leh anhnah leh therhlo dangte
lak pahin Chhingpuii chu a feh ve a. A ute chuan
a bun ve chu phût hauh lo mah se, amah zawk chuan,
“Ka thiante zawng zawng pawh tumah ramtang lo
an awm tawh lo, hlo thlawh ka thiam lo bik ang,
ka zir ve dawn,” a ti a. A ute karah chuan chaw-
hma chanve emaw chu a han bung ve lauh lauh a.
A bula tang a u chuan, “Mami, hei hlo thlawh i
thiam khawp hi maw le, lawm neiin ramtang ve tawh
la chuan min zangkhai tawh dawn ngawt hi,” a ti
a. Ani Chhingpuii chuan, ‘Ka châk khawp a sin,
ka feh ve thin tawh tak tak ang aw. In awm ka
ning tawh em mai,’ a ti a. A u pakhat chuan,
“Chutia lawm i neih dawn chuan i lawm tur chu ka
hria, a bming bul pawh ‘R’ a nia(h). Chawlhni
hmasa pawh khan Mualveng lamah,” a lo ti a.
Chhingpuii chuan, ‘Ka u pui hi i daw roh, a ni te
chu a ni teuh lo, ka ngei ngei nen,’ a ti tan tan a.
A u vek chuan, “Ani a nih lohin tu nge? Ani lo
sawi tur a awm em ni?” a han tifiam leh a. Chu-
tia fiamthu nen a an hawk an hawk lai chuan Chhing-
puii chuan, “Ka u, Aizawl kal ve ka tum a sin,
ka pa pawh ~~ka~~ dil a, a phal,” a ti a. An upa ber

chuan, "Engtikah maw?" a lo ti var a. Ani chuan, "Eh, tun Thawh̄tan maiah hian, nāng pawhin i tum a ni lawm ni?" tiin a žawt nghal a."

A u pakhat leh chuan, "Mami, chutia Aizawl i kal daihin i thawh ai tu nge lo thawk ang ?" a ti a. Chhingpuji chuan, "E, tumah, thawh tur a awm hlei nem. Buñ ei lak a tul si lo, bunfai ni se fairel ka khah bakah ip lian khatin ka dah bawk si, thingtuah lak a tul bawk si lo. Tui lañ chu ka pan a chawi thei tho si a, ka thiante nen'kal kan lo tum urh ble a sin," a ti a. "I thiante chu an chhungte kal ve tur an awm em ni?" a u chuan a han ti leh a. Chhingpuii chuan, "Awm awm teh a, tun Nilaini khan Mawii u sipai kha a lo haw a, a bungrua la tur a kal an tum a lawm. Aizawl pawh vawi te khatmah ka la kal ve si lo, motor hmuñ ve ka châk. Tin, chu lo-ab naupang inkhawmpui hun a hak tur kawr inang theuh kán thijan zaho-in lei kan tum a, ka kal ve em em ang. Nangni pawhin in phal ti raw," a han tizui a.

A u chuan, "Chutia nang ber Aizawl i kal daih te chuan 'R' tiñ lam khua a bar lutuk ang a sin le," a lo' tifiam a. Chhingpuii chuan, "Min dem min dem teivet suh, a hmel' chhiat chhiat nen. 'Nang pawh Thanhuami ban' i hmer ka hmu," a han tivin tak a, an nui ta dar dar a. Chumi Chawlñi tlai zanriah ei kham chuan Chhingpuii chu a Aizawl kal-puf tur a thiannu te iñah chuan a kal a, a u' pakhat

Aizawl kal tum ve tho chu a lo awm a. A thiannu chuan, "Naktuk chu hma deuh hlekah aw kan kal ang. Ka rawn sawm phei hma lōh che leh' min lo nghan reng dawn nia. Kan kal hma deuh loh' chuan tunlai chu tlai ruahsur a ching si a," a ti a. Chhing-puii chuan, "Ni e, kei phei chu ka insiam zo' a ni deuh tawh mai. Naktukah ka ar ken tur kañ man ang a, ka inpeih a ní mai," a ti a. An pahnih' chuan phur tak hian, "Awi naktuk thleng' thuai' thuai' se ti rawh, khawi nge kan ban ang?" an ti sauh sauh a.

Chutia an Aizawl kal châk helhhawlh an phul hlut lai chuan Chhingpuii u chuan, "Mami, buhfai kha i lo phur duham viau ang e. Kei pawh nak-tipah ka lo kal ve dawn tho a, Aizawl-a ka rawn nan hman leh dawn tho che avangin, pawisa i indaih loh deuh pawhin ka pe mai ang che. Lam hla kal thang lo in ni a, ke ruh na duh deuh a sín, zang tê-in phur ang che. Kawng lakah tui a hal e tih vang-in an in țeuh țeuh ngai lo, chauh na duh bik deuh a nia," tiin a naute Aizawl kal tur chu a lo hrilh a. Chhingpuii te in chu Aizawl kawng kawtchhuah tawntirh ber kawngpui chhak chiah a ni a. Kawngpui thlang lamah chuan in dang a awm lo a, favai pahna hmun a ni a. A tuk zingah chuan Chhingpuii ute chu mi ina riak an nih blawm vek avang leh riah luh leh an tum loh avangin an hman-hmawh lo pheng chu tumah an la rawn hawng hman lo'a,

Chhingpuii chu a pa chuan, "Mami, hei buh thun khat chauh tak tak laklawh deuh mai a awm a, i kal hma-in han chhu chip lawk ta che. A thlei lam te chu i u Rozami te pawh kan lo thleitir mai ang a, nang nula-ah han chih lawk teh," a ti a. Chhingpuii chuan thatho lo zet hian a chawi chhuak tāih tāih a. Thlak hnib khat emaw lek a chhu kauh kauh hman, a thiante Aizawl kəl tur helhhawlh chhuak hma chuan, "Chhingpui, hawh, i kal tawh ang," tiin an rawn au ta mai a. Chhingpuii chuan, "Ka pa, ka dah mai dawn, chu ka thiante pawhin min au tawh si," a ti a. A pa chuan, "Mami, han chih lawk rawh, a tlem em kha," a ti a. Chhingpuii chuan a han chhu leh kauh kauh a, an thiannu hnuhnung-ber chuan a rawn au leh ta a. Chhingpuii chuan, "Ka pa, ka dah mai dawn, ka thiian turte pawh an liam zo tawh, chaw pawh ka la ei ve si lo," a han ti leh chu, a pa tbin-butut nei ta chuan, "Han chih law law rawh ka tia ni lawm ni, tuna tak a pa te thu 'ka hnial e' i han tih chu(h). Aizawl chu i va han kal rua lo em" tih leh Chhingpuii ema a ar ken tur a əwt a mi chu a chhuah ta daih a. Sumhmuna ar lo tlan chhuak chu Chhingpuii chuan, "Â, ka ar a chhuak," tih leh man a lo rual a. Mahse a pa chuan, "Lo man khanglang sub, ka chhuah a nih kua, Ai zawl zawng i kal dawn chai lo e aw," tiin sumhmun a h a chhuak a, Chhingpuii chu thingkhawn ləma: a nam chho dawrh a. Chhingpuii chu a ʃap ta fə: fap a.

Chutia a ɻap ta chu a pa chuan, "E, e, ê..., ka ɻap i tia lo ? Aizawl te zawng kal tum chai suh. Iuna taka 'de, dê, dê,' i han tih chu," ti a ben pah-in, "Hei, vaimim kâwr hi kawmthlangah zu paih rawh," tiin vaimim kâwr dahna dawrawn chhia chu a hmehbel nawk nawk a, a luhsan ta a. A pa chuan tukverh aṭangin a zuk thlir a. Favai paihna hmun-ah chuan a sir a em ruak tluka a ɻap fap fap lai chu a zuk hmu a. A pa zuk thlir hnu lawk chuan Chhingpuii chu Khawmu-in a rawn chawi ta a ni. Chhingpuii thlaphang chuan a râwl tawp hian, "Ka nû, ka nu, ka nu...", a ti vawn vawn a, ngaw ril lamah a au lut ta vau vau a, a tawpah chuan a reh ta hmak a. Mahse chu a thawm chu a pa chuan a hre miah lo.

Chumi hnu lawk chuan Chhingpuii u, a tuk a Aizawl kal ve tum kha a lo haw a. "Mami chu i phurh rihtir viau ang ka ti. Lam hla kal ɻhang lo a ni a, kei pawh naktukah kal ka tum tho a, a phurh rih viau chuan a chau hle tur a nia," a rawn ti lut a. A pa chuan, "A kal leh blei nem," a ti a. A ni chuan, "Eh, eng a ti nge? A châk tehlul nen, a peih leh ta lo deuh cm ni?" a ti a. A pa chuan, "Buh hak ɻan sa thun khat pawh tling lo a awm a, ka den tir a, 'ka dah mai dawn' a ti a ti fahran a, ka thinrimin ka kaltir phal leh ta lo a nih kha," a tihmuk a. Ani chuan, "Leh mai mai ɻhin, an châk teh reng nen. Nizan pawh ka lenna-ah a lo kal a, an helhhawlhin ɻhiante nen a kal tum ngang an ni

a, tun aia remchang pawh hi a awm leh tawh zen zen lo ang a. A thuhrimah buh ni se a deng khawl rei rui a, a tirh a intirh ngeih loh a nih chu, a kal ngei ngei tur a ni. Khaw nge a awm? Vawiinah kal lo pawh ni se, naktukah ka rualin a kal tho tho. Ka pa hi chu i sual thin em mai, tunah khawnge a awm reng reng?" a han ti leh a.

A pa chuan, "Vaimim kâwr paihah ka tir a, nichin kha chuan kawmthlang favai paihnaah khuan a ṭah fap fap kha," a ti a. Ani chuan, "Tah pawh a ṭap reng ang chu, nula an ni ve tawh a, inhauh hi chin tawk i hre lo lulai em mai, keiman ka'n ko teh ang," tiin kawmthlang lamah chuan a chhuk thla ve ta a. Favai paihnaah chuan a em chauh chu a lo tlu ngât a, a u chuan, "Mami, Mami," a han ti dap dap a, mahse a reh vang vang mai a Chutib lai chuan nu pakhat hi a lo kal a, "Ngawi teh, tun lawk tak tak khan hmeichhe mangang rawl tak hian, 'ka nu, ka nu, ka nu , ' ti vau vau chung a ngaw ril lam a liam thla ta vawn vawn hian ka hria a. Mahse ka bengchhe ri-ah ka ruat avangin barah ka khawn hlei lo a. Chhingpuii a ni ta phawt ang aw," a rawn ti ta mai a. Chhingpuii u thinrim chuan beidawng râwl tak hian, "U hu! tu dang a nih loh tawp chu, a va pawi....," ti vang vang chung-in vin fe hian a pa a au a. "Mami a bo ta, kei chu a zawng turin ka kal nghal a ni mai," a ti a. Insiam leh hrarpa tawh chuang lovin, "Mami," ti a au chung zelin ngaw chhungah chuan a lut ta nghala.

Chhingpuii bo tuk Thawhtanni chu Kap̄huaman Than̄huami te a puih kar hnihad tur a ni a. Chhingpuii bo thu chuan khua a khah nghal avangin Kap̄huama pawh chu zawng turin a chhuak ve ta nghal a. A kal dawn aṭang reng chuan Kap̄huama chuan hm̄tu nih ngei tumin, a hmuh hma zawng a beidawng lova zawn tumin vaihlo pawh a pai âm lawk a. Chhingpuii chu Rozami pa u fa ngei a nih avang leh, a hma laia a palai an lo hn̄ar tawhna chu hrengin, ani mi ahluan a tlangval tlawmngaih tina mi si chuan thangthat lak tum urh takin a chhuak a. Chhingpuii zawng tur chuan a khawnâwtin nau-pang leikang deuh chin zawng zawng nen an thawk chhuak fai vek a. Mahse thei reh takin a reh vang vang mai a. A hn̄uhma hmuh tur awm si lo, a thawm hriat tur awm bawk si lo, a ni khat ni aṭang reng chuan an beidawng rilru theuh a. Mahse a pachhuakin an pil ta vang vang hlawni a.

A bo ni phei chuan tlangval tumah hawng an awm lo. A zawngrtu tlangval riltam blau-in nula hovin chawfun leh tui-um nen ramhnuai lam an pan bawk a. A tuk Thawhlehni pawh chuan an zawngrileng zankhua leh zak a. Mahse eng riva mah hria an awm theih loh avangin inkoh chhuah vek a, zawn dan awmze nei deuh a chan inseum a zawn an rel avangin an han inko chhuak leh rih a. Khaw thenawm lamah pawh thu an thanin an khaw thenawmte pawh chuan an dap theih ang angin an lo dap ve a, 'Mihring chin hriat a nih loh avangin tumah thiān

nei lova kal fal loh tur' tiin tum bik lam neiin an insem leh ta sang sang a. An inkoh chhuah vek lai a kim lo an ban indap chuan Kap̄thuama chauh a lo awm ve ta lo a, 'ka hmu' ti lah chu tumah an awm bawk si lo. Kap̄thuama a lo haw ve lo tih Rozamin a hriatin a mangang em em mai a. Ni thum lai chaw pawh ei tawh lo a nih avangin ril̄tama a thih bial tawh a ring a. A nau Chhingpuii a ngaihtuahna ai mahin Kap̄thuama a ngaihtuahna chu a nasa zawk a.

Tichuan le, a thawh hnihilnaah pawh chuan an liam leh ta sang sang a. Zirtawpni a lo thleng ta hial a, Chhingpuii thiante Aizawl kal pawh an lo haw leh ta a. Anni chuan engmah la hre hman hek lo, an kawmthlang a an kal lai chuan, "Chhingpui kan lo thleng, engah nge i kal ve leh si loh?" tiin an rawn au haw a, Chu a thiante thawm chu a hriatin Chhingpuii pa chu tapkunah a mittui a lo tla zung zung a. Chhingpuii thiante pawh chuan chan-chin an hriat veleh an phur an nghat lawk a, hah pawh sawi lovin a zawng turin an lian nghal ve zel a. Tichuan, a khawnâwtin, a khual a tualin an phek zawn ta a ni. Mahse Zirtawpni pawh chuan thawm engmah an la hre chuang rih lo.

Chhingpuii bo tuk (Thawhṭanni)-a Kap̄thuama thawk chhuak ve ta chuan a tum ang ngeiin Chhingpuii chu a hmu ta a. Amah Kap̄thuama sawi dan chuan :— "Khatia a bo tuk a ka zawng ve ta kha keimah chaubin ka kal zel a. Ram chin ka hre si

lo, zawng ni fawm chungin ka pingpei kual mai mai a ni ber e. A ni thum ni Nilaini khan ral hla tak a hmeichhe mangang au vau vau rawl hi ka han ral hriat a. Tichuan, a lam pang ni a ka hriat chu ka pawng pan ta ngawt a. Kal-khan ka hriat si loh avangin ka en zawn a, ka kal tawp ringawt mai a. Ka ril lah chu a tam em em tawh mai si a, ka tawn ang ang changel-laimu te, theitit-bum leh raichhawk zik te' chu kal pahin ka han hmawm leh ang mawlh mawlh thin a. Ngawpui ngawta deuh mai hi ka va lut a, mahse khua-in min thim hnan leh ta bawk si a.

“Zanah chuan hnah hlai deuh ka hmuh theih ang ang ka inzar hliah tit tet a. thingbul nghengin ka thu tlaivar mai thiil a. A tuk Ningani zingah chuan chu ngawpui atang chuan ka chhuak a, tulno hi ka thleng a, khawi ram nge pawh ka hre lo. Tulno chu ka han sakhi chulram fan thuak thuak a, mahse ka rin loh deuh avangin ngaw lam bawk chu ka hrul thla leh ta a. Fur chhe lai ngang a ni a, ngaw chhung lei lah chu a hminin a nal em em mai lehngthal a. Ka chau tawh bawk a, chuti lai ram zim teah chuan ka nileng ta a. Zirtawpni kha a lo thleng a, ka bei a dawng deuh tawh bawk a, hawn lam hnaih tha zawkin ka ring deuh a. Thiante thawm lah chu a ni hniih ni atang phei kha chuan ka hre phak tawh lo reng reng bawk si a. Keia ngei pawh chu min ngaihtuah ka hlauh avangin zawng pah ni siin in lam hnaih ka tum ta a.

"Chawbel hmin vel ka kal hman ang e, a hmu-n-hma thu-ah chuan fing tam phei zawng a ni lo ang, kawrtē kamah hian a kawrfual chu a lo tla huh niai a. Amah Chhingpuii chu la hre hauh mah suh ila, ani kawr lo chu tun chung ramrīlah thlauh azengin ka ring lo a, ka chhar a, ka ka leh ta a. Chawfak her zen zawn a ni tawh ang chu maw, dil ang reng, fur tui tam lai dil chauh hi ni tur a ni. Chuti lai chu ka thleng a, dil kam tui chim chin leh chin lo-ah chuan tleirawl hniak rual tak hi a lo tleu pherh vang a. Tuiah a tlak ringin ka inphelh sauh sauh a ka han liluh a, rin ai takin a lo thuk lehngthal. Vawi eng emaw zah ka liluh hnu pawh a ka hmuoh loh avangin a ke zungtang kawh lam chu panin ka kal leh ta ngawta. Hnuhma dang hmuoh tur awm bawk si lo, ka kal ngaihna hre lo chu ka kal chingchivet ta mai mai a.

"Chutahi ngawpul ka lut leh a, ruab tam em em a lo sur leh ta nghal, khua lah a tlai leh ta fu si nen. Thingbul beh tur zawn pahin ngawpui chhung lam chn ka pan a, ngaw chhung chu a thim rum rum tawh a. Ka ngaw chhung lut chuan thui pawh ka kal hman lo, thing tluluang lianpui mawih hiap huap hrul a Chhingpuii lo thu bām mai ka han hmu phut mai chu ka lawm teh a sin aw...! Ka hmuoh tirh phei chuan a thi emaw tiin hlauthawng takin ka pawm thuai a. Mahse a lo la thi em lo deuh a, a taksa chu vur vawh tak hian a vawt ngiak mai a. A kawr ka chhar kha ka'n haktir sawk sawk a.

pawm lum tumin ka pawm ta hle hle a. Khua lah chu a thim zui ta mai si nen, ruah lahin ban zai rel bawk bek suh. Tlem a ka pawm lum tak deuh hnu chuan thei leh thei lo hian, ‘Aizawl kañ ka va han châk e . ,’ a rawn tih reuh chu maw le, ka khawngaih tak tak a ni.

“Khua a thim tâk mai si avang leh ruahin ban zai a rel duh bawk si loh avang chuan, mahni mai a kalpui ngaihna awm si hek lo, thingluang hnuai lei hil lai deuh chu ka chuh a, mei chhemna khua lah chu a kaw bawk si lo. Ka pawm a, khawvar nghakin ka thu ta ran mai a. Ngawpui chhung lah chu a thimzia chu aimit thlawn chu nep tê. Chuti ringawt a kan pahnih chauh a khawvar kan nghak dun tur chu a huphurhawmin a zamthlak ram ram hle mai. Mahse mut hun zen zawn awmah chuan kan thiante meichher hla tak a eng chu ngaw kar aṭang chuan ka hmu ta hlauh a. An hriat hmaloh chuan ka au ka au ta ringawt mai a. A tawp a tawpah zawng min rawn chhawn ve ta a. Kan awmna an rawn thlen hma ngawt pawh chu rei ka ti-hman hle mai,” tiin Kapṭhuaman Chhingpuii a hmuh chhuah dan chu a sawi a ni.

In an thlenpui hnu chuan Chhingpuii chu an bual fai a, a taksa pum mai chuan kung-zungpuia sih ang mai hian a pem chhuak vek mai a. A tuk Chawlhni chuan fel tak hian a rawn ṭawng chhuak ta reuh a, “Ka thiante ka va han ngai e,” a rawn ti a. A thiante chu an ko thuai a, Chhingpuii chu an

dinhual tāih a. Chhingpuji chuan chau tak chung a thei leh thei lo a sawi tihhriat reng hian, "Awi, nangni zawng Aizawl in kal bik a ka awt che u Kei zawng Aizawl hmu lovin ka thi dawn a nih hi I e, ka thian, naupang inkhawmpui hunah chuan e. in kawr lei, 'inang vek i lei ang u' kan tih kha nang-ni chuan in lei phawt ang a," a tih lai chuan a thian-te chuan, "En teh hei, kan rawn keng a sin," an ti a, an kawr lei chu an han hmuh sap sap a. Chhing-puji chuan, "Awi! a mawi lutuk, ka va han awt ve e. Inkhanmpui hunah chuan he in kawr lei ngei hi ha chungin kan huan a ka derhken phun leh ka kumtluang phun par khu ka thlanah in rawn dah dawn nia. Kei zawng, ka thian, Aizawl kal ka châk ve em mai," a han ti leh a. Chutih lai chuan Chhing-puji pa leh a ute-ho mittui chu a lo sur zung zung a. Chutah Chhingpuji chu a irhfiak ta ak ak a, a maimichhing a, a hmui chu a han phun leh sep na a, a tawng chhuak zo ta lo a.

A ram chin hre lo ber leh mikhual ber chu a tlawmngai leh fakawm ber a nih avangin, Rozami pa meuh pawh chuan an chhungkaw zingah Kap-þnama chu a fak chhuak ve ta hial a. Mahse chuti chung pawh chuan a fanu tan chuan a la duh chuang lo. Chuti khawp a Rozami pa-in Kapþhuama a duh thei lo chu eng dang vang a duh lo a ni lo a. Tun hmra an tlangval laiin Zopui nula hmeltha Kapþhuama nu ni ta chu Kapþhuama pa nen an lo rim dun pabnih tawh a. Mahse Rozami pa chuan a chan

tak loh avangin, chu chu hre rengin Kap̄thuama tan a fanu Rozami chu a phal thei ngang lo a ni ber. Chu chu tu-khaw khain an hai lo a, Rozami kh Kap̄thuama lahin an hai bik hek lo.

Chhingpuji zawng a ker khat tlawng a pelhe leh tâk avangin a kar thumna pawh chu Kap̄thuama chuan Than̄huami te pui a cham leh rih a tem avangin a chhungte chu a chanchin tawitê-a ziakin a hrilh a. Mahse a cham leh chhung pawh chuan Rozami nen inkawmna sumfe tak an nei thei chuang lo. Rozami lah chu an chhiat tawh avang chuan ni hnih ni thum lai a awm zawn leh ta si a. Ani Kap̄thuama lah chu a riak leh deih bawk si nen. Rik meuh a ni tin ni tla vanvuaia a han puih leh hnui chuan, Than̄huami te ȳol zualpui chu Kap̄thuami chuan a sut thawlpui ti viau a. Thawt̄enni lam a haw(n) a tem dawn tâk avangin Kap̄thuama leh Rozami chuan inkawm fal theih hrûm an duh a. Chu Chawlhni zan chu inkhawm lovin, hman a an inkawmna pangngai, Than̄huami te kawmehâi leika-puiah bawk, Chawlhni zan chiahah bawk leh **Thla Hleiuga Zan-ah chiah bawk chuan an inkawm leh ta a.** Mahse August thla a nih avangin hman ang chuan thla chu a eng ve lo a, fur lai van râng chhum-in a hliah dûl ruai a. A hliaptu van râng chhum chu a kal avangin a thla zawk chu tlan zur zur bian a hriat a. Khaw lo haw mai tur chuan hmar-thlang ~~atangin~~ buh rai nghawr khawpuiu a rawn rum ~~shaih der~~ der a.

Khawdur duk hnim ruih kar a kawlphe thlei zawi zawi chu thlir chungin an ɬutna pângchuam bawk kha an luah dun leh a. Kap̄huama chuan, "Ka cham rei tehlul nən kan inkawm fumfe mang hek lo. Nangnin vanduaina in lo tawh vang pawh a ni ang e. Mahse han inkawmin thu tinreng pawh sawi dun þi in mahila, engmah sawn̄g sawhlawt thei chuang si lo tur duhthusam a ni zel dawn a. Palai pawh rawn tir leh eng ang mah ila 'kei' ka nih chhung hi chuan thil a puitling tak tak thei chuang dawn bawk si lo. Heti khawp a ka hmangaihna che hi a pâmhmaiñ a buangbarthlak hle dawn zawng a nih hi. I lakah hian ka bei a dawngin engtin nge ro kan rel tâk ang? I hmel ka hmuhin ka tawngkhawp zo chuang si lo chia, ka hmuh loh che leh khawharin ka vân ka vân leh thung bawk si a. Ka hmuh loh rei zâwh poh che leh a hn̄i-leh nghawng a na ting mai bawk si nen. I nu leh i pa tan lah chuan ka hm̄ing lam ri ringawt pawh hi anchhe inlawh aia ngaihthlak hrehawn, thih thu tlentu zualko aw ai pawhio ngaih a chakawn loh hial emaw a ni awm si a. Chuti khawp a min duh lotu onuan a fanu chu min pe phalin i ring emaw chu? Teuh lo mai, vawi sawm pawh piang nawnin mi lenpui aia a let eng émaw-zat a tam pawh lenpui mahila, keia tan zawng beidawnaa chéuh lo chu puakchhuah-tur a awm dawn chuang si lo. Ka hmangaiñ dan che leh hi, ka nunañ afang a þen bran ruai lobin ka thisen a tuan ñin tawh si a. Chuti khawp a ka hmangaiñ cbu ka

ta a nih theihna tur a, chuti khawp a min duh lotu si chu engtin nge ka tih lungawi tâk ang le? He thilah hian kei zawng ka beidawngin a ngaihna ka hre thiam tawh lo. Ka finna a tawp a, ka ngaihtuah-na-in kawng a bo zo ta. Engtin nge kan kalpui dawn?" tiin beidawng hmel takin Rozami chu a en a.

Rozami chu a ngawi vang vang a, a tin seh niap liap chung a bla tak a kawlphe eng kikiau zawr zawr thlir chung chuan, "I tan chauh a ka indah hranna titlhawn tur a ka tumna min pawt kir turin van Pathian chauh lo chu ka chung a ro min rel sak thei tumah an awm lo. A hun leh ni a lo thlen a, 'awm' ka tih chinah leh 'thiam chang' ni-a ka inhriat tikah chuan, ka chhungte min phuarni hrui chu ka chai chat ang a, tuma um phak loh turin i hnen lam ka rawn pan mai ang. An aw hre lo turin ka beng ka hup ang a, i aw chauh hre turin ka rawn zawng dawn che a sin Chuvangin, i iarin loh lai pawh-ia ka rawn thawng that thei chia, i mi zai hmasak loh pawhin ka rawn pan mai ang che. Hmgaihtu dang nei lo chuan hmangaihtu awmehhun chu, ram sakawl leh thosi karah pawh tuma ven loh pawhin, ka hmuh hmialoh a zawng turin ka pan dawn che tih lo hre lawk ang che.

"Tlang ngaih a mawi tak a inneih hi a tu ye ve pawhin duh mahila, kan hun tawngin a zir miau si loh chuan, hmingchhiat leh thangtlawn chu ka phum

bo ang a, zahna khengbetin nangmah chauh ka hma-zawn a dahin ka fin tho tho ang che. Mahse tun-ab hi chuan chumi thleng thleng a kal chu ɔulin ka ring lo. Ka pa meuh pawhin kan inchhung khurah i tlawmngaihna chu a sawi chhuak ve duh ta hial a. He i fakawmna zahawm tak hian ka pa meuh pawh a khawih nghing hialin ka hrja. Chavangin, tun chapchâr hian lo leng leh phawt la. Chuta an lo la hnar cheu che a nih chuan, duh leh pawi lo, kan tlan dun daih tawh anga a ni mai. Duhthusam chan tawh berah hmingchhiatna chuan awmzia a nei phak tawh ngai lo.

“Ngawi teh, zanin hian inkawmpui lai a kan inkawm kha min ti hrja. Thla lah chu a hleinga zan a niin, min tiān ang khan ‘Thla Hleinga Zan’ tawh hi chuan chhuanlam ka siam a. Mahni chauh mah ni ila, tuna kan inkawmna hmun hi luah leh turin ka kal ziah ɔhin a sin. Zaninah erawh hi chuan kan pahnih ngeein kan luah dun leh ta a nih hi Aw...! heti kumkhua thei tawh ilı ka va han t ngawih ngawih tak em! He Than̄huami te leikapui h ralhət aṭang a ka hmuh châng leh chhun-lawn a k kal chang te hian min ngaihtuah thuitir teh ɔhin : sin. Kán venga i cham ve chhung lajin zanin chauh hi lungsi deuh a kan inkawm theih chhun a ni chau si a. Nang zawng Thuamthiani pa pawhin riah lo a rawt a rawt pawhin nangmah zawk hian i tum li tlat a min thlahlet ve lo i ang em mai. Riak t daih fo la chuan hilim tak a inkawm thei fo tur :

kan ni a. In riah hlan khan kei lah chu khīwhar-in a haw lam a kal lamen in riahaa thlām kawng-ka inhawng phât kba ka rawn thlir ka rawn thlir shin a I haw hnu-ah pawh Than̄huami te thlām chuan lung a tilenz hlen tawh dawa a nih hi. Awi, Thuama, chu! inkhawn an bang leh der tawh. Ka hawn mai loh chuan iñkhawm banah tih tur pawimawh deuh, ka nei lehngthal. Khawnge, ka hlabu kha, zanin chauh chu lo leng ngei ngei ang che aw.

"Naktukah i haw tawh dawn si a, 'kal kawng zuk tur ka nei lo' i tih kha. Awi! kei zawng, hawn loh theih pawh a ni si lo a," tih p̄h chuan a tho ta a. Khawdur chhan a thla eng fiah lo ruai hnuaih chuan hnaih tak a inbmatawn a ding dunin, Rozam̄ chuan Kap̄huama nghawnga a kut khing-hnih suih a hnai tak a en chung hian, "Ti hian nupa ni tawh mai ila, a nih, ka mangtha rih dawn lo che a nia. Mahse,," an hmui nuai zauh chungin in chhungah an lut dun ta a,

18 ROZAMI SAWI A DIK TA

FAVANG a lo thleng a, Rozami leh Than
ṭhuami chu Thanṭhuami te lo-ah chawhmeh lain lo
lam an kal dun a. An haw lam chuan Kapṭhuama
chanchin hlit an sawi a, an titi a tui dun hle a
Tlangchhuah an thlen chuan an chawl a, an fanghma
tai phurh pakhat chu an inphel a an ei dun a. Ro-
zami chuan, “Ka sanghma ei vang nge maw ka khua
te pawh sik ta ur urin ka hria e, khawnge, ni lum
ah ka’n thu hial teh ang,” a ti a, ni lum hnung
puakin a thu a, a ham zi ar ar a, a mittui a nuai
chat chat a. Tichuan, zawitē-in an kal leh ta a
In an thlen a Rozami insil zoin kawr a thlak hma
chiah tih chuan a pai ta awn awn a, sūt vuanin a
thu raih raih a. Chutah inring lawk hman miah lo
in a luak ta puat puat mai a. A luak pawh ngaih
sak hlei thei lovin bawkvakin a khum lam a pan
tawk tawk a. A khutah chuan a mu ta hle hle a
A nu-in puan a sintir paha a pang a han khawih
nāk chuan a lo sa huam mai a, a khua a lo sik nasa
chu niin. Reilotēah chuan a ṭawngvai ta bual bua
a, an biak pawhin mumalin a chhang ta hek lo
A lu chu tuivawtin an leih a, chumi zan chuan chhi
khat māh chhing lovin an bawisawm tlaivar ta a
Ani lah chuan tuisik ringawt a hap nghek nghek ma
a. A tuisik in lah chu kar lo-ah a luak leh zel baw
si a. Khawvār dawn lam atang phei chuan a ṭawng
vai tawb bawk hek lo, a muhil a nih leh a meng

nih pawh hriat theih lohin a mu ta chawrh chawrh mai a. A tukah pawh zing dai nei miah lovin a khawsik chuan a thlah ta reng reng lo.

Chawfak hun hma lam hretah a rawn ṭawng chhuak phawng mai a. A nu a rawn ko a, "Ka nu, ka thla a va han phang tehlulem! Min kalsan hauh suh ang che aw. Ṭouamthiani a awm lawm ni, va ko teh u," a rawn ti a. A nu chuan, "Thlaphang reng reng suh, thlaphanna tur a awm hlei nem, tun-ah chuan i dam a ni leh tawh a lawm. I kiangah hlir ka awm ang, ka kalsan hauh lo ang che," a ti a. A nu chuan Thanṭhuami puan tah lai chu a va kohtir a, ani chu hmanhmawh takin dawkilh la tawn reng chung hian a lo kal a. Thanṭhuami chuan chuti ang takin a thiannu chu a nā tih pawh a lo la hre hman lo a. Thanṭhuami chu a thiannu khum tlāng a thuin a kut vawn sak chung chuan a beng-var lohzia thupha a chawi mawlh mawlh a. Thanṭhuami ṭawng ri a hriat veleh Rozami chu a rawn meng iau a, maimichhing leh chung hian "Thuamthian, tun tum ka nā chu ka thla a phang em mai, tuar khawchhuak zo dawnin ka inhre tlat lo. Ka hnukchah hma ngei a Thuama hmuh ka va han châk em! Hmu ila chuan ka dam phah huai loh pawhin thlamuang leh rilru kokim takin ka kal thei dawn a. Ka mang lamah hi chuan hlim takin kan lo inkawm thin a. Kei zawng ka thiian, engtin nge ka awm ang?" a ti a.

Rozami thlaphangin chu thu a sawi lai hmcl ၁
 hmuh chuan Thanthuami chu a hnukulh teuh mai
 a. Mahse a insum bram hram a, "Zamthian, thla-
 phan tur a ni nem, i dam leh mai ang a, chutih hun
 ah chuan Thuama nen hlim takin in la inkawm leh
 dawn nia, lungngai reng reng suh," tiin a han hnem
 tu hrani hram a. A fawn meng chhuak leh a, mit-
 tui tla zawih zawjh chung hian, "Kei zawng Thuama
 chauh lo chu" a ti a, a mittui chu Thanthuan
 chuan a hruk sak a, Thanthuami chuan, "A nih ၁ h
 e, Zamjhian, ani chu awm ta se dam leh maiin i in-
 ring em ni?" ti-a a han zawh leh chuan a biak theih
 ta lo a. A han ko sateh thin na a, thingbul biak
 ang chauh hi a ni zui ta tlat mai a. Rozamin Than-
 thuami hnena a thlaphan thu leh Kapthuama hmuh
 a chak tau a sawi lai chuan Rozami nu chuan a lo
 ngalhla ve reng a. Thanthuami chuan a theih tawk
 a bawisawm chu duh mah se, tihngaihna dan-
 vak a awm lovin Rozami lah chu a mut ngaiin a mu
 chawrh dhawrh mai a. An biak lahin chhang hek
 seuh, a taksa lah chu dah ang angin a awm ringawi
 mai a. Thanthuami hnena a sawi loh chu a fawn
 leh ta reng reng lo. Chumi zan chuan Thanthuan
 chauh la thiansu chua a ttaivarpui ta a. A tuk khu-
 a leh seuh leh meth chuan Rozami chu a thaw an ei
 ahi leh seuh mai a. A chhungte pawh an mangan
 stakhaata.

Rozami nu chuan Thanthuami hnena a Rozai
 thusewi kha a hre reng a. A dam phah emaw, pha

lo emaw, a chhe ber dawnin a tlin ta ngang lo a nih pawh a rilru kokim taka a kal tur ringawt pawh duhsakin Rozami thu sawi chu a sawi chhuak lo thei ta lo a. An thil sawi chu an pa'n a hriat ve-leh lehlam a hawi hmuk a, a tuibur pik zuk pa'h chuan, "A mak awm thin teh e, mangan tawpah pawh 'ngaihzawng' in la sawi ta lai a. Thangthar hian za'h pawh hi in bosal zo tawh a nih hi. Dak-tor leh damdawi ang hial a ngaihzawng te dampui han inrin tak mauh chu, eng kan ti zo ta chu ni maw," a lo ti hmuar hmuar a. An nu chuan, "Mang-an a tawp avang tak chuan a lawm mawi leh mawi lo leh zah pawh a sawi hleih theih tawh loh achâng reng a ni. Fa te thi dawn a, tuisik pawh khak liam thei tawh lo a, an dan na tur a nih phawt chuan eng pawh kan huam tur a ni dawn lawm ni. 'A tirtun min tîrh chuan saphungah pawh kan kui ta tur e,' an lo ti ngai a.

"Tawngkhawlo ni suh se la, tunah lo tlin ti lovñ, amah Rozami sawi ang a rilru lungkim taka a kal theihna tur tehchêng pawh kan duhsak tawh a nih hi. A duh ang a kan tih loh zawngin kan inchhir-jin ban a chenin 'kan lo chuti ta lo a' kan ti leh khaw hnu si emaw a ni leh ang tih blau vang chauh zawk a lawm.' In tih loh phei chuan ti ila pawh ka tilui ngam bik hlei nem," a ti a. Kapthuaman a bo a chhar chhuah Chhingpui u chuan, "E chutin Zamin a lo sawi a ni maw? Chutia a tih phawt chuan i ko mawlh ang u. Ka thu pawhin kan ko tur a ni, Zami

tan leh kah tan pawh a rilru tikalhkimtu a nih nâk-hmarah chuan eng nge? Amah Kapthuama lakah a inthlahrunthlak deuh e tih thu lo-ah chuan engmah zahthlak a awm lo. Daktawr mah sum sengin kan ko e kan tiā lawm. Kei, Kapthuama kha ka mi ngainat zawng tak a sin ni hghe nghe. Mami chungah seng khan tlawn a ngai mai a. Tunah pawh hian kan koh phawt chuan a lo kal em em ang. Hman-ah lah khan amah vangin Mamin dawm hlum a hlawh tawh a. Tunah pawh hian min chhandamtu a ni leh mai thei a sin. Heti ang mangan tawpah chuan tu-pawbin an ngaithiam ang. Ka nu pawhin i lo sawi har mah mah a ni tawh zawk chu. Ani berin chutia a tih phawt chuan koh vat tur, koh vat tur. Chuti lo zawng thil a pawi hou-ah kan inchhirin ban a chen leh si ang a sin. A mi hmuh châk ber na na na chu, tbikthu tibchbiatna cbi a nih tawp loh chu, kotu tur zualko i zawng vat ang," a ti sawt sawt a.

Kapthuama koh chungchang an sawi lai chuan, Rozami u Hnūna chuan Rozami bawisâwm chung chuan; "Chutia in sawi tak a zarah chuan — Hman-a Rozami thûl ka hâi avang a kan inhau deuh tum khan. Kapthuaman Rozami lehkha a rawn thawn ka ching chhuak a. A lma lai a Kapthuama hnen a Zamî thu lo sawi, Kapthuaman a hriat thiam loh: 'Ka inukchan dawnin i mi hmangaihna chuan ka tmerau i ko kir leh ang' tih ang lam hawi niin ka hra a. A ziaok ang tattin ka dire chiang te lo a. Chuti hññayi a Zamî thu sawi, Kapthuaman a rawn zawh

lehna chu ka chhiar tawh tak a sin, ka hre chhuak leh zawk māi, in thusawi a zarab. Muthmunah pawh Vanbrangi (a nupui) nen kan nuihpui kan nuihpui tak a sin maw le," a rawn ti ve a.

Chhingpuii u vek chuan, "Chuti a lo nih leh-nghal phei chuan zualko i tir vat ang, engmah a zahthlak loh. Khawnge, keiman zualko tur ka'n zawng teh ang, 'bei nge sei run dung,' tih a lawm," tih pah chuan zualko tirh tur zawng turin a chhuak tu nghal a. Fehrehsan lai vel chuan Kap̄huama ko tur zualko pahnih chu an kal ta vang vang a. Kap̄huama hnena pawh thukhuh hauh lo leh thil nih dan chu chiang tak a hrilh rawt turin an chah a. Zualko pakhat phei chu Rozami inleng hlui, Rozamin a duh loh avang chauh a nei ta lo hi a ni nghe nghe a. Tl̄wmngaih chhuah a hun si a le, Rozami tan a Kap̄huama kotu zualko nih pawh a tan a thanathlak hle ta ve ang.

Chumi zan a Kap̄huama zanriah ei kham chu a ni te inah a kal a. Fawng (kho)-ah hian lenmual hmin leh pangkai hmin hi an lo cbhun fin rui a. Chu chu a ni fanu nula duhawmpui mai neñ chuan an ei dun a, thei ei chungin an titi zel a. A ni fa-nu chuan, "Takana Thuama, naktuk chu zongam min venpui ta che, i tha ka la rui leh dawn che nia. Zongam chin chu ka inchhir tak tak a ni, sava ven reng mai a hautak lulai em mai. Vasuih leh varit huven an nuam deuh a, pit (pittē) mawlb' mai

hi a ni chimawm chu ni. Sawphruì thlun teh benthek an hlaū ve si lo, bu-ruk lah chu chuti hlauh. A hmun a hnawh a ngai ziah mai bik a, ka ning tawh teh mai a nia. Hmənni lah chu ka sairaw-kherh' hrui chat hmawkin ka zungpui ka'n perh mai a tun thlengin a la 'nâ," a ti a.

Kapthuama chuan, "Ka hman nang, favang ngawi dawh an sawi deuh a, ka pa khan kal veah min duh deuhin ka hria, ka kal ve mai thei a ni," ti-a a sawi lai mek chuan Kapthuama farnu a nau nula L-lhunchhungi a lo lut a. A ni fanu chuan, "Eng nge i duh tak Chhungbawih?" a lo tithuai a. Hlu-chhungi chuan, "K'u Thuama ka ko dawn, mikhe l pawimawh deuh an lo kal a, k'u Thanthuami te khua atang a lo kal zualko an ni awm e, amal-erawh thu, k'u Thanthuami te rawn tiñh chu a ni lo," a ti a. Kapthuama chuan, "Engti hawi a zualko maw? Sawi chiang law law la," a ti a. Hlu-chhungi chuan, "Rozami a dam lo a, a thi lek lek a, a fám a fám che a ni awm a, an mangangin an rawn ko che a ni awm e," a ti a.

Kapthuama cnu a nui rah rah a. A ni fanu chuan, "Eib, i va daktawr awm ye, nge jawngt' dam thei? Tidamtu 'pu' kan lo nei reng che zu nia Tun achinab chuan damloh pawh a lungngaihthlat lo usuh tawh ang cnu," a lo tifiam a. Kapthuama chuan, "Gengchheng sub, ka thiam ka chhuah ta' mi, myau a mukie le saw ka dawi ngi zo vek ma

tur a sin. A mawi i tihlai ber a khabe-a a kha-vangchhinchhiah te lam sawn ka dawi bo vek t̄r a nia," tichungin an unauin an inzui chhuak tu a. Kapthuama chuan an in a thlen hma chuan, hman a Rozami thu lo sawi tawh, 'Ka hn̄ik-hah dawn darkar pawh hmang mek tawh mahila i mi hmangaihna chuan ka thlarau chu i ko kir leh dawn si a' ti a, a sawi chu a hre chhuak zawk a.

An inah chuan zualko pahnih chuan an lo nghak ran a, a pa chuan thil awmzia chu a lo hrilh hmawk hmawk a. Kapthuama chu a ngawi vang vang a, a pa hnenah chuan, "Ka pa, nangin eng nge i ngaihdan?" a ti a. A pa chuan, "Keim eng nge ngaihdan ka neih ang. An mangan a tawp a, mawi leh mawi lo pawh thlu l̄in khu leh chenah an rawn ko che a ni a, i tlawmngaih theih chuan tlawmngaih chhuah a hunah ka ngai ma, muancharpui chi l̄oi a ni lo a," a ti a. Kapthuama chuan, "Ka kal dawi a nih chuan ka'n irsiam ngal ang e, kan thiante chuan chaw pawh in ei tawh em ni?" tum a han zawt a. Anni chuan, "Kan lo ei kham chin'e," an ti a.

Kapthuama chuan, "Kan thiante chu khu l̄i hchen atjangan hmanhmawh hah thikulin in rawntl n ni tla vanvuai a ni awm si a. Zanin su su chuan in leh peih tawh hauh lo ang a, tu nge ka kal-pui ang aw... Á, kalpui kalpui a ngai leh l̄i e, kawng chin ni se hriat loh ni hek lo," a tih lai chuan zual-kote chuan, "Kan hah blei nem, kir lehngthal tum

rilru a lo kal kan nih avangin hei khawnvar pawh kan rawn sin sa diam a. Ni khat kawng kal mai mai te chu tlangval tan hahn̄i tham a tling blei nem.” an ti a. Kap̄huama chuan, “Chutia kir lehngħal in tun chuan a remchan hlauh chu, kan kal tlang dial dial ang a, kan inhlimchhuahjin kawng pawha tawi deuh mahna. Ama’rawh chu, favang lai ngang hi a ni a, ruah a sur duh viau mai a, khum keng ila. Kan zan kal dawn a, meichher ringawt zawng a buai-thlak deuh takin Chhungbawih, ka ni te kawlphe-khawnvar tui tum hnih han la lawk teh, hei kan thiante khawnvar hi keng mai la, ka insiam chhungin i lo thleng leh mai ang,” a ti a. Tichuan, leng len hun zen zawnah an liam ta vang vang a.

Kawngtluən chuan inbe mang lovin an kal ngat ngat a, zunzung a an ding zawk tih mai loh phei chu thaw la fahran pawhin an tawi miah lo a, thiante zunram thiar pawh innghak lovin diing takin an kal zel a. Zanlai pelh hret awm velah chuan ruah-pui-vanawn namen lovin a sur leh ta nighal a. An meichher an siam tha sauh sauh a, an chhit lai chauh chu an nei tawh a, an kal leh ta a. Ruah lah chu ban zai reng rel lovin a tam reng mai si a. Vangvat fahran pawh thiar hman hek lo, a zuk (seh) na zual chauh chu kal pahin an han mal ang nawlh nawlh a. Khuan-hmasa a hnai tawh hle ang e, an meichher chu a tawī luat tak avangin an pah a, kawlphe-khawnvar chhiip an kal ta zel a.

An han kal leh blek a, ‘zotui’ an thleng a. Zotui

in lum mual ‘thingkhuangram’ chu dumde ruang chen (tlûk) chu an kal hman zet ang e, ‘lal-lomual’ an tih-ab chuan thla ai an hre ta a. An ding dat a, an han ngaithla nguna, Rozami rawl chiah niin an hre ta theuh a. A hriat tirh chuan Kakthuama pawh a mur sakin a pangah tang a vak cham cham a. Mah-se Rozami rawl ngei a ni tih a hriat chian chinah chuan a hliuhna zawng zawng chu a bo duak a. Anmahni lam panin a rawn ai zel tih a hriatin Kap-þhuama chuan ring se hian, “Zami, Rozam, engah nge i thlaphan em em? Nangmâh chhan turin ka lo kal a ni tih i hre ni nge? Thlaphang reng reng suh, ka phatsa tawp lo ang che. Heta hi ka awm a lawm, ka lo nghak reng a che. Ka khawñvar eng hi rawn pan ang che aw. Rozam, nang chhan tur chuan vanhnuai-thang Hrangtinchhinga tuchhuan hi engti kawng mahin ka diau dawn lo. Ka kapkar hi rawn chuh la, ka tângah hian lo bei ta che,” ti-chungin a inhrosa a, kawng kam thingte chu a sat buan buan a.

Thla ai chuan ai tuar tuar chungin Kapthuama chu a vel (kal hel) ta the- ther mai a. A tawpah chuan ai chung zelin Kapthuama kapkarah chuan a ai lut a, Kapthuama chuan lo man ta chawt ni hian a inhria a, chu veleh thla ai chu a reh ta hñak a. A kalpuite pahnih lah chuan an hlau em em mai a. Tlanchhiatsan tak an náp a, ‘em a’ an ti ve deuh si a. A kiangah chuan an lo ding khur dun zawih zawih a. A kalpuite chu thlaphang deuha a hriat

avangin Kapṭhuama chuan hnu a dal a, khua an thlen chuan zing sumsu hmasain thawm an lo nei tawh a. A hla na vang vangin an diing bawk a, an thleng hma hle.

Thanṭhuami te in pawh pan kawi lovin Kapṭhuama chuan Rozami te in chu a pan nghal a. Kawtkai a rah chiah lai chuan an han ṭap hak a, sumhmun aṭang a ardan-bang ka vngkap i e hawn dawn lai tak chaan, tuium-hunhmu a Rozami pa tuium la tur lo phei chuan beičawng ṭap rawt tak chung a, "Mihring a tling tawh lo a ni ber lawm ni?" a ti chu a han hre zui leh a. Kapṭhuama hmel chu an hmuh veleh a čhungah an mit a fu-in an en ṭhap a. Engmah sawi lovin ani che an Rozami mutna lam chu a pan nghal a, nei dan lo bawisawmtute chu an kiang ar ar a. Rozami chu a lo chau hlep mai reng a, a mar a lo la awm che eč a. Kapṭhuama chu khum kāwmah thu-in Rozami hmel chu lungchim tak hian a han en vawrg vaw. g a. A kut khing leh lam a Rozami vuanin, Ichlan in a chal a thlan chhe lo bawl chhuak ṭjam ṭjam chu a bruk sak a. Khât tak na tak si hian āwm kang dawrh dawrh khawp hian a thaw a. Kapṭhuama chuan ngaihawm tak hian, "Zami, nangmah vangin ka lo, kal a sin, maw... meng ta che, min hre lo em ni?" ti-a a biak lai chuan, bang kil ngheng a thu Rozami nu chuan, "Kan mitmei veng reng reng suh. Mangan a lawp a, kan rawn ko che a ni a, tul i tih ang ang khan enkawl ang che," a lo ti a.

Kap̄thuama chu a kun hniam a, biang leh biang iesiin a thaw ngaithla chung chuan, "Zami, ka koh min va chhang har ve, Nizanah ka koh kir leh dajh tewh che kha, mawh... harh teh," a han ti leh a. Rozami u a mar la khawih ve rengtu chuan, ' Kap̄thuaman a han bawisawm chinah ngat chuan, Rozami mar tai nua i tawh chu damlo na panggai mar ang hian a rawn phu leh ta mai a ni," a ti. Chutia Kap̄thuaman Rozami a bawisawm lai chuan tapchhak lamah an zualko pakhat, Rozami in'eng pawh lo ni ve tawh chuan, Rozami thla ai Kap̄thuaman a koh thu eku— "Keinin kan hlauh nâk alaiin kan lom panin a rawn ai leh ta nghal. Ani Kap̄thuama lah chuan hlauh ahnchin a ko reng mai zawk si a. Kan kiang rawn thleng ta lo pawh ni se, Kap̄thuama zawk chuan chuti ang rampalaileng zan khawchhe thimtham hnuaich pawh chuan um ruak ruak duhi a mawi thung si a. Rozami rawl ngei a ni tih hre eng ang mahila, a thli ai ka han hrait meuh chuan ka khur klum lo chauh a ni. Pa leh pa kan lo in-thlau thei ble zawng a ni e," tiin makti leh tluk lo inti tak chungin bahip (huhip)-in a tluk lo thu a lo sawi ve mek a.

Chu Rozami in lengpa hlui titi a hriat chuan Rozami pa chu a thlamuang ta huai huai a. Kap̄thuama chuan Rozami chu a vil ran a, a kut chelh ran chungin a khât tawk bian a ko leh thin a. Tuk̄thuan ei a lo bun meuh chuan Rozami pawh chuan muhil hmel a pu ta a. Rozamin Kap̄thuama

enkawl a ngeihzia chu, "Khawnvar tui kang ene chuai ruai ruai tawh a tui han thun belh a, a eng leh ta tual tual ang hi a ni," a tia lawm, Rozami u Hnunan. Rozami nu chuan, "Thuama, i awm dan kha a hrehawm em mai, i kawr huh nen, vangvat zukna che lah a la thi ang ngiae nguai a. Khati lutuk zawng a ni em em lo e. Tuilum pawh a awm a, han intleuh fai deuhin inthlak hul rih teh. Khati lutuk zawng a nihin a ni lo, a zia lo lutuk em mai. I lo thlen tirh ata tawh thaw pawh la hman lovin ngai ngaiin i la awm a, Zam nami pawh eng a ti hman hlei ang," a ti a. Kapthuama chu a han in sil sawk sawk a, Thanthuami chuan, "Thuami, i thawmhnaaw bal kha chu ka hawn ang e, vawiinah ka in su dawn tho a, ti khian dah rawh," a ti a.

Rozami nu chuan, "Mai mai a, keimahnin kan su ang, nang a suk a ngai awzâwng lo min buaipui na rawh, i thiannu pawh tunah chuan a thahnem chhawm zel ang a, nizan lah i tlaivar ve leh si a Vawiju lamah hna i thawk peih bik dawn em ni: Hmeh nei lo mahila hetah bar ve mai mai la, enge in hmeh dawn bik?" a ti a. Thanthuami chuan "Engmah phei zawng kan hmeh bik lo ang, mahs ka hawng zawk ang e. Thuama, ei châk zawng leh mamawh i neih chuan sawi mai ang che aw," a ti a tukthuan ei turin a haw ta a. Kapthuama insings zo chu Rozami kiangah bawk thuhmun a rem le' a. A kut chehli sak ran chung hian lungchim taki a'en vawng vawg reng bawk a. Kapthuama chi

chaw ei tur a an sawm ngial pawhin a tang tlat mai a, "Ka ril a tam lo, ti khan puar takin ei rawh u, ka lawm khawp mai ka ei tluk a ni," a ti tlat mai a.

Mi dangin chaw an ei hlan chuan zavitê hian Kap̄thuama chuan, "Zami han meng tawh teh, i kiang a hi ka awn reng a sin, ka kalsan phal hlei nem che," tiin a kun a, a hmui chu Rozami hmuiah chuan a zuk nghat riai riai a, "Engah nge ka awm loh hlan a mi kalsan i lo tum? Ka hmangaih tehlul che nen, min n̄gai ve lo em ni? Maw .., Zami," tiin a biangah chuin a chul liam liem a. Chumi ni chuan Kap̄thuam̄i chuan chang deng kan miah lovin a thutpui nileng a. Zin lam a ruahpui-vanawn hnuai a hmanhm̄iwh a kal tlai var ngang a nih avangin a chau hle na-in engmah a sawi lo. Chau-in a mut te pawh chhuak ve em em mah se, mutchhuak lo ang maiin engkim fel tak leh hawihawm takin a tizel tho a. Fehrehsan lai vel chuan Than̄thuamin Kap̄thuama ei tur artui pum li leh balhla (banhla) thlar khat hi a rawn keng a. Rozami nu chuan, "I tizahthlak em mui Tauami, kan nei ve tho a, i naute eiah hawn leh zawk ang che," a ti na a, Kap̄thuama'n a ruk a Tnan̄thuam̄i a lo chah a nih avangin hawn leh chu a tum lo. Kap̄thuama chuan chaw tel lovin a ei ta a.

Rozami chhungten an hnar dan leh an tawng dan Kap̄thuama chuan a brc reng a, Rozami pa phei chuan a chhipchhuah zawng leh hmusit takin

a ၊awng chhuah kha a ni a. Chu chu sal lovin Kap̄thuama chuan bre mah se, an lak a theihtawp a ၊hat chhuah a tumna chu a bo chuang lo. A tan Rozami chu an phal lo tih hre reng chungin an tan theihtawp chhuah mah se, an ei leh bar leh thil dang reng reng chu hek sak loh a tum tlat a. Rozami damloh thu-ah pawh a tûr a hrang a ၊an huam chungin an in chhung erawh chu engti kawng mañin nuam a ti lo. Chumi ၊um ngei pawh chuan an chhungkuain an lo lawmin an lo duat nangiang rawh mahse a tan hlimna tur awmin a hre thei mawla rih lo a ni.

A zan hnihad-ah pawh chuan Kap̄thuama chi chhin khat pawh chhing lovin a meng tlang leh ti a. Mumal a chaw a ei bawk si loh avangin a chau ve ta ble mai a, thingpui chauh lo chu Rozani t̄ thil engmah ei a nei lo. A tuk leh zing buh den lai chuan Rozami chu fel takin a rawn meng chhuak ta a. Kap̄thuama chuan, "Zami, min han en teh, tu nge ka nih min hria em?" tiin a han zawt a Rozami chuan 'Kap̄thuama lamah a mit chu a han len rial riai a, chau tak chung hian a han nui hram a. Ehg emaw chu sawi a rawn tum thei na-in a ၊awng chhuah zo rih lo a. A kut erawh chu zawitê hian a rawn lek chhuak a, thei leh thei lovin Kap̄thuama kut chu a rawn vuati hram hram a, chuti chung chuan a maimichhing a, thlamuang takin a muhil ta sang sang a.

Chutia a muthih hlan chuan Kap̄thuama chuan

chaw ei a kalsin tunin Rozami kut chu zawitcin a a dah thla riai ri si a. Rozami nuten chaw ei a an sawm lahin ei a tam bau si lo. Rozami nu phei chuan a ngathian lo lck lek a. Mahse lehlun a Kapthuama dinknun a han dawnpui chuan a hriat thiampui em em thung a. Chuti tak a fung lha a la chu pawi a ti deuh a ni. Chaw ei tur a Kapthuama a haw ta k a, a chaw ei kham a Thanthuami khuma a han tluzal chu a lo muhil ta vang vang a. Ruahpui hnuai a kal tlaivar hnu-in a tukah mu hauh lo-in damlo a bewisawm nileng leh a. A zan lnhna-ah pawh chhin kl t mah chhing lovin a men; tluearchhuak leh ta kha a i e. Amah mi tlawmgai tawpkhawk a ri chungin chutia a tluzal lawk a lo muhil ta pawh chu a miwh lo e.

Thanthuami te pawh chuan, "A damlo ber a changkan deuh tawh zawngin a hal letuk em ina, a rimtawng nat pawh a na ve hlawm ang e, ti-ka a theih chin chin chu deh leh mu rawh se," an ti a, an kai tho duh lo a. Chutia Kapthuama a met bo hlan chuan Rozami cuhil kha a rawn harh a. Kapthuama a hmu ta si lo. A bula thu a nu uriat tham chauh hian, "Khawage Thuama?" a rawn ti a. A nu chuan an pa mitmei ven vang chuan, "Khiah, insum deuh thin la," a tichauh chu a ni na-in, Rozami bianggah chuan nittui a luang ta zung zung a.

Kapthuama chu kar khat lai a cham leh ta a. Rozami damlo pawh a chengkang leh ta fu a. Amah

rawhchu, a natna a nat em avangin a khawsikin a thlah hnu-ah pawh a chak lo rei hle a. Rozami lah chuan tun hma zawrg aiin Kap̄thuama chu a ngai a. Kap̄thuama pawhin la thlahlel em em mah se, ani Rozami ber a lo leikan leh tâk deuhah chuan hawn lam zai a rel leh dawn hnai ta a. Tuk khat chu Rozami nu-in chaw ei-ah a sawm a. Kap̄thuama lah chuan thih hreh takin a hreh thung a. Rozami nu labin koh hlawhchham a tum bau bawk si lo. Kap̄thuama kal hreh chuan, "Than̄huam, ka kal ai nang kal ta zawk che," te a han ti vei thin. Ani Rozami nu lāh chuan sawm eltian a chhuah ve si, "Ka ei tluk tho a ni, in chaw ei turin ka lo kal hlei nem, Zami damloh avang chauhin a lawm ka lo kal, chaw ei lam lam zawng ka duh awzâwng lo," a tih pawhin, Rozami nu chuan kaih tak tea a kaih duh hial dawn si avangin Kap̄thuama chu a mang-ang letling khawp mai a.

Nakinah chuan Rozami nu chuan Kap̄thuama chu ko falin a bekbawr ta a. Heti tak a kan in a chaw ei i hreh nachhan hi ka hai hlei nem. Kan in a chaw ei hrehin ṭang bechhe hle ta pawh ni la i thiawmawm e. Kan chung a hmangaihna i tihlan zawhzaizia leh i tlawmngalhna hi kan hai lo a. Kan hlimin hai hlim a tiatin kan lawmzia sawiin a siak lo tek meuh meuh a sio. Kan tan chuan hmuh theih pâthian leh chhandamtu reng reng i ni a. A khat a khatin keini chhung leh keini chhung hlir min buai-puih' min thlamuantu ber i ni a, ranpui talh bial

tawh i phu kan ti. Mahse neih a awm si loh avang-n min ngaithiam a ni ang chu.

"Amaherawhchu, tukin a i lo kal duh loh chuan Rozami pawhin a ngaithiam bik dawn hauh lo a nia. Rozami ngaih that nan tal a hming chauh pawhinawn kil ve reng reng la. Hmanah lah khan nang-nah avang chauhin Chhingpuii kha khati kha a lo ni tawhin tunah lah Rozami mihring tling lo tur nangmah bawkin i chhandam a. Chu chu Rozami pa pawhin a hai bik hauh lo a. Tukin-ah ngei pawh, 'Tunah zawng khaw dang hawi thei kan ni ta lo. Hetia Rozami a lo dam lehah hrim chuan hun rem-chang hmasaber kan en tawh ang. Hei lo liam a 'Khua-tuah leh Pathian samsuih' pawh an awm leh chuang thei bil a mawi a ni lo e. Kapthuama pawh hrilh tlang law law mai a tha ang,' a tih hial kha. Chuvangin, tun achinah zawng inthlahrunna leh inkiltawihna nei miah lovin mahni in ang a i rawn chuankai tawh hi kan duh a ni. Tukin a heti khawp a chaw ei tur a kan rawn sawm ngawrh nachhan che pawh, kan pa'n i hnenah eng emaw sawi duh a nei a ni ang tih ka ring a. Nangin min duh der ve tak tak a nih chuan kan lakah engmah hlauthawng miah tawh suh ang che," a tih tâk hial avangin Kapthuama chuan a zui ve ta nge nge a.

Chumi ni chuan Rozami damkawr chhuat dung kal zir tan ve hlawng hlawng nen chuan nilengin **inawm a.** A nat tirk atanga a ngaihzia te, hmania

a thu lo sawi tawh, a sawi lai a ani Rozami pawh-in a ngaihna a hriat bik loh, 'Ka hnukchah dawn dar-kar pawh hmang mek tawh mahila, i mi hmangaihna chuan ka thlarau chu i ko kir leh dawn si a,' ti-a a lo sawi tawh thlen dik theih dan mik a tihzia te chu Rozami chuan a sawi melh melh a. Tin, a thla a chhan lai a natna khum atanga a lo hriat vek thu leh a chhungie chu diltu an nih dawn tawh loh thu thleng chuan rilru thla nueng leh hahdam takin khum-thu-mu chungin a sawi siam siam a.

'Chumi ni na na na chuan, an hrehawmna zawn-zawng chu theihngihbin, an hun lo kal tur beisei awm tak lam chu thlir dun chungin an inawm dun heuh heuh a. Chhuñah phei chuan tumah dang an awm ve lo bawk a; Rozami nu chuan chhungte dang thlimin ar a kan sak a, bawngnute leh antui hâng nen. Rozami pawhin a kil ve a, a châk loh ngaih-tuahin a ei" ve ta ñeuh nghe nghe a. Chu mi ni chu an inh mangaih tirh a ta an thlamuan ber ni leh an hlim-dun ber sum a la ni. Tichuan, inh mangaih te pahniti chuan, an zeldinna hlimawm tak nen ni chu an leng dunin an hma lam hyn chu nghakhlel takin an hmusak dun tan ta a ni.

19. JAPAN SALAH KAPTHUAMA

HUMI kum vek buh seng dawn t̄ep ‘buh-pui nau-chawah a lawr theih’ tih hun lai chuan Than-kimi leh Lianknuma chu hlim leh induh takin an in-nei ta a. Kapthuama chu a la leng rih na-in, ani pawh duhber nei thei ngei dawn a inhria-in ngaih-tha takin a awm ve bawk a. Kum a lo thar a, vah-san an han la leh a. Rozami khan, “Chapcharah palai rawn tie leh la, chutah pawb a la roh chuan loh chuan kan nih nih kan ni duə tawh anga a ni mai,” a ti kba a ni a. Mahse mangann a avang a inremna ngaihngamawm zawk a lo awm leh theih tak avang chuan, duh hun hun a neih mai theih te a nih tawh avangin, lo v̄ih z̄awh veleh a nih ag. tumin an lo chu thangawt takin a vat sauh sadu i. A rilru tak phei chuan Rozami chu a vah kep r̄ku nghe nghe a.

Nimahsela, ‘vanduaina hi sal kh t khatiu a k d love’ tih zawng zawng neih zovin, an lo v̄ih z̄awh dawn ni tak a Kapthuama thingzar sah tlak el.u hrut in lâk a, a pawt then lo kir leh chuan a vanduain siamin a hrut thla ta hlauh mai a. A tlakna a sang vak lo chungin a tla na viau mai a. A pa chuan a han bawisawm thuai a. Mahnia kel rual a rih loh avang-in rite au khawmin an zawn haw ta hial a. Hun eng emaw ti chhung lai phei chu zun leh ek pawh thiaw thei lovin muthmunah chaw an pe a, tlangval a pumpa a bawksawp chu a ni ta reng mai a.

Kap̄thuama a inhliam tih a hriat veleh Rozami chuan a rawn kan vang vang a. A tan a ṭha awma a rin artui leh ar a rawn keng a. Tuma bawisawmpui pawh ngai lovin Rozami chuan mittling (tlung) tak a thla-a leng lo lai a enkawl hnu chuan Kap̄thuama pawh chu tlemin a lo lim-ik ve thei ta deuh a. Rozamin damlo a enkawl thuhla bakah a chetzia leh a nunzchang chuan vangtlang a lēmin mimir fak a hlawh hle mai a. Ral a khata a hmelthat an sawi ai mahin a hmun ngei a belh chianin a duhawm lehzual niin an hria.

Rozamin Kap̄thuama a enkawl lai chuan in lamah a nu a na em em tih tlengkam aṭangin a hrc zui ve leh thung a. A lehlam a lehlamah damlohma leh damlohma ringawtin a tlakbuak a, Rozami tan pawh a luhaithlak hle mai. Chutia ani Kap̄thuama ber a lo changkan leh tak deuhah chuan, breh tak leh la inthlahlel em em čhungan Rozami chuan a hawnsan ve leh ta a. Chumi kum chapchar lai chuan eng han relna khua kaw ta hek lo, hlo thlawh ṭulin a nang chho chu a ni leh ta mai a. Lo an zawh a favang a lo thlen chuan Kap̄thuama pawh insawi selna nei lovin a lo ṭha fel ve ta a. Mahse favang lai chuan Rozami nu chu santenin a thi ta hlauh mai a. Inneih an tum pilruk lai apiang a eng eng emaw Nak̄buaktu leh bumrotu apui awm ta ziah mai chuan an mang a ti-ang dun em em a.

Chhungkaw remtih lōhna-in mual a liam hnu-ah pawh am duh ang a roretir thei reng reng lova

awmlai leh thihna hialin ro a rel leh thin chuan an ngaih a tīha lo rum rum a. Mahse an inhmangaihna chu, chung ang thil pawh̄hen mai rual a nih loh avangin kum leh thar an tiām dun leh ta a. ‘Kum tharah chuan thihna em a nih loh chuan i puitlin ngei ngei tawh ang aw’ an ti dun sauh sauh a. Buh seng tulin a rawn nang a, chutih lai chuan khawvel indona chuan Mizoram pawh a nghawng bual ve phak tawh hle a. Kumpinu sipai chi tin-rengin Aizawl tlang an rawn chuangchhuak a, Japan ral lah a zual sawt na rawh. Tlangkam titi-ah pawh ‘Khuangphahah Japan an lut’ tih te chu a lo thang ta nawk a. Chuvangin, khaw tin Kohhran pawhin Pathian hnenah humhimna dilin tawngtai inkhawm an nei chamchi hlawm a. Mizoram pawh a thlabar ta hle mai.

Chutia an tulapban nāk alai chuan N. Vanlaphai (Chhura Vanlaiphai) Damdawi in Japan thlawh-na-in a kap a, Compounder pakhat a hliam thu te chuan a rawn deng zui leh ta chhap ner. Ral a ti tih hriat reng maiin sawrkar thupek lah chu a chhuak ût mai a, ‘z̄nah thlawhna a lo thlawhin mei tihen loh tur’ tih thupek thlengin an chhuah ta hial a. Chu thupek chu changchawiin pitar putar thenkhat chhun pachang a thlawhna a lo thlawh lai a kawng lo khar thim tawk lah bo lo. Tukthuan leh zanriah chhum laklawh lai pawh sawi lova mei lo leih mit tawk awm bawk, ral a hnai hle a ni ang e. . Mizo tlangval tam tak chu indona lamah liam mah se, an

la kal belh zel bawk a. Kumpinu sawrkar pawhin Aizawl tlangah ngei sipai hmunpui 'Lushai Brigade' tih hming sa-in a hawng thar a. Chutah 'Pasaltha Pawl' ('V' Force) an tih chu a din bawk a.

Chu pawlah chuan 'A' pawl leh 'B' pawl an awm a. 'A' pawl chu tualchhunga silai nei sate kha a tul hun huna a tul dan dan a hinan theih tur a tih an ni a, thla tin cheng nga an pe a. 'B' pawl erawh chuan sawrkar atargin silai Ich a mu tam tawk an dawng a, thla tin chêng sawm an hlawh a. Kumpian sipaiin indo dan an zirtir ve thin. Tin, Mizo tlangval tan Biate-ah sipai pawl thar 'Biate Sipai' an tih mai 'The Lushai Scout' an tih chu an din bawk a. Chu sipai pawl thar pawh chuan Japan râl an tuk nasa-in an zinga mi thenkhat phei chuan huaisen tangkapui an dawng hial hlawm. Sawrkar chuan mi pawimawh vei vak tanpui ngai apiang lo tanpui zel turin mipui chu a ngen a. Mahse a lo thlawn ngawt a lo buaipui ngawt ajah in kawkipin thla tin cheng khat a pe vek a, chu chu 'khaw-hlawh' an ti a. Chutih lai chuan chêng khat chuan man a la man fe a ni.

Sawrkar chuan indona hmanrua leh a tul apiang phur turin 'Labour' pawl a din bawk a. Sipai tang ye lo tlangval tam takin inblawh nan hmang a. A fel deuh shu, chung puakphur ho sawmthum vel hotu-^{ah} dahin 'sawldar'-ah an tang a. Chumi chung lehah chuan Sawldar ho thum vel hotu 'Kawmandar'

an awm leh ḫin. Chu indona hna sa hrang hrang thawktute zingah chuan Lebawr-ho chu an hniam ber zawng a ni. Mizo tlangval khaw tin aṭanga fūn khawm za tam rual zingah tawh lah mi chi hrang hrang, zahnmwh s̄awi hrat tak tak te, phawk tak tak leh lungleng thei tak takte leh zu heh se fe chenin an kim chiat zel tawh si ḫin a. Chumi karah mi sakhawmi zet mai lah bo bil na hek suh. Chung Lebawr-ho lah chuan fian thu an dawl lēk mai lehngħal a. Mi tħin tihd iħdah leh sawisak teha an hman hlawm ḫin avangin, khawilo nihna-ah ēk hmu se la, "Hei chu mihring ē, emaw ka ti a, Lebawr ēk a a nih hi maw le," tehi an tiħxum mai mai a. Anni lahin fiamthu an du bawk. An dinhmun hriam-zia an insawi dan pawh: "Kawmandar a lo k-el a, 'khawnge Siwldar?' a rawi ti a. Sawldar a lo k-l ve leh thung a, 'khawnge Lebiwr ho?' a rawi ti ve leh thung a. Keiniho chu kan tho t-k-tak a, 'Khawnge ka nghawngkawl?' kan han ti a," tiin aumahni ngei pawh insawisak tehah an iahmang tho mai.

Chu indopui lo thleng chuan Zoram hi a tiħma-sawn em em a. Leħlamah suahsualha a punna chen chu awm bawk mah se, khawsakna kawng engkimah a ti changkang a. Ni dang a tangka a tuallen loh ḫin teblul-nen, sawrkar zarzo an lo tam tākah chuan Lebawr takngial pawhin, "Khawnge, zirtirtu hlawh zat lek lekin zu i lei teh ang aw," an ti a, an thaw a, yeng zaw phian a ni awm e. Chutih lai c-u-añ sawrkarin sikul lam a la hma tel lo a, Mizoram si-

kul zawng zawng chu Kohhran sikul vek a la ni a, an hlawh pawh chêng nga chauh a la nih avangin Lebawrho hlawh la thawveng tawng awm tak pawh a ni reng reng.

Zoram chhungah ngei hian Kumpinu sipai chu indo turin an inbuatsaih mup mup reng a. Chung lumah lah chuan indo thlawhna chi hrang hrang chu chhum lo chat lovin a chhun a zanin a sawm têl têl hian khawchhak leh khawthlang hawi zawngin a thlawk muah muah reng bawk a. Mizoram khaw-chhak daideng a awmte phei chuan inkap thawm leh thlawhna 'bomb' thlak ri pawh an hre phak hial a. Chu tih karah chuan sumdawng, leh hlawhhlâm a thil zuar, indoa sum fuan bua ruh tumin mi tballarna karah mi thenkhat chu an lo hmanhlel ve thung a. Khaw tin hrut a sum peiin, mawng pawh hung hman lo lêkin an lo phili ve thung tho mai.

Chutih 'lai a an tawag-lerh pakhat phei chuan Mizoram chhim leh hmar, chhak leh thlang a deng chhuak tak meuh a. Mi an han koh a an 'eiih' leh, "Eiih' an tia(h), a kawmnawm awm," an ti a. An 'eiih' loh leh, "A'n eiih duh lo a, a kawmnawm awm," an ti leh tho si a. Fiamthu khum awm leh awm lo thiü hleü lo hian a tuate pawh mai chuan putar putar pui puite pawh pawimawhawm fahranin an ko a. An eii emaw, eii lo emaw an ti zui tho si a, mi a tihrlhai thei ang reng hle thiid. A lo rei deuh chioah chuan an koh a te zawk khan, "Ka eiih ngbakia min ko a, a kawmoawm awm thiib,"

an tihkhah leh ta thung a. Thutak mang mang sawi tur tən pawh an chutih chin luat avang chuan an inbe thei lo achhā a ni. Tawnglerh chingho zingah pawh chuan Lebawr-ho bawk chu a ching hluar an ni. Kil tin kil tang hruta chhim leh hmar dai dar bertute an nih avangin a pu darhtu tak pawh an ni.

Chu indona avang a mi tin mi tang inchiahpiahnna karah pawh chuan, Kapthuama leh Rozami chuan tu dang mah lungkham chuang lovin an inhma-ngaihna cbu dul lai nei miah lova pawt mar reng chungin an inneih hun tur chauh chu an thlir dun a. Rozami lah chu tû beisei ngam rual a ni tawh lovin Kapthuama lah mi rilru nghet a lo ni a. Chu indona meuh pawh chuan an inkar chu chhetē mah-in a khawih nghing ve phak lo. Nula ḥhenkhatte erawh chuan an ngaihzwng te sirah hnawlin, tun hma kha zawng a an hming an hmel pawh an la hriat ngai hlein loh tlangval lakah an mualpho a. Vai khaw thleng thleng a lo um ta vawn vawn lah bo lo. Nula ḥhenkhat Sip sipai lo nei tawk awm bawk. A awmeu zualte lah sum avanga Vai sipai-in an lo puanven hnan ta mai m:i lah bo hek suh. Indona zət chuan a chhe lam a ḥha lamen Mizoram hmelhñang a tidanglam hle mai.

Mizo tlangval sipai a an liam runpui tirha a pa-in kal ve a phal tak loh avangin Kapthuama chuan a hnu lamah pawh lebpek a nei ta lem lo a. Indona zarzo tum a mi tin an phet huaj huaj laj

pawhin khawi thuang mah zìwh tum lovin mahni tualchhungah a lo uichum awm ve mai mai a.

Ni khat chu an vengah dàmdawi zuar sundawng pakhat a lo kal'a. Chu sumdawng chuan Paite ram a indoná thuam thil tlansan a tamzia leh an phurh thu ehà, eng emaw titi remchangah huhip (hahip)-in a sawi a. Chu chu bria-in Kapthuama ní fapa Sing-hleia chuan a bengkhawn ta deuh viau a, a zawl chiang sauh sauh a. Sumdawngpa chuan, "Keini han kañna ber chu Tuikhang a ni a. In kal ve duh a nih-pawhin chuti lai bawk chu pan ula, bungrua na na na chu in duh a thu à ni mai. Thil chi tin-reng mai hi a let rem rum mai a, itawm tak a ni. Amaherawhchu, lam a hlañ em avangin it zìwng ang pawh a phurh hleih theih loh pawh a. A hmun thlen menh chuan thil tha tak tak kan la hmuh ngai loh, eng a nih pawh kan hriat loh hi a tam teh a siñ aw. It chawp apui kan ngab lutuk a, kal dawn a kan tum ang lah kan tum thei tawh hek lo, kan lit lutukin kan let khawtlai atalangin lâk tur a hlei briat bar tak a ni. In peih chuan han kai ve mawlh rawh u," a ti a.

Sanghleia chuan, "Japan an hlauhawm loh em ni?" a ti a. Ani chuan, "Hlauhawm teh suh a ngei, an that nak slaiin, tawng te kan inhre lova a chuli zawk mai pawh a. Chutih thu loah chuan kap has kai ve pawh keini ang sual chu barah min khawn reng reng lo. Kan darah min beng thep thep a, mi

an nuih ver ver mai a. Keini bungraw chhe duh angte lah chu anni tan eng khaw-kha a ḥangkai ni tawh hek lo, chu lamah chuan hlauhawm awzâwng lo mai," a ti a.

Sanghleia chuan kal ve chu a châk ta hle mai a, a ṭhianpa nen kal chu an tum dun ta a. Buh an seng zo a, ral zual lai a nih avangin buh pawh ni dang ang a chhêk an tum hlwm lo a. A hu-ho a chhêk sa lovin a him lai ni-a an rin lai deuh deuhah an thukru hrang vek a. Chutia buh chhêk an tum mumal loh avang chuan Sanghleia chuan a pu Kapthuama pawh kalpui atan a sawm ve a. Ani Kapthuama chuan a châk vak mang lo a. Mahse Sanghleia chuan tihtak zet hian, "Tualchhungah i tawm sen reng mai a, tun ang ram inlumleh lai hor angah te hi chuan hawi ziu nan pawh a ḥha a law u. Mitè eng angin nge an insingsak hriat nñ reng reng pawh han kal ila. Spaiah kan ḥang ve tawh si lo, tuna sawrkar zarzo ve kan tum loh te chuan mi hñu kan um bik ang a sin. Nang alo a, thlasik chak i ang mai a mahni kaw tawp a ḥan khawh rikngawt mai chu a tunlai tlangval hna lo em mai. Rozami chaūh hi i ngaihtuah a nih hi, tuman an neih khâlh lo ang che. Kan hin kal ang a, kawng ḥha zawk pawh kan hriat ch'uuah phah mai thei a sin," tiñ a sawm ta heuh heuh a. Tih tak hmaipu a Sanghleian a sawm ve tâkah chuan Kapthuama pawh chuan kal chu a tum ve ta a.

Kap̄thuama chuan chutia tum lawkna pawh nei hman lova khawchhak zin a tum thut thu leh a lo haw veleh a inneih a tum tbu chu lekhain Rozami a hrilh a. Tichuan, a ni fapa Sanghleia leh mi dang pakhat nen an pathumin an kal ta a. Kawng laka Tuikhiang kal hmasa haw(ng) an tawhte chu an hlawhtling viau hlawm a. Anni pawh chu phur tak leh thatho takin an kal ve ta zela. Tiau lui an kan lai chuan tute emaw hian lekhathem hlai vak lo inang vek hi Tiau kam chhak lam kawng dungah chuan an thlauh kawngtluan mai a. Anni chuan eng a nih pawh hre lo leh a lamdan deuh reuh avang chuan an chhar a, eng a hmanah ti lo lem lo mah se, an ak mai mai a. Tuikhiang chu an thleng a, sumdawngpa sawi aog ngei chuan bunraw chhia na na na chu duh a thu a ni mai a. Lam a hlat em avangin an ni thian-zaho chu an duhtui deuh hlek a. ‘A la tangkai takin’ tih thil ringawt chu lak tum lovin an fang kual an fang kual a. Nakinah chuan Kap̄thuama chu a vak hrang ta deuh a. Chutia a vah hranna lamah chuan ‘parachute’ (parasut) puan tha em em mai chi bi an lo vawm vum hnuk mai a.

Chumi lakpui tur chuan a thiante chu a han au a. A thawm hria chuan a liam lawk a Japan sipai pathum chu an lo kala, Kap̄thuama chu an rawn din hual titih a. Pakhat chuan eng eng nge a lak tawh ti ni-awm takin Kap̄thuama ipte chu a han zen sak a. Biskit (Biscuit) fun leh kawrkilh thil bawr tam deuh mai bi a han khai chhuak a, Kap̄thuama en

chung chuan a nui var var a. A dah leh pahin a ipte mawng chu a han dap leh a. Kawng laka an lehkha them chhar a ah tak mai mai kha a han phawrh chhuak a. Japan sipaite chuan an bial ta lat lat a. Chutah eng khaw sawi set set lo chuan a palian ber an hotu ni-awm tak chuan Kapthuama chu a mit a dumde leng chuai khawpin a han beng chawrh mai a. Kapthuama chu a pai chawn chawn a. A chutih lai tak chu ral aṭangin a ṭhiante khan an rawn hmu a. Chutia Japan sipaiin Kapthuama an ben tak vak avang chuan anni pahnih chu an inlan ngam ta lo a. Kapthuama chu hneh fahran mai hian an kai liam ta hlawk hlawk a. An liampui fel chiah tihah chuan silai a ri ta ṭhuai ṭhuai a. Chu veleh an ni ṭhian dun chu baklēngin an tlanchhe ta a. A tihngəihna hre tawh hek lo le, an duh ang pawh la hman lovin, Kapthuama lah a thih ngei ringin an insiam sawk sawk a, an haw ta vang vang a.

20. “HMANGAIHNA HI KA TAN HMELMA”

— Rozami

SANGHLEIA te thian dun haw ta chu hehil leh hrilhhai em em chungin, Kapthuama rawn um phak leh beisei ngam chiah si lo, beisei ang reng chung siin kawngtluanin an tawi khaw-muang eltiang a. Mahse eng riva mah a awm theih si loh avangin thlabar lungchhe tak leh inchhir ru ngawih ngawih chungin an kal zel a. Sanghleia phei chu a tap kawngtluan a ni ringawt a. A pu ngei a nih a hauhmanah a hreh chung chung a sawm chhuah liu liau, a nih avangin a mawh a inpburh lo thei lo. Kal ye tura a sawm ta kher kher chu a inchhir tak meuh a. Mit a hmutu a nih ahnuhmanah a dam aia a, thiik a rin zawk si avangin an khaw thlen hlan pawh a nghakhlel lo ngei mai. Mahse thlen loh theib chu ni si hek lo, siltu kim lo zetin an kal zel lo thei bawk si lo.

An khua an thlen ni phei chuan en iai pawh a lut ngam lo-in daiah khua an nghak thim tê tê a, zanriah bawp man hman tawkin an khua chu an lut a. Sanghleia te thlen zan tak chu Thanthuami zin chho-in Sanghleia te ina chaw a ei zan tak a ni a. Sanghleia chuan thu dang engmah a sawi hma-in Kapthuama chanchin chu a sawi hmasaber a. A sawi veleh a nu chu a tap ta a. A tap thawm hria-

in ḡhenawm an lo zuang lut a, Kapṭhuama pa te pawh a rang thei ang berin an hrilh nghal a. Hlunchhungi ṭap bang hlei thei lo phei chu a han ṭap chau leh rih ḡthin nen. Singhleia chaan, “A thi chiah tih phei chu kan chian bik hauh lo a nia ‘mai thei’ tih thu lek a la nih chu. Hriat chian loh lamah kan inang tlang vek a. Rawn chian lehzual pawh ka duh hle na-in a ngamawm tawh loh em mai a. Pathian zarah dam tê-in a haw pawh a la rawn haw leh thut mai thei.” a tih lai chuan Kapṭhuama pa chuan, “Pathian thu thu le, an hruai liamna lam a silai a rik ḡhuai ḡhuai zawngin dama a lo haw l'h beisei ngam a har ta deuh a nih ch'u,” a ti koh koh a. Sanghleia chuan a rin dan chiah a sawi duh leni lo na-in, a ni pawhin a dam ai chuan a thih a rin? zawk.

Thanṭhuami pawh Hlunchhungi bawisaw n hlei thei bik lo-in a hruk a hruk sen 'ohin a mittui a tlu zawiḥ zawiḥ reng a. Chu thu chu a hriat phat aṭang chuan a rilru-in a thiannu Rozami a hre hm̄-saber a. A chanchin chiang a hriat ni ta si lo ch'u, thi neih a neih loh theih p̄awh a nih tâk loh avangan ring phal lo tak chungin thi neih chuan an han neih ta phawt a. Mahse thi tak tak neih a neih ngawt ch'u an phal meuh bawk si lo. Tichuan, rilru pang-khang tak leh ngaihngam lo tak chungin, ngaihdan sumfe nei thei mumal chuang bawk si lo rilru t̄ung-khang takin an awm ta ngawt a. Sanghleia thlen hnu chuan Thanṭhuami chu ni thum emaw a han

cham leh a. A hmaa a lo cham rei deuh tawh avangin an unau chuan rilru rit ɬeu h Chungin an haw ve ta a.

Rozami zanriah ei khamin an buh leitu turt a tuk a teh chhuah an tum thu a hrilh haw lam chuan, a ɬhiannu te ina a ɬhiannu aw ang tak a hriat avang in, ani Than̄huami zin haw nghakhlel a ring lo fan lo fan ta si chu a ɬhiannu a nih beiseiin a lut kawi zawk a. Than̄huami chuan a hmuh veleh a lo ko vat a, an inkuah chuk chuk a. Khumpui lu zawn thingrem a thu dunin, Than̄huami chuan a thu hawn, Rozami tan a ngaihthlak chakawm lɔh ber mai chu, harsa titak chung leh sawi thiam ngai titak chungin a hrilh th a. Rozami chuan mittui tla zawih zawih chungin ngun takin a lo ngaithla kiau a. Than̄huamin a sawi zawh veleh chuan ngawi rengin a tho a, kawmchar lam a pan a, leikapuiah a chhuak nghal a. Hman a an lo inkawm tawhna ɬhin, leika pui chhak lam, diso farsem zawn aia chhung lam hret châr bang ngheng a hmarchhak lam hawi a an thu thinnä lai takah chuan a tlu tawp a, a ɬap ta châr mai a.

Than̄huami chuan a ɬhiannu chu a um chhuai a, a han pawm thu a, "Zam̄hian, ɬap suh a.. a thih chieh pawh hriat a la ni lo a nia, damp tak a lo haw leh mai thei a sin. A pa te pawhin :: neihin an la neih hlei nem. Ka sawi veleh ka :: phei chuan, 'a la thi lo' tawp ang, min den dana

ka hre mai,’ a lo tithuai nghe nghe a. Heti ang thilah hian ka ou hian thil hre dik thei deuh a sin. Chuvangin, nang pawh thlaphangin lunglohah la duh reng reng sah. Dam takia a lo haw ngei a nia ka rin,” tiin a hññ hnem a. Rozami chuan mittui tla zawih zawih chung hian, “Dam takia a lo haw leh zén a nih pawhin a tan ka tahnna mitt ii hi ka ui chuing lo. Lo haw tur a awm ta lo a nih erawh chuan, ni eng khi ânchhia min lawhtu a ni kumkhua tawh ang a, zan khawthim lah hi an thah tur ama thlan an laih hmasaktir tluk zetin a thathothlik loh dawn bawk si. Aw, Thuamthian, ‘**Thia Hleinga Zan**’ hi ka tan chuan mittui thlem chhuaktu zualko, hrem-hinun meipui eng ang lek a min hremtu zin khawn-var mit leh ngai tiwh lo tur a ni zo dawn ta a nih chu. Favang khaw thieng leh khuangchawi thla fang vangli te chu, ka thihna sar zam ai pawhin hññuh a hrehawm tawh zawk dawn si a.

“Thuamthian, in leikapui chen hian thihna kottlang a min hnuk hnaitu a tlin; zel tawh dawn zawng a ni maw. Aw .., ka va han vanduai tek em... ..! **Hmangaihna hi keia tan ve zawi g hmelman kumhlun**” mai a lo ni ngai maw ! Mittui chauh min duhsak-tu, damchhung nan hrehawmna zawng zawng min pu nhawntirtu lungphum chu hmangaihna hi maw lo ni ngai? Hrehawm ka va han ti tak em! Thuama, Tauama, dam takin lo haw leh ta pawa ni la, chuti khawp a thih hlauhthawnna hnun a i tla lut ta chu i tan mittui nej a i thlevang lo hauh a, i thla lo

hual chu kei hian ka ba reng reng a sin. Awi...! kei zawng Thuamthian, hrehawm ka ti em mai ka ti... i.. i...i," ti tlawk tlawk chungin a tho a, a han inhuib mam thuak thuak a. Hnarping təh rawl teuh chung hian, 'Leng rei hman pawh ka ni si lo, ka va hawng ta'ng e aw. Ka va han ngai tehlul che em!" a ti-lawm lawm a.

Thanthuami chuan, "Thiam takin tuar tum ang che aw, Zamthian, engmah thlaphanna tur a la awm lo a nja, a lo haw leh mai ang, tui takin mut tum kram hram ang che. Naktuk eng nge thawl i tum ang?" tjin a han zawt nghal a. Rozami chuan, "Tuar thiamna hi hmangaih te vanduai tawh thila ka tlakchham ber a ni hial awm e. Mahse miu hmangaih lotute mitmei ven a tulna hi ka tlakchham min phuhrutu a ni thei thung a lawm le. I e, naktuk chuan buh teh chhuak a lo lam kal kan tum a. Mahse lo haw thuai ka tum ang, kan inhmu leh ngei ngei "dawn nia, mungtha," a ti a. a haw ta hnang hnang a.

Hun a lo kal zel a, Krismas leh kum thar pawh
an batang liam ta hial a. January thla pawh a ra
leh ja a. Mahse Kapthuama chu a chanchin bri
rong teng tomah an awm. thei ta lo a. Chu la
cheneh pawh 'Puhllenga thlang tia' an sawi ang ya
ting a nih takab chuan an bei pawh a dawng fil
an sawi ang ya. Ayndra ngting le ber Thaej
nang a sawi ang ya. Budawk thu a sawi 'chuak

LIBRARY

HMANGAIHNA HI KA TAN HMELMAT 23

ta bial a. Rozami chu a khawngaihthlak em em mai a, inchei pawh tum lovin a ~~ta mai mai~~ a. Nokhat chu an unau-in pawldelh-ruah sur ~~himebawin~~ (g) lai hian chul an kal dun a. Chu an chul kawng chu kum hmasa lama an thlawhhma lam bawk, a aia hla zawk mah a ni a. An chul kawng chuan Than̄huami te lo hlui, an thlām bul setah a hrul phei a.

Than̄huami te tul, thlām hlui bul a an unau e an kal dun lai chuan, kum hmasa Kap̄huama riah-na thlām hlui chu tul-bawo hrui buk chuan a bawh luk tawh a. Chungte chuan Rozami lung chu a tileng em em mai a. Manilomah a, ni dang pawh a chu thlāmin a rilru a tithar thin tehreng nen, chumi tum meuh chuan a insun zo mawlh lo a ni. Thlām-ram, tāh tichhuak leh nun hlui mual lian hnu dawn thartirtu a chang zo ta si a. A khua a har i gawih ngawih mai a, khua lah chu a thatin a tha vawng vawng mai a. Pawl'elh-ruah tlenfai romei kian hnu ah dawn titam tawk Iekin romei thar zing tan tir chuan tlang a zem hn̄im riai a. An unaa te chuan an kal zel e, buk hlui lumtu thuro te chu an thāwng dārh chiai chiai a. Ramriah-sumkhamphēi hrul a sum fuan buh buate chu pawldelh-ruahin a lo nan to tak chiik chēk a.

Pawluk hlui tual laia a khawkhang zawng a ram-suk lo tlu ral te, hman a hlim em em a an buk lum hlui te chu, chhun lamah chungleng savaten duh tawk a an chen hnu-in, zan lamah zupawl rualte

chuan ei rel nan an lo hmang ve thung tihhriat reng bian, pawlbuk thuk hlui vut leh tuallai leiah te chuan an hau 'a chiar dip. dep a. Chu hun khawharthlak takah chuan Rozami chuan engti kawng mah a lung-awioa leh hlimna bmu zo tawh lovin sulhnu hlui chu a chhui zel a. A chung a thi lo tleng leh inmuni chu nā a ti lutuk. Khawvel vanduaina zawng zawng chu a tan a rawn inhnawk khawm ta hialin a hria a. Eng pawh thawkin khawi kawng pawh zawh mah se, a tan lungngaihna phurrit a chang zel tawh niin a hria a ni.

Chutia chin hriat loh a Kapthuama a reh vang vang lai chuan Rozami chuan inleng a nei leh ta a. A inlengpa chu Rozami pa duhzawng mi tak mai, an khaw mīṭha leh challang ber pawl a an neih kum-khua thin Pachuau saphun Ngurhnema fapa Thanseia, sipai bel hnih kai a ni a. Tun hma aṭang a Rozami lo hmel duh ve em em thiit u hi a ni rēng a. Chutia inleng a nei leh ta chuan Rozami chu a timangang eṭn em mai a. Kapthuama lah chu beisei ngam rual lohin 'a khuangcher bo' a ni ringawt tawh bawk si a. Sanghleia te lah chuan Kapthuama a malmak avanga a thi lo pui thi-a sawi duh mai tur chi lah an nih haub 'bawk si loh avang a, ngaihngam taka Thanseia pawhin Rozami chu rim ngam a ni tih chu hriat sa a ni. Rozami lah chuan Kapthuama ber beisei bo a ni tawh berah si chuan a pa duhthusam a lo thiengid, Thanseia chu nei turin a tir lui dawn tih a hre kar mai si a. A rin ang ugeiin a pa chuan a tir ta teh meuh mai.

A pa chuan, "Rozam, hetia khawhar tak a awm eng ai chuan tun a i inleng hi tlasemin nei mai la tha berin ka hria. Ani Kapthuama chu awm se zawng mi dang tu han mitsir ngam tur kan awm hauh lo a. Mahse ani ber a awm tak si lohah chuan tu dang kan phu azeng a ni chuang lo a, engtin nge i ngaih ve reng reng ? Kan inrem mai dawn lawni ? Thu pawh muanchanpuich a nih loh hi," tiin ni danga a tawngkam ang lo takin a han zawt khaw mawi vei duai duai a. Rozami chuan, "Ka pa, reilotê tal min nghak thei lul lo em ni? Kapthuama ka neih hi in remtih tawh rau rau si chuan kumin tal hi chu ngbah ka tum a ni. A thuhrimah kan chhung-kaw chunga a tlawmngaihna leh hmangaihna lantir zozai kha zahawm kan ti theuhin ka ring a. Amah lo haw tur a awm tawh lo tih lo hre chiang teh reng pawh ni ila, kumin chhung tal sun hi chu mawi ka ti zawk reng reng. Keia duhdan tak phei chuan ani ka neih loh rau rau si chuan pasal lova awm mai mai hi ka thlang zawk," a ti a.

A pa chuan, "Ngun takin ngaihtuah la, i tana tha turah lo chuan kan tir dawn hauh lo che tih hria la. Tun a thil tihfel nghal ka duh nachhan pawh:— Dik takin Kapthuama chu dam tê-in lo haw leh pawh ni se, ani neih ai chuan Seia neih chu i tan nawmsakna zawk tur a ni ang tih chu nang pawhin i hai hauhin ka ring lo a. Kan hmuu phak ah tualchhungah in hrang i changin, nupa tualthu ebhjat chang leh vui leh vaina kan hnenañ i thlen

zung zung thei dawn a. Khuandim a pasal 'neite chu vanlai a tla ang an ni tib kan briat hnu a nih avangin, kan hmangaih vang che leh kan duhsak vang che a nih hi. Kapthuama zahawmna chu kan hai awkawng lo. Mahse sawi bova a awm takah si chuan a rang lam a thu kan pawhchah mai a dik ang. Thla, khat chauh chawlh hmu a lo chhuak a nih avangip muanchanpui hman a ni lo, thu i pawtchat mai ang aw," a ti leh a.

Rozami chuan, "Ka pa, i mi tirhna chu ka nawmsakna tur niin i hria pawh ni se, hmangaih loh te neih chu ka tan nawmsakna a awm chuang lo ang. Pasalika neih aiin Kapthuama avang a ka len rih chu vangtlang pawhin min thiam zawk ka ring. Ani chu lo haw tur a awm ta lo a nih leh u Seia pawh chuan min duh ve takzei chuan a nghah pawh min lo nghak ve turah ka ngai. Hei, kum tin lo chhuak theiin a awm 'a; kurin ah la la pawh kan daneih nikhua a tlei na'ng," tiin a han knial leh a.

A pa chuan, "Ka hria a lawm, Kapthuama chu zahawm tem em mah se, a lo haw leh lah tu'n an ring etawh na-hek lo a. A kalpui, mit ngei a hmutu a ni faps meuh pawhin a datr aia a thih a rin zawk si chuan kumia lo nghah pawh chuan awmzia a ne lo ang. An thi nge so dan tib pawh briat bleih loh lo saiph ser nghabi ngawt chu mahni hamthatna tu leh naawmsakna tur spuitphna mai mai a ni. Tu ang iido semina karab Seia te pawbi nekkuin lam a phet khil chuan a lo chhuak leh thei ang nge thei."

ng tih pawh chin hriat a ni lo a. A rana rana lo, ahni thu-a awm an ni lo vei nen, tifel ila a ni mai," iin a han nawr leh a.

Kap̄thuama awm loh denchhenin a pan Thanseia lehtir a tum lui dawn tih a hmuhin Rozami chuan, "Kap̄thuama chu dam takin lo haw leh thut si s;, keiin pasal lo nei hman tawh si ilh, inchhir leh khawharin ka thi thei hial mai lo ang maw? Heti leng reng a ka lo piang vanduai bik hi chu, lo piang lo law law ila tha tur," a ti ngawih ngawih a. Chu-tah le, a pa chu a ling ta thut mai a, "Sê sê sê, tih a ngai lo, 'ka hrh e' te ti chai suh, i nei dawi khawp e. Kha leh cher kha i thu-in kan ka tawh a, tunah zawng i thu ka ngaithla dawn tawh lo. Ku thu a ni, chhuan-lam zawng chai suh," a ti hanik hmuk a, a kalsan ta a.

Rozami mangang chu a u indang tawh Rohnuna hnенah a kal ta ringawt a. "K'u Hnun, nəng talin t'a pa hnенah thla khat tal ka nehah min dij sik thei lawm ni? Reilote-ah Kap̄thuama hi lo haw leh dawn hian ka ring rilru tlat reng si a. Chumi hnu a thawn engmah a awm loh tâk leh ka pa thu ang pawhin ka kal ta mai lawng," a ti lawm lawm a. A u chuan, "Lo haw leh mai tur a i rinna chu i duhni avang mai a niñ ka ring a. Lechlama Seia lah chu thli khat chauh chawlh hmu a lo chhuak a nia. Tunah Nei kar khat a ral leh tawh a. Ani Kap̄thuama chu awm ni se, khawngc len pawh a rawn len ngam teh-

Iul ang ni. A awm tak si lohah chuan, ani lo duh der ve em emtu che chuan a rawn beisei ngam ta ch· a ni mai a. Hetia khawhar tak a awm ai chuan nei mai la i tan khāwhar hnemu a ni zawk ang. Ka pa pawhin Kapthuama pumpelhtis che a tum avang a nawr che a ni lo a. I pumpelh tawh avang zawk a tir che a nih hre thiam ta che. Ani ber beisei bo a nih tawh si chuan i kal mai hi kei pawhin tha zawk in ka hria," a lo ti ve leh a.

Chutah ani Rozami chuan, "A nih leh tunah thu pawtchat rih lovin, kar khat chauh min lo ngaithi leh turin ti ila, kar khat huah pawh riva engmah a awm theih loh leh in thu ang pawn chuan ka ka teh poh ta lawng," tiin a han ngen leh a. A u chuan "Thanseia a hmanhmawh tawh si a, kar hnih chaul tih theih bun a nei tawh a. Kohhran dan ang a in nei tur tan chuan kar khat chhung tal lekhka tar · tul lo thei dawn si lo. Chu pawh chu sipai chawl kal leh hmanhmawh tur a nih avang chauh a Koh hran ngaihhnathiamna a ni zawk a. Tuahhhung awm chu ni se a eng a pawh a ni tur a. Chuvan; my puitling takin i rikru siam la, naupang chhia paw i ni tawh lo a, awm lo ngen a tip rual lah i ni taw hek lo. Mihring hi pupui pasal nei tur a piang ka ni a. Mahni tum tawk, i he loya nei hmasa apiao mai hian fa tha ar shawr bma ting, mai a ni. Nang ohei chun nei hma pawh i ni tawn lo a. Chvargin, nghet takin i rikru cha siam fel law law !

ka pan thu a pawhchah djam tawh kha," a ti ta mai a.

Rozami chu a mang hi a ang em em ta mai a. An in lama a va haw leh chuan a inlengpa Thanseia pawh a lo to vang a Mahse kam khat pawh a be lovin inchar lamah a pheisan nghal daih a. A pa chuan, "Rozam, khata va inthiarfahlim daih tur em ni? Lo phei rang rawh," a ti khur khur a. A pa a hlauh vang chauhin hreh zetin tapchhak lamah a thu phei ve ta a. Chaw fak hun vela an inlengpa a tñ veleh chuan Rozami chu Thanthuami te inah a kal a. Thanthuami chuan "Zamthian, Biok-in bang chu ia tial ta nge nge maw? Nichin khan tlangval ho-in an sawi a, 'tun maiah khan kan Kohhran upa-in a tar lai kan hmu a,' an ti a," a lo ti a. Rozami chuan, "Awi kei zawng, Thuainthian, chu pawh chu ka lo hre ve hlei nem, hrehawm ka va han ti tak em! Heti leh mai tur si eng a ti nge Thuim khan a chhan pawh min lo chhanda.m? Keini tehreng pawh engin nge min mawlh a kan ló koh buaugbar tak chu aw ...? Mi dang neih san leh mai mai tur hian em ni khati khawp a hmangaihna kan lo um dun? A ni lo, a nj thei lo, vanluain sal a tâng tur ringawtin a ni maw ka nu leh ká pa hian min hrin?" a ti vawng vawng a.

Thanthuami chuan, 'I hriat lohin a ni maw lehkhä pawhchu an lo tar?' tiin a zawt a. Rozami chuan, "Ka hre lo, engmah hi ka hriat phak a awm tawh lo. Vawjin ti te hian a thlarau chuan min rawn hmu reng awm sj a. a laj a ná-in demawm min

va hah ti dawn tak em! Chhungte hnial tlakna fung tur lah ka haihchham zo tawh si. Thuamehawm, damchhung tahn, thih ni pawh nghah tleng huphurhaawm hiat khawp a damlai hremhmun. Aw...engah nge tum loh leng tan ringawt a min lo obhandam chu ni le. Ka chhungte lah chuan a mi phu ve tengna avang chaubin duhlohnaw an sumpa, a thihna denichbenia an duhthusam tun din nap, dichimpa tilru nen tirk luhna hmanrua-ah an hwayng ta si a. Aw ..., tuolah te hian lo tleng ta phut mai se ...," a ti vawng vawng a.

Thanje. Mahse ani

“ez beiseiawm a nih tawh loh ber aliamah a lung. he zawngin ngaihtuah duh ma ta che. Tun a mi ahin a hmangaih ve em em tho si chia. Anmahní ah an neinungin an khawsa thei si a, i nuamsaawk daih ang,” a han ti dêk dêk a. Rozami chuan, “Thuamthian, nang leh zelin chuti zawng chuan min ti suh aw. Ka hlimna hi sum leh pai a innghat a ni lo tih chu i hai hlei nem. Engah nge chutia min tawngkhum? Khawvelah hian retheihna leh hrehawnna chauh lo chu hmabak ka nei ve lo a nih hi. Ka lo piang ve hi chu a va han pawi ber mai tak em ..,” a ti vawng vawng a. Ngawi rengin Thanthuami te kawmchar leikapui-ah chuan a chhuak a. Kapthuama nen a an inkawmna thin leikapui chhak lam kil dithlifarjem hliap hnuiah chuan a indawm kun ta tlawk tlawk a. A tan khawvel chu tawpin a hre tawn a, thih chauh lo chu hmabak awmin a hre tawh lo.

A pa lah chuan Rozami chu a thi a nih ngawt loh chuan engti kawng mah a thulh a tum bau lo a. Rozami mitmei an hmuhiu ngaih that lohna ruk an neih avangin an inneih dawn zan a man leh mual an hlan a, manjang eitu lainate pawh an tin hnu a僵 chuan Rozami chuan tum loh loh a tum ang tih blau-in zankhua-in an veng tlaivar tak meuh a. Rozami lahin chhin khat mah a chhing bawk hek lo. A tuk an inneih ni tur tukthuan ei hma chuan a thiannu tur Lalpianmawii chuan a rawn tlawh a. Rozami te tukverh leikâ a ding dunin Rozami chuan,

"Mawīthjan, mite zawngin nupui pasal neih ni hi hlimna ni-ah an chhāt̄ thia a. Māhse kēia tan zāwng damehhung hlimna tur ka phum bona ni leh lung-ngaihna tawpintai nei lo nun hrehawm a ka luhna ni a injanna a ni thhung dawn a nih hi. Nizan a i haw hnu khan tian bo daih tumin ka inbuatsaik tilu reng a. Mahse ka chhuāgten ka mitmei an lo hriat thiam avangin min veng tlaivar ta ringawt a. Ka tum dan chuan: Thuama te khaw lam ka pan ang a, amah awm tawh lo mah sè, an in chhung riñgawt pawh tun ka dinhmən añhi chuan vanram a ni ringawt dawn si a. Chām̄ ēbhung chuān hé ka paṣal neih tur hi pumpelh thelin ka inring a.

"Ka lo tum dan pəwhin kan inñéih dawn zan chiah a tum kə ni sa rēng a. Mahse a tum a tum rual lohñin miq veng ta þur mai si a. Aw, Mawīthjan, khati zat hrehawmna kha a sut tlang hnu-in ka dawm hlum pawh hlawh lovin maw leilung miø chansan? Ka ya han ngaithjam lo tak em! A mitmu pawh a keh hm̄a-ip kei lah chuan mi dang lakah ka rinawm lohsan dawn, chu a ni ja si a, min dem kle ang ti rawh. Mahse eng thil mah hjau ka hmangaihna h a chiah da dawn si lo. Chish dâk a hnebin min tihshawm deuh deuh dawa chauh zawk a nih tak hi. Kei zayng ka sual a ei, ka thiam kib vek a ni Añhia, pawh la ring ohiah si kó hi effgah' ñg hm̄en, hm̄an a ka tian bo loh? Mawīthjan, ngardam rawk awyúla gti lawm lewm a!

Pianmawii chuan, "Thiam lohna engnah i nei hlel nem. Ani lah beisei bo a ni taw'i a, nang lah mahni duh avang reng a kal tur azeng pawh i ni bawk si lo. Thuama pawh lo haw leh ta teh reng mah se, engti kawng mah a demawm i nih theihna tur a awm lo. Chu lam ngaihtuah ai chuan intihlim hram hram zawk la, a lo haw leh ta a nih pawhin tu tan pawh kan lawmthu a ni theuh ang chu. Nang a tan tak hian a sin hmuh leh chakawm ang ni. Hlim lo duh reng reng suh. Thil a nih tur a nih tawh hi chuan tuar thiam apiang hi an nihlawh ting mai a nia," tiin a thiam ang tawk tawkin a hnem ve ringawt lo thei tawh bik si lo. Rozami pasal nei tur chu chhungkhat laina zualin a khalhin an khalh chhuak a ni ber a. Thanseia tan pawh thanatna rawih khawpin a hlim lo a ni.

Chu aninneih ni tlaiah chuan mikhual sumdawng pahnih hmar-khawchhak lam tlàngval hmel fel tak tak hi Thanthuamiten an mikhual a. Zanah chuan mo au lawm ve a. A tuk a tukthuən an ei lái chuan Thanthuami chuan, "Nizan in mo lawm chu hmel-tha in ti em?" tiin an mikhualte chu a zawt a. Pakhat chuan, "Ti khawp mai, tu nge ni kha, khaw-chhak khaw pakhat a kan rim tawn, kha nea khan an inang khawp mai lehngthal a," tiin a thianpa chu a hahzawt a. A thianpa chuan, "Chuti ngawt chuan ka va han hre lo, khawchhak lamah nula kap rim tam si a," a ti a. Ani chuan, "Kha maw le, an khaw hming pəwh Paije khaw hming deuh tak, Japən

man tlan chhuak mikhuual tlangval pawh an neih kha. Tlangval hmelchhe lo tak, kan nula rim pawhin, 'A dam sam mang lo a, a cham rei tawh ang reng.' a tih nghe nghe kha," a han tih tâkah chuan a thianpa chuan, "E, kha nula nen khan maw, an inang khawp tak e. Mahse nizan a kan mo lawm kha chuan puamruaah a tiat lo deuhin ka hria," a ti a.

Chutia Japan man tlan chhuak leh thu an sawi tâkah chuan Thanthuami te chuan an bengvar ta hle mai a, an zawl dilchhût ta viau a. Anni chuan, "A.., chutin lo zawk chian nachang pawh kan lo hre h̄s̄i nem. Nula rim a zan khat chauh leng kan ni bawk a, nula lo chu bengkhawn tehchiam nei lem hek lo i. Chuachhapah, kan bengvar loh̄ chu thu dang ni se, min lo zawl lehtu an awm ang tihngaibna reng reng kan lo bre lem lo bawk nen. A va pawi ve, a hm̄ing kha chu kan nula rimin a koh ka hriat dan kha chuan, 'U. Thiang,' a ti nge 'U Thuam' a ti zawk, pawh ka hre lo, mahse chuti lam hawi a thluk che a ni phawt mai. A vawi khat koh hria chauh kan ni a, lo uksak vak loh nen, in va bengkhawn ve, eng tizia nge ni ta a?" tiin a'n zawl a.

Thanthuami te chuan Kapthuama chanchin leh an inchhengkhat dap te chu a hrilh ta vek a. Mikhuual chuan, "A nih chiah chu, amah pawh tlangval kan zet zawl, hang ngaihnobei tak, zai pawh a thiam ang reng fu a ni." Kan lenna kawmchâr lei-kapthuam chuan ring yek lo hish a zai a, kan lo ngai-

thla ṫhap mai a, thiam kan ti teh a sin. Chutia 'kan pu' in tih tākah chuan a an pawh in inang deuh tak e. He in tlangval nen phei hi chuan inputu lehzual tak an ni," an ti a. Thanṭhuami nau tlangval leh Kapṭhuama chu an inang hle mai reng a. Thanṭhuami chuan, "A nih leh in hmuhna a rei tawh em?" tiin a han zawl leh a. Anni chuan, "Rei uk suh ei, kar hmasa mai kh̄i, tunah phei chuan a hawn pawh a rawn hawng thla ve tawh mahna, amah pawh a dam viau tawh kha. He lamah kan kal dawn tih te phei chu hria se chuan kan rual a kal emaw, thu tal mi chah emaw a duh ang chu. Keini bengvar ta lo chuan min be lo chu be ta'ngel kan ti hlei lo a," an ti a.

Thanṭhuami chuan, "Bengvar loh a i â pawh a nih loh chu, chuti ang nula inah te zawng tuman an bengvar bik lo ang, in rawn hriat chian viau zawk chu," a ti ve mai a. Thanṭhuami te chuan dam takin Kapṭhuama a lo haw leh dawn tih an hre chiang ngam ta a. A pa te pawh lehkha a hrilh tak an nâp na-in mikhual te chuan a lo thlen tawh hial pawh an rin avangin an hrilh ta lem lo a. Thil a nih tur tur a nih zawh tawh avangin Rozami pawh hrilh lem loin, ama hriat bun hunah hre ve mai se, chuti lo chu a pasal mithmuh laia a mualplo mai pawh an hlauhpui deuh a ni.

Chumi ni chiah chuan Thanṭhuami nu leh Pian-mawii nu chul kal hawng dun chu in an thlen dawa hnaihah an hnungah Rozami tuichawi chuan ngawi

rengin a umphak a. Pianmawii nu chuan, "Thuambuwhinu, chawuteum chi kha i la kawl hlek em' Kumin chu chin ve ka duh deuh ka ti," tiin a han zawt a. Thanthuami nu chuan, "Ka la neih hlek awm kha maw tlem chu. Mi'n min pawh darhsak nasa a, ka roh viau tawh a. Kapthuama nu min chi chhuah kha a ni a. Min chi-chhuah tu ber lahin min boralsan leh ta si a, a chi ka khawl tâwk tâwk a. Chutia i duh ve chuan nakinah Mawiteii i rawa lam tir dawn nia. Ngawi teh, kan thu dang a lai chuan, taka ka va han â em! Sawi nachang reng reng ka lo hriat loh chu. Kapthuama kha dam te-in a lo haw leh dawn awm e, ti ila(h), a chianna fak phei zawng a la awm lo na-in, nizan a kan mikhual ten an hmuh thu an sawi a. An sawi hmangin Japan man tlan cbhuak a nih bakah a pianhmang leh a kimtlâng te, tin, a hming chiah an hre suh fak lo na-in an hre teuh khawp mai a. 'In chhungkaw hmel nen pawh in inang khawp mai,' an ti leh zol a. Ani Kapthuama lo chu tu va ni suh, kan ti mai Tunah chuan a thlen pawh a lo thleng thla tawh mai thei, an sawi dan hmangin. Khaw kar nei deuh ngang hij kan ni a, kan la hre lo lek pawh chu a n mahna," tiin Kapthuama chanchin an hriat thar thi chu a hrjh a.

Chuuua Kapthuama lo hawn leh tur thu an saw lai chu hre thawiin Rozami chuan hriat chian tumi a beng a dawh sauh sauh a. Ngawi rengin an hnungs ah chuan a lo ngaithla kiau a. Kapthuama lo haw-

leh tur thu an sawi a hriat chian veleh a kawchhung chu let but hia¹ a hria a, a tha a khur a, a kal thei ta hauh lo mai a. Kawng thlang lam hawi a ding vang vang hian, “Ka damchhung ni te chu ka pasal neihna chuan ânchhia a lawh hlawhtling kumkhu²a dawn ta a nih hi. Nimin zing a ka hriat chu ni se, lei rimawi zinga a tluk tur awm reng reng lo a mawi chungchuang ber tur a nih vei nen. Mahse vawiinah erawh chua¹ hremhmun meidil palai aw mai a chang zo ta. Ka pasal neih ni chu ka tan lungngaihna bui intanna tur a hlimna tawp ramri, hun ânchhedawng leh damchhung hlimna tibawrh-banglotu, Aw..., amangaihna man ka têl ve zawng vanduaina sangsawm, lungngaihna thuahriat, brehawmna tawpintai nei lo. Chu ka thu hriat chu nimin a ka hriat chu ni teh blauh se chuan — Ka hmelma chu mal tin mal za ka sawm ang a, min hawtu lah ka duhsakna sang ber ka hlan nghal bawk ang a. Chutah mi zawng zawng hi uaau angin ka en vek tawh ang a, ni leh thla leh kumpui vei chen hian ‘nimin’ rorelna hauaiah ka dah kumkhu²a tawh bawk tur a. Mahse....., a tawk e, vanduai fa zawng vanduaina bawk lo chu min têltu dang a lo awm lo a nih hi. Aw..., ka va han inkhawngaih tak em!” ti rilru vawng vawng chungin in lam chu a pan leh ta hram hram a.

21. KAPTHUAMA A LO THLENG

LUNCHHUNGI mu turin hmün a phiah zawh a ṣhutthlengte a rem fel hnu chuan zunram thiarin pawnah a va chhuak a, a u Kapthuama a ngai em em mai a, zawitē-in a zai a. Thla chu a eng lo na-in ‘thingchangvar’ an tih ang deuh hian arsi eng chuan a en deuh ruai a. Chutia zowitz a zai chung a pawn a din lai chuan an kawmthlang te archhiara ar chu a khuang ta a, ar dang a kai tho a, an khuang thliai thliai zel a. Ar khuang chuan a khua a tihar tulh tulh maj a. An luhka ban lawr chu a vuan a, a u Kapthuam'an chu luhkā a dawh laia chu ban a phun lai hmel te chu a mitthlaah a lo lang uar uar a. Chutia khawhar tak a zañ rei lama an luhkāa a din lai chuan, an kawmchhak te ui chu a bauh ta chiam mai a. Chumi hnu lawk chuan khawlai kawngpuia mi pakhat lo kal hi a han hmu hang nal nal a, an in lam rawn pan ni hian a hria a. Mahse, tu a nih hriat rual a nih si loh avangin thlir riñ deuh pawh duh mah se, amah nula ngang a ni bawk wei nen a luhsan ta a.

A lut fel hman chiah, a kawng hawn sa rawi ring ve hman deuh thaw-in a u Kapthuama chua a rawn zui lut a. Mei a en that tawk loh avangin Hlunchhugi chuan tu a nih a hre mai lo a, a ñib te lab ring phak hauh hek lo. Kapthuama zawi

chuan, "Chhungbevh, in lo dam hlawm em? Ka pa hi a mu tawh em ni?" a han ti ta mai chu(h), Hlunchhungi chu a phu zawk mai a, a lawm em em mai a. A taha chhak ta thut a, tungchaw vianin a han tap leh rih a. Lawm vang a tap rawl teuh hian, "K'u Thuam, awi .., ka lawm lutuk, ka pa, lo tho vat teh u, k'u Thuama a lo thleng. Mami, Mama, tho teh u, ka nite pawh han hrilh hlawm teh u," a ti chul a. Tichuan, zanlai ackhuanañ au chhugkaw kim chuan hlim em em-in an inbiañ laih laih a. An nite chhung-ho pawh a zan a zanin an rawn fuan khawm nik nak a. Kapthuama pa chu a han tawngtai te te rih a, chutah Kapthuama chuan a charchin tlangpui chu a han sawi zawr zawr a, haw tur chi-ho chu an haw leh ta a.

Hlunchhungi chuan, "K'u Thuam, tui ka han lum ang e aw, cheu i inti viuu si a, inbuul la, i mi mai dawn niñ," a ti a. Hlunchhungi chuan tui a han lum sak sawk sawk a, Kapthuama chu a inbuul hahjam a. An chhungtang an tin hnu chuan a vahvaihna lam a thil to chhar chu a rawn phawrn ta a. A kumkhaw thila a hmol pawh an la hmuu ngai loh tangka tam zet mai cha an chhungkaw mit kmuhah a rawn phawrn ti rui mai a, an lawmzia chyu sawiin a siak lo. An (unau a) te ber chuan, "Ka pa, pawisa kan ngati siah, khua zawng zawngah kah' lalber ang ti raw?" a han ti a. A u, a chhangtu ghich-chuan, "I a, Vuana te an lal zawk daih, anai

chuan fuherkhawl an nei a sin, maw ka pa," a lo ti a. A pa chuan, "Ni e, Vuana te an lal zawk daih ang, han mu leh tawh u, in duhzawng engmiah pawh a hawn loh hi," a ti a, naupangho chu an mu leh ta phak phak a.

Kap̄thuama chuan chaw te a ei fel a, a insingsak zawh hnu chuan Hlunchhungi chuan, "Ka u, ka khumah khan mu ta che, hah i inti viau si a, kei chu ka pa bulah bian ka tlu ve mai mai ang e," a ti a. Kap̄thuama chuan, "Ka mut a chhuak viau a sin, ka mu mai ang e. Ama'rawhchu' ka pa, zan a rei deuh tawh nain ka thil rawn hawn kha chhiar fel law law ta che u, ia peih chuan, a remchan lai pawh a ni mai tur a sin," a ti a. A pa chuan, "Engti zat lai nge ni-a i hriat a?" a ti a. Kap̄thuama chuan, "Ka hre hauh lo, atir aṭangin ka la chhiar ta lo reng reng a. Sangnih sangthum te a tling ang emaw chu le. A tih chu ka tibo hauhin ka hre lo a. Mahse kawng lak a ka hritlan avangin ka hmang heu viau a, ka damloh chhungin ka thlenin te ka chunga an that em avangin ka lɔ haw dawh bian lawmimanah chēng sawmhnih kā rawn pe a, au nuta kawr leina tur ka pe bawk a," a ti a.

Lehkhā pawisa chēng khat (note) deuh blir a ni a Hlunchhungi te pafa chuan an chhiar ta ngat ḥga a, chhiar aŋal an hlau si a. An chhiar zawh chuan "Chēng saugsarih leh zaruk leh sawmgiat paññah siki a nih bi." a ti a. uluk takin thingremah a ki

a. Mahse an lo tlaivar der tawh chu niün, chhin khat mah chhing leh lovin Hlunchhungi te pafa chu an meng tlang ta law law a. Chutia thi neih a an neih tawh dam tak a Kapthuama a lo haw leh ta chu thenawmte leh khawtlang pawh an lawmin an inah chuan inleng chuangkai lawmpuitu an awm deuh reng a. Hlawhtling tak a thi neih a an neih tawh lo haw leh ta a nih avang chuan Kapthuama pa chuan Pathian hnena law nthu sawin a ni fawm si a Kapthuama thlahual nan hun remchang hmásaber en a ranpui tal a khualkhaw lam lainate nen ruai pui tihtam deuh buatsaih a tum a.

Kapthuama rawn lawmtute zinga a chanchin Kapthuaman a sawi dan chu: "Ka thiante nen bung raw thlithlai a kan vah hona aṭangin kei chu ka per hrang ta deuh a. Nakinah chuan 'parachut' puan tha chi dah khawmna hmun hi ka va thleng a. Chumi lakpui tur a ka thiante ka au thawm chu hria in Japan sipai pathun hi an lo kal a. Atir chuan mi tib tumawm hmel pawhin an lang lo. Pakhat chuan eng nge ka ah ti ni-awm takin ka ipte chu a han zen a. Biskut leh kawrkilh khai bawr a'n khai chhuak chu mi a nuih var var a. Nakinah chuan ka ipte mawng a lehkha them, Tiau lui kam a an thlath kà lo ah tak mai chu a phawrh leh a. Chu chu an hmuhin an pathum chuan an en ta tâl tâl a. Chumi hnu chuan sawi set set lo hian an zing a palian ber chuan ka beng chilhin ka mita dumde leng chuai khawpin min han beng pai ta awn awn

a. Keia lah chuan chu lekhka chu a pawimawh ang tihngaihna lah ka hria azeng pawh chu a ni si lo. Chumi hnu chuan ka kawr awmah min tham lawk a an awmna lamah min hnuk liam ta blawk blawk a

“A liam lawkah chuan an thian dangte chu an lo awm teuh chu niin. An hnen min hruai thleng hman chiah, an zing a pakhat chuan sawi set set lovin a silai chu a kap ta thuai thuai mai a. Au hotupa ni awm tak chuan silai kaptu chu a han lawk let nghal ve thuai mai bawk a. Chumi ni thi chuan min kalpui ta daih mai a. Min that ang tih chu ka hlau rilru deuh na a, an mitmeng-ah mi thah tuma an lan lem loh avangin chuti takin ka hlau thawng ta lem lo a. Amaherawhchu, an tawng a mik a mak ka hriat loh avangin zaizir ringawtin kan inbe, thin a. Nakinah chuan Paihte pakhat Lusei tawng thiam liam luam hi kan zingah chuan a tel ve taua. Min man zan a min kalpuina hmun a kar niah zan chuan an hotupa lal deuh zawk hnenah chi Paite thlangval chuan min hruai a. Ka ipte atanga an phawrh lekhka kha an hotupa ohuan a lek vni vutla. Ka ehangchit min zawt a, thahse barah phe chuan a khawn lem pawbin ka hne lo. Chum hmen a ni thum lai min champaui hnu chuan mi, datha hmuah kha Paite emaw hit kha a lo kai a. Ai tawng ka la hriat dan chu: ‘Lusei gamah mi, chih ding teh, chi chiangah Tildun lamali paate mbanhding an A hilik kangte Japan ngalkap i mite. hwm meh snah nej aji-hukka htia. Chu Paite ja-

chu ka bengah chuan, 'ngaihruatin lunglen a hril chang chang' tih ang lek a nia. A thusawi awmzia ka zeldin dan chuan— 'Lusei ram a i haw phal a ni a. Mahse naktuk hian puak phurin Tiddim lamah an hruai rih dawn cle a. Japar sipai pawh i chungah an tha khawp a nia,' til na niin ka ring a. Chumi zan atang chuan an mi khuahkhirh dan pawh an tizal ta hle a.

Paite tlangval min hrilh ka zeldin dan ang ngei chuan a tuk leh maiah chuan Tiddim la nah puak phur chuan min hruai ta tak tak a. Thawmhnaaw tlem min phurhtir a. Kawng lakah chuan rehrukna ringawt ka melh kawngthian mai a. Mahse silii keng pakhat hian min vent bik titih deuh reng a, min thlah fal duh mish lo dai a. Ni nga hnu-ah Tiddim kan thleng ta a. Chumi tum a bungraw tlan-san ka itzia ka itzia hlawm tak kha aw. Bungraw duh a kal kan ni bawk a, thaupui pui hi a let rem rum kawngtluan mai a. Mahse tihngaihna awm si hek lo le, it lo kalin ka kal ve hmawk hmawk a. Tiddim-a ni li ni nga min champui hnu chuan min chhuah tawh ang chu tih näk laiin hmar lam min panpui leh ta a. Chumi tum chuan engmah min phurhtir ta lo a. Sarjak a min hruai ve rikngawt danah eng ti turin emaw mi chhawr an tum ni-a rin rukna ka nei deuh tlat a. Cuta min hruaitute chu mi hran an ni leh tawh a. An hotupa phei chuan mi a ngaina fu emaw tih turin sikret te mi a theh yei roh a, a bulah alir mi. Kaltir nghe nghe a.

Ni thum teh meuh kan kal hnu chuan Paite khaw lian tak hi kan va thleng a. Chutah chuan Japan sipai hi an lo tam em em mai a. Kan va thlen lai te chuān 'Banzai, Banzai' tiin an lo au thup thup a, eng tihna a nih phei chu ka hre lem 'hlei lo a. Chu Paite khaw daivel leh tlangah te chuan kua an hreuh a, an lutin an chhuak zung zung reng mai a. Mahse kei chu an khaw hreuhah chuan min awmtir ve lo. Khaw pawnan puan-in kaihah min awmtir a, mahpi-a ka kal hran chu ao remti bau lo maj a. Chuta ka awm lāj chuan ka khua a har em em mai thin a. Ka chinchanz hre lova u Saonghleia te thiandun awm tur leh an khawsak zui zel dan bre-lova ka awm ta chuan min timangang rilru bawk a. Japuni an man ve a nih chu ka ring lo a. Man ne se chuan kan inhmuh ka ring a. Pawi ka tih ber chu : Kei chu thi-ah min ruat ngeiin ka ring a. Chu chuan ka chhungte a tihmangan dawn em avangin chu mawlh chu pawi ka ti ber zawk a ni.

Ka khawhar ka zai thin chu Japan-ho chuan aungaitbla duh lek mai a. Min tawn kit hnai tuau tuau thin a, an lo bu ve tlut tlut a, aii lung a lek ve pawn a ni ang chu." Ka zai an hriat atang chua: ngeina zaat ta niin ka hria. Ni tin min zaiti ta mai a, anbi lahn ka momawh a an hriat meizu. tur luu hmawnsawm ilo te mia han pe vei ngia thin. Chaoi himon a kar khat dawn min champi. luu luu ouaq Garkhalf vai pakhat Mize taw. oblam aung reng deuh mai hi ka awmna ah chuan."

rawn dah ve ta a. Chu vai chuan a chanchin a sawi dan chu : 'Ka pa chu Assam Rifles pensawn a ni a. Aizawl aṭangin Champhaiah kan pem ch'ho a. Kei chu Burma ram ah latin Burma Rifles-ah ka ṭa ig a. Japanin Burma an rawn lak khan kan Battalion chu Japan kutah kan inpe a. Singapore ta inah pawh rei fe chu ka tāng ve hman.

" 'Chumi hnu chuan Subhas Chandra Bose-a sipai INA an tih mai, Indian National Army-ah ka lut leh ta a. Japan chakna hmangin India kan la ang a. India ram aṭang a Kumpinu sawrkar kan hnawh-chhuah hnu-ah keimahni ngei hian India ram ro kan rel dawn a ni,' tiin min hrilh a. Chu an pawl INA-a tel tur a min sawm tur chuan chu Gurkha-pa chu Japanin ka hnenah an rawn tir lek a lo ni a. Ani chuan, "Chu pawla tel ve chu i duh phawt chuan hua eng emiaw ti chhung kan zirtir ang chia. Mahse ralkap tur ni lovin, Lushai Hills-ah i haw thla leh ang a. In ram aṭangin Japan tan enthalatu hna i thawk ang a. Hmañraw tul tur biakhlatna leh thla-lakna te a rukin i kawl ang a. Pawisa tam tak an pe nghal bawk ang che,' tiin min thlem ta heuh heuh mai a. Ka han ngaihtuah vang vangin an thu bnial lo ang à ka awm chuan, tlan chhuah theihna hun remchang awm phah theiin kā ring ta a. A mi sawmaa chu pawm angin ka awm ta a.

'Chuta chinah phei chuan Japan sipai chu ka chungah an jba ta lehzual a. An zing a tel ve ang

thlapin min ngai ta a ni. Chuta ṭang chuan ka hna tur min zirtirna hmun panin min hruai ta a. Kawng-tluanin kha Gurkha tlangval khan min hruai a, Japan sipai ။ ang chiāhin min thuam ve thlap a, silai erawh chu min kentir lo. Kawng a kan kal lai chuan chu Gurkha tlangval chuan an INA hla pakhat min zir tir ka la hriat reng chu:

*'Qadam qadam age barhae ja,
Khusi ke sath gaye ja.'*

tih lai tē chu ka la hria.

"Chumi tum pawh chuan kawngtluanin tlan chhuahna remchang ka melh reng nain ka hmu thei lawk lo a. Ka duh aia kal thui dawn a ka inhriat chinah chuan a rem emaw, rem lo emaw, a khawi pawh chu ka ram chin la hriat ngai loh vek a nih avangin ni thum aia tam chu kal ka tum lo hulhual rilru ta a. A ni thum ni chawfak her zet zawt awm ah chuan 'kan chawl' a. Kan chawlh lai chuan dai-kal chhuak chhuānlam a kawng ။ ။ ။ a ka peng tu chua. Japan sipai pakhat chuan mi ven zui a tum a Manse Gurkha pa khan mi ven zui tul a ti lo a n ang, min veng ta lo a. Ka pen dawn chuan inti rinawin han kir leh ngei tur angin ka Lukhumi leh ya. Kawngtren leh ipre chu kan chawlhna lungpu chungah chuan ka dah sauh sayb a. Daileng tu ni awm takin inti rinawin han faiuk chungin ka kal yet ngial a. Ka thlebg thuk talh taffi a ka thawn ka diai teh teh bawk a. Ka kal bla fawk ta ma-

tihah chuan tlan tak tê hian ka tlan ta chiam mai a.

“Ka ram chin hriat ngai hleih lohah chuan ka pawng kal ta ringawt mai a. Japan hmuh leh ka hlau si, chumi ni phei chuan tukthuan lo phei chu ei engmah ka nei ta lo nghe nghe. Ka ram chin hriat loh dan chu : Kan chhuah tirhna kha Thân tlang a nih ka hre ringawt a. Thân thlangah chuan Run lui a luang tih ka hre leh ringawta. Run lui thlangah Lentlang a awm leh a, chumi thlang lehah chuan Tiau lui a luang a, chumi thlang lam chu kan ram a ni tih ka hre tlangpui ringawt a. Japan sipai in-thuama ka inthuam avangin Kumpinu sipaiin min hmuh palh a min hai blauis ka hlip a, ka palh phal leh chiah rih loh deuh avangin kekawr leh kawr chu a tumtelin ka zakzeh a. Tichuan, kawr pawh ha lo saquak tak meuhin rampalailengah ka kal ka kal ta mai a. **Ka ril a tam pawhin ei tur dang awm hek lo, ram heim itawm deuh deuh chu ka pet lawr a, a tui loh leh ka chhâk leh mai a.** Ni thum ka yahvaih hnu chuan Paite khaw pakhat hi ka thleng ta, a,

“Chu Paite khua-ah chuan Japan an awm leh awin loh’ ka zawt a, anni chuan, ‘An lo kal zawk a, mahse tun lawk khan an kal leh tawh,’ an ti a. Ka ri a tam tih aŋ hriatin an chaw neih ang tawk kawh-hawf leh ra-um (rathur) min pe a. Ka tan chaw ting lo mah se, chumi tum erawh chuan ka ei tui

kher mai. Saruak ringawt ka nih ayangin puan ka dil a, pahnih chhe zet zet mai hi min pe a, pakhat chu ka veng a, pakhat ka bat bawk a. Kawng a kal ngam ni hek lo, ka hma zawn khua chu ka en zawn a, ka kalleh teh poh a. Mahse chu khua chu ka han juh chuan khaw-tam ringawt an rauhsanpa la rei si lo hi a lo ni a. Tichuan, khawthlang lam hi ka rawn pawng pan ta ringawt mai a ni. Puan min petu Paite khua atang a zan hnibnaah chuan rampalaileng a ithing-zung thlarah hian riah ka tum a. Ka mu tur chu ka tawngtai a. Chuta ka tawngtai tui ang reng rengip ka pien a hnu lamah ka la tawngtai tui ngai lo.

"Ka chauh tawh vang ni maw, ka tawngtai vang ni maw, chumi zan chuan ka mut a tui khawp mai a, ka mu blum lo chauh hi a ni. Zan dangah chuan thiip thiin ka mu tak tak ngai lo. Chumi tuk a ka han, harb chu ka bui htaité maiah chuan keipui sum ruk sa zet tyu hi min hmachhaws zawnig a lo uithat ngawi gen mai a. Ka hmuh tih phat chuan jauhna ka'n nei dawa a. Mahse ka lo-ah-chawp ca thiip ka hmuhna chu a be lieh ta duak a. Ani ceiptu pawh chuan min haw lo chauh pawh ni lein, min laimat thlir zawk ni hiaq ka hre ta tlat mai a, t'mak ngawt mai. Zan ka mut dawa a ka tawngtai chhu ka hre chhuang zawk a. Chumi hnu cenan ta'en Patchan rawn tih min ka sing te lat a. Ka min ob 'chien' min klatin salang chonak chu se min, min ob chowm 'chien' an tin ka lo hreat thay.

awngin, 'hei pui min hruai ve tur a Pathian awn tirk che i ni vei roh tak tak mai awm mang e, i mi tbleir dan roh chu, mi hruai i tum a ni phawt ang,' tiin ka ngaihtuah a.

"A mak ngawt mai, ka han tho chhuak chu insiam buai tur engmah nei hek lo i, ka kal nghal a ni mai a, chu sa pawh chu ka zui nghal ta ringawt mai bawk a. Tichuan, ka zui ta zel mai a ni. Ani lsh chuan khân-châng tha leh lui-khan kaina rem-châng a hre em em mai a. Kan inzui hnaih lai ber phei chuan a mei vuan phakin ka hnaih a. Chumi ni chuan hma takah Run lui min kanpui a, Lentlang min lawnpui leh ta a. Khawilai-ah emaw ni chuan min hruai sual ve thelh a, Japan awmoa kan pawh teuh awm blein ka hria. Mahse kan inthlauh lai tak a ni a, a rawn let leh nghoh a, kawng dang min zawhpui ta a. Zunram thiar a ka dinsan chang leh eng emaw avang a bahlahna ka neih chang te chuaa ka zaj ngai takin mi hi a lo nghak vei vun thin a. Zan-ah erawh hi chuan a riahna ka hmu phak ngai lo na-in a awm blat phei chu ka ring lo. Zingah chuan min lo nghak voh voh hman ziah tawh thin a ni.

"Chutia Lentlang pang chhak lam a kan kal lai chuan, ram-palailengah hian Kumpinu thlawhna thawnhnaw phur chi hi a lo tla sawp nuai mai a. Ka han bel chiang a, a tlakna pawh chuti lua a la rei hmelin a lang lo a. A mi chuangte ruh pawh keng ut ang thial thual hian a let rum mai nghe ngie a. Ka ngaibbel emaw ni, a la nam lek lekin

ka hre nghe nghe. Ka han bel chiang a, kah thlak tihbriat xeng bian silaj mu denn a chu a chik nuk mai a. A thil phurb sa-tin leh thei-tin te pawh la ei tlak awm hial hmel a pu. Ngun lehzualin ka han thlingthla leh deuh a. A thir phek hmua hul lai chhang houai tak maiah chuan savun-ip lian tha deuh mai hi him pialin, chu thir phek ngheng a inchhawng chuan a lo intung hul phak mai a.

Ka hmuh tinh chuan puak thei lam thil hlaughawn nih ka hlaughthawn avangin simkhur takin ka en a. Mahsechuti ang lam thil ni hmela a lan loh avangin ka la ta a. Ka han hawng a, a chhungah chuan pawisa tem a zawng hi a lo awm a, tiin a pawisa chhar zat phei chu a sawi duh tem lo. Kapduama chban a sawi zet a, "Pawisa phek khat pawh ney lo ka nih avangin a ip chawp chuan tihbo hlaughawn ka pawm ta ble hle a, ka kal leh ta a. Ka kal yeip naen chuan kan hrbetlem dun na vang vang-in ani tluk a min thlaudan zo kalpui tur dang an vang leh fawn ngawtn ka ring." Atawp a tawpah chuan Hau kam min rawn thlen thia ta nge nge a.

"Tian Jui-kap rawn thlen thlak dun meuh chuan a hmel atangin mi kirsan a sum tawh tih ka hre leh mai nja maw le a hmel atang chuan. Tunah zawng a relawng chin ka thlen tawh chia, a tan opon luu a sum tawh lo ve, ka kirsan tawh ang che' tihmam hien ka hre hakan mai a, a mok ngave mai. Muu koh hau hau, ka hau hau, a hau hau, a hau hau,

chu Tiau kam rairuang buk chim chin lsh chin lova dingin ka Tiau kan lai chu min rawn thlir voh voh a. A kam lehlam ka kai a, ka hawi kir leh lui te chuan mi la rawn thlir zui ti vung vung a. Chutah kal ka siam dawn chuan ka kutin ka han zap a, chu veleh chuan min hawisa ta nghoh a. Caumi hnu-a mahni chaeh mai a ka han kal ta cha ka khua zu tibar viau a miw le. Sukei kher kher hi chuan khua a tibar mawh viau a ni ngai a. Chumi tam meuh chuan, mahoi chauh a Tiau kam ka han thual chho ta chu zu theibonghilh thei mang hauh lo ia. Keimah avang a chu lsh chen chaw pawh zawag hman lo lek a min halipui din chu ka ngilituahin, amah chiah kha chu hma l h thei ila chuan ranpui talh sak a phu hliah hliahin ka hria.

"Kan ram ka rawn thleng thla leh ta chu ka thaw huai huai mai a. Mahse kar thum tlawng chaw-kaw puar lsh leh mutna pawh tuah mumal lova ka awm avang a ni ber aog chu, ka khaw thiwin bmasak ber a ka riah zan atang chuan ka khua a sik ta hluah mai a. Mahse ka thlenin te an beng-varin ka chungah an tha em em mai a, na ta vekah na suh pawh ka inti khawp mai. An nula mawlh chu a fel mai, a hmeltha si, a zejin damlo bawisawm a thiam si, damna sawng sawng awm tak reng pawh a ni. Ranhuuaia kar hnih dawn lai ka rawn thang nen, ka nat chhung thlaa leng lo lai nen, kan veng kan chhuahsan atang chuan thla li thaw a nih chu. Tunah zawng kan hrehawm lai ber hun

te pawh kan chaachina ngaihnawm lai ber a chang thei ta a nih hi," tiin Kap̄huama chuan a Japan sal tan thu a sawi a ni.

Dam tak a Kap̄huama a lo haw leh tâk avang chuan a pa chuan a thla hualna ni fawmin Pathian hnena lawmthu sawi nan ran lu kim talh a tum a. Than̄huami te chhung leh Lalpianmawii te chhung pawh kokim tak a tel turin an chah a. Rozami chuan dam takin Kap̄huama a lo thleng leh tih a hriat chuan awm ngaihna hlawl hi a hre lo a. A chhungte a mawh chhiat leh a sawt tawh si lo. Kap̄huama pa lawmthu sawina turah chuan Than̄huami te leh Pianmawii te chhung chu a kal thei zawng zawng kal vek an tum a. Than̄huami kal tur khawlai dung a Pianmawii sawm kawia a kal lai chuan Rozami chuan mi mitmei veng ru tak chung leh a pasala chhungten an hmu nge hmu lo tih mitmei en zak zak chung hian, 'I e, Thuam̄hian, Thuama hnena chuan e, 'Ka damlai ni hi thlan a ka peih hmaloh chuan nghilh ni a awm' dawn chuang lo a nih hi' a ti han ti ngawt teh ang che aw. Awi kel zawng dam hi, ka thian, hrehawm ka va ti tak em! Nangni zawngin in han hmu bik dawn a. Mahse hmu ve mahila . . . , hrehawm ka ti em mai, chibai min rawn buk (sak) mawlh mawlh dawn nia aw. Khi, kan nu-m min lo tħbir reng tawh pek khi. Ka tħbiex mangħha ngawixi ngawixi," a ti a, a kalsan ta cħbat cħbat a,

Kapthuama pawh a lo thlen tuk tlai a, a nau Lalhunchhungin Rozami pasal neih thu leh a hreh thu te, a pa tirk luh dan zawng zawng leh lo nghah fan fan a duh thu a han hrilh meuh chuan engmah sawi lovin kawmchar-ah a c'huak hmak a. An lei-kapui tlangban bawh a mittui sur zung zung chung hian..., "Aw..., thlante u, rawn inhawng ula, in duhamna chintawk nei lo in ka âng zaupui mai khan min han dawlh ve nghal law law mai teh u. Aw, hun! Eng tikah nge i ni kin ni chu he lungawi lohna khawvelah hian i rawn chhuahtir dawn? Rozam, Rozam, ka hmangaih leh duhber, lungngaihna phurrit hi ka tan tam zo sa lovin nang leh zel hi ka tan phurrit leh lungngaihna i chang zo ta a maw, a va han mak dawn ve! Hun leh ni tawi tê chauh ka tan inzuah zo lovin, chuti khawpin a ni maw mi thlim i lo châk ni ngai le? I tan a hrehawm ka tuarna zawng zawng te kha, hei hi i mi thungrulh duh dan a lo ni dawn maw? Mahse a tawk e. Ka tan hian hrehawmna leh lungngaihna hi ka pianpui uaau thlak-hlelhawm loh tak, ka tuithlar theih si loh chanvo chu a ni a nih hi," tiin ni tlâ tur kawl sen phût lim chu hawiin, mittui sur karah khawthlang kawlkil a chhum dum nal nal chu a thlir vawng vawng a.

22. LEHKHATHAWN

HAWCHHAK lama Kap̄huama te an kal chhawngħlawtah, Liankhuma pawh Lebawrah a t̄ang zui ye nghal a. Sanghieaten Kap̄huama Japan in an man thu leh a dam pawh an rin ngam tawh loh thu an rawn sawi lai chuan Liankhuma chu an venga a chawl h zawk lai tak a ni a. A t̄hianpa, a chhuk a chho-a lo inzei t̄hin leh a sangawi zawnpui ber boral ta ni hial awm a an sawi a han hriat chuan a tuar em em mai a. Nung-dam a la awm ngai te a nih pawha a lo haw leh tik apiang a Pathian rawngbawl tlāng tui leh, a chhe ber dawn a, lo haw tur a awm ta jo a nih tâk pawh a, a thlarau chu van Pathian hnen ngeia thlamuang tak a chawl turin mittui nen lungchhe tak leh thahœmngai takin an t̄awngtai nupa chamchi a. A la piangthar chiah lo si-a an hriatna chuan thil dang zawng zawng aiin an riklu a tihah-in an awm a tinuam lo ber a.

Mahse chutia dam taka a lo haw leh tâkah chean, an t̄awngtaina Pathianin, a chhangin, Kap̄huama fan rawngbawlha hun awm thei dawo a an hriat nupa avangin an hlim dun hle a. Kap̄huama lo haw lai tak chuan ani Liankhuma chu a hna avangin Aizawl-a a awm lai a ni a. An vengte vai-kal kâ aṭangin a t̄hianpa Kap̄huama hawn leh thu chu a lo bria a. Chuvangin, Liankhuma chuan a t̄hianpa fan lehkhatawn a ziak ta a.

Ka thian hmangaih tak, Thuama,

Manganna leh hrehawm tam tak i pal tlang hnu-a hmuuh leh che ka beisei theih avangin Pathian hnenah lawmihu ka sawi a ni. I awm loh avang a kan thlophannain awrawl tawpin Pathian min auhtir tak meuh a. Kan nupaa chkun leh zan bang lova i tan kan dilna chu zahngaihna Pathian chuan khawngaihna avangin min chhang ta. Chuvangin, Pathianin nangmahah tum a nei a ni ang tih ka ring a. I chungchangah hian thil pahnih lo lang a awm a. Chu chu i hmu ve emaw ka hre lo.

Pakhatna-ab cheau :- *I khawelhak kal dawn a, sawi, 'Rozami tan hrehawm eng pawh tuar ka huam a. Kan nawmsak dan theih nan ka inhuatsajh duh bawk a ni,' i tih kha i la hre rengin ka ring. I sawi anig ngeiin hrehawm chu i tuar ta ngei a. Mahse i hr, hawm tuarna zawng zawng chu Rozami lakah chuan a thlawn ta vek a, nang erawh chu hlawhtling takin i lo haw(ng) thung si, tih hi.*

A dawt lehah chuan :- *I hmangaih Rozami tan hrehawm i tuarna zawng zawng chu a thleksan ta si ang hian— I tan thih thleng a tuartu kan Lalpa Isua Kr̄ista chu lehlamah i thleksan a, hmangaih-a zawngtu che chu i zawng ve duh si lo. Chuvangin, ngun takin ngaihtuah la, i hmangaih Rozami tana i tuar laia mual a lo liamsan ta che mah na i tih chuan, Rozami i hmāngaihra aia a let tam tak a hmangaih tu che i hawisan hi eng ang fakauih nge a tuar nat ang*

le? Chuvangin, Krista hmangaihna chu i hriat thiam theih nan i hmangaihber chu a tirehawmtu-ah che a hmang ta a ni tih lo hre thiam hrain ang che. Kristan a hmangaih che avang i a tuarna i lo zir lawkna a ni si a.

Japan kut atang a chhanhimtu che leh, kuwng bona ram atang a mak tak a hruai chhuaktu che chuan hausaknain a vurh zui chia. Chum hnu a i hmangaih Rozami leh zel a pek che chuan, chu i malsawmna dawn zozai chu hmeichhe pakhat i inhlahtir a hlauh sak che avangin, chu hmeichhia chu a seng kiang ta a ni zawk. Rozamu pasal nei kha Pathian remtih a ni tih lo hre thiam mawlh ang che. A tan hrehawmi tam tak tuar a, thangthat i la ta pawh kha a thlawn ta-ah ngai reng reng suh, Pathian chawimawi tum dan che a ni zawk e.

Aw le, kei chu hmeichhe pakhat hmangin nun thaika nei a, chu chu i hai miyah loh khq. Nang erawh chu hmeichhe pakhat hmelthainga-in Pathian hmel i inhlahtir theih dawn avangin, chu hmeichhia chu i hmangin a seng kian sak ta che a. Pathian vek chuan a duh phawt chuan Pathian hmel tilang chiang turin i hma-ah hmeichhe dang a la rawn dinfir leh thei tho sih pawh hre tel bawk ang che. Tunah ngei pawh hian Pathian chuan a lo ruat ru diam tawh mahna kan sawi thei hlei nem.

Hella hlawhling tak a i lo haw a hnu a, Rozami heii a jo nih sawh bank si chuan, i hma-ah nula tam

tak an rawn inlan ang a, thenkhatte phei chu Pathian Thlarau behchhanin an la rawn ihmur mai thei. Tun-laiin kan ramah Thlarau Thianghlim chhal a hmeichhia leh mipa inti bawrhbanglo tam tak an awm ta. Mihring chak lohna chak tak hi Setana leh mihring tangrualin an hman dun vaih chuan a chelhhlelhawmin mihring pianpui ropuina a tichhe sam em em si a. Chuvangin, nang pawh hmeichhe nazah zawng lakah lo simkhur hram hram la, nupui tur dik tak chuan 'banthal an rawn nawt mai ngai e' an ti nia.

Ka thu rawn sawi hi tunah chuan i la hre thiam rih lo pawh a ni thei e. Mahse i hriat thiam hun a ja awm mai ang. Harsatna leh tanpui i ngaihna apiang-ah kan tih ve theih a awm chuan, keini nupa chuan kan phatsan ngai lo ang che. Ka thiannu kha ka khingphel, kei aia i thlarau tan a mittui seng tam zawk a nih avangin i lo kawm thin dawn nia. Ka lo hawn tikah pawh Kristaa i hmel thar rawn hmuh tawh che ka tum dawn a ni.

Kei pawh, tawngkhawlo ni suh se, ka taksa lam chu a tha viau a. Mahse ka thiante an ho ve leh-chhawng khawp a, ka khua a har thin khawp mai. Hetia damte-a i lo hawn leh thu ka hria! chinah phei hi chuan hmuh che ka chak em em mai a. Mahse kan hna lamah ka laklawh rih si a, ka'n bei rih hram hram ang e. Reilote-ah chawlhsan ve mai ka tum tawh a. Naktip khian 'V' Force Sap hruaiin chhim lamah ka'n zin leh rih phawt aig a. Chumi ka lo kir tikah zawng

chawlhсан zai ka rel tawh ang. Dam tlang tak a kan inhmuh leh theih nan Pathianin min vehg tawn zel rawh se.

I thian i hmangaih,

8.4.1944

Liankhuma (Lebawr)

Kapthuama chuan a thianpa lehkha chu a lo hmu ngei a. A brehawmna zawng zawnga hreraitu chu Pathian a ni ngei tih chu a ring a. Mahse Rozami pasal neih chungchang a Liankhuma sawi ang a Pathian neihtir ang hiala a ngai erawh chu niin a bres thei hauh thung lo. Rozami pasal neihtireu chu tu dang ni lovin a pa a ni mai. A ngaihdan chuan: 'Pathian han min hmangaih tak zet si chuan, ka hmangaihber pawh min pe ngei ngei ang. Ka thianpa sawi ang a, Pathianin khawvel a hmangaih em em' lai a, khawvelin a hawisan si nen chuan tehkhin theih kan ni lo ang. Khawvel chuan Pathian chu hawisan teh reng mai e. Mahse Rozami chuan min hawisan ve hlei nem. Chuvangin, thianpa thil rawn sawi hi thil istlai lo lutek, tawngkam thlawn bat duh leh yang a inhhemna thil lek a ni,' ti-zawng-in a sgaiktuah ve tlat mai a. Pathianin Kapthuama a hmangaih, ayang a Rathian hmel bleshiu ang a Rozami a sawi leh, chumi avang a seng kiang ta aang a sawi phei chu a awih therté lo mai a. Pasal a neihsan ta chuan namenlo in Pathian a bleshi

ta zawkin a beidawn phah zawk niin a johre tlat bawk si a.

A ngaihdan chu a ni bawk tak a, reng a -- A hmangaihberin pasal a lo neihsan tak avang chuan Pathian lakab a vuiin, a beiseina zawng zawng pawh a tblawn ta vek si a. Chuvang chuan, Rozami chungchangah na na na chuan Pathian chuan hmangaih thlawtin a hre lo a ni. Tin, hmeichhe kal tlang a Pathian a la hmuh mai theih thu a rawn sawi phei chu, a thil ngaihthiam loh kumkhua a ni sa reng a. A thianpa Liankhuma chungchangah ngei pawh a ngaihthiam theih loh a nih nāk alaiin, hmeichhe hmang a Pathian hmuh tum ta ang hrima a rawn sawi phei chuan a luak a tichhuak hijal a ni,

23. “I TUM · RENG MAW LO · NI?”

— Kapthuama

 HUMI kum vangpui lai ‘buhpui a balhla ti tujh’ an tih thin hun lai chuan Thanthuamiten vawk talh an tum a. Kapthuama puala talh tum ngang an nib avangip Kapthuama te unauba leh an ni fate nen kokim takin Thanthuami te khuaah an kal dap a. An han inhmu khawm chu an hlim hle a. Chutih lai chuan Rozami chu a pasal chuan a hna lama a kalshan hlan a ni a, a pasalte in lamah phei chuan a la awm tho a. Rozamin Kapthuama hmel ngei a han hmuh tieuh chuan a tirlah a khur zeih zeih mai a. A hmel pawh ni dang aia tha zawk leh duhawm zawkin a hmu lehngthal a. A hmangaihna lah chu leilungah fang khat mah a la hloh chuang bawk si lo. A biang ngei biak chu intlahrung hle mah se hmuh a châkna chuan a buk thlu si a le, intham lo leh zak rilru tak chungin a hmu ta nge nge a. Rozami chuan, “Thuama, kan inhmu leh ta maw? I dam thin em?” tih pahin chibai a buk a. A mit mengah chuan hmangaihna chuai chuang lo leh in-chhirna thnlung riangvai khawhar nun hmel hlim lo tak chu a lang chhuak thei bial a.

Kapthuama chuan, “Dam thin e, Pathian zarah ka dam thin a sin. I thiianpa chanchin i hre ngai em?” tiin a han zawt a. Rozami chuan, Kapthuaman ‘i thiianpa’ a han ti ta chuan a rilru a tina em em

mai a. Kap̄thuama chuan a tisual lo tih chu a hai b̄ik lo. Mahse Kap̄thuama ni lo 'ṭhianpa' a nei ta chuan a rilru a tina ngawih ngawih a ni. Chhan bram pawh Rozami chuan a tun na a, mahse a hrawkah eng emaw hian rawn hnawh up upin a hria a, a chhang thei ta blawl lo a. Kap̄thuama vek chuan, "Dam takin ani pawh a awm ang a, hlim takin in la inhmu leh thuai ang chu," a ti a. Pian-mawii te in lama leng turin a kalsan ta a. Kap̄thuama chuan hlim takin a be sawt sawt a. Rozami erawh chuan a hmel a han hmuh meuh chuan a hinaa a ngaihna let eng emaw zatin a rilru hreh-awmpa chu punluhin a hre thung a ni.

Kap̄thuama khawlai kal vel te chu a hmuh loh blan hian mit tla lek lekin a lo thlir ru reng ḡhin a. Engti kawng muh a tihngaihna dang awm ta si lo chu a ruk a ṭah tlawk tlawk mai lo chu a tan kawng dang a awm tawh lo. Thanthuami te khuua Kap̄thuama te an zin lai hun chu, hmania inkhawmpuia an kal lai bun ang chih kha a ni a. Hman ang bawk khan favang ni eng mawi leh zan thiang khawhar lunglenthlak tak bawk hunah chuan Rozami chuan 'hmanlai' lo kha chu dawn tur dang a hre mawlh lo a. Tun hma te angin a ḡhiante inah chuan leng vel leh ḡhin mah se, tun hma kha a ang thei tawh bawk si lo. Lungchhe van kai a ṭah vawng vawng mai loh chu tih theih dang a awm tawh lo.

Kap̄thuama erawh chuan intihpachan a tum hle
a. A hmel leh a mitmengah pawh ngaihbel tur

pawhin hmanlai hun leh Rozami ngai-awm hmel reng pawhin a lang lo. Hlim tak leh nuam tihmel takin a lang lui tlat a. A hmuh chang a Rozami a biak pawhin, hmel danglam hauh lo leh ni danga a biak angin a be bawrh bawrb thei zel a. Chutia hmel danglam pu hauh lova a be thei chu Rozami chuan hrehawm a tih phahin vei ve lo ni-a a inngaih-na chuan a tirilru hrehawm lehzual a. Nula dangte nena a leng vel a hmuh chang lahin a thik rilru tlat bawk si nen.

Kap̄thuama te chu ni li ni nga lai an cham hnu chuan hawn an tum leh dawn ta a. An hawn dawn zan chiah chuan khuangchawi thla fangin ar kai a rawn deng ut mai a. Khi thla fang khian chuai chuang hauh lova kum sang tam tak a vanglai a hman liam hnuah, a ngaitē-in chumi zan pawh chuan a vanglai bawk chu a rawn her chhuahpui leh a. Kap̄thuama chuan a rilru tikbauhin luhlul chhuah eltiang mah se, chumi zan meuh chuan a intih pachanna zawng zawng chu a rawn hlipin khawharna rilru no tak chuan a lairil a rawn fang a. Hmanlai lo chu dawn tur a bre ta mawlh bik lo a ni. Thla chuan a tuallenna chung van sang lam chu papin a rawn invawrh sang zet a. Chutah zet zawng mi thai chang hnu Rozami lo chu a thinlungah thil dang a leng ta bik lo.

Zan a rei deuh deuh a, chang dang kan lova a len. Tumkhua na thiin van boruak zaupui maiah khian chu thla hleinga chuan, hmtangaihte intiamna thuthlung

chu tuma nuai reh rual lohin a rawn ziak chuak thar leh ta. Inkhawmpui laia a kawng zawk hlui kawng-ruh chu rawn rap dik leh chiahin, a kal dan 'spit' (speed) pawh danglam chuang hauh lo chuan a eng fâl nulh mai a. Chu zan meuh chuan a buk thlu ta-in a insum ta lo. Zan te chu rei thawkhat tawhin mite chuan mutmu tuah hlawm tawh mah se, ani zawng mutchhuahna te chuan a la zêm ve rih si lo. A lungleng awm ngaihna hre lo chu, Than̄huami te kawmchar leikapui ngeiah khan tlangban vuan a ding-in, hmangaih ber nen a inhriat chhuah ziahna tur a an intiam hun **Tbla Hleinga Zan** leh an intiamna hmunah chiah leh an intiamna champhaphakah ngei bawk chuan a lungleng chn a kiu ta ruai ruai lo thei ta bik lo a ni.

Kap̄thuama zai chu Rozami chuan a lo mang hriat a. A mumangah chuan a khua lo har em em a, a lo ɔ̄p ta hial a. A ɔ̄p chuan a tīthangharh a. A han harh chuan Kap̄thuama zai chu a ral hriat vau vau a, awmngaihna hlawl hi a hre ta lo. Mut-hmunah chuan a let tawn ̄huai ̄huai ta mai a, mah-se eng a sawt thei tawh si lo. Kap̄thuama chuan he hla 'Zantiang si-ar' tih hla a châng tawp ber a sak:

*'Val .nghak Chawngmawii mah a ding reng van
zawlah,*

***Kei ka lungdi thal-tui ang min nghak lo te hian :**
Khiangawi zamual min liamsan hi Bawithe,*

***I lung tum reng maw lo ni'... ... kei zawng
Tlei dang tanglai belh ka kham zo lo.'***

tih lai hi. Rozani chuan Kapthuama zai ich a bla sak kber chu a tuar zo ta mawlh lo a, zawitein a tho them them a, pawnah a va chhuak a. Hla tak a Kapthuama zai chu ngathla chungin a han thlir a, a kawr hak chauh chu zan thla engah chuan a hmu var va, va thei a. Rozami chuan amia hriat tham chaph tur hian, "Thuama, ka hmangaih leh duhber, ka lung tum reng a ni lo. Hrai tam pawh chawi-in tlei dang tangah bei mahila, ka nghilh reng reng lawng che damchhungin," ti-a ke per thuai thuai chung hian, "Ebla Hleinga Zan hian inhre thin ang aw, kan ti maw kha, ka hria ang chia, ka hre reng ang che. Aw . . . , hmangaih dai chuang ngai lo ka lawma par mawi, mahse, mahse . . . , ka lei pangpar ni a chuai, khuarei hnutiang ngaih a va han na dawn tak em Thuama, i hming ka taphui a bang thei dawn si lo," tiin a han chham a. A mittui chu a hruk a htuk sen ruai, lolh hian a surin a sur zung zung at. Chutah a silru chu bing chuk chuk leh a khaw en pawh tawt tual tual hian a hria a, mumal nei lovin a ilu te a.

A rawn fiarb chhuah leh chuan, a taksa chu a so vawt ngak tawh a. Luhai khaw en phe ruai etlung bian, "Engtin nge ka awm a, engah tige heta ka muif reng chule? E . . . ka hre ti, ka hre chhuak leh lai?" Aw . . . , hrehawm ka va han ti tak em khaw velhi." Ullire ngawin ngawin etlungin zan thla engah brabbar ratin Thantouami te in lau chu a han thlir leh rawng rawng a. Mahse umah timah xur an lo awm tawh."

24 NUPUI A NEI VE TA

KAPTHUAMA pawh nupui neih hun zen zawn a lo nih ve tâk avangin, Rozami a chan tâk lobah rau rau si chhan, hmania Japan kut aṭanga a tlan chhuah hlin a khaw pakhata a dam loh laia a thlenin nula Hmingdailovi kha a rilru-ah a lian ber a. Rozami lo vekah chuan a hmuh phakah ani lo chu lunglen dang tumah a nei lo. A dam loh Ich theih loh chhung zawng a hmangaih em em a lo bawisawmtu chu a tum rilru ta a. A rilru khawhar pawh hnem berin a ring a. A pa hnenah pawh a tiri ta a. A hmelah lah Thanthuami te mikhual sawi angin, Rozami nen a dawr khat a nih bakah a hleitlingin Rozami aia dawlhkai tha zawk, pian thiam si, mi sakhawmi leh nun tlang a lo ni chhap nen.

Hmingdailovi chu nula a ni na vang vangin a chañchin pawh thu ngaihnawm leh sawi tham a tling a ni. Kum khat chu a thiannu Salkungi nen an in-lâwm a. Salkungi te lo chu ngwpui ngaw-tâ deuh mai bing si, ram kheng lutuk mi neih peih loh ram tâng, Salkungi nuṭapa te pafa, mi taima leh awm-khauhin an thiāh ramchang khawng zet mai hi a ni a. An ram tuk a khawng em avangin an vah zawh dawh hnajah. Salkungi pa chu herhpuiin a inherh leh ta' nghal a. Chumi kum phei chuan thlawhhma kawng pawh zawh thei lovin awmhmun randâng mai a ni tânghe nghe a. An unau chauhin an thlawhhma chu an hai dün ta a. Chutia Hmingdailovi nen a

an inlawm lai chuan Salkungi nuṭapa chuan hawrh-zawk a vci leh ta nghal a. Mahse an lo chu ramngaw, tuk dark mei la lut ngai lo kumkhaw leng ngang a nib avangin a awl em em thung a. Salkungi chu a kut a mai na vang vangin buh chungah blo a lēng hman bik lo.

Pawhchhiat hnaih lamah chuan Salkungi chuan a lawmnü Hmingdailovi chu a ruai a, mi dang an theih loh avangin an pahnih chauhin an sef dun a. Chawfak dawn a Salkungi bai chhuang tur chu tui-thawl nen tui chawi turin an lo mawng luiah a zu kal a. Khaw dang hawi lova tuithawl a tui birth tuma a kun lai chuan, a mak a makin lui hnaih lamah ruah a jo sur niin, 'sabereka-khuangkaih' chuan a rawn hnawl ta thut maj a. Salkungi chu a reh rei tak em avangin amah chauh a lo bung Hming-dailovi chuan lui lam a thlir a thlir tawh a. Mahse riva engmah a swm thet si lo. A ngaih tha lo chuan a haad au a, chhangtu awzawng a awm ta lo. Hming-dailovi ngaih tha lo chuan thlam a han en hmasa phawt a, mahse a ngai tē-in mei pāwh la nun lobin a lo voh thep mei a. Hmingdailovi mang chua ang ta a, a thiawm uui chawina lo mawne van lui lam chua a nan ta riinhawt a.

Kau chin leh chin lo-an chuan a kal lam bniak chu a hnaih ngel a, a baw lam hau a hmuh loh avang chin, hantawng nircu tak chungin lui chu a zuk thlam a. Lui a zuk thlen chuan sabereka-khuang-

kaihin a la tih hriat reng hian luite lian chuan lui kam a lo hrut pe tharlam sul mai a. A thiannu pawnchhe-lukhum pawh vaukam chheh-khangah a lo la inbang far kauh kauh a. Chutah zet zawng a thiannu chu luite lianin a li a ni tih a hre ta a. A mangang em em mai a. Mi tumah dang pun tur awm chuang lo, lo bingah mah chuan an lo Kawng chen a tuma zawhpui loh khawp a bing a ni si. A tihngaihna hre lo chu vaukamah chuan a han tawng-tai tê tê phawt a. Hawsan mai chi ni a a hriat bawk si loh avang leh, luite lian thut ngang a nih avangin a kañ leh chu a ni tituai tawh bawk si a. Khaw en lai a hmuh mai inbeisein zawn zai a rel ta a.

Thlâm lam pawh pan leh ti chuang lo chuan a tuthlawh chu a keng a, chu chu a hriam neih tawk a ni ve miau si a. Luikam chu a hrul tòla ta zel a. A mittui a han hru leh bawk thin nen. Mi tlawin-ngai mangang duai tum lo chuan blauh chu siwi loh thih pawh tih lovin Juidung chu a pawng thual chhuk ta ringawt a. Chawfak zai pawh rel hman bik tawh hek suh. Chu an vau lui lah chu a chheng-chhia-in a khawkrawk em em mai lebngthal a. Khawilai laiah emaw chuan hmeichhe tan a kal hleih theih loh hel ngai lengkir leh kurung te a lo awm ve leh bawk si nen. Hmingdailovi chuan a tân rul pawh râl a chang thei tih hre mah se, a tum a ruh eni avangin a lawmnu chu phatsan mai a tum aw-

zawng lo. Hmu hnei tumin luidung chu a hrawh thla zel a. Kar ·lo·ah chawhnu a lo thlang her a, naurual zanriah chbum a lo hun leh a. Mahse a lakah, hunin ro a rel ve hman tawh lo.

Khua a tlai lam ḥan ta hle a, ni dang ang chu ni ſe, losul hawn pawh a hun leh ta. Mahse Hming-dailovi zawng hawng hman a intih ve loh avangin, chu nula mal tlat, thiān te lak a tlawmmak thangthat lak tum rilru huisen chungchuangi erawh chuan lui mawng lam a pan ta deuh deuh a. Ram pilril nel-awm lohna te chuan a tihlau ·phak tawh lo a. ḥam-chhawi leh kokar tawh lah a dawn chang tawh hek lo. Ramsa-kawlten rampalailengah a vanglai mawina an pet darh ta a nih pawhin, a thiannu tan a nih berah chuan a ui tawh hek lo. ‘Tun-savang’ tlai khaw ·thiang kawl a lo eng a, phai-vapui leh luidung chinrang te pawhin an zan tin lawina fuk-hmub ·pangchuam an pan ḥan leh ta. Khua a lo ngui a, ḥingaw chhung dumde leh hnapkhwawl te pawhin tumah chhit kep lovin an zan khawnvar eng vawt zaih mai chu tu-mau leh dawhvarinei buk karah an zayn othi ḥan leh ta..

Zan ·phabaiawm tak len ram reh ḥang kawp chuan ·pheng leh ramhuai a tihuangtauin, ramsa-kawin huaisar carte pawh a lakah an fawn ngampa Tehzuai Dawn ang ·tih te a ·rigaihtuah leh chuan a thiān pawh a ·pheng ve the mai. Chu avang chuan a tan awraw ·tawp a ·Pathian auh mai loh chu ·tih thiēh dang aie a ·Dohtrat tawn leh avangin, a ·tiku a siam

sauh sauh a. Ngaw pan deuhna zawna vaukam lungpui tohlawt a ɬhu-in Pathian hnenah a inhlan leh ta ringawt a. Cautia thinlung pawt thler a, khawvel laka a rilru ram khek leh a sual duh rukna rilru nen lam a Pathian hmaa a inhlum lang rawn inhawng leh chiah chuaø, ngawpui pan lai van-varin a ɬħun en phê riai karah chuan hmuh a nei ta a. A thil hmuh chu mitvai ram ram chungin a zu hnaih hret hret a. Eng a nih a briat chian loh chu, lungpui intawksir kara tui lian len zeh, a thiannu malpui inhliam var a ni tih a hre ta.

A pawnchhe lukhum chuan a khuh thuai a, pawh ɬħuah mai a han tum a. Mahse hmeichhe thlabar tha khur pawh chhuah mai zia a lo ni si lo. Tap ɬeuh chungin a han ko a, mahse ani Hming-dailovi pawh chu tblaphang leh chauvin a thidang zui ve leh ta a. Lung khawkrawk kar tui tlinga a tluk avangin a lo harh leh thuai a. Tihngaihna hlawl a briat tak si loh avang chuan a thiannu tan-na lungpui chungah chuan chau thaw hlawp hlawp chungin a han chawl leh rih tê tê a. Chutah tlem-in a han hahdam deuh a, a thiannu lah chu a thinge a dam tih pawh a la hre si lo. Tichuan, a tan-na lung kar aṭang a lak chhuah ngei tumin ama beih beihin a bei ve ta ngat ngat a.

Losul hawn hun pawha Hmingdailovi te lawm ~~dun~~ chu an la hawn ve tak loh avang chuan an ~~chhangte~~ chu in lamah an lo mangang t̄a a. Naupang

tira a tu zawk zawk tal an haw law maw ti-a an inzawh tawn zar zar lai pawh chuan khua a thim tawh a. Salkungi te lo, kheng lutuk leh a kawng ni se tu zawk tawm hleih loh a, anni nula pahnih chauh feh dun an nih avang chuan an ngaihtuah ta em em a. Zanriah ei kham a, a tumah pun rih lova a ruk a mi pahnih khat chauh lam tur an intirh dawn lai chuan, anni nula ve ve la ni ta si chu an ina len tum tlangvalte avangin hre lo-a hlei an awm ta lo a, a khua-in an tlangchim ta a.

A kal hmasaten thlām an zuk thlen chuan an chawfun ei lohin an bunsan ang angin an phurhlān te nen a lo la awm tih an hmu a. An tuthlawh erawh chu a awm lo tih an briatin bun hmunah sapuijn a la ta mai a nih an ring a. An bunna lam tur awm chu an pan a. Chhun lam a an hlo thlawhna sulhnu chu an hmu ngei a, mahse hnuhma dang an hmu si lo. An han au vak vak a, mahse ral lehlam vauk bram leh tui luang ri mai lo chu chhawntu dang awm lovin a reh thiap a.

Chutah val-upate chuan ro an rel ta a: "Hei le, kan nau te hi chin briat an ni ta lo a. Anni a pum-pa 'engti' kawngka mahin pasaltha dungthul a an fannihut lah a rihawn na hek lo. Amaherawhchu, tawng khawlo 'ni suh se, eng phei chu an ti haph lo ang a.' Thlawtlai kan dap chhuak tawh a, vahmim thisawn pawh aym-se kan chil chhuak tawh a, Chu-

vangin, naute u, tumah inphatsan lovin vau n_awpu_i chhung zawng zawrg hi kan dap chhuak tur a ni. Tupawhin sulhnu thar leh eng emaw kan hmuh pawhin kan vah thlawn zau loh nan kan inhrilh tawn zel ang a. Lui mawng lam zawh tawk aw_n ila, lui hnac lamah a then kal bawk ila. Thenkhat ngawpui chhung dap tawk aw_n bawk ila," tiin ro an rel ta a.

Tichuan, meichher eng tawk chhiin an vak darrh ta sung sung a. Lui lam pante chuan sulhnu thar an hmu ta thuai a. An chawsak tur vau luia an insil harh lai luite tui lianin a lak pahnih a nih an ring ta a. An inau khawm a, luidung chu an zawh thla ta a.

Khatia Sabereka-khuangkaih-in Salkungi a la ta khan mangbung a vuan hlauh mai a. Luite lian vawi leh khat a sah hukin a len thla puat mai chu, ar indi chen lekah lui kawi tam a len liam hman a. Mahse mangbung a vawn tlat avangin tuizangkhauh chuan a len chak theih loh phah a. A tawpah lungpui insi karah a len zep a, engmah hre lovin a thidang ta vang vang a. Tui chu a kam leh thuai a. Hmingdailovin a zuk hmuh chhuaha a tihngaih-na hre lovin a tanna lungpui chunga tlaivarpu a tum lai thimblim velah Salkungi chu a rawn harh chhuak leh ta hlauh mai a. Tichuan, eng emaw ti tiin an inhnuk chhuak thei ta hlawla. Thimthama lungpui chunga an inbawisawm lai chuan lui mawng lam atangin sakein a rawn hrawk zui leh ta nghal.

tira a tu zawk zawk tal an haw law maw ti-a an inzawh tawn zar zar lai pawh chuan khua a thim tawh a. Salkungi te lo, kheng lutuk leh a kawng ni se tu zawh tawm hleih loh a, anni nula pahnih chauh feh dun an nih avang chuan an ngaihtuah ta em em a. Zanriah ei kham a, a tumah pun rih lova a rak a mi pahnih khat chauh lam tur an intirh dawn lai chuan, anni nula ve ve la ni ta si chu an ina len tum tlangvalte avangin hre lo-a hlei an awm ta lo a, a khua-in an tlangchim ta a.

A kal hmasaten thlâm an Zuk thlen chuan an chawfun ei lohin an bunsan ang angin an phurhlân te nen a lo la awm tih an hmu a. An tuthlawh erawh chu a awm lo tih an briatin bun hmunah sapuijn a la ta mai a nih an ring a. An bunna lam tur awm chu an pan a. Chhun lam a an blo thlawhna sulhnu chu an hmu ngei a, mahse hnuhma dang an hmu si lo. An han au vak vak a, mahse ral lehlam wauk hram leh tui luang ri mai lo chu chhawntu dang awm lovin a reh thiap a.

Chutah val-upate chuan ro an rel ta a: "Hei le, kan nau te bi chin hriat an ni ta lo a. Anni a pum-pa engti kawngka mahin pasaltha dungthul a an rammat lah a rinawm na hek lo. Amaherawhchu, tawng khawlo ni suh se, eng phei chu an ti hauh lo ang a. Thlawh lai kan dap chhuak tawh a, valyim thisawn pawh awm se kan chil chhuak tawh bieh, eug e lih luuin kan thuel him tawh a. Chu-

vangin, naute u, tumah inphatsan lovin vau n_gawpui chhung zawng zawrg hi kan dap chhuak tur a ni. Tupawhin sulhnu thar leh eng emaw kan hmuh pawhin kan vah thlawn zau loh nan kan inhrilh tawn zel ang a. Lui mawng lam zāwh tawk aw_n ila, lui hnār lamah a ḥen kal bawk ila. Thenhat ngawpui chhung dap tawk aw_n bawk ila," tiin ro an rēl ta a.

Tichuan, meichher eng tawk chhiin an vak dārh ta sung sung a. Lui lam pante chuan sulhnu thar an hmu ta thuai a. An chawsfak tur vau lūia an insil harh lai luite tui lianin a lak pahnih a nih an ring ta a. An inau khawm a, luidung chu an zāwh thla ta a.

Khatia Sabereka-khuangkaih-in Salkungi a la ta khan margbung a vuan hlauh mai a. Luite lian vawi leh khat a sah hukin a len thla puat mai chu, ar indi chen lekah lui kawi tam a len liam hman a. Mahise mangbung a vawn tlat avangin tuizangkhauh chuan a len chak theih loh phah a. A tawpah lungpui insi karah a len zep a, engmah hre lovin a thidang ta vang vang a. Tui chu a kam leh thuai a. Hmingdailovin a zuk hmuh chhuaha a tihngaih-na hre lovin a tanna lungpui chunga tlaivarpu a tum lai thimblim velah Salkungi chu a rawn harh chhuak leh ta hlauh mai a. Tichuan, eng emaw ti tiin an inbnuk chhuak thei ta hlawila. Thimthama lungpui chunga an inbawisawm lai chuan lui mawng lam atangin sakein a rawn hrawk zui leh ta nghal.

Mahse an yanneih a siamin chutib lai tak chuan a zawngtute chuan an rawn hnaihchilh ta hlauh a, sapui pawh chu a insaseh leh ta a.

A zawngtuten lui mawrg lam an zawk thla ta chuan an au thla zel a, Hmingdailovi chuan mangang rawl tawpin a lo chhawn vau vau a. Nungdam a hmuh leh pawh an rin phak tawn loh Hmingdailovi te thiendun dam te a an hmu leh ta chu an lawm em em mai a. Salkungi chu a chauh em avangin tawlaia zawn ngam pawh a ni lo a, a zawnna turin tlangvalho chuan hlangpui an han siam thuai thuai a. Hmingdailovi pawh a chauh em avangin zawn an tum a. Mahse zawn a duh loh avangin a a zai ngaiin an chhawm haw ta a. Thi lova ruang a anni thiandun lo khawchhuak leh ti chu Salkungi pu chuan an pahniha thla hual nan ni hnij ni thum hnu-ah sechal a talh ta nghe nghe a ni.

Chutia Hmingdailovin tlawmogai taka a thiannu a chhancbhuh kum chu, Kapthuaman khawmu chawi bo Chhingpuji a-hmuh kum nen, a hnu-a an han sawi tlan leh chuan a lo inangin a thla nen lam a lo in-duh chiah mai a. A khual thu than lai pawh a inang reng a. Ral-a khatah an lo inngaisang tawni, a tu ve ve pawh inhmuh an lo châk rikru ve ve hle, nghe nghe a ni awme. Chung thil cbu tuo tlar khawhnu a han sawi chhuah chuan - Upa phei chuan, 'Chu lo aliam a Pathian samquih tur a piang, innei, lo thei lo tur a khua tuah leh khnavaeng zawlbu, thluq sa, an' ti bial a; n.

Buh lu chhum zawh veleh Kap̄huama te chuan Hmingdailovi be turin palai an tir ta vang vang a. An beisei ang ngeiin Hmingdailovi te pawhin an lo hñial bik lo a, buh chhek tul lai takin an innei ta a. Hmingdailovi pawh Thankimi ang mi a Pathian tih mi a ni a. Au khaw Kohhran pawhin kawlvalenchham a pasal a nei bo tur chu an ui hle a. Kohhrana a chanvo ang a chelh zui reng an duhsak avangin an Kohhran pawhin pem lehkha ngaihsanawm tak an siam sak nghe nghe. Kap̄huama te khaw Kohhran pawhin rei hlamchhiah lovin an khaw lama a chanvo ang chu an pe ta thuai a. Thankimi nen lah an iukawm ngeih na rawh. An pasal te inkawm ngeih tluk zetin anni pahnih pawh chu a chhuk a c̄iho-ah a thim a var thla lovin an inzui rawt pahnih t̄hin.

Amaherawhchu, Kap̄huaman sakhaw lam a uk-sak vak loh avang chuan a nupui Hmingdailovi rilru chu a tiprehawm deuh a. Engti kawng mahin a nupui rawngbawlna chu phunin dodal lo mah se, Hmingdailovi rilru chu a kim thei lo. Kap̄huaman nupui a neih dawn chuan Liankhuma chu a t̄hian tur a nih avangin a hna atang chuan a rawn chawl zawk a. Mahse.ani pawh vahsan lak dawnah a lebawr hna atang chuan a rawn bang fel ta a. Anni nupa leh Hmingdailovi chuan Kap̄huama chu Pathian lamah theihtawp chhuahin kaih harh an tum a. Duhsak taka kaihhruai an tumna chu Pathian pawhin mal a sawmin a harh chhuak ve ta thuai reng a.

Nilai zana Hmingdailovi ḥan tur chuan a pasal inkhawm hreh chung chung chu inkhawm turin a tur chhuak lui a. A hun hmang chuan, Phil. 2:5-11 ‘He rilru, Krista Isua pawh a awm bawk kha, nang-mahni-ah awm rawh se’ tih lai a chhiar zawh chuan hla a thlang a. Hla Thar Bu 7-na (chung lai chuan Hla Thar Bu-ah a la awm) ‘Aw, hmangaihna sawi thiam ila’ tih châng hnihilna ‘Ka tan huanah a ṭawng-tai a, Nangma tan pawh a ṭawngtai’ tih an sak lai chuan Hmingdailovi chuan a pasal tan a ngaihbel bikin a ṭap ta a. A chang li-na, ‘Ka sual lungngaih-thlak a kal pui, Ama tan a inbelin, A phur Kalvari-a nghatin, A tuarin a tlan zo ta.’ tih an han sak thlen meuh chuan Kapthuama pawh a insum zo ta bik lo a, a ṭap ve ta zawih zawih a.

Chumi zan atang chuan Kapthuama pawh chuan a thiappa Liankhuma ang maiin hmeichhe rawngbawl-na atang bawkin Pathian lama thaṇna chu a lo chhar ve ta a ni. A rilru hliahtu Pathianin a hlim lan sak atang chuan Kapthuama chuan a thiappa Liankhuma lekhkhatawn gwmzia pawh kha a hre ve ta chauh a. An nupa tuak a an inkawm tum khatah pawh : Kapthuama chuan Pathian rorel dan a lo hriat phak Jobzia leh a thil rushman dan reng reng, amah Pathian bawkin mihring rilru a cbawh barh hmaa hriat thiam phak a lo nih Jobzia te a sawi a. Kapthuama chuan, “Thiamuanna chi bi hrenawmna lei thaah a tla tiak thin ub ka hre cbiang ta,” a ti hial a ni.

25. "KAN TIAM ANG TAL KHAN AW...."

— *Rozami*

KAPTHUAMA chuan tisa leh thlarau lamah nun thar rawn ṭan chhuak ve tawh mah se, mihring taka a tun hma hun ngaihtuah leh ṭhin châng a neih leh loh theih ṭhin loh avangin Rozami chu theihnghilh harsa a ti em em reng a. Theihnghilh tak tak nî awm dawnin ring lo mah se, a rilru ti-hrehawm lo tal turin Pathian hnenah a dil chamchi ṭhin. Hun inher zelin kumpuisul a rawn veitir a. Ni leh thla leh hunbi tê tê chuan hun liam hnu ang chiah kha a rawn din thar leh meuh hi chuan, Rozami chu a hre chhuak lo thei ṭhin lo a ni. 'Thla Hleingā Zen' meuh phei hi chuan a rilru chuan chang dang a kan thei ngai lo. Engti kawng mahin a haider thei ngang lo a ni.

Rozami pasal kha sipaih a la tang reng a. Amah mipa leplerh deuh ta chu a veiyabna lamah nuli dangin an lo uai lungleng ta a. Reilotê chawlin a lo chhuak zawk a, chya a haw thla leh lam chu Silchar kawng dung nula pakhatin a um miau mai a. Haar haw ngaihna a hriat si loh avangin Rozami chu a rawa gal mak ta ringawt a. Rozami pasala nu leh pa chuan. Rozami chu ui em em mah se, a neitu bawin rawn ma ta miau si chu chelh rual awm si hek lo. Aai Rozami lah chu a lo ruaklo hman khang-

lang tawh si nen. An in lam a Rozami a haw leh tirk chuh, a thu an awih loh avanga a chan breh-awmzia leh a thu ang chuan kal se, a chungah vanduaina a thlen loh turzia chu engphiarin a pa a ankhum chiam a. A pa, pawhio a khawngaih thlu ve si a, eng dang mahia a chhang ngam lo reng a. "A heti ang tih kan hre lawk bik si lo a, kan van a duai tiang a nih hi," a ti ve ringawt mai a ni.

Rozami kir teh chuan hrehawm a ti em em mai a, a thiante zawng zawng lahin hlim takin pasal an nei zo tawh si a. Ani lah chu nuja te inah mo mitmei veng chung a fachuam pawm hmibakin, a damchhung bun tumtawi turin khawsak a tan leh dawn ehu a ni si a. A rilru hahna leh hrehawm a tihna zawng zawng a phawrhna ber a nu lah chuan a boraksan tawh hawk si. An ina a haw leh zan phei chuan, mehil thei lovin an dawh chawp sak khumah chuan a mu meng reng a. A pasal neih dawn atanga a rilru-a lo inmung tawh, engtikah emaw chuan jo ja thleng ngel tura a ruat rilruk reng: Fur-pui hmabruai tomir haw turin himar-thiang kawlkil a rawn luah duk thim kuik-mai a, to hew tur palai hawk nimasa thi to chuan vaiyut a rawn obhein khii rum rum a. Phingzar vatefuk a rawn sep kaing dawrii dawrii a. Kef ruah hlau dancelia in lam poshnu uua aii rawn tsu var hau zuag zung aeng hlaub a rawn len chingchivet ngel horungs a suang suan yin cheu onomu bwm cho a ni gnebre ohhien a. Che po haw chuan a rawn mawng diwasum

pawh a rawn len kar ta ni-a a hriat avangin, chumi zan pawh chuan chhin khat pawh chhing eih lovin amah chauhin khumah chuan a tal tlaivar zak a.

A damchhung bumrotu hun khupsuk tak chu a rawn hmang ṭan ta tih a hriatin a lung a awi thei mawlh lo Nau pai lovin, hringkir leh, hmeichhe kawtlawng tal te chu la ni se zawng, a pa leh a pasal elsen nan reng reng pawh thinrim hrikthlak nan a ni a thla a ral hma pawh a ṭāng dang vawn leh vat pawh duh dawn mah se, hmeichhe pangngai a nih puangtu a ruahlohma chuan kum thuni chhung chu engle-khawle a chelh khawtlai dawn ta reng reng si a. A lungdum loh lakah a nula hnakhhat thianghlimna chu chen chulin a awm a, a pa lakah thinrim tawpintai nei lo chuan a ṭoh reng bawk dawn si nen.

Hreh chung chunga pasal a neih dawn a, a duh loh em avanga a inhnemna-ah kha chuan, "Eng pawh ni se, karah fahau an lo la awm ang a, mahni rila' rahte ngei chuan kan inkarah hmangaihna pawh a rawn din thar ve-in min ti-hnambet chhawm ang chu. Khuarei leh kumpui vei zel te pawhin ka rilru hrehawmna hi a rawn dip ralin thlasik mumang a la chantir em ang chu 'maw,' ti-a a inhnemna chu, tunah' chuan tu palai mahin an sawi rem leh thei ngai tawh lo ang. Engti kawng mahin Rozami pawhin sawi rem leh chu a duh tawh bawk hek lo. Awm-mawh leh leplerh vang piwh ni si lova fa-chuam

pawm a nǖta bel a,, mahni duhzawng pawh thlang
leh thei ngai tawh lo kumkbuā tura a hun hñuhnung
lam kawng rawn jophawn dan chu a tuar thiam thei
mawlh lo a ni.

A hun lo kal zel tur ai mahin a hun kal tawh
a hñan that lohna mawlh maj chuān a ngaihtuahna
a ti tam a. "Ka pa miñ tirh luihna kha ka hnial
tawk lo a ni. Engah nge ka lo tlan bosan mai loh?
Thuama lah kha a dam tawh loh ring azeng pawh
ka ni si lo. Ka thiām loh leh ka zir loh vek a ni.
Thuama, min ngaidam ang ohe aw?" ti te-in a rilru
chuān a han chham leh thul thin a. A thinrim chuān
chin tawk nei lo lēkin a pa pawh a mawhchhiat zing
na rawh. Hmeichhia mah ni se, a an-hla hriat zawng
zawng leh a tih a mawi lo thlengin a pau chhuahpui
leh tlaik khawhnu tak na a, phengphee hlepä khua a
tlai zo ta. Djin thar leh rual lohin tuisik baw hnu
a chāng zo ta a ni.

Thenruai pawl pawh a châk tawh lo a. An in
chhung lah chu nuam tihqā chhetē mah a nei hek
lo. Nei lo e ti lo chuān khawlai len a thenruai pawl
a châk chuān si loh avangin a taptawmin a chhung-
tilum ble a. Khawi lo kala a seh chhyab tihngawt
loh chu thenawm in fahranah pawh a chuāng kai
ngai lo. A awmokhawhat zual chāng erawh chuān -
Hñan a Kapthuama nu thih avang a Thanthuami te
an thianthut ni-a. Kapthuama te chhung thlajak an
kha en turin Thanthuami te inah a kal thin a. An

kawmchar leikapui ringawt pawh chu a thlakhlelh ngawih ngawih avangin a tlawh nghal ziah bawk a. Kap̄huama thlalak a kawl ve lah chu a pa thinrimin a lo rawh sak tawh si a. A tawpah phei chuan Than̄huami te kawl lai chu kawl hawhah a dil ta ngawt nghe nghe a ni.

A thlalak hawl chu en chungin a be mawlh mawlh a. A châng leh thupha a chawi a, a khawhar thu leh a hmangaih thu te chu chin lem awm lovin a han chham khum leh thul ñhin nen. An lehkha inthawnna hlui a ruka a la dah ñhat, rokhawmna lehkha tluk ngawta a roh te chu a hai chhuak leh a. Chung lehkha a hmuh lai hun te chu a rilru-ah a rawn thar leh uar uar a. Khawvelah hian beiseina a nei tawh lo a, mihring danin kawng a kharkhum ta. Kap̄huama nena hun duhawm hmang leh tur chuan leilung hian phalna aw a pawh thiang tawh si lo. Dan bawhchhiatna a vang emaw leh, vanduina emaw pawhin mi tlawngawl-ah siam leh hnuhnawh ta pawh ni se, intawng tir hnakhhat hmangaihna ang chuan engmah a kal thei tawh chuang hek lo ang. Mahse chu takngial pawh chu duhthusamah pawh a şam phak a ni ta lo.

A ngaitê-in fur leh thâl chu khawvel leilung dñ angin a rawn inher chhuak leh a. An hun theuhah nungcha tinrengte pawhin sal lovin an hun chu tuma luah khalk lohin an rawn hmang leh kum tin si a. Mihring erawh chuan ngai awh theih a ni si lo. Bar

thla fang a lo de a, pawhchhiat hun leh vangpi hun thengthaw-ah khuangchawi thla fang a lo det aṭang tawh hi chuan, zan rei luat pawh sawi lo leh mutmu tuah lo lēkin a khawhar chuan dai leh kawm a thual chhuak a. A thinlung hruai dingtu zan khawhar chuan thlan piah lam ram ngaihtir rum rum khawpin a nun chu a zem â lek lek thin a ni. A tan chuan dam hi hlimna hmel na, retheihna suak-sala zuartu, Setana ânchhia leh Pathian thinurna ḫang kawp ni hialin a hria

Sal khat khata a chunga vanduaina lo thleng lo chu, a nulat laia amah lo hel thintute dichimna leh sawichhiatna remchang a ni ta bawk si a. Mangan thawpui ja huam huam khawpa a hlei-hluaka a chunga retheihna rawn infawk khawm ta bik chu, lei anchhe rokhawmtu ni berin a inhria a ni. A zan a telin khuangchawi thla fang chuan khawchhak aṭang khian aŋ intiaonna thuchah thuthlung hawrawp lang kim zawngia than a rawn la a. A hleinga zan a lo thlen meuh hi chuan Rozami chuan:

*'Chung chhawrthla hleinga a dang chuang lo,
Ka chhiar chhuak e sakhmel ngui rii riai sialin;
Lung tileng chang zo ra e, kan tiam kha,'*

tih bla te chu chham chhuak hial khawpa khawhar jnsum zawh lobna chuan a rawn zem objai leh thin a ni.

A chāng erawh chuan Rozami chuan a rilru sang mara aipau ti khaub luin, "Chan tawka khawrel-in

ka tuar tura min namseh a nih ber tawh a liamsh
eng nge chuti taka lung loha ka han lak bikna tur?
Kei chang hian khawvel hripui hrehawmna hi ka pu-
sum tel ta bik a ni blei nem. Kei aia rethei leh
vanduai pawh an tam ve tho. Pathian remtih a ni
mai a lawm. Tih emah chuan hineichhe phanchang
lutuk leh mahni tu:n tawk pasal haihehhham tur pawh
ka la ni bik lo a. A ni Kap̄huama chauh hi khaw-
vela mipa awnchhun lah a ni hek lo. Kum thum
leka ka fa chu a tlei ve leh mai ang a. Pasal chhia-
tha zawng kā la hmu tho ang a sin," tiin amah leh
amah chu inhjem langawi a han tum sateh thin a.
Mahse tum lawk loha a rilru-a khawharna lo chhuak
leh thut thin chuan, a dana rual lohin a rawn zem
â leh lek lek mai thin a ni

Ni khat chu Than̄huami pa chuan an kawmchar
leikapui kha a thiat dawn a. Rozami khawhar len
luh ni tak a ni a. Rozami chuan a rilru tak takin
a ui ru em em mai a. A thiah hma chuan Kap̄-
huama nena an thut dunna, kawmchar kawngka
chhak lam dithlifarjem hnua chhung lam hretah
chuan khawhar takin amah chauhin a'n thu leh ren
rawn a. Than̄huamip'a sawi nghin dul dul k'i
te chuan lungchim takin a lo thlir vawng vawng a.
Chu leikapui, a khawhar zual chang apianga a tlawh
loh theih loh, Kap̄huama a hriat chhuah apianga a
mitthlaa lang tel ve ziah thin chu, leikapui mai mui
mah ni se, a tan chuan hnemu leh an khaw chhung
a hmun ngaoat ber a ni si a.

Chumi kum chapchar lai chuan Kap̄huama silai hmuh Aizawl kal haw chuan Rozami te khua chu a tlawh kawi a. Chawhnu thlang her hreta an khua a luh dawn, kawtchhuah lal lungdawh thlen hma in lam kawng laiah chuan paikawng (thingphur-em) leh thing fawm sa tlem hi a lo awm ngât a. A neitu chu kawng thlang maiah chuan a ri sâl sâl a. Kap̄huama chuan ngaihtuah mang hlei lo chuan a zuk en kher a. A rin loh deuh maiin Rozami a lo ni reng mai a, “Zami, nang i ni maw, i va har khawhar awm rak rak ve?” a zu ti a. Rozami chuar a hmuh veleh a hmel a dâng nghal sâwp sâwp mai a. Tirila khur blek blek chung hian, “Aw!...! Ke zawng Thuama, mi dang daih emaw tih nâk alai che chuan, nang zuk ni reng chia. I dam zel thin maw’ Aw....., ka lung i va han tileng thin tak em! I e mak min ti suh la, min ngaidam ang che, kei zawn̄ hrehawm ka ti em mai. Ka dinhmun hi heti lo n tawhin, beisei phak loh lung tileng thlawn mai n tawh mah la, kan intiam ang khan’ e, ‘**Thla Hleing Zan’ chauh hi zawngin.....kan intiam ang tal kha aw...., Chibai, dam la, dam takin mangtha ngawil ngawih,**” a ti lawm lawm a. Khiang hlimah chua a thu hnawk a, a indawm vawng vawng a, a thinlung ah aw-thangkhawk ni-awm tak hian:

‘*Ka nu, lunglu lova khangawih zawng,
Tuahpui leh vau an vul zolentu hnuaiyah;
Di kan tawng kan tah a tul leh thin,’*
rawn tithang kal reih reih hian a hria a.

MIZORAM STATE LIBRARY

Acc. No. _____
Acc. _____
Circ. *NO. 67*
Catal. _____
Sub.Hc. *W*
Transcrib. _____
Location No. _____